I

1

Un b<

■ **BIBLIOTI**

O poveste despre mituri, revoluție și dragoste ■**fp Afrira secolului XX, spusă de** un gigant al **literaturii kenyene**

Ngugi wa Thiong' Un bob de grâ

Ubiblioteca^IL poli rom

„Un bob de grâu", romanul în care istoria își aduce faptele la viață, este o carte născută din echilibru, cu resurse nebănuite, care confirmă cu asupra de măsură calitatea de scriitor a lui Ngugi wa Thiong'o."

A C I U A I

The Cuardian

»**NgflgT waThiong'o scrie cu pasiune despre fiecare formă sau coloare pe caneo ia puterea.'**

‚Când **scrii, ar trebui să auzi toate șoaptele, toate strigătele, toate vocile care plângsau își spun dragostea, toate glasurile care-și urlă uradinneguratreculului."** ,

Considerat capodopera lui NgflgT wa Thiong'o, romanul *Un bob* de *grâu* umnăreşte destinele unui grop de săteni chiar înainte de proclamarea independenţei Kenyei faţă de Imperiul Britanic, tn 1963, după revolta Mau Mau. în centrul poveştii se află Mugo, un om bântuit un secret teribil. Personajele care-l înconjoară se află într-o strânsă legătura cu momentele importante prin care trece Kenya şi, după cum o arată numele lor, sunt purtătoarele unor simboluri cu 0 mare încărcătură istorică: bătrânul Warui (râul), care face legătura între marile etape diri evoluţia poporului; Gikonyo (buricul), în care ceilalţi văd cordonul ombilical ce leagă generaţiile între ele, şi nevasta sa, Mumbi, numită astfel după mama simbolică a poporului gikuyu. Mugo însuşi poartă numele unuia dintre cei mai veneraţi profet ai comunităţii şi este onorat în roman ca mântuitor al poporului său. Pe măsură Ce ni se dezvăluie destinele întortocheate aJe sătenilor, într-o naraţiune în care miturile se împletesc cu trimiteri la personaje istorice reale, sub ochii noştri ia naştere o poveste despf* compromisuri inevitabile, prietenii trădate şi iubiri puse la încercare.

NGOgT wa THIONG'O s-a născut tn Kamlriiihu, Kenya, fn 1938. Studiile superioare şi le-a definitivat la Universitatea Makerere la Universitatea din Leeds. Primul său roman, Nu pJInge, coprfe, a fost publicat în 1964, urmat în 1965 de *Râul* care ne *des pa ne* (Poli rom, 2014), *Un bc>b de grâu* în 1967 şi Petale de sânge în 1977. D/avo/ pe cruce, publicat tn 1980, a fost gândit şi scris în timp ce autorul său era în închisoare, în Kenya, unde fusese trimis fără să fie judecat, după punerea în scenă de către ţărani şi muncitori a piesei JViă fnsor când vreau *eu*, scrisă împreună cu NgOgî wa Mirii. în 1986 apărea, în

Kenya, romanul A-fa&gari. NgOgT sva Thiong'o a publicat, de asemenea, antologii de proză scurtă şi numeroase eseuri critice. în prezent este profesor !a University of California, livine
.Criptă «rtei: Radu Răiteanu Foto coţm rtl: Watson Photo S«rvn», 1936, Biblioteca Carnosului SUA

BIBLIOTECA^JZ- POLIROM A C T U A L

Scriitori contemporani, voci şi tendinţe în literatura universală de azi

.Colecţia BIBLIOTECA POLIROM este coordonată de Bogdan-Alexandru Stănescu.

NgugT wa Thiong'o, *A Grain of Wheat* Copyright

© Ngugî wa Thiong'o 1967
This translation of *A Grain of Wheat* is published by arrangement with Pearson Education Limited. All rights reserved
© 2016 by Editura POLIROM, pentru traducerea în limba română
Foto copertă: Matson Photo Service, 1936, Biblioteca Congresului SUA
www.polirom.ro
Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1, sector 4, 040031, O.P. 53
Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României:
WA THIONG'O, NGUGI

Un bob de grâu / Ngugi wa Thiong'o; trad. din lb. engleză şi note de Alexandra Fusoi. – Iaşi: Polirom, 201

6Ngugî wa Thiong'o

Un bob de grâu

Traducere din limba engleză şi note de Alexandra Fusoi

POLIROM 201

6Nebun ce eşti! Ce semeni tu nu învie, dacă nu moare mai întâi. Şi când semeni, semeni nu trupul care va fi, ci doar un grăunte, cum se întâmplă: fie de grâu, fie de altă sămânţă.
Corinteni I, 15:36'

Deşi este plasată în Kenya contemporană, toate personajele din această carte sunt fictive. Nume cum sunt cele ale lui Jomo Kenyatta şi Waiyaki sunt inevitabil menţi-onate ca parte a istoriei şi a instituţiilor

ţării noastre. Dar situaţia şi problemele sunt reale – uneori prea dureros de reale pentru ţăranii care au luptat împotriva britanicilor, dar văd acum că lucrurile pentru care au luptat nu mai sunt luate în seamă.
NgugT wa Thiong'o Leeds, noiembrie 1966

1. Noul Testament, întâia epistolă a lui Pavel către Corinteni, 15:36-37, Biblia sau Sfânta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament, traducere de Dumitru Cornilescu, 1924. Toate citatele urmează această ediţie

.Pentru Dorothy

unu

Mugo era neliniştit. Stătea culcat pe spate şi privea tavanul. Din acoperişul de

ferigi şi frunze atârnau cârcei cenuşii – toţi îndreptaţi către inima lui. O picătură de apă limpede îi atârna delicat deasupra. Picătura se rotunjea şi devenea tot mai negricioasă pe măsură ce absorbea fire de funingine. Apoi începu să alunece spre el. încercă să închidă ochii. Nu reuşi. încercă să-şi mişte capul: era ţintuit de cadrul patului. Picătura devenea tot mai mare pe măsură ce se apropia de ochii lui. Vru să şi-i acopere cu palmele; dar mâinile, picioarele, tot trupul refuza să i se supună. De disperare, Mugo îşi adună forţele pentru un ultim efort şi se trezi. Acum stătea sub pătură şi se simţea tulburat, temându-se că, aşa ca în vis, picătura de apă rece îi va străpunge dintr-odată ochii. Pătura era aspră şi ponosită; fibrele rugoase îi înţepau faţa, gâtul, de fapt toate părţile corpului neadăpostite de haine. Nu ştia dacă să se ridice sau nu; patul era cald, iar soarele nu se arătase încă. Zorii pătrundeau în colibă prin crăpăturile din perete. Mugo încercă un joc pe

care îl juca ori de câte ori nu putea dormi în toiul nopţii sau dimineaţa devreme, în beznă sau în semiîntuneric cele mai multe obiecte îşi pierd conturul, o formă contopindu-se cu alta. Jocul era o încercare de a desluşi diferitele obiecte din cameră. în dimineaţa aceasta totuşi, lui Mugo îi era greu să se concentreze. Ştia că fusese doar un vis: cu toate astea, încă se mai înfiora la gândul picăturii reci căzându-i în ochi. Unu, doi, trei; dădu pătura deoparte. Se spălă pe faţă şi aprinse focul. într-un colţ, găsi nişte mălai într-un sac printre vase. Puse mălaiul pe foc într-o ***sufuria*** adăugă apă şi începu să amestece cu o lingură de lemn. îi plăcea terciul dimineaţa. Dar de câte ori mânca îşi aducea aminte de terciul pe jumătate făcut pe care îl primise în lagăr. Cum trece timpul şi se repetă totul, se gândi Mugo; ziua ce ni se aşterne în faţă va fi exact la fel ca ziua de ieri şi cea de alaltăieri.

Luă o ***jembe***[2] şi o ***panga***[1], reluând cutuma zilnică în care se prăvălise viaţa sa după ce plecase din Maguita, ultimul lagăr de detenţie prin care trecuse. Ca să ajungă până la noua lui ***shamba***[2]***,*** aflată de cealaltă parte a satului, Mugo trebuia s-o ia pe drumurile prăfuite din Thabai. Şi, ca de obicei, Mugo descoperi că vreo câteva femei se treziseră înaintea lui, că unele dintre ele se întorceau deja de la râu, cu spinările lor firave arcuite sub greutatea bidoanelor cu apă, la timp ca să pregătească ceai sau terci pentru bărbaţii şi copiii lor. Soarele era acum sus pe cer: umbrele pomilor, colibelor şi oamenilor erau subţiri şi alungite pe pământ.

---

1 **Cuţit lung, macetă (în swahili, în original).**

2 **l.ot de teren cultivat, grădină (în swahili, în original).**

— Toate bune în dimineaţa asta? îi strigă Warui, ivindu-se dintr-una dintre colibe.

— Bune.

Şi, ca de fiecare dată, Mugo ar fi trecut mai departe, dar Warui părea dornic de vorbă.

— Te pui pe treabă devreme?

— Da.

— Asta spun şi eu mereu. Du-te când pământul e încă reavăn. Soarele să te găsească deja acolo, şi n-o să te doboare. Dar dacă ajunge la ***shamba*** înaintea ta...

Warui, unul dintre bătrânii satului, purta pe umeri un ţol nou care îi scotea în evidenţă chipul ridat şi smocurile cenuşii de păr din cap şi de pe bărbia ascuţită. El era cel care îi dăduse lui Mugo fâşia de pământ pe care o avea acum, ca să-şi cultive un pic de hrană. Propria lui bucată de teren fusese confiscată de guvern pe vremea când era închis. Deşi lui Warui îi plăcea să sporovăiască, ajunsese să respecte firea

reţinută a lui Mugo. Dar astăzi îl privea pe Mugo cu un interes sporit, ba chiar curiozitate.

— Cum ne spune Kenyatta[1], continuă el, sunt zile de ***Uhuru na Kazi[2].***

Făcu o pauză şi trase un scuipat până la îngrăditură. Mugo era jenat de această întâlnire.

— Şi, coliba ta e pregătită pentru ***Uhuru***? adăugă Warui.

— O, e în regulă, spuse Mugo şi îşi văzu de drum.

în timp ce mergea prin sat, încerca să înţeleagă ultima întrebare a lui Warui.

---

1 **Jomo Kenyatta (cca 1893-1978) – om politic kenyan din tribul gikuyu, cel mai numeros grup etnic din Kenya; conducător al luptei de eliberare naţională; fondator al mişcării naţionaliste Mau Mau (1952); deţinut pentru convingerile sale politice (1953-1961). Primul preşedinte al Republicii Kenya (1964-1978).**

Thabai era un sat mare. Când fusese ridicat, strânsese culmile mai multor dealuri: Thabai, Kamandura, Kihingo şi părţi din Weru. Şi nici chiar în 1963 nu se schimbase mult faţă de acea zi din 1955 când acoperişurile din ierburi şi pereţii de lut fuseseră adunate în grabă, în timp ce sabia omului alb stătea ameninţătoare la grumazul oamenilor, ca să-i apere de fraţii lor din pădure. Unele colibe se prăbuşiseră; câteva fuseseră dărâmate. Şi totuşi satul îşi păstra neştirbită rânduiala; din depărtare părea o grămadă uriaşă de ierburi din care se înălţa spre cer fum, ca dintr-un rug de sacrificiu.

Mugo mergea cu capul uşor plecat, cu ochii în pământ, ca şi cum i-ar fi fost ruşine să privească în jur. Retrăia întâlnirea cu Warui când, deodată, auzi pe cineva strigându-l pe nume. Tresări, se opri şi privi spre Githua, care şontâcăia spre el în cârje.

Când ajunse la Mugo, luă poziţie de drepţi, îşi ridică pălăria ponosită şi strigă:

— în numele libertăţii oamenilor negri, te salut.

Apoi se înclină de câteva ori, cu o deferenţă caraghioasă.

— Ţi-e... ţi-e bine? întrebă Mugo, neştiind cum să reacţioneze.

între timp, se aciuaseră doi-trei copii care râdeau de maimuţăreala lui Githua. Githua nu răspunse imediat. Avea cămaşa ruptă, iar gulerul – negru de murdar. Cracul stâng al pantalonilor era îndoit şi prins cu un ac ca să acopere ciotul. întrucâtva pe neaşteptate, îl prinse pe Mugo de mână:

— Ce mai faci, omule? Ce mai faci? Mă bucur să văd că te duci devreme la ***shamba. Uhuru na Kazi.*** Ha! Ha! Ha! Chiar şi duminica. Să ştii că înainte de Starea de Urgenţă şi eu eram ca tine; înainte ca omul alb să-mi facă asta cu gloanţele lui, munceam cu sârg, prietene. îmi tresaltă inima de bucurie să-ţi văd

entuziasmul. ***Uhuru na Kazi.*** Te salut, şefule.

Mugo încercă să-şi retragă mâna. Inima îi bătea cu putere şi nu-şi găsea cuvintele. Râsul copiilor îi sporea neliniştea. Tonul lui Githua se schimbă subit:

— Starea de Urgenţă ne-a distrus, spuse el cu voce tânguitoare şi se îndepărtă brusc.

Mugo se porni degrabă, dându-şi seama că privirea bărbatului îl urma. Trei femei care veneau dinspre râu se opriră când îl văzură. Una dintre ele strigă ceva, dar Mugo nu răspunse şi nici nu se uită la ele. Ridica în urmă o dâră de praf de parcă îl urmărea cineva. Şi totuşi nu făcea decât să meargă, între- bându-se: Ce-i cu mine azi? De ce se uită dintr-odată lumea aşa de curioasă la mine? Am călcat în vreun rahat?

Curând ajunse aproape de capătul străzii principale, unde stătea bătrâna. Nimeni nu ştia câţi ani are: fusese

dintotdeauna acolo, o parte familiară a satului vechi şi a celui nou. în satul vechi, stătuse cu unicul ei fiu, care era surdomut. Gitogo, căci ăsta era numele băiatului, vorbea prin semne, însoţite adesea de sunete guturale ca de animal. Era chipeş, bine clădit, una dintre figurile populare în centrul Vechiului Rungei, unde tinerii obişnuiau să se adune ca să stea de vorbă cât e ziua de lungă. Uneori, bărbaţii făceau pe curierii pentru proprietarii de prăvălii şi câştigau câţiva bănuţi „cât să nu le bată vântul prin buzunare”, cum spuneau unii cu nepăsare. Râdeau şi ziceau că monedele vor atrage şi altele (rudele lor, frate!) cu timpul.

Gitogo lucra în birturi sau măcelării, iar de multe ori ridica şi căra greutăţi pe care ceilalţi le ocoleau. îi plăcea să-şi arate muşchii puternici. Zvonurile care circulau prin Rungei şi Thabai, nu puţine femei tinere simţiseră forţa acestor mădulare. Serile, Gitogo cumpăra de mâncare – jumătate de kilogram de zahăr sau jumătate

de kilogram de carne – şi o ducea acasă, la maică-sa, care se lumina la faţă când îl vedea, iar chipul îi întinerea printre ridurile multe. Ce fiu, ce bărbat, spuneau oamenii, impresionaţi de grija pe care surdomutul i-o purta mamei lui.

Într-o bună zi, oamenii din Thabai şi Rungei s-au trezit înconjuraţi de soldaţi, deopotrivă negri şi albi, înarmaţi cu puşti, şi de tancuri, care fuseseră văzute ultima dată străbătând drumurile în timpul războiului lui Churchill cu Hitler. Fumul salvelor se înălţa spre cer, iar oamenii stăteau cu răsuflarea tăiată. Unii se închiseseră în latrine; alţii se ascundeau printre sacii cu zahăr şi fasole din prăvălii. Iar alţii încercau să se furişeze spre pădure, doar ca să descopere că toate căile către libertate erau blocate. Oamenii erau aduşi în piaţa centrală, unde se ţineau târgurile, ca să fie triaţi. Gitogo a fugit într-o prăvălie, a sărit peste tejghea şi aproape că a căzut peste negustor, care se ghe- muia printre sacii

goi. A început să gesticuleze, scotea sunete de nedesluşit, a privit pe furiş şi a arătat către soldaţi. Negustorul, încremenit de spaimă, se holba tâmp la Gitogo. Gitogo şi-a adus deodată aminte de mama lui bătrână, rămasă singură în colibă. A văzut cu ochii minţii imagini vii ale unor fapte crude şi sângeroase. A ieşit în grabă pe uşa din spate şi a sărit gardul spre câmp, frământat acum de primejdia care o pândea pe mama sa. Nevoie urgentă, acasă, mama: scenele îi străfulgerau mintea. Numai muşchii lui o puteau apăra. N-a băgat de seamă că un alb, îmbrăcat într-o sahariană, stătea ascuns într-o pădurice.

— Stai! a răcnit albul.

Gitogo a alergat mai departe. Ceva l-a lovit în spate. A ridicat braţele în aer. A căzut pe burtă. Se pare că glonţul îi atinsese inima. Soldatul îşi părăsi postul. încă un terorist Mau Mau fusese ucis.

Când bătrâna a aflat vestea, a spus doar: „Dumnezeule”. Cei care au fost de

faţă zic că n-a plâns. Şi nici n-a întrebat cum îşi aflase moartea fiul ei.

După ce ieşise din lagărul de detenţie, Mugo o văzuse de câteva ori pe bătrână în preajma colibei ei. Şi de fiecare dată se simţise tulburat, ca şi cum femeia l-ar fi recunoscut. Avea o faţă micuţă, brăzdată de riduri. Ochii ei erau mici, dar din când în când aveau licăriri de viaţă. Altminteri păreau morţi. Purta mărgele în jurul coaielor, câteva lanţuri de aramă la gât şi tinichele în formă de scoici în jurul gleznelor. Când se mişca, zor- năia ca o capră cu talangă la gât. Dar ochii ei îl nelinişteau cel mai tare pe Mugo. întotdeauna îl făceau să se simtă dezgolit, vulnerabil. într-o zi, a intrat în vorbă cu ea. însă ea n-a făcut decât să-l privească şi apoi a întors capul. Mugo s-a simţit respins, dar singurătatea ei îi trezea un simţământ de milă. Voia să o ajute. Acest gând îi umplea inima de bucurie. A cumpărat nişte zahăr, mălai şi un mănunchi de lemne de foc de la

una dintre prăvăliile ţinute de kabui[1]. Seara, s-a dus acasă la bătrână, în colibă era întuneric. încăperea era sărăcăcioasă, iar vântul rece şuiera prin găurile căscate în pereţi. Bătrâna dormea pe podea, lângă vatră. Mugo şi-a amintit cum dormea şi el pe podea în coliba mătuşă-sii, împărţind locul de lângă vatră cu caprele şi oile. De multe ori se tara şi se ghemuia lângă capre ca să se încălzească. Dimineaţa, se trezea cu faţa şi hainele acoperite de cenuşă, cu mâinile şi picioarele mânjite de căcărezele caprelor. Până la urmă, se obişnuise cu mirosul animalelor. Dus pe gânduri, Mugo a simţit că femeia îl ţintuia cu privirea, în care licărea o sclipire de recunoaştere. Deodată, Mugo s-a cutremurat la gândul că femeia l-ar putea atinge. A rupt-o la fugă afară, revoltat. Poate că întâlnirea lui cu bătrâna era hărăzită de soartă.

---

1 **Trib naga, care trăieşte în zona dealurilor Naga din nord-estul Indiei.**

Astăzi, gândul ăsta nu-i dădea pace, pentru că simţea din nou dorinţa să intre în colibă şi să-i vorbească. Exista o legătură între ei, poate pentru că ea, ca şi el, locuia singură. La uşă şovăi, hotărârea i se clătină, se risipi, iar el se trezi îndepăr- tându-se în grabă, temându-se că l-ar putea chema înapoi cu un râs de om nebun.

La ***shamba,*** se simţea pustiit. Pe pământ nu erau roade, din pricina bălăriilor uscate – ***gakaraku, micege, mikengeria, bangi –*** şi a soarelui, iar locul părea sterp şi mohorât. Săpăliga i se părea mai grea ca de obicei; partea nelucrată din ***shamba*** se arăta prea întinsă pentru muşchii lui ce nu-i dădeau ascultare. Săpă un pic şi, simţind nevoia să se uşureze, se duse spre îngrăditura aflată lângă potecă; de ce se purtaseră aşa Warui, Githua şi femeile? îşi dădu seama că vezica il înşelase, indicându-i o urgenţă falsă. Se scurseră câteva picături, iar el le privi ca şi cum fiecare picătură l-ar fi fascinat. Două tinere,

îmbrăcate ca pentru biserică, trecură prin apropiere, văzură un bărbat solid jucându-se cu propriul mădular şi chicotiră. Mugo se simţi ca un neghiob şi se târî înapoi la muncă.

Ridică săpăliga, o lăsă să cadă pe pământ; o luă din nou şi îi dădu drumul jos. Pământul era afânat, ca şi cum ar fi fost străbătut de tuneluri de cârtiţă. îl auzea cum se fărâmiţează, uscat şi găunos. Praful se ridica spre cer, îl învăluia, apoi i se aşeza în păr şi pe haine. La un moment dat, un fir de praf îi intră în ochiul stâng. Azvârli furios ***jembe*** şi îşi frecă ochiul care-l ustura, în timp ce din ambii ochi îi curgeau picături de apă. Se aşeză: unde e încântarea pe care o simţea când lucra pământul înainte de Starea de Urgenţă?

Tatăl şi mama lui Mugo muriseră săraci, lăsându-l pe el, singurul copil, pe mâna unei mătuşi îndepărtate. Waitherero era văduvă, cu şase fete măritate. Când era

beată, venea acasă şi avea grijă să-i amintească asta lui Mugo.

— Japiţe de femei, spunea ea, dezvelindu-şi gingiile ştirbe şi ţintuindu-l pe Mugo cu o privire sălbatică, de parcă băiatul ar fi conspirat cu Dumnezeu împotriva ei. Nici măcar nu vin să mă vadă... Şi tu râzi... Cât crezi că face scula ta? O, Doamne, uite ce nenorocit nerecunoscător mi-a fost dat pe mână. Te-ai fi dus după taică-tu în groapă dacă nu eram eu. Adu-ţi aminte asta şi încetează cu râsul.

în altă zi se plângea că i-au dispărut banii.

— Nu i-am furat eu, riposta Mugo, trăgându-se îndărăt.

— Nu suntem decât noi doi în casa asta. Eu n-aveam cum să-i fur. Deci cine putea să-i ia?

— Nu sunt hoţ!

— Vrei să zici că spun minciuni? Banii erau aici, m-ai văzut când i-am

îngropat sub stâlpul ăsta. Ia uite la el, cum se ascunde după capre.

Era o femeie micuţă, care se plângea necontenit că oamenii încearcă s-o omoare; că vor să-i vâre cioburi şi broaşte în burtă, sau să-i pună otravă în mâncare ori în băutură.

Totuşi se ducea mereu să facă rost de bere. îi cicălea pe bărbaţii din ***rika***[1] soţului ei până când îi dădeau de băut. într-o zi se întorsese beată cui.

— Bărbatul ăla, Warui... nu suportă să mă vadă că mănânc şi respir... zâmbetul... ăla... viclean... îţi dă târcoale... tuşeşte... ca tine... să te duci la el...

Şi a încercat să imite tuşea lui Warui; dar în timp ce făcea asta s-a aplecat în faţă şi a căzut; toată berea şi mizeria se împrăştiară pe podea. Mugo s-a ghemuit printre capre, sperând ţi temându-se că

---

1 **Generaţie, grup de vârstă (în swahili, în original).**

femeia murise. Dimineaţă l-a obligat pe Mugo să presare pământ peste mizerie. Mirosul înţepător l-a izbit. Simţea să se sufocă de silă, aşa că nu putea vorbi sau plânge. Lumea conspirase împotriva lui, mai întâi lăsându-l fără tată şi mamă şi apoi făcându-l să depindă de o zgripţuroaică.

Cu cât devenea mai neputincioasă, cu atât îl ura mai mult. Indiferent ce făcea sau realiza, ea îşi bătea joc de eforturile lui. Aşa că Mugo era chinuit de imaginea propriei nepriceperi. Avea ea un fel de a-l necăji, poate cu o întrebare despre hainele pe care le purta, despre chipul sau mâinile lui, care îi nimicea toată încrederea în sine. Se prefăcea că nu-i ia în seamă părerile, dar cum ar fi putut închide ochii la zâmbetele şi privirile ei piezişe?

Singura lui dorinţă era să-şi omoare mătuşa.

într-o seară, gândul nebunesc a pus stăpânire pe el. Clocotea de furie în sinea sa. în seara aceea, Waitherero era trează.

N-ar fi folosit toporul sau ***panga.*** Ar fi apucat-o de gât, ar fi sugru- mat-o cu mâinile goale. Dă-mi putere; dă-mi putere, Doamne. O vedea zbătându-se, ca o muscă în ghearele păianjenului; îi ajungeau la urechi gemete înăbuşite şi strigăte care cereau îndurare. El ar fi strâns şi mai tare, făcând-o să simtă puterea mâinilor lui de bărbat. Sângele îi năvălea în vârful degetelor, rămăsese fără suflare, profund fascinat de impertinenţa şi cutezanţa propriei sale fapte.

— Ce te holbezi aşa la mine? l-a întrebat Waitherero şi râse gutural. Mereu am zis că eşti ciudat, soiul ăla de om care ar omorî-o şi pe maică-sa, ai?

Mugo clipi. Felul în care îi citea gândurile era dureros.

Waitherero a murit pe neaşteptate de bătrâneţe şi de la prea multă băutură. Pentru prima dată de când se măritaseră, fetele ei au venit la colibă, s-au făcut că nu-l observă pe Mugo şi au îngropat-o fără

întrebări sau lacrimi. S-au întors la casele lor. Şi apoi, curios, lui Mugo i s-a făcut dor de ea. Pe cine mai putea numi rudă? Voia pe cineva, pe oricine, care să poată folosi drepturile de rudenie pentru a-i face rău sau bine. Oricare din cele două, numai să nu fie lăsat de unul singur, un străin.

A început să se ocupe de pământ. Avea să trudească, să asude şi, prin succes şi bogăţie, să oblige societatea să-l recunoască. Pentru el, în momentul acela, era o mângâiere simplul fapt că lucra pământul: să îngroape seminţe şi să privească frunzele verzi cum se înalţă şi îşi croiesc drum afară din pământ, să îngrijească plantele până la maturitate şi apoi să culeagă – toate acestea făceau parte din lumea pe care şi-o crease pentru sine şi în care îşi ţesea visele, care apoi să se înalţe până la cer. Dar Kihika a apărut în viaţa lui.

Mugo porni spre casă mai devreme decât de obicei. Nu muncise prea mult, şi

totuşi era epuizat. Mergea ca un om care ştie că e urmărit sau supravegheat, însă nu voia să trădeze că ştia asta, nici prin umblet, nici prin purtare. Seara, auzi paşi afară. Cine ar fi putut fi oaspetele? Deschise uşa. Deodată, amestecul de sentimente care-l urmărise toată ziua s-a desluşit în teamă şi ură profundă. Warui, bătrânul, era în fruntea grupului. Lângă el stătea Wambui, una dintre femeile de la râu. Acum zâmbea, afişându-şi dinţii lipsă de pe gingia de jos. Al treilea era Gikonyo, cel care se căsătorise cu sora lui Kihika.

— Veniţi înăuntru, îi chemă el, cu o voce care abia reuşea să-i ascundă neliniştea.

îşi ceru scuze şi se îndreptă către latrină. Să fugă de toţi oamenii ăştia... Nu-mi mai pasă... Nu-mi mai pasă. Intră în privată şi îşi trase în jos pantalonii până la genunchi: gândurile lui roiau în jurul unor străfulgerări de imagini cu musafirii săi aşezaţi în colibă. încercă de câteva ori să

lepede ceva în groapa puturoasă. Nereuşind, îşi ridică pantalonii, dar tot se simţea mai bine că o făcuse. Se întoarse la oaspeţi şi abia atunci îşi aduse aminte că nu-i salutase.

— Suntem doar mesageri trimişi la tine de Partid, spuse Gikonyo, după ce Mugo dădu mâna cu ei.

— Partid?

Mesageri din Mişcare! şoptiră într-un glas Wambui şi Warui

.doi

Aproape toată lumea făcea parte din Mişcare, dar nimeni nu putea spune cât de cât precis când se născuse aceasta: pentru mulţi, mai ales pentru cei din generaţia mai tânără, existase dintotdeauna un punct în jurul căruia oamenii se adunau, ca apoi să treacă la fapte. îşi schimbase numele, liderii veniseră şi plecaseră, dar Mişcarea rămăsese, deschizând noi perspective, dobândind tot mai multă forţă, iar înainte de ***Uhuru*** influenţa ei se întindea de la un hotar la altul, de la malul mării până la Marele Lac.

Originile ei pot fi urmărite, se spune, până în ziua când a venit în ţară omul alb, ţinând strâns cu ambele mâini cartea lui Dumnezeu – drept mărturie miraculoasă că omul alb era mesagerul Domnului. Avea limba mieroasă; smerenia lui era înduioşătoare. Pentru o vreme, oamenii au dat uitării glasul profetului Gikuyu care spusese odată: „Va veni un neam cu hainele ca fluturii”. I-au dat străinului cu pielea opărită un loc unde să-şi ridice un adăpost vremelnic. Odată terminată coliba, străinul a clădit alt aşezământ, la doar câţiva metri depărtare. Pe acesta l-a numit Casa Domnului, unde oamenii puteau merge să se roage şi să depună ofrande.

Omul alb a povestit despre o altă ţară, dincolo de mare, unde o femeie puternică stătea pe un tron, în timp ce bărbaţi şi femei dansau în umbra puterii şi bunăvoinţei ei. Era gata să-şi aştearnă umbra şi asupra neamului ***agikuyu***[1]**.** Au râs la omul ciudat care avea pielea aşa de opărită, că negrul dinafară se jupuise. Apa fierbinte trebuie că-i intrase şi în cap.

Cu toate acestea, vorbele lui despre o femeie aflată pe tron au trezit în inimile oamenilor ceva din adâncurile istoriei. Se întâmplase cu mulţi, mulţi ani în urmă. Pe

1 **Termen în limba gikuyu care desemnează toţi membrii tribului gikuyu.**

atunci, ţinutul neamului ***agikuyu*** era condus de femei. Bărbaţii nu aveau proprietăţi şi nu făceau decât să satisfacă capriciile şi nevoile femeilor. Fuseseră ani grei. Aşa că bărbaţii au aşteptat ca femeile să plece la război şi au pus la cale o revoltă, făcând jurământ de taină care urma să-i ţină legaţi unii de alţii întru cucerirea libertăţii. Aveau să se culce cu toate femeile deodată, căci ştiau ei prea bine că eroinele se vor întoarce dornice de dragoste şi distracţie. Soarta s-a ocupat de restul; femeile au rămas însărcinate; bărbaţii au preluat puterea fără să întâmpine o prea mare împotrivire.

Dar acesta nu a fost sfârşitul puterii femeii în ţinut. Mulţi ani după aceea, o femeie, Wangu Makeri, a devenit conducător şi a stăpânit peste o mare parte din Muranga. Era frumoasă. Când dansa, îşi unduia şoldurile pline într-o parte şi-n cealaltă; părul ei împletit sălta în urma ei, în ritmul paşilor. Asta, alături de sclipirea dinţilor albi ca laptele, îi făcea pe bărbaţi să plescăie şi să-şi lingă buzele de poftă. Tineri şi bătrâni, toţi îi dădeau târcoale cu neruşinare şi sperau. Femeia îşi alegea tineri luptători care stârneau gelozia şi pizma celor mai puţin privilegiaţi. Şi totuşi, tot mai mulţi bărbaţi se închinau în faţa ei; nu pierdeau nici un dans unde apărea şi ea, mulţi tânjeau cu disperare să-i zărească măcar coapsele. Dar într-o seară, fără îndoială aţâţată de admiraţia pe care o trezise, sau poate vrând să le satisfacă pofta neruşinată, a întrecut limita. Lepădându-se de toate hainele, a dansat goală în lumina lunii. Pentru o clipă, bărbaţii au fost subjugaţi de puterea goliciunii unei femei. Razele lunii se jucau pe trupul ei dezgolit: exaltare, un amestec de agonie şi bucurie stăruia pe faţa femeii. Poate că şi ea ştia că acesta era sfârşitul: o femeie nu apare şi nu dansează goală în public. A fost îndepărtată de pe tron.

La început n-au putut înţelege cum e cu Iisus, pentru că nu pricepeau cum ar fi putut Dumnezeu să se lase ţintuit

de un copac. Omul alb vorbea despre acea Iubire aflată dincolo de orice înţelegere. Nu este dragoste mai mare decât să-şi dea cineva viaţa pentru prietenii săi[1], citea el din cărticica cea neagră.

Cei câţiva care au fost convertiţi au început să propovăduiască o credinţă străină de obiceiurile din acele părţi. Călcau peste locurile sfinte pentru a arăta că nici un rău nu-i poate atinge pe cei apăraţi de mâna Domnului. Curând, oamenii au văzut că omul alb dobândise pe nesimţite mai mult pământ, ca să facă faţă nevoilor tot mari impuse de condiţia sa. Deja dărâmase coliba cu acoperiş de ierburi şi ridicase un adăpost mai trainic. Bătrânii ţinutului au protestat. Au privit dincolo de faţa zâmbitoare a omului alb şi, deodată, au văzut un lung şir de alţi străini cu pielea înroşită care duceau nu Biblia, ci sabia.

Waiyaki şi alte căpetenii războinice au pus mâna pe arme. Şarpele de fier despre care vorbise Mugo wa Kibiro[2] se târa cu repeziciune către Nairobi, ca să exploateze în profunzime ţinuturile din inima ţării. Puteau să-l îndepărteze? Şarpele nu se dădea urnit de pe pământ, bătându-şi joc de eforturile lor. Omul alb cu bastoane de bambus care scuipau foc şi fum a trecut la represalii; ecoul râsului său ameninţător a rămas în sufletul oamenilor multă vreme după ce Waiyaki a fost arestat şi dus pe coastă, cu mâinile şi picioarele legate. Mai târziu, aşa se zice, Waiyaki a fost îngropat de viu la Kibwezi, cu capul către miezul pământului, un avertisment grăitor pentru cei care, în anii ce aveau să vină, ar fi sfidat autoritatea femeii creştine a

1 **Evanghelia după Ioan, 15:13.**

2 **Mugo Kibiru – profet gikuyu din secolul al XIX-lea, despre care se spune că a prevăzut venirea albilor. Tot el ar fi văzut şi calea ferată care se va întinde de la apa din est până la apa din vest şi trenul pe care îl descrie ca pe un „şarpe de fier care scuipă fum”.**

cărei umbră protectoare trona acum şi peste pământ, şi peste mare.

Atunci n-a băgat nimeni de seamă; dar privind în urmă vedem că sângele lui Waiyaki purta în el o sămânţă, un grăunte ce a dat naştere unei mişcări a cărei putere de căpetenie a încolţit mai târziu din legătura cu pământul.

între timp, centrele de misionari au clocit noi conducători; aceştia au refuzat să mănânce bunătăţile Faraonului: în schimb, au hotărât să taie iarbă şi să se apuce de făcut cărămizi împreună cu alţi copii.

Aşa că oamenii au văzut în Harry Thuku un mesager al lui Dumnezeu: „Du-te la Faraon şi spune-i: «Lasă poporul Meu să plece, lasă poporul Meu să plece»„.[1] Şi oamenii au jurat să-l urmeze pe Harry în deşert. Aveau să strângă cureaua, gata să îndure sete şi foame, lacrimi şi sânge, până vor pune piciorul pe ţărmul Canaanului. S-au îngrămădit la adunările lui, aştep- tându-l să le dea semnalul. Harry l-a denunţat pe omul alb şi a blestemat mărinimia şi protecţia care îi lipseau pe oameni de pământ şi libertate. I-a încântat citind cu voce tare scrisori către omul alb, scrisori în care expunea în termeni clari nemulţumirea poporului faţă de impunerea taxelor, munca forţată pe pământurile coloniştilor albi şi planurile de stabilire a soldaţilor, care, după primul mare război, lăsaseră fără case sau pământuri mulţi oameni negri în Tigoni şi în alte locuri.

Harry le-a cerut să se alăture Mişcării şi să caute puterea în unitate.

Vorbeau despre el în casele lor; îl ridicau în slăvi prin ceainării, prin pieţe şi când se duceau duminica la bisericile independente gikuyu. Orice cuvânt ieşit din gura lui Harry devenea veste şi trecea din deal în deal, prin toată ţara.

1 Exodul, 1:8.

Oamenii aşteptau să se întâmple ceva. Revolta ţăranilor era iminentă.

Dar omul alb n-a stat cu mâinile în sân. Tânărul Harry a fost legat în lanţuri, cât pe ce să ajungă în mormântul în care fusese îngropat de viu Waiyaki. Era oare semnul pe care îl aşteptau? Oamenii s-au dus la Nairobi; au jurat să rămână zi şi noapte în faţa Casei Guvernatorului, până când acesta în persoană li-l va da înapoi pe Harry al lor.

Warui, pe atunci tânăr, a plecat pe jos din Thabai ca să se alăture procesiunii. N-a uitat niciodată marele eveniment. Când Jomo Kenyatta şi alţi lideri ai Mişcării au fost arestaţi în 1952, Warui şi-a reamintit Procesiunea din 1923.

— Tinerii trebuie să facă pentru Jomo ce am făcut noi pentru Harry. N-am văzut niciodată ceva aşa de mare precum şirul ăla de bărbaţi şi femei, declama el, trăgându-se uşor de barbă. Veniserăm de pe culmile de ici, de pe culmile de colo, de peste tot. Cei mai mulţi dintre noi veniseră pe jos. Alţii nu aduseseră de mâncare. împărţeam orice firimitură pe care o aveam. Multă iubire am văzut acolo. O boabă cădea pe pământ, şi era iute împărţită între copii. Trei zile ne-am adunat la Nairobi şi cu sângele nostru am scris legăminte să-l eliberăm pe Harry.

într-a patra zi au pornit în marş, cântând. Poliţia, care îi aştepta cu baionetele pe arme, a deschis focul. Trei bărbaţi au ridicat mâinile în aer. Se spune că s-au prăbuşit strângând ţărâna în pumni. O nouă salvă a împrăştiat mulţimea. Un bărbat şi o femeie s-au prăbuşit, cu sângele ţâşnind din trupurile lor. Oamenii au fugit în toate direcţiile. în câteva clipe, mulţimea cea mare s-a risipit; în faţa reşedinţei guvernatorului mai rămăseseră doar 150 de străjeri ghemuiţi la pământ.

— Ceva a mers prost în ultimul moment, spunea Warui şi înceta să se mai tragă de barbă. Poate că dacă am fi avut arme...

Revolta ţăranilor eşuase; năluca marii femei a cărei mână creştină pusese capăt războaielor tribale amuţise. Acum se odihnea în mormânt.

Tânărul Harry a fost trimis într-o zonă îndepărtată a ţării.

Mişcarea a fost pe moment descurajată. Dar în acea vreme a intrat în scenă bărbatul cu ochii înflăcăraţi. Pe atunci, puţini îl ştiau. însă mai târziu, desigur, avea să fie cunoscut lumii drept Suliţa de Foc[1].

Mugo participase odată la o adunare a Mişcării în piaţa din Rungei, pentru că se zvonea că va vorbi Kenyatta, care se întorsese de curând din ţinutul omului alb. Deşi întâlnirea trebuia să înceapă după-amiază, pe la ora 10 abia mai era loc în piaţă. Oamenii stăteau în picioare pe acoperişurile prăvăliilor. Arătau ca nişte roiuri de lăcuste cocoţate în copaci. Gikonyo, pe atunci un tâmplar bine-cunoscut în Thabai, şedea la câţiva metri mai încolo. Lângă tâmplar se afla Mumbi. Se spunea că e una dintre cele mai frumoase femei de pe toate cele opt culmi. Unii o numeau Wangu Makeri, datorită înfăţişării ei.

Adunarea a început cu o oră întârziere. Oamenii au aflat că n-o să vină şi Kenyatta. Dar au fost o mulţime de vorbitori din Muranga şi Nairobi. Printre ei s-a aflat şi un vorbitor luo[2] din Nyanza, care a arătat că Mişcarea desfiinţase barierele dintre triburi. Kihika din Thabai s-a numărat printre vorbitorii frenetic ovaţionaţi de mulţime. N-a mai pomenit despre scrisori către omul alb, aşa cum se obişnuia în zilele lui Harry.

1 **Supranumele lui Jomo Kenyatta.**

2 **Grup etnic din vestul Kenyei, nordul Ugandei şi regiunea Mara din nordul Tanzaniei.**

— Nu mai suntem în 1920. Acum vrem fapte, o lovitură care să aibă efect, a spus el, în timp ce femeile din Thabai îşi sfâşiau hainele de pe ele şi îşi smulgeau părul din cap, ţipând extaziate.

Kihika, un fiu al ţinutului, era menit să fie unul dintre eroii izbăvirii. Mugo, care îl văzuse pe Kihika pe culme de câteva ori, nu bănuise niciodată că acesta avea atâta putere şi era atât de învăţat. Kihika a depănat istoria Kenyei, cu venirea omului alb şi naşterea Partidului. Mugo a aruncat o privire către Gikonyo şi Mumbi. Ochii lor erau aţintiţi la Kihika; vieţile lor păreau să depindă de vorbele lui.

— Ne-am dus la biserica lor. ***Mubia*** în veşminte albe, a deschis Biblia. A spus: „Să îngenunchem şi să ne rugăm”. Am îngenuncheat. ***Mubia*** a spus: „Să închidem ochii”. Şi i-am închis. Dar ai lui au rămas deschişi, ca să poată citi Cuvântul. Când am deschis noi ochii, pământul nostru nu mai era, iar sabia de foc stătea de strajă. Cât despre ***Mubia***, el a citit mai departe, cerându-ne să ne strângem comorile în ceruri, unde nici molia nu le mănâncă[1]. Dar el le-a strâns pe pământ, pe pământul nostru.

Oamenii au râs. Kihika nu li s-a alăturat. Era un bărbat scund, cu voce puternică. Vorbind rar şi apăsând cuvintele importante, a arătat o dată sau de două ori către pământ şi cer, ca şi cum le-ar fi chemat să-i fie martori că spune adevărul. A vorbit despre marele sacrificiu.

— Vine o zi când fratele trebuie să renunţe la frate, o mamă la fiul ei, când voi şi cu mine am auzit chemarea unei naţiuni în plină frământare.

Mugo avea un nod în gât. Nu putea aplauda vorbe care nu-l atingeau. Ce drept avea un băiat ca ăsta, probabil mai tânăr decât Mugo, să vorbească aşa? Ce aroganţă! Kihika vorbise calm despre sânge, ca şi cum ar fi vorbit

1 **Evanghelia după Matei, 6:19-20.**

despre apa unui râu, se gândi Mugo, făcându-i-se greaţă când îşi închipui cum arăta şi cum mirosea sângele. îl urăsc, se auzi el spunând, şi, înspăimântat, se uită la Mumbi, întrebându-se ce credea ea. Ochii ei erau încă pironiţi asupra fratelui ei. Ochii tuturor erau îndreptaţi către podium. Mugo simţi un junghi de gelozie când se întoarse şi el şi se uită la vorbitor. în momentul acela, privirile li se întâlniră, sau cel puţin aşa îşi imagină Mugo cu un simţământ de vinovăţie. Pentru o fracţiune de secundă, mulţimea şi lumea întreagă se cufundaseră în tăcere. Nu mai rămăseseră în scenă decât Kihika şi Mugo. Ceva în inima lui Mugo se zbătea să se elibereze, ceva care era de fapt o zvâcnire intensă de groază şi ură.

— Vegheaţi şi rugaţi-vă', spuse Kihika, cerând publicului să îşi amintească marele proverb swahili: ***Kikulacho Kimo nguoni mwako***[1]***.***

Kihika trăise cuvintele despre sacrificiu pe care le rostise dinaintea mulţimii. Imediat după ce fuseseră arestaţi Jomo şi alţi conducători, în octombrie 1952, Kihika dispăruse în pădure, unde îl urmaseră mai târziu o mână de tineri din Thabai şi Rungei.

Cel mai mare triumf al lui Kihika fusese faimoasa cucerire a garnizoanei Mahee. Mahee era o garnizoană importantă a poliţiei aflată în Valea Riftului, inima zonei care, mulţi ani, se numise Podişul Alb[2]. în Mahee se afla şi o închisoare de tranzit pentru bărbaţi şi femei care urmau să fie trimişi în lagărele de concentrare. Aflată într-o poziţie centrală, garnizoana Mahee aproviziona cu arme şi muniţie alte posturi militare şi de poliţie mai mici răspândite prin Valea Riftului, ca să-i apere şi să le ridice moralul

1 **Literal: „Ce te mănâncă se află în hainele tale”.**

2 **White Highlands – zonă înaltă cu terenuri fertile, unde administraţia britanică a încurajat instalarea coloniştilor albi.**

coloniştilor albi. Dacă stăteai în Mahee, în orice moment al zilei, vedeai pereţii versantului, strajă încântătoare a uneia dintre cele mai frumoase văi din ţară. Pereţii urcau în trepte până pe platou; un şir de dealuri mai joase, unele teşite la vârf, altele cu adâncituri şi cratere de vulcan, erau ascunse în văluri de negură şi mister.

Noaptea, valea era cufundată în beznă, rămâneau doar luminile din afara garnizoanei Mahee. Era linişte. Străjerii, urmând exemplul ofiţerilor albi învăţaţi cu o viaţă de huzur, pentru că numai numele Mahee era pavăză împotriva oricărui atac, erau deja beţi şi se duseseră la culcare, lăsând doar câteva gărzi, de ochii lumii. Deodată, liniştea nopţii a fost sfâşiată de sunete concomitente de goarne, trâmbiţe, cornuri şi fluiere. Dinăuntrul închisorii a răspuns un strigăt de ***Uhuru.*** Ofiţerul de serviciu, deşteptat de zarvă din toropeala pricinuită de whisky-ul de mai devreme, s-a întins instinctiv după telefon, încercând vitejia de a-şi trage pantalonii şi a suna în acelaşi timp. Brusc, mâna care ridicase receptorul îl lăsă să alunece în jos, iar pantalonii căzură şi ei pe podea. Firele telefonului fuseseră tăiate, iar Mahee nu putea primi ajutor de la posturile exterioare. Luaţi prin surprindere, poliţiştii au opus doar o slabă rezistenţă când au năvălit Kihika şi oamenii lui. Unii dintre poliţişti s-au căţărat pe ziduri şi au sărit către zona sigură. Oamenii lui Kihika au pătruns în închisoare şi i-au dus pe prizonieri în bezna nopţii. Garnizoana a fost incendiată, iar oamenii lui Kihika au fugit în pădure cu rezerve proaspete de oameni, arme şi muniţie, ca să ducă mai departe războiul la un nivel la care nici nu visaseră pe vremea lui Waiyaki şi a Tânărului Harry.

Lumea a ajuns să-l cunoască pe Kihika drept spaima omului alb. Se spunea că poate muta munţii şi stăpâni tunetul din ceruri.

Pe capul lui a fost pusă o recompensă.

Oricine îl aducea pe Kihika, mort sau viu, primea o sumă de bani uriaşă.

Un an mai târziu, Kihika a fost capturat singur, la marginea pădurii Kinenie.

Să-ţi vină să crezi? Omul care făcea copacii şi munţii să se mişte din loc, omul care putea merge târâş 15 kilometri, prin nisip şi tufe cu spini, era cu siguranţă dincolo de locul unde-l putea ajunge braţul omului alb.

Kihika a fost torturat. Unii spuneau că i-a fost băgat în anus gâtul unei sticle, în timp ce oamenii albi din Divizia Specială încercau să-i smulgă cu forţa secretele pădurii. Alţii ziceau că i s-au oferit o grămadă de bani şi o călătorie gratis în Anglia, ca să-i strângă mâna noii femei de pe tron. Dar el nu şi-a dezlegat limba.

Kihika a fost spânzurat în public, într-o duminică, în piaţa din Rungei, nu departe de locul unde stătuse odată cerând să curgă sânge ca să ude copacii libertăţii. O forţă mixtă formată din Garda Civilă şi Poliţie i-a obligat pe oamenii din Thabai şi de pe alte culmi să vină să vadă trupul rebelului atârnând de un copac şi să ia aminte.

Totuşi, Mişcarea a rămas în viaţă şi a crescut, cum zice lumea, pe rănile celor pe care i-a lăsat în urmă Kihika.trei

— Nu stăm mult, zise Gikonyo după o clipă de tăcere. De fapt am venit la tine pentru ceremoniile ***Uhuru*** de joi.

Dacă te uitai la Gikonyo, nu-ţi venea să crezi că e omul a cărui căsătorie cu Mumbi, acum aproape 13 ani, îi înfuriase pe ceilalţi tineri peţitori: ce văzuse Mumbi la el? Cum putea o femeie atât de frumoasă să aleagă cu bună ştiinţă sărăcia? Acum, la patru ani după ce se întorsese din detenţie, Gikonyo era unul dintre cei mai bogaţi oameni din Thabai. Cumpărase de curând o parcelă de teren arabil de

două hectare; era proprietarul unui magazin – Magazinele Universale Gikonyo – în Rungei; iar zilele trecute cumpărase un camion la mâna a doua pentru transport. Pe deasupra, fusese ales preşedinte al filialei locale a Mişcării, un omagiu, după cum se spunea, pentru caracterul lui puternic, pe care nici un lagăr de detenţie nu-l putuse înfrânge. Gikonyo era respectat şi admirat drept simbol al aspiraţiilor tuturor: cu totul independent, îndreptându-şi toate eforturile pentru a reuşi în tot ce întreprindea.

— Ce... ce vreţi? întrebă Mugo, ridicând privirea către Warui.

Viaţa lui Warui fusese, într-un fel, povestea Mişcării; luase
parte la adunările Tânărului Harry, ajutase la ridicarea şcolilor poporului şi ascultase discursurile lui Jomo în anii '20. Warui fusese unul dintre puţinii care văzuseră în acel proaspăt angajat al Consiliului Municipal din Nairobi un om destinat să ajungă puternic.

— Va face lucruri măreţe, spunea el despre Jomo. Se vede în ochii lui.

Warui se uita la vatră. Pe piatră era aşezată o lampă cu ulei, cu funingine în jurul gâtului şi pe laturile sticlei.

— Noi, cei din satul Thabai, trebuie să ne jucăm şi noi rolul, începu el, iar vocea lui, deşi joasă, învăluise întreaga cameră. Da, trebuie să jucăm aşa cum ştim noi. Ca să nu se spună niciodată că Thabai face de ruşine numele fiilor pe care i-a pierdut în război. Nu. Trebuie să-i ridicăm – chiar şi din morţi – ca să joace cu noi. Popor al nostru, există oare cântec mai dulce decât cel al libertăţii? Adevărul este că l-am aşteptat prea multe nopţi fără somn. Cei care s-au dus înaintea noastră, cei dintre noi care au fost cruţaţi şi au ajuns să vadă azi lumina zilei şi chiar şi cei ce se vor naşte mâine trebuie să se alăture sărbătorii. în

ziua în care vom pune mâna pe ***wiyathi***[1] vrem să bem dintr-ace- eaşi tigvă – da, să bem din aceeaşi tigvă.

După aceste cuvinte, se aşternu tăcerea. Fiecare părea adâncit în sine, ca şi cum ar fi chibzuit asupra celor spuse. Femeia îşi drese vocea, în semn că era pe punctul de a prelua ştafeta de la Warui. Mugo se uită la ea.

Wambui nu era foarte bătrână, deşi rămăsese aproape ştirbă, în timpul Stării de Urgenţă purtase taine din sate în pădure şi înapoi, în sate şi oraşe. Ştia mişcările clandestine din Nakuru, Njoro, Elburgon şi alte locuri din Valea Riftului şi din afara ei. Se povesteşte că odată avea un pistol legat de coapsă, lângă vintre. Purta haine lungi, largi şi groase, o întruchipare a slăbiciunii şi a bătrâneţii. Ducea arma la Naivasha. întâmplarea a făcut să fie prinsă pe neaşteptate într-una dintre operaţiunile izolate ale armatei şi poliţiei care năpăstuiau întreaga ţară. Oamenii erau adunaţi în piaţa din spatele prăvăliilor. Curând, veni şi rândul ei să fie percheziţionată. începuseră s-o doară dinţii; îşi strâmba din buze, gemea; saliva i se prelingea pe la colţurile gurii şi îi curgea pe bărbie. Poliţistul gikuyu care o controla a continuat în swahili: ***„Pole mama***[1,1]; a scos câteva sunete în semn de înţelegere şi a continuat percheziţia. începuse de la piept, verificase la subsuori, coborând treptat către punctul periculos. Şi, deodată, Wambui a ţipat, iar bărbatul s-a oprit, surprins.

— Copiii din ziua de azi, a izbucnit ea. Nu mai aveţi nici un pic de ruşine? Doar pentru că te pune omul alb, chiar o s-o pipăi pe mama ta... femeia care ţi-a dat naştere? Bine, o să-mi ridic hainele şi n-ai decât să te uiţi la mama ta, aşa bătrână cum e, şi o să vezi tu cu ce o să te alegi pentru tot restul vieţii.

Şi chiar s-a făcut că-şi saltă poalele, să-şi arate goliciunea. Bărbatul şi-a întors fără să vrea privirea.

1 **Libertate (în swahili, în original).**

— Pleacă de-aici, a mormăit el. Următorul...

Wambui nu spusese niciodată povestea asta; dar nici nu o tăgăduise; dacă o întreba cineva, nu făcea decât să zâmbească misterios.

— E ca atunci când bătrânii noştri picurau de fiecare dată un strop de bere pe pământ înainte să bea, spuse acum Wambui. De ce făceau aşa ceva? Pentru că îşi aduceau întotdeauna aminte de spiritele celor de jos. Şi nici noi nu-i putem uita pe fiii noştri. Iar Kihika a fost un astfel de om, un om mare.

Mugo stătea ţeapăn pe scăunel. Warui privea lampa care abia lumina coliba, împrăştiind o pâclă lugubră. Wambui îşi sprijinea coatele pe genunchi şi îşi vârâse bărbia în palme. Gikonyo se uita distrat în gol.

— Ce vreţi? întrebă Mugo, cu un fel de panică în voce.

Dintr-odată, se auzi un ciocănit puternic. Toţi ochii se îndreptară către uşă. Curiozitatea sporea tensiunea. Mugo se duse să deschidă.

— Generale! exclamă Warui îndată ce intrară noii oaspeţi.

Mugo se întoarse în urma celor doi bărbaţi. Unul din ei era
înalt, proaspăt bărbierit, cu părul tuns scurt. Bărbatul mai scund avea părul strâns în coadă. Făceau parte dintre luptătorii pentru libertate care se întorseseră de curând din păduri, după amnistia pentru ***Uhuru.***

— Staţi jos... pe pat, îi invită Mugo şi tresări la auzul propriului glas.

Aşa bătrân... aşa răguşit... astăzi... în seara asta... totul e ciudat... înfăţişarea şi gesturile oamenilor mă înspăimântă... nu mi-e cu adevărat frică, pentru că... pentru că... viaţa unui om, cum e a mea, nu e importantă... şi... şi... Dumnezeule... nu-mi mai pasă... nu... nu... Venirea celor doi bărbaţi risipise încordarea tot mai mare. Toată lumea vorbea. Coliba era animată de un murmur entuziast.

Wambui îi explica bărbatului cu părul strâns ceva despre pregătirile pentru ***Uhuru.*** în pădure i se spunea locotenentul Koina. Cel înalt era Generalul, Generalul R.

— Un sacrificiu! Un sacrificiu! exclamă Koina, râzând. Şi să mă lăsaţi pe mine să mănânc carnea. Un berbec întreg. în pădure, am mâncat doar muguri de bambus şi animale sălbatice...

— Ce ştii tu despre sacrificiu? îl întrerupse Wambui, alătu- rându-se şi el râsetelor.

— O, am făcut sacrificii, şi am mâncat carnea după aia. Ne rugam de două ori pe zi şi încă o dată înainte de orice misiune în care capturam arme de la fermele europene. Stăteam cu faţa spre Muntele Kenya şi cântam:

Mwenanyaga[1]***,*** ne rugăm să ne aperi ascunzătorile.
Mwenanyaga, ne rugăm să ţii un nor paşnic deasupra noastră.
Mwenanyaga, ne rugăm să ne aperi de duşmanii noştri.
Mwenanyaga, ne rugăm să dai sufletelor noastre curaj.
Thai thathaiya Ngai, Thaai?

— Şi mai cântam şi:

Nu vom avea odihnă în veci
Fără pământuri,
Fără adevărata libertate
Kenya e doar o ţară de popoare negre.

Toată lumea a tăcut şi l-a ascultat pe Koina cântând. Iar tonul tânguitor al vorbelor contrazicea veselia lui aparentă. Se lăsă o tăcere bruscă, aproape stânjenitoare. Nimic din toate astea nu e real... O să mă trezesc curând din visul ăsta... coliba mea va fi pustie şi o să fiu singur, aşa cum am fost întotdeauna... Gikonyo tuşi sec.

— Ai răcit? izbucni Warui. Am zis eu mereu. Tinerii din zilele noastre şi-au pierdut vlaga. Nu rezistă nici măcar la o boală uşoară. Ştiţi că pe vremea mea stăteam în pădure

1 **Cel strălucitor, nume dat de *agikuyu* lui Dumnezeu (în swahili, în original).**

nopţi în şir aşteptându-i pe masai[1]? Ne durea gâtul din pricina vântului. Iar hainele ne erau îmbibate de rouă. Şi totuşi nu auzeai nici măcar o tuse dimineaţa. Nu, nici măcar una mică.

Cei doi luptători pentru libertate se uitară la Warui. Stătuseră în pădure mai mult de şapte ani. Dar nimeni nu contrazise afirmaţia lui Warui.

— Ce-i o rugăciune? întrebă pe neaşteptate Generalul R., ca şi cum ar fi continuat o conversaţie mai veche. Nu l-a ajutat pe Kihika. Kihika credea în rugăciune. Ba chiar citea Biblia în fiecare zi şi o lua cu el oriunde se ducea. Dar n-am înţeles niciodată ceva: de ce nu i-a şoptit Dumnezeu o vorbă – doar o vorbă – ca să-l avertizeze să nu se lase prins în capcană?

— Capcană? întrebă imediat Gikonyo. Vrei să spui că a fost trădat?

— La radio s-a spus că a fost prins într-o luptă în care au lost ucişi mulţi dintre oamenii lui, zise Wambui.

Generalul R. făcu o pauză, înainte de a satisface curiozitatea pe care o trezise. Privi încremenit podeaua, adâncit în gânduri.

— în ziua aia, urma să se vadă cu cineva. Pleca de multe ori singur, ca să spioneze sau să termine vreun individ periculos, ca O.D.[2] Robson. Totuşi, îmi spunea totdeauna ce planuri are. în ziua aia nu mi-a spus nimic. Părea foarte entuziasmat, ai zice că aproape bucuros. Dar se enerva de câte ori îl întrerupea cineva. Şi apoi, nu uita niciodată să-şi ia Biblia cu el. Dar în ziua aia a lăsat-o. Poate că n-avea de gând să lipsească prea mult.

Generalul R. se scotoci prin buzunare şi scoase o Biblie mică, pe care i-o dădu lui Gikonyo. Warui şi Wambui

1 **Grup etnic seminomad ce populează partea de sud a Kenyei şi nordul Tanzaniei.**

2 **Ofiţer de district.**

se aplecară în faţă, emoţionaţi, ca nişte copii. Gikonyo răsfoi Biblia micuţă, zăbovind asupra versetelor subliniate cu negru şi roşu. Degetele îi tremurau uşor. Se opri la Psalmul 72, unde erau subliniate cu roşu două versete.

— Ce sunt liniile astea roşii? întrebă Wambui, cu o curiozitate plină de veneraţie.

— Citeşte câteva rânduri, zise Warui.

Gikonyo citi:

— El va face dreptate nenorociţilor poporului, va scăpa pe copiii săracului şi va zdrobi pe asupritor.[1] Căci el va izbăvi pe săracul care strigă şi pe nenorocitul care n-are ajutor.[2]

Şi din nou urmă o tăcere adâncă. Apoi, Generalul R. continuă:

— De fapt, Kihika n-a mai fost acelaşi din ziua în care l-a împuşcat pe O.D. Robson. Şi ăsta e motivul pentru care am venit aici astă-seară.

în tot timpul acesta, Generalul R. îşi ţinuse privirea aţintită într-un singur punct. Şi vorbise încet, alegându-şi cuvintele ca şi cum şi-ar fi pus întrebări lui însuşi. Acum ridică deodată ochii către Mugo. Şi ochii tuturor se întoarseră către Mugo.

— Cred că tu eşti cel care l-a adăpostit pe Kihika în noaptea aceea. De asta ai fost arestat după aia şi trimis în lagăr, nu-i aşa? Uite ce vrem să aflăm. Kihika ţi-a spus că se va întâlni cu cineva din sat, într-o săptămână?

Mugo simţi un nod în gât; dacă ar fi deschis gura, ar fi izbucnit în plâns. Scutură din cap şi se holbă drept în faţă.

— Nu a vorbit despre Karanja?

Mugo scutură din nou din cap.

— Asta era tot ce voiam să ştim. Credeam că ne poţi ajuta.

1 **Psalmii, 72:4.**

2 **Psalmii, 72:12.**

Generalul R. se cufundă din nou în tăcere.

— Ei, ei, cine-ar fi crezut, începu Warui şi apoi se opri.

Wambui părea fascinată mai mult de Biblie decât de noutăţile Generalului R.

— O Biblie! Ai fi zis că tatăl lui ar fi preot... suspină ea. Fiul nostru ar fi trebuit să fie preot...

— A fost preot... un mare preot al libertăţii noastre, spuse Warui.

Gikonyo râse stingherit. I se alăturară şi Wambui, şi locotenentul Koina. Mugo şi Generalul R. nu râseră. Tensiunea se risipise din nou. Gikonyo tuşi şi îşi drese vocea.

— Generale, aproape că ne-ai făcut să uităm de ce suntem aici, declară el, pe tonul unui om de afaceri care nu are vreme de politeţuri. Dar mă bucur că aţi venit, pentru că vă priveşte şi pe voi. Mişcarea şi conducătorii satului s-au gândit că ar fi o idee bună să-i onorăm pe cei morţi. De Ziua Independenţei, trebuie să ne amintim de cei din satul nostru şi de pe culmile din împrejurimi care şi-au pierdut viaţa în lupta pentru libertate. Nu putem lăsa să moară numele lui Kihika. Va trăi în amintirea noastră, iar istoria îi va purta numele până la copiii noştri în anii ce au să vină.

Se opri şi privi direct către Mugo, iar următoarele cuvinte pe care i le adresă erau pline de admiraţie sinceră.

— Nu vreau să intru în detalii, dar ştim cu toţii rolul pe care l-ai avut în Mişcare. Numele tău şi cel al lui Kihika vor fi legate veşnic. Aşa cum a zis Generalul, aici de faţă, i-ai oferit adăpost lui Kihika, fără să te temi pentru viaţa ta. Ai făcut pentru Thabai, aici şi în detenţie, ce a făcut Kihika în pădure. Aşa că ne-am gândit că, în această zi importantă, tu trebuie să oficiezi sacrificiul şi ceremoniile în onoarea celor care au murit pentru ca noi să putem trăi. Te vor îndruma bătrânii în detaliile ritualului. Pentru tine, cel mai important va fi discursul. Organizăm o mare adunare în

piaţa din Rungei, cam pe unde a atârnat trupul lui Kihika spânzurat de un copac. Tu vei ţine principala cuvântare a zilei.

Mugo se uita fix către un stâlp aflat în cealaltă parte a încăperii; încerca să priceapă înţelesul celor spuse de Gikonyo. întotdeauna i se păruse greu să ia o decizie. Ferindu-se parcă din instinct să declanşeze evenimente ale căror consecinţe nu le putea prevedea, se lăsa fie dus de val, fie împins în vâltoarea faptelor de un demon misterios; era purtat de apele tulburi ale întâmplării, chiar pe creasta valului, temându-se, dar totodată fascinat de soartă. Ceva din această fascinaţie diabolică părea să-i lumineze ochii acum. Trupul îi era încremenit ca de moarte.

— Ce zici? îl întrebă Wambui, uşor neliniştită de privirea intensă a lui Mugo.

Dar Warui era fascinat de ochii oamenilor şi spunea mereu despre Mugo: „Are un viitor, un viitor măreţ. Nu mă credeţi? Se vede în ochii lui”.

Acum spuse:

— Nu trebuie să vorbeşti toată ziua. Am văzut mulţi oameni stricând discursuri bune pentru că trăncăneau până li se usca gura. Un cuvânt care să ajungă la inimi – asta-i tot. Cum a fost cel pe care l-ai rostit în ziua aia.

— Nu înţeleg, zise Mugo în cele din urmă.

— Noi, cei din Thabai, vrem să ne onorăm eroii. Ce-i aşa de greu? întrebă Warui.

— Ştiu cum te simţi, spuse Gikonyo. Vrei să fii lăsat în pace. Totuşi, adu-ţi aminte asta: nici un om care trăieşte într-o comunitate nu poate fi lăsat în pace cu una, cu două, mai ales cineva în situaţia ta. Nu, nu trebuie să te hotărăşti acum. Dar am vrea să ne spui curând – 12 decembrie e doar peste patru zile.

Spunând acestea, Gikonyo se ridică să plece. Se ridicară şi ceilalţi. Gikonyo ezită o clipă, ca şi cum un gând nerostit i-ar fi rămas în cap.

— Şi încă ceva! Ştii că guvernul, care e controlat acum de Mişcare, va permite ca poporul să aleagă conducătorii. Filiala de aici vrea să reprezinţi tu zona asta când va veni **VTemea.**

Ieşiră.

Pe chipul lui Mugo se lăţi treptat un zâmbet, de la un colţ al gurii la celălalt. Ar fi putut însemna bucurie, batjocură sau amărăciune. Oaspeţii lăsaseră uşa întredeschisă. O închise şi se aşeză pe pat. Încet-încet, înţelesul spuselor lui Gikonyo începu să lumineze hăul pustiu al neînţelegerii. Ce voiau? Ce voiau de fapt? se întrebă el, ţinându-şi capul în mâini pentru a-şi aduna puterile.

în faţa colibei lui Mugo luptătorii din pădure se despărţiră de Gikonyo, Wambui şi Warui. Cei doi stăteau împreună într-o colibă în celălalt capăt al satului. O cumpăraseră pentru ei nişte membri înfocaţi ai filialei locale a Partidului, care credeau pe atunci că Partidul este întruparea Mişcării.

— Crezi că o să ne ajute? întrebă Koina deodată.

— Cine?

— Omul ăla!

— A, Mugo. Nu ştiu. Kihika nu-l pomenea prea des. De fapt, nu ştiu dacă îl cunoştea bine.

Merseră fără să mai scoată vreo vorbă tot restul drumului. Koina scotoci după chibrituri ca să aprindă lampa cu ulei. Era subţire, cu pielea deschisă la culoare şi avea vene vizibile, proeminente, pe faţă şi pe mâini. Generalul R. se aşeză pe pat, cufundat în gânduri. Koina stătea şi se uita la flacăra galbenă.

— Nu s-a schimbat nimic, trebuie să găsim trădătorul, spuse Generalul R., ca şi cum ar fi continuat o discuţie începută mai devreme.

Vorbea cu glas scăzut şi cu o hotărâre neînduplecată.

Koina nu răspunse imediat. îşi amintea ziua în care Kihika plecase şi nu se mai întorsese niciodată. Kihika avea în subordine peste 300 de oameni, împărţiţi în grupuri de câte 50 sau chiar 25. Grupurile stăteau separat, în peşteri diferite, împrejurul pădurii Kinenie, şi se adunau doar când se aventurau în acţiuni primejdioase, cum fusese cucerirea garnizoanei Mahee. Koina era întotdeauna frapat de dispreţul lui Kihika pentru propria siguranţă. Felul în care îl eliminase pe O.D. Robson devenise deja legendă în taberele lor de pe lângă Longonot, Ngong şi chiar în Nyadarwa. Koina îl admira până la veneraţie pe Kihika. în asemenea clipe făgăduia: „N-o să-l părăsesc niciodată. Jur pe Dumnezeu cel de sus că n-am să-l părăsesc niciodată pe Kihika. N-aveam credinţă. El m-a făcut să cred”. Da, Kihika îl făcuse să creadă, pe el, un biet bucătar, că e un alt om, făcându-l să-şi dea seama de puterea africanilor. Koina simţise asta în ziua când puseseră stăpânire pe Mahee. în timp ce aşteptau să se întoarcă Kihika, simţise cu toată fiinţa lui cât de aproape era puterea poporului negru. Mai târziu trimiseseră iscoade, care anunţaseră că era în desfăşurare o operaţiune de amploare. Vestea se răspândise. Generalul Ri le ordonase oamenilor lui să se pregătească pentru o retragere rapidă în Longonot, cealaltă ascunzătoare importantă a lor. Aflaseră că îl arestaseră pe Kihika. Njeri plânsese. Şi nici chiar el, un bărbat în toată firea, nu-şi putuse ascunde lacrimile.

— Crezi că urma să se vadă cu o femeie? întrebă acum Koina.

— Nu, nu cred. Karanja e omul nostru, dacă e adevărat ce îmi spui despre el.

— Toată lumea din Githima îmi spune acelaşi lucru. Dacă îl baţi pe umăr, începe să tremure necontrolat. Nu merge niciodată singur pe întuneric. Nu deschide uşa nimănui după ora şapte seara. Toate astea sunt semne că omul e vinovat, dar...

— Dumnezeule! Dacă păduchele ăla are ceva de-a face cu crucificarea lui Kihika! zise Generalul R., sărind în picioare. Am depus jurământul cu toţii, împreună. Am jurat împreună.

Koina stătea pe pat, surprins de patima şi vehemenţa din vocea Generalului. Koina se temuse întotdeauna de el şi chiar se simţea neînsemnat în prezenţa lui. Amândoi luptaseră în al Doilea Război Mondial; Generalul luptase în Birmania. Dar Koina nu se ridicase niciodată mai sus de rangul de bucătar. După război Generalul fusese croitor. Koina trecuse din slujbă în slujbă. Ultima fusese la doctoriţa Lynd, o fată bătrână albă şi urâtă pe care Koina o detestase de când o văzuse prima oară. El şi Generalul se cunoscuseră cu adevărat abia în pădure. în bătălii, Generalul R. se remarca prin faptul că nu trăda nici o emoţie. Când fusese arestat Kihika, Generalul R. rămăsese calm, nu arătase nici o urmă de surprindere sau vreun semn de rătăcire. Cu timpul, Koina, care plânsese la vremea aceea, uitase de moartea lui Kihika şi nu mai simţea nevoia de răzbunare. Acum Generalul era cel care fremăta de patimă. Koina privi de jur împrejurul colibei sărăcăcioase, evitând silueta care se mişca. Pe podea zăceau o ***sufuria,*** două farfurii, sticle goale şi un bidon de apă, arătând destul de jalnic. îşi drese vocea:

— Poate că n-are rost. Poate că ar trebui să uităm toate astea.

Generalul R. se opri brusc. Se uită la Koina, cântărindu-l din
cap până în picioare. Koina se foi pe locul lui, simţind vrăjmăşia din privirea celuilalt.

— Să uităm? întrebă Generalul R. cu voce înşelător de calmă. Nu, prietene. Trebuie să-l găsim pe trădător, altfel tu şi cu mine am jurat în zadar. Mâine trebuie să te duci din nou la Githima şi să discuţi cu Mwaura despre noul plan.

După ce plecaseră de la coliba lui Mugo, ceilalţi trei delegaţi merseseră o vreme înainte ca vreunul dintre ei să vorbească.

— E un om ciudat, comentă Wambui.

— Cine? întrebă Warui.

— Mugo.

— Suferinţa e de vină, zise Gikonyo. Ştii cum era să trăieşti în detenţie? Era mai uşor, poate, pentru aceia dintre noi care nu erau consideraţi importanţi. Dar Mugo era. Aşa că a fost bătut, şi totuşi n-a trădat legământul.

— Nu era ca la închisoare, continuă Gikonyo, surprins de propria izbucnire. în închisoare ştii cât ai de ispăşit. Ştii care-i situaţia. Atâţia ani, unul, zece, treizeci – după care ieşi.

La fel de brusc, Gikonyo se opri. Nu-i putea vedea limpede pe Wambui sau Warui în întuneric. I se părea că vorbise de unul singur.

— Somn uşor, strigă Gikonyo în faţa casei pe care o ridicase de curând.

Warui şi Wambui merseră mai departe fără să răspundă. Liniştea adâncă îl chinuia pe Gikonyo. Nu voia să intre în casă. Printre draperii şi ferestrele de sticlă se vedea lumina din camera de zi. însemna că Mumbi încă îl mai aştepta. De ce nu se dusese la culcare? Se îndepărtă de lumină, fără să ştie încotro merge. Nu-i plăcea izbucnirea pe care tocmai o avusese în prezenţa lui Wambui şi Warui. De ce nu-şi ţinuse firea în coliba lui Mugo? Un bărbat nu trebuie să suspine niciodată. Iar pentru Gikonyo, leacul împotriva amintirilor care-l măcinau fusese munca grea.

Ridicase o casă, una dintre cele mai bune şi mai moderne din sat; avea avere, chiar dacă era mică, şi o poziţie politică în zonă: se duseseră de mult zilele în care era doar un tâmplar sărac. Şi totuşi viaţa nu mai avea nici un farmec. Mânca, dar nu pentru că îi plăcea mâncarea, ci pentru că omul trebuie să trăiască.

Satul rămăsese acum mult în urmă. Bezna era mai deasă. îl frapă, ca o experienţă nouă, faptul că era singur. Ascultă. I se păru că aude, în depărtare, paşi pe un caldarâm. Paşii se apropiau de el. Merse tot mai repede, îndepărtându-se de ei. Dar cu cât mergea mai repede, cu atât mai tare se auzeau paşii. Gâfâia. Era încins, în ciuda aerului rece. Apoi începu să alerge nebuneşte. Inima îi bătea mai tare. Paşii pe caldarâm, aşa de aproape acum, se auzeau în ritm cu inima lui care bubuia. Trebuia să discute cu cineva. Trebuia să audă un alt glas omenesc. Mugo. Dar ce erau glasurile omeneşti? Nu trăise cu ele timp de şase ani? în diferitele lagăre de detenţie? Poate că voia glasul unui om care ar putea să înţeleagă. Mugo. Se opri dintr-odată din alergat. Paşii pe caldarâm se îndepărtară. Aveau să revină, ştia că vor veni să-l chinuie. Trebuie să vorbesc cu Mugo. Cuvintele pe care le rostise Mugo la o adunare cu doi ani în urmă îl impresionaseră pe Gikonyo. Dumnezeule, Mugo ar înţelege.

Până ajunse la coliba lui Mugo, hotărârea lui îşi mai pierduse din forţă. Şovăi în faţa uşii, întrebându-se dacă ar trebui să bată sau nu: de fapt, ce venise să-i spună lui Mugo? Se simţea caraghios stând acolo, de unul singur. Poate că ar fi mai potrivit să vină mâine. Poate că altă dată ar şti mai bine cum să-şi deschidă inima în faţa cuiva.

Acasă, văzu că Mumbi tot nu se dusese la culcare. îi aduse de mâncare. Asta îi aminti că abia dacă mâncase ceva toată ziua. Mumbi se aşeză de cealaltă parte a mesei şi îl privi. El gustă puţin din mâncare şi apoi dădu la o parte restul. îi pierise pofta de mâncare.

— Fă-mi un ceai, spuse el printre dinţi.

— Trebuie să mănânci, îl rugă Mumbi.

Nasul ei micuţ lucea în lumina lămpii. Stăruinţa din ochii şi din vocea ei contrazicea expresia calmă şi ţinuta mândră a trupului bine-făcut. Gikonyo privea fix la masa

nouă de mahon, bine lustruită. Poate că ar fi trebuit să-l cheme pe Mugo pentru o discuţie ca între bărbaţi.

— Nu vreau nimic de mâncare, mormăi el.

— Nu vrei mâncarea mea.

Gikonyo rămase tăcut. în detenţie, tânjise să se întoarcă la Mumbi. Oare mai era aceeaşi femeie? Se uită la ea, dar ea îşi întorsese faţa spre uşă. Poate că plângea.

— Nu-mi vine să mănânc, atâta tot, spuse el, înduioşându-se un pic.

— E în regulă, şopti ea.

Se duse în altă cameră şi aduse ceşti, un ceainic, frunze de ceai, lapte şi zahăr. Mai puse mangan în vas şi îl duse afară ca să înteţească focul în bătaia vântului. Rămase afară în întuneric.

Gikonyo scoase un caiet vechi dintr-un buzunar interior al vestei. Scotoci după un creion, îl găsi, văzu că are vârful rupt şi îl ascuţi cu un briceag. Scrise cifre; adună, scăzu, înmulţi, şterse; cifrele îl distraseră, aşa încât Gikonyo uită pentru moment de toate în afară de bilanţul zilei şi de perspectivele de afaceri de mâine.

Mumbi aduse focul în casă. Puse pe foc ceainicul umplut cu apă şi se aşeză din nou, uitându-se la soţul ei. Părea că aşteaptă ceva, ca o pasăre gata să-şi ia zborul la primul semn sau cuvânt al stăpânului. Dar Mumbi învăţase să-şi înfrâneze dorinţele, să accepte ce-i oferă viaţa şi soarta.

— Te-ai văzut cu Mugo? îndrăzni ea să întrebe.

— Da.

— A zis că o să ne conducă?

— O să se gândească.

Gikonyo nu-şi ridică privirea din caiet.

— Mi-a povestit Wambui.

Parcă îi citise gândurile, dar el nu răspunse.

— De ce nu mi-ai spus? continuă ea. Nu uita că eu şi Kihika venim din acelaşi pântec.

— De când am început noi să ne împărtăşim secretele?

Şi imediat se dispreţui pentru că adoptase acest ton. Jurase că va fi întotdeauna cuviincios cu ea, că nu va lăsa niciodată vocea să-i trădeze amărăciunea sau tulburarea lăuntrică.

— îmi pare rău, spuse ea jignită. Uitasem că sunt un nimeni.

Ceaiul fu gata curând. îi turnă lui şi umplu o ceaşcă şi pentru ea. Apoi, ca şi cum ar fi fost silită de o puternică forţă interioară, Mumbi îşi părăsi locul şi se opri în faţa soţului ei. îşi puse mâinile micuţe în jurul gâtului lui, sprijinindu-le pe umerii acestuia. Ochii ei licăreau. Buzele îi tremurau.

— Haide să discutăm, şopti ea.

— Despre ce? întrebă el, ridicând capul.

— Despre copil.

— N-avem ce discuta, spuse el tăios.

— Atunci vino în patul meu diseară. Te-am aşteptat doar pe tine, în toţi anii ăştia.

— Ce-ţi veni?

Gikonyo îi trase braţele din jurul gâtului său şi o împinse uşor deoparte.

— Te rog, du-te şi stai jos. Sau, şi mai bine, du-te la culcare. Kşti obosită.

Mumbi rămase pe loc, încremenită. Sânii îi tresăltau în sus şi în jos. Deschise gura, ca şi cum ar fi vrut să ţipe. Apoi, dintr-odată, îşi luă de pe jos împletitura la care lucra şi fugi în dormitorul ei. De fapt, Gikonyo era cel care se simţea obosit, obosit şi bătrân. îşi sprijini capul în mâna stângă, cu

cotul rezemat de masă. Luă creionul cu mâna dreaptă şi încercă să mâzgălească o cifră. Dar mâna îi era nesigură şi lăsă să cadă creionul. Se ridică greoi de pe scaun, luă lampa şi, câteva clipe, rămase în faţa uşii lui Mumbi. Apoi se îndreptă hotărât către dormitorul lui

.Domnul a zis lui Moise: „Du-te la faraon şi spune-i: Aşa vorbeşte Domnul:

«Lasă pe poporul Meu să plece ca să-Mi slujească»„. Exodul, 8:1

(verset subliniat cu roşu în Biblia lui Kihika

)patru

în vremea când imigranţii europeni şi indieni se luptau să controleze Kenya – pe atunci, ideea ca o persoană de culoare să se apropie de putere era de neînchipuit –, domnul Rogers, un inspector agricol, a văzut într-o zi, când mergea cu trenul de la Nairobi la Nakuru, pădurea deasă de la Githima şi mintea lui înclinată către planificare a devenit brusc interesată de aceasta. Pasiunea lui nu era politica, lucru ciudat la vremea aceea, ci amenajările funciare. De ce n-am face o staţiune de cercetare forestieră, se întrebă el, în timp ce trenul huruia către coastă şi marea vale. Mai târziu, s-a întors la Githima să vadă pădurea. Planul lui a început să prindă contur. A trimis scrisori către oricine era cât de cât important şi chiar a încercat, fără succes, să obţină o întrevedere cu guvernatorul. L-au crezut nebun: ştiinţă în Africa neagră?

Githima şi pădurea deasă, ca un duh rău, îl posedau. N-avea linişte; vorbea de unul singur despre plan, vorbea despre el cu oricine. într-o zi, a fost zdrobit de un tren la trecerea la nivel cu calea ferată de la Githima şi a murit pe loc. Ulterior, în zonă a fost ridicată o staţiune de cercetare forestieră, nu ca un omagiu pentru martiriul lui, ci în cadrul unui nou plan de dezvoltare colonială. în scurt timp, Staţiunea de Cercetare Forestieră şi Agricolă Githima forfotea de oameni de ştiinţă şi administratori europeni.

Se spune că stafia bărbatului bântuie trecerea de cale ferată şi că în fiecare an trenul care huruie pe şine cere un sacrificiu uman din aşezarea Githima; ultima victimă a fost dr. Henry Van Dyke, un inspector meteo gras şi beţiv, care se jurase totdeauna, după cum spuneau muncitorii africani, că se sinucide dacă Jomo Kenyatta ar fi fost vreodată eliberat din Lodwar şi Lokitaung. Maşina lui s-a izbit de tren la scurt timp după ce Kenyatta s-a întors acasă de la Maralal. Oamenii din Githima, chiar şi duşmanii lui, au fost îngroziţi de veste. Fusese un accident, sau se sinucisese?

Karanja, care lucra la biblioteca din Githima, unde ştergea de praf cărţile, avea grijă să fie aranjate pe rafturi şi scria etichete, îşi aducea aminte de dr. Van Dyke mai ales datorită unui joc bizar pe care îl juca acesta câteodată: venea la muncitorii africani, îi cuprindea cu braţul pe după umeri şi apoi, pe neaşteptate, îi plesnea peste fund. îşi lăsa mâna să zăbovească pe fundul lor cu afecţiune, împrăştiindu-şi răsuflarea ce duhnea a alcool peste umerii victimelor sale. Apoi, deodată, izbucnea într-un râs zgomotos. Karanja nu putea suferi hohotele acelea; nu ştia niciodată dacă dr. Van Dyke se aştepta să râdă şi el sau nu. Aşa încât Karanja se mărginea de fiecare dată să afişeze un rânjet crispat, care îl făcea să-l urască şi mai mult pe dr. Van Dyke. Totuşi, vestea morţii bărbatului, cu maşina şi trupul complet sfârtecate de tren, îi făcuse greaţă.

Karanja luă un şablon curat dintr-un teanc de pe masă şi începu să scrie etichete. Cărţile venite recent la Githima aparţineau Ministerului Agriculturii de la Nairobi. Curând, Karanja alungă orice alt gând, ***Uhuru*** sau dr. Van Dyke, concentrându-se pe eticheta din mâna lui: STUDII DE AGRONOMIE, VOL. ... Deodată, simţi prezenţa cuiva în încăpere. Scăpă şablonul şi se răsuci. Faţa i se întunecă devenind cu o nuanţă mai închisă. Cu greutate, încercă să controleze tocul care-i tremura în mână.

— De ce nu bateţi la uşă înainte să năvăliţi înăuntru? şuieră el la bărbatul care stătea în uşă.

— Am bătut de trei ori.

— Ba nu. Totdeauna intri de parcă ar fi ***thingira***[1] lui taică-tu.

— Am bătut la uşa asta.

— încetişor, ca o femeie? De ce nu baţi tare, tare, ca un bărbat circumcis?

Karanja ridică vocea şi bătu în masă în acelaşi timp, pentru a sublinia fiecare cuvânt.

— întreab-o pe mă-ta, când i-am tras-o...

— O insulţi pe mama...

— încă mai pot să i-o trag, ei sau soră-tii. Ele pot să-ţi spună că Mwaura e bărbat circumcis.

Karanja se ridică. Cei doi se priviră cu duşmănie. Pentru o clipă, păru că vor începe să se lovească.

— Mie îmi spui aşa ceva? Pe mine mă insulţi? zise el cu răutate.

Buza lui Mwaura se răsfrânse. Simţea un ghem în stomac. Respira repede şi adânc. Apoi păru să-şi aducă aminte de ceva. îşi ţinu gura.

— în fine, îmi pare rău, zise el deodată, dar cu o voce în care se strecura ameninţarea.

— Aşa şi trebuie. Ce vrei?

1 **Colibă (în swahili, în original).**

— Nimic. Doar că Thompson vrea să te vadă, atâta tot. Mwaura ieşi. Starea lui Karanja se preschimbă din tensiune în îngrijorare. Ce voia Thompson? Poate să-i spună ceva despre plată. îşi scutură de praf salopeta kaki, îşi trecu pieptănul prin părul de culoarea cârtiţei şi grăbi pasul pe coridor spre biroul lui Thompson. Bătu cu îndrăzneală la uşă şi intră.

— Ce? De ce ciocăniţi cu toţii aşa de tare?

— Credeam, credeam că aţi trimis după mine, domnule, zise Karanja cu glas scăzut, stând în picioare, aşa cum făcea întotdeauna în faţa albilor, cu picioarele uşor îndepărtate, mâinile încrucişate la spate, cu atenţie slugarnică.

— A, da, da. Ştii unde-i casa mea?

— Da, domnule.

— Dă o fugă până acolo şi spune-i doamnei Thompson că nu ajung acasă la prânz. O să... ah... stai o clipă. O să-ţi dau o scrisoare.

De-a lungul anilor, John Thompson dezvoltase o manie pentru scrisori. Scria în grabă bilete pentru oricine. Rareori trimitea vreun mesager pe undeva, fie la director, la biroul de rechizite pentru hârtie sau la atelier pentru câteva cuie, fără un bilet însoţitor în care explica meticulos toate detaliile. Chiar şi când ar fi fost mai simplu să vorbească direct cu un funcţionar, el prefera să trimită o scrisoare.

Karanja luă biletul şi zăbovi o clipă sau două, sperând că Thompson va spune ceva despre creşterea de salariu pentru care făcuse de curând cerere. Şeful însă îşi aţinti din nou privirea goală către grămada de hârtii de pe birou.

John Thompson şi doamna Dickinson îl foloseau pe Karanja ca mesager personal. Karanja le accepta însărcinările cu un zel plin de ranchiună: n-aveau mesageri plătiţi la Githima? Doamna Dickinson era bibliotecara. Era o tânără care se despărţise de soţ şi nu ascundea faptul că trăieşte cu iubitul ei. Venea rareori la birou, dar când venea, se înghesuiau la ea bărbaţi şi femei, iar râsetele şi

vocile piţigăiate răsunau cât era ziua de lungă. Pasionată de Safariul Africii de Est, participa întotdeauna, conducând împreună cu iubitul ei, dar nu terminase niciodată cursa. Sarcinile date de ea erau cele pe care Karanja le ura cel mai tare: de multe ori îl trimitea, de pildă, în cartierul african să cumpere mâncare pentru cei doi câini ai ei.

Astăzi, cum mergea pe bicicleta care scârţâia, avea din nou o grămadă de planuri: cu siguranţă o să i se plângă lui John Thompson în legătură cu aceste comisioane neînsemnate. Nu, ce îi displăcea cel mai tare lui Karanja nu erau însărcinările sau frivolitatea lor, ci felul în care îi afectau statutul printre ceilalţi muncitori africani. Dar, până la urmă, Karanja ar fi preferat mai degrabă să îndure umilinţa decât să-şi piardă reputaţia pe care şi-o clădise printre oamenii albi. Supravieţuia cu ajutorul acestei reputaţii şi se folosea de puterea pe care i-o dădea. La Githima, oamenii credeau că o plângere din partea lui era suficientă ca să lase pe cineva fără slujbă. Karanja le ştia temerile. De multe ori, când oamenii intrau în biroul lui, le arunca pe neaşteptate o privire neprietenoasă, făcea aluzii sau pur şi simplu mormăia la ei; în felul ăsta le sporea temerile şi nesiguranţa. Dar se şi temea de ei şi alterna această purtare neînduplecată cu o bunăvoinţă servilă.

Bungalow-ul familiei Thompson era împrejmuit de un gard viu din arbuşti de eucalipt tuns cu grijă. La intrare, plante agăţătoare verzi se înfaşurau pe un suport de lemn, se adunau într-o arcadă şi apoi cădeau la capete către gardul viu. Gardul înconjura straturi de flori: crini de Malabar, zorele, floarea-soarelui, bougainvillea. Totuşi, grădina de trandafiri ieşea în evidenţă prin culoare. Doamna Thompson cultiva trandafiri roşii, trandafiri albi, trandafiri roz – trandafiri de toate nuanţele. Acum ieşi din această grădină a culorilor şi veni la uşă. Era îmbrăcată cu pantaloni albi subţiri şi o bluză care părea agăţată de sânii ei proeminenţi.

— Vino înăuntru, zise ea alene, după ce citi biletul de la soţul ei.

Se plictisise să stea singură în casă. De obicei, pălăvrăgea cu băiatul în casă sau cu argatul. Uneori se certa cu ei şi vocea ei stridentă se putea auzi din drum. Ambii băieţi plecaseră acum şi, în aceste câteva zile, îşi dăduse ea seama că fuseseră o parte importantă a gospodăriei.

Karanja era surprins, pentru că nu mai fusese niciodată invitat în casă. Stătea pe marginea scaunului, cu mâinile tremurânde aşezate pe genunchi, şi se uita aiurea pe tavan şi pe pereţi, ca să nu se holbeze la sânii ei.

Margery simţea voluptate băgând de seamă temerea şi tulburarea pe care i le provocase lui Karanja. De ce nu se uita la ea? îl văzuse deseori, dar nu-l privise niciodată ca pe un bărbat. Acum, deodată, era curioasă să ştie ce gânduri îi treceau prin cap: ce credea despre casă? Despre ***Uhuru***[7]**.** Despre ea? Dădu frâu liber imaginaţiei. Se înfierbântă şi se ridică în picioare, uşor iritată de senzaţie.

— Vrei ceai, cafea sau altceva?

— Trebuie... trebuie să plec! se bâlbâi Karanja, încercând să-şi exprime gândurile.

— Sigur nu vrei nişte cafea? Nu-ţi face griji din cauza doamnei Dickinson, zise ea zâmbind, simţindu-se îngăduitoare, aproape bucuroasă la gândul unei conspiraţii.

— în regulă, zise el şi se aşeză mai bine pe scaun, privind cu jind către uşă şi gardul viu de dincolo de ea.

Nici măcar acum nu avea curaj să se rezeme şi să stea comod, în acelaşi timp, îşi dorea cu disperare ca vreunul dintre muncitori să fie de faţă şi să vadă cum e tratat cu cafea de o femeie albă, soţia secretarului administrativ.

în bucătărie, Margery îşi făcea de lucru cu cănile şi ceştile. Deşi încă mai era ruşinată de fiorul pe care îl simţise, nu-l lăsa să dispară. îşi mai amintea o singură ocazie când simţise o asemenea înflăcărare. Se întâmplase în ziua în care dansase cu dr. Van Dyke la hanul din

Githima. Era curând după dezastrul de la Rira. Fusese atrasă şi în acelaşi timp dezgustată de răsuflarea lui de beţiv. Mai târziu, când o dusese cu maşina, îi cedase. îl lăsase să facă dragoste cu ea şi simţise, pentru prima dată, frumuseţea înfricoşătoare a răzvrătirii.

Aşteptând în cameră, Karanja băgă de seamă că stinghereala lui se preschimbă în dorinţă. Oare s-o întrebe? se gândi el. Poate că ea avea să-i ofere ceea ce-şi dorea cu adevărat: să o audă infirmând zvonurile că familia Thompson va pleca înapoi în Anglia. Karanja se îndreptase de multe ori către Thompson hotărât să-l întrebe direct. Dar când se apropia de omul alb, îi îngheţa sângele în vine, iar inima începea să-i bubuie nestăpânit. Hotărârea lui se sfârşea de fiecare dată la fel: îl saluta pe John Thompson şi apoi trecea mai departe, ca şi cum avea treabă în altă parte. Mai mult decât de zvonuri, Karanja se temea că s-ar putea adeveri. Câtă vreme nu ştia adevărul, putea interpreta povestea în singurul mod care-i dădea speranţe: instalarea puterii poporului negru nu va însemna, nu va putea însemna niciodată sfârşitul puterii albilor. Thompson, ca O.D. şi acum ca secretar administrativ, i se păruse întotdeauna lui Karanja expresia invincibilă a acelei puteri. Şi atunci, cum ar putea să plece Thompson?

Margery se întoarse cu două ceşti cu cafea.

— Vrei zahăr în cafea?

— Nu, răspunse el automat şi ştiu, în acelaşi timp, că n-avea curajul s-o întrebe despre zvonuri.

Karanja detesta cafeaua sau ceaiul fără grămezi de zahăr. Margery se aşeză în faţa lui Karanja şi îşi încrucişă picioarele. îşi puse ceaşca pe braţul scaunului. Karanja o ţinea pe a sa cu ambele mâini, de teamă să nu verse vreo picătură pe covor. Se crispa de câte ori apropia ceaşca de buze şi nări.

— Câte neveste ai? întrebă ea.

Era întrebarea ei favorită când vorbea cu africani; începuse din ziua în care descoperise că ultimul ei bucătar avea trei

neveste. Karanja tresări ca şi cum Margery ar fi pus degetul pe o rană vindecată doar la suprafaţă. ***Mumbi.***

— Nu sunt căsătorit.

— Necăsătorit? Credeam că voi... O să-ţi cumperi o nevastă?

— Nu ştiu.

— Ai vreo prietenă, vreo femeie? continuă ea, tot mai curioasă, cu o nuanţă de căldură în voce.

Ceva din timbrul vocii ei îl impresionă pe Karanja. Oare ar înţelege? Ar înţelege?

— Am avut o femeie. Am... am iubit-o, spuse el cu îndrăzneală.

închise ochii şi, cu un efort subit, uriaş, înghiţi o gură de cafea amară.

— De ce nu te-ai căsătorit cu ea? A murit sau...

— M-a respins, spuse el.

— îmi pare rău, zise ea compătimitor.

Karanja îşi veni în fire şi îşi aduse aminte unde se afla.

— Pot să plec acum, ***Memsahib***[1] ? Aveţi vreun mesaj pentru ***Bwana***[27]***.***

Ea uitase de ce intrase Karanja în casă. Reciti biletul de Ia soţul ei.

— Nu, mulţumesc foarte mult, spuse ea la uşă.

Când Karanja plecă de la casa familiei Thompson era aproape ora 12. Rana pe care o zgândărise Margery îl ustură o vreme. Apoi se binedispuse treptat, şi-ar fi dorit ca Mwaura să-l fi văzut în casă. îşi dorea şi să fi fost de faţă băiatul în casă, pentru că atunci vestea despre vizita lui s-ar fi răspândit. Aşa cum stăteau lucrurile, trebuia să povestească el: iar aşa totul ar fi avut mai puţină greutate şi forţă. Pentru că era aproape vremea pentru pauza de

1 **Doamnă – formulă de adresare folosită în colonii, desemnând în general o femeie albă măritată, în special o soţie de funcţionar colonial.**

prânz, se duse direct la birtul din cartierul african, gândindu-se la vizită şi la ceaşca de cafea amară.

Birtul se numea Prietenul tău până la moarte, pe scurt, Prietenul. Zidurile de piatră erau soioase, un teren fertil pentru muşte. Bâzâiau în jurul clienţilor, săreau deasupra cănilor şi farfuriilor şi uneori chiar făceau amor pe mâncarea pusă pe masă. Fiecare masă care scârţâia era împodobită cu trandafiri de plastic în cutii de conserve. Deviza casei era pictată cu litere de tipar pe perete: VENIŢI LA MINE TOŢI CEI ÎNFOMETAŢI ŞI ÎNSETAŢI ŞI EU VĂ VOI DA ODIHNĂ[1]. Pe altă parte a peretelui, lângă masa casierului, atârna o poezie înrămată cu grijă:

Căci om cu om a fost nedrept, Pe cineva în care să mă-
ncred aştept. Pe mulţi eu i-am crezut, nu m-am putut opri,
Prietene, pe datorie, de vrei în altă zi să vii.

Prietenul era singurul birt cu autorizaţie din Githima.

Acolo a dat peste Mwaura. Nu era bine să-şi facă duşmani, îşi spusese Karanja întotdeauna, după ce îi îndepărtase pe toţi ceilalţi muncitori.

— îmi pare rău pentru incident, zise Karanja prompt, cu o amabilitate care nu-i prea reuşi. Sper că o s-o iei ca pe o mică ***shauri***[2] între prieteni. Vezi tu, unii nu înţeleg că munca noastră, ştii, să scriem etichete pentru toate cărţile alea de ştiinţă, are nevoie de concentrare. Dacă cineva trânteşte uşa fără avertisment, te tulbură şi strici literele. îţi spun, dacă ai cunoaşte-o pe bibliotecara aia aşa cum o ştiu eu... tu crezi că s-a despărţit de soţul ei fără motiv... Chelner, două ceşti de ceai, repede... Deci ce veşti ai de la Rungei?

1 **Parafrază după Evanghelia după Matei, 11:28: „Veniţi la Mine, toţi cei trudiţi şi împovăraţi, şi Eu vă voi da odihnă”.**

2 **Problemă (în swahili, în original).**

John Thompson – înalt, uscăţiv – nu se duse la Nairobi, ci rămase la Githima în pauza de prânz, făcând toate gesturile pe care le presupunea munca lui: adică să se ridice în picioare, să se ducă până la dulapul de la perete, să scoată un dosar şi să se întoarcă la masă, cu faţa lui arsă de soare distrasă tot timpul, aproape ca şi cum mintea i-ar fi stăruit asupra unor lucruri aflate undeva departe, în trecut. Mâinile lui subţiri şi ochii deschişi la culoare trecură cu atenţie prin fiecare dosar înainte să-l pună înapoi în dulap. O dată sau de două ori, se îndreptase de spate şi îşi trecuse degetul peste cele câteva cute strânse în colţul gurii.

Pe rând, Thompson privi îndelung sugativa curată de pe masă, suportul de tocuri şi creioane, pereţii văruiţi ai biroului şi tavanul, ca şi cum căuta un tipar care ţinea laolaltă lucrurile din încăpere: dar mintea nu făcea decât să-i sară de la un gând la altul. Apoi luă numărul din ziua aceea – luni – a ziarului ***East African Standard,*** cel mai vechi cotidian din Kenya, şi se lăsă pe spate în scaun. Aruncând o privire peste ştirile despre pregătirile pentru ***Uhuru*** de joi, Thompson tresări cu o vagă senzaţie de trădare. Nu putea înţelege ce scria în ziar, care, de la instaurarea autoguvernării interne, în iunie, îi provocase această stare – fie prin ştirile despre ***Uhuru,*** pe care le ştia deja, fie prin ton, prea dispus să accepte lucrurile. La un moment dat, văzu fotografia prim-ministrului pe prima pagină. Nu suportă să se uite la ea de două ori, grăbindu-se să treacă la pagina următoare; după aceea, fu ruşinat de această reacţie, dar nu reuşi să o mai privească încă o dată. Thompson ştia deja că ducele de Edinburgh va vorbi în numele reginei. Orice ştire despre ***Uhuru*** îi aducea aminte că ştie toate astea. Oricum privea lucrurile, Thompson avea o strângere de inimă ştiind că ducele va asista la coborârea drapelului, care nu se va mai ridica niciodată de această parte a ţărmurilor Albionului. Tristeţea se adâncea când îşi

amintea de vizita din 1952 în Kenya a reginei, pe atunci prinţesă. Pentru o clipă, Thompson uită de ziar şi retrăi momentul acela în care tânăra femeie dăduse mâna cu el. Pe vremea aceea era ofiţer de district. Simţi un fior: inima începuse să-i bată mai repede, ca şi cum între el şi ea fusese făcut un legământ. Atunci, acolo, ar fi fost în stare să facă orice pentru ea, ar fi fost în stare să se înjunghie ca să arate că e dispus să îndeplinească misiunea aceea care, deşi nespusă, părea întrupată în fiinţa şi zâmbetul ei. Reamintindu-şi acel extaz, Thompson împinse fără să vrea ziarul şi se ridică în picioare. în ochii lui se vedea o sclipire, o licărire ca de apă. Se îndreptă spre fereastră, mormăind în barbă:

— Ce naiba a fost asta!

Emoţia de moment se stinsese şi simţi un gol în stomac. Se aplecă înainte, cu ochii cercetând nehotărât peisajul: în faţa lui se întindeau acoperişurile de metal ondulat ale celor trei laboratoare – unul de fitopatologie şi silvicultură, unul de fizica solului şi unul de chimia solului. La stânga, serele erau răspândite în grupuri de câte două sau trei. O privi pe dr. Lynd, unul dintre fitopatologii centrului, traversând aleea betonată; curând, dispăru printre sere; câteva clipe mai târziu, câinele ei, un bullmastiff cu fălcile negre, veni în fugă dinspre laboratoare şi se luă după ea. La dreapta nu putea vedea decât biblioteca: un grup de africani stătea pe iarbă sub streaşină. Totul era aşa de liniştit, se gândi Thompson, mutându-şi acum privirea de la curtea cu iarbă verde la pavilionul de chimie, cel mai apropiat dintre laboratoare. în fereastra de sticlă erau aşezate ordonat eprubete. Oare o să mai existe toate astea şi după ziua de joi? Poate încă vreo două luni: şi apoi... eprubetele şi paharele Berzelius vor fi sparte sau vor zăcea nespălate pe ciment, serele şi răsadniţele vor fi năpădite de buruieni, iar arbuştii de

afară, care fuseseră tăiaţi cu grijă, se vor întinde încetul cu încetul într-o curte plină de gunoaie.

Bullmastifful apăru din cealaltă parte a pavilionului de chimie, adulmecând prin iarbă. Apoi se ridică şi îşi îndreptă capul spre bibliotecă. Thompson se încordă: urma să se întâmple ceva. Ştia şi aştepta, incapabil să-şi înăbuşe înfrigurarea. Deodată, câinele începu să latre, în timp ce o luă la fugă prin curte spre grupul de africani. Câţiva dintre ei ţipară şi se împrăştiară în direcţii diferite. Unul dintre bărbaţi nu reuşi să fugă la timp. Câinele se repezi către el. Bărbatul încercă să fugă, dar câinele îl încolţi la zid. Dintr-odată, bărbatul se opri, luă o piatră de pe jos şi o ridică în aer. Câinele era acum la doar câţiva metri de el. Thompson aşteptă să se petreacă lucrul de care se temea. Chiar în acel moment, sosi dr. Lynd şi, când câinele se pregătea să sară la bărbat, strigă ceva. Thompson îşi recăpătă răsuflarea, mai întâi inspiră adânc, apoi scurt şi rapid, uşurat şi uşor dezamăgit că nu se întâmplase nimic.

Ieşi din birou şi o luă peste iarba din curte îndreptându-se către bibliotecă, unde se adunase un mic grup de africani. Dr. Lynd îşi ţinea câinele de zgardă cu mâna stângă şi cu cealaltă îndrepta un deget acuzator către Karanja.

— Sunt dezamăgită de tine, foarte dezamăgită, spuse ea pe un ton cât putea de dispreţuitor.

Karanja privea în pământ; în ochi i se citeau teama şi mânia; picăturile de sudoare de pe faţa lui, nu se zvântaseră încă.

— Câinele... câinele... a venit... ***Memsahib,*** se bâlbâi el.

— N-aş fi crezut niciodată aşa ceva despre tine... să arunci cu pietre în câinele meu.

— Nu pietre... n-am aruncat cu pietre.

— Cum mai minţiţi voi, ăştia, spuse ea, uitându-se de jur împrejur la ceilalţi.

Apoi se întoarse către Karanja:

— Nu te-am prins cu o piatră în mână? Ar fi trebuit să-l las să sară la tine. Nici acum nu m-am răzgândit cu totul...

în acest moment, sosi John Thompson. Africanii se dădură la o parte, dr. Lynd încetă să-l mai dojenească pe Karanja şi îi zâmbi lui Thompson. Karanja îşi înălţă capul cu speranţă. Ceilalţi africani îl priviră pe Thompson şi încetară şuşotelile şi mormă- ielile. Tăcerea bruscă şi privirile îndreptate către el îl neliniştiră pe Thompson. îşi aduse aminte de deţinuţii de la Rira, în ziua în care intraseră în grevă. Acum simţea aceeaşi atmosferă de ostilitate. Trebuia să-şi păstreze demnitatea – până la sfârşit. Dar îl cuprinse panica. Fără să se uite la nimeni în mod special, spuse primele cuvinte în swahili care îi veniră pe limbă:

— Mă ocup eu de asta.

Şi simţi imediat că spusese ceva nepotrivit – mirosea prea tare a scuză. Dar tăcerea fusese curmată. Bărbaţii strigau şi arătau spre câine; unii făceau gesturi confuze cu mâinile în aer. Karanja îl privi cu recunoştinţă pe Thompson. Acesta îşi puse repede braţul pe umărul femeii şi o trase deoparte.

O conduse prin coridorul îngust care lega clădirea bibliotecii de cea administrativă, fără să ştie încotro merge. Totul părea o cumpănă din trecut: Rira şi câinele. Dr. Lynd vorbea fără încetare.

— Sunt obraznici pentru că se apropie ***Uhuru*** – chiar şi cei mai buni dintre ei se schimbă.

Voia să-i povestească despre câine, dar, cumva, i se părea greu. Ştia că ar fi trebuit să facă ceva. Ce s-ar fi întâmplat dacă animalul l-ar fi rănit pe Karanja? Ca secretar administrativ, ar fi trebuit să se ocupe de relaţiile dintre personal şi muncitori; şi primise de la secretarul Uniunii Funcţionarilor Civili din Kenya (filiala Githima) mai multe plângeri despre câinele doamnei Lynd. Ajunseră la o

pepinieră mare, înconjurată cu un gard de sârmă. Se aşezară pe un petic de iarbă. Voia să-i spună adevărul – dar ar fi trebuit să-i spună şi cum se simţise paralizat, cum stătuse fascinat aşteptând să vadă sângele.

— De fapt, n-a fost vina băiatului... începu el. Am văzut câinele repezindu-se spre ei.

Ca mulţi alţi europeni din Kenya, şi Thompson avea o problemă cu animalele de companie, în special cu câinii. Cu un an în urmă, o dusese pe Margery la Nairobi să vadă ***Annie Get Your Gun,*** pusă în scenă la Teatrul Naţional de trupa City Players. Nu mai fusese niciodată la teatrul acela – pentru că acolo nu se întâmpla niciodată nimic cu adevărat –, mergea întotdeauna la Donovan Maule Theatre Club. Drumul de la Githima la Nairobi trecea prin zone rurale. Era foarte întuneric. Deodată, văzuse în lumina farurilor un câine care dădea să treacă drumul. Thompson ar fi putut să frâneze, să încetinească sau să claxoneze. Avea suficient timp şi era îndeajuns de departe. Dar mersese înainte. Nu voia să omoare câinele şi totuşi ştia că urma să intre în el. Era lipit de scaun – temându-se de inevitabil. Brusc, se auzise un urlet. Thompson îşi recăpătase forţele. Frânase, oprise maşina, deschisese uşa şi coborâse, luând o lanternă de buzunar. Mersese câţiva metri în urmă; nu se vedea nici un câine pe nicăieri. Se uitase pe ambele părţi ale drumului, dar nu văzuse nici urmă de câine – nici măcar o dâră de sânge. Totuşi auzise bufnitura şi urletul. Când se întorsese în maşină, o găsise pe Margery plângând încetişor. Şi, spre surprinderea sa, şi el tremura şi nu o putuse linişti.

— Poate că e sub maşină, zisese ea.

Coborâse din nou şi se uitase cu atenţie sub maşină. Nu era nimic. Condusese mai departe întristat; se simţea ca şi cum ar fi ucis un om.

Retrăise toată scena care-i dădea fiori în momentul în care văzuse bullmastifful fugind către Karanja; incidentul îi

era încă viu în minte când încerca să-i spună doctorului Lynd ce se întâmplase; dificultatea era să separe ce se întâmplase afară, pe iarbă – să-i spună doar asta de ceea ce se petrecuse în mintea lui.

Spre surprinderea şi marea sa stingherealǎ, văzu că ea plângea şi privi în altă parte: câinele hoinărea printre puieţi; se opri în faţa unor arbori de camfor, ridică piciorul şi urină.

— îmi pare rău, zise dr. Lynd, trăgându-şi nasul şi tampo- nându-şi ochii cu o batistă.

Era o femeie cu păr cărunt, cu pielea lăsată pe obraji şi sub ochi. în fiecare zi mişuna prin curte – între sere, laboratoare şi răsadniţe o fiinţă singuratică, semănând cu o fantomă.

— Nu-ţi face probleme pentru asta, spuse el, cu ochii urmărind neatent câinele.

— Am încercat, dar... dar... îi urăsc. Ce să fac? De câte ori îi văd îmi aduc aminte... îmi aduc aminte...

Thompson se foi în iarbă, dându-şi seama de poziţia lui ridicolă în relaţia cu femeia asta de care voia să fugă acum, când trecuse impulsul de a-i spune despre câine. Dar dr. Lynd era în starea aceea – o izbucnire bruscă de autocompătimire – când te simţi mai apropiat de altă persoană, chiar şi de un străin, şi dispus să-i încredinţezi cele mai intime temeri şi dureri. Aşa că îi povesti incidentul care-i marcase viaţa, îi pângărise fiinţa. Stătea singură, la Muguga, într-un bungalow vechi, năpădit de tufe până la acoperiş. îi plăceau casa, solitudinea, liniştea. Era în timpul Stării de Urgenţă. Ofiţerul de district o avertizase de multe ori să plece din locul acela singuratic şi să se ducă la Githima sau Nairobi, unde ar fi avut asigurate protecţia şi siguranţa. Dar ea nici nu voia să audă aşa ceva: poveştile cu femei ucise în fermele lor izolate nu o înspăimântau. Venise în Kenya să lucreze, nu să facă jocuri politice. îi plăcuseră ţara şi clima, aşa că se hotărâse să rămână. Nu

făcuse niciodată rău nimănui. E drept că de multe ori îl ocăra pe servitor, dar îi dădea şi daruri, haine, îi construise o căsuţă de cărămidă în spatele casei şi niciodată nu-l punea să muncească prea mult. Era un omuleţ kikuyu[1]din Rungei, care se părea că fusese bucătar sau aşa ceva în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, dar nu avusese de lucru mult timp înainte să vină la ea. între servitor şi câine se dezvoltase o prietenie înduioşătoare. Dar într-o seară, după lăsarea întunericului, băiatul i-a strigat destul de insistent să deschidă uşa. Când a deschis, doi bărbaţi au năvălit peste ea şi au târât-o în sufragerie, iar servitorul i-a urmat. I-au legat mâinile şi picioarele şi i-au pus un căluş. Se aştepta să o ucidă, pentru că, după şocul iniţial, se resemnase cu gândul că va muri. Dar ceea ce a urmat nu a fost mai puţin crud şi barbar decât dacă ar fi ucis-o. Câinele ei îi lătrase pe cei doi bărbaţi. Dar văzându-l pe băiat, a început să dea din coadă şi nu i-a atacat. însă servitorul l-a căsăpit.

Sângele i-a împroşcat hainele. Şi-a dorit să poată leşina sau muri acolo, pe loc. Dar asta era partea cea mai rea, văzuse totul, fusese pe deplin conştientă... Au luat banii şi armele din seif. Mai târziu, cei doi bărbaţi au fost arestaţi şi spânzuraţi; servitorul n-a fost prins niciodată. A trebuit să cumpere şi să dreseze alt câine. N-a fost niciodată în stare să uite mirosul greu, ochii plini de răutate nebunească ai bărbaţilor... nu... nu va uita până la moarte.

Thompson se uită la ea, ferindu-se de glasul ei, de trupul ei, de prezenţa ei. Au plecat amândoi de pe iarbă şi au apucat-o pe cărări diferite, aproape ca şi cum s-ar fi ruşinat de recenta lor apropiere. El simţi, mai degrabă decât ştiu, că înlăuntru lui se trezise frica. în birou, încercă

1 **Kikuyu este forma adaptată în limba engleză a denumirii „glkuyu”, folosită de membrii acestui grup etnic.**

să înăbuşe accesul slab de teamă, dar se gândea doar la câine. Şi îşi aduse aminte de celălalt câine, în clipa în care lumina farurilor i se reflectase în ochi. Ce se întâmplase cu el? Ce s-ar fi întâmplat dacă bullmastifful ar fi sărit pe Karanja şi i-ar fi sfâşiat trupul? Ostilitatea pe care o văzuse în ochii oamenilor când se apropiase de ei. Tăcerea. Bruscă. Aşa cum fusese şi la Rira. Acolo, deţinuţii refuzaseră să vorbească. Se aşezaseră şi refuzaseră să mănânce sau să bea. Aveau o îndârjire de fier. Ochii lor îl urmăreau pretutindeni. Chinul, lipsa de somn, gândurile despre cum să pună capăt tăcerii. Şi în întuneric putea să le vadă ochii. La oamenii de la bibliotecă recunoscuse ochii, aceeaşi privire.

John Thompson fusese ofiţer de district în multe zone din Kenya. Muncise din greu, iar abilitatea sa de a se descurca rapid şi eficient cu africanii era recunoscută. Avea în faţă o carieră strălucită în administraţia colonială. în timpul Stării de Urgenţă fusese detaşat în lagărele de detenţie, pentru reabilitarea partizanilor Mau Mau, astfel încât aceştia să poată duce o viaţă normală ca supuşi britanici. La Rira se petrecuse tragedia vieţii lui. O grevă a foamei, câteva bătăi şi 11 deţinuţi muriseră. Faptele s-au aflat. Pentru că el era ofiţerul responsabil, numele lui Thompson ajunsese în Camera Comunelor şi în presa din întreaga lume. Devenise dintr-odată celebru. Fusese înfiinţată o comisie de anchetă. Iar el fusese expediat la Githima, fiind exilat din administraţia publică pe care o iubea. Dar rana nu se vindecase niciodată. Orice atingere îi reamintea umilinţa pe care o simţise atunci.

Şi când se uita acum în ochii lor, vedea în ei o semnificaţie nouă şi înspăimântătoare: ar fi trebuit să suporte încă o anchetă, de data aceasta sub guvernarea neagră, dacă s-ar fi întâmplat ceva cu Karanja?

Nu putea să lucreze şi totuşi după-amiaza trecu repede. Poate o să reuşească mâine să reia şi să termine

treaba. închise fereastra şi retrăi scena şi teama. La capătul coridorului, îl aştepta Karanja. Ce voia? Ce voia?

— Da?

— Am dus scrisoarea.

-Şi?

— Voiam să vă mulţumesc.

Thompson îşi aminti minciuna; îl privi atent pe băiat şi trecu mai departe. Gândindu-se mai bine, îl strigă pe Karanja.

— în legătură cu câinele...

— Domnule?

— Nu-ţi face probleme, bine? O să rezolv problema.

— Mulţumesc, domnule.

Iar Thompson merse mai departe, fierbând de furie. Acum trebuia să-l împace pe Karanja? La ce s-a ajuns!

Simţi lacrimi în colţurile ochilor. Se năpusti orbeşte spre maşină

.cinci

John Thompson voia să-i spună lui Margery despre dr. Lynd; era frapat de coincidenţă, pentru că îi povestise despre moartea câinelui ei când el se gândea la moartea unui alt câine; de două ori deschisese gura şi de fiecare dată ajunsese doar să se plângă de cât de cald era. încercă să se gândească la viitor: petrecerea de rămas-bun de mâine; zborul către casă de poimâine; noua lor viaţă în Marea Britanie. Dar mintea lui stăruia numai asupra trecutului şi a părţilor banale ale acestuia: cum fusese mai devreme incidentul cu câinele.

— Ce ai făcut la Nairobi? îl întrebă ea, simţindu-i neliniştea printre propriile ei gânduri.

— De fapt n-am reuşit să ajung, zise el.

— De ce?

— Prea mult de lucru la birou, mormăi el, culegând un număr vechi din ***Punch,*** parcă pentru a se apăra de ea.

— Sper că e totul în regulă acum... adică la serviciu.

— Da. Verificam nişte dosare. Mai sunt câteva mâine şi câteva scrisori urgente la care trebuie să răspund. Totul e pregătit pentru succesorul meu.

— Au găsit pe cineva?

— Da... nu... nu cred.

— Poate un african? Presupun că africanizează totul acum?

Puse ziarul pe genunchi. Se încordă, ca şi cum l-ar fi înţepat un ac în fund. Viziunea pe care o avusese mai devreme reveni şi mai vie: paharele sparte şi eprubetele de pe podeaua laboratorului erau acum însoţite şi de biroul lui plin de scrisori rămase fără răspuns, cu praf şi hârtii pe jos. li părea rău pentru biroul lui, pentru ordinea pe care o crease; simţea ură pentru cel care avea să-i urmeze şi spera să reuşească să-şi apere măcar funcţia de vreun abuz. Thompson simţi durerea aceea mută, aproape de agonie, pe care o nutresc oamenii când ştiu că s-ar putea să nu fie de

fapt indispensabili; că şcoala, universitatea, clubul pe care le-au părăsit îi vor primi pe alţii, oricât de nepăsători şi nesăbuiţi, fără regrete, ca şi cum ei nici n-ar fi existat, ca şi cum n-ar fi lăsat nici o urmă pe lucrurile pe care le consideraseră ca fiind ale lor. Şi, fără vreun motiv aparent, Thompson simţi cum mânia se întoarce împotriva soţiei lui; voia să-i pună o întrebare, să o provoace, să constate că şi ea era împotriva lui. Ce voia de fapt să ştie era asta: dacă el ar fi murit ieri, la Rira, în pădurea Kinenie, dacă ar fi murit azi, s-ar fi îndreptat ea către alt bărbat? Puse brusc jos ***Punch*** şi se duse în cealaltă cameră, fără să răspundă întrebării pe care i-o pusese Margery. Câteva minute mai târziu, se întoarse cu un dosar cu carneţele şi hârtii şi începu să le răsfoiască.

Margery se ridică să strângă ceştile şi farfurioarele. Şovăi asupra ceştii lui, îl privi şi îşi aminti zilele de dinainte să intre în serviciul colonial, când îşi deschidea inima în faţa ei, pur- tând-o pe valurile viziunii etice şi ale optimismului său. Asta se întâmpla după ce John se întorsese la Oxford după campaniile din Africa din cel de-al Doilea Război Mondial. înduioşată de această amintire, văzu acum încordarea de pe faţa lui şi, pentru o clipă, vru să o înlăture cu blândeţe, pentru totdeauna. Dar apoi gândurile şi amintirile stăruitoare alungară dorinţa: când, exact, începuseră să o ia pe drumuri diferite? Strânse în grabă lucrurile rămase şi se duse la bucătărie. Poate că munca fusese cea care-l îndepărtase. Pentru că, pe măsură ce se lăsase absorbit de îndatoririle zilnice de administraţie, cu ochii pe o promovare, viziunea lui păruse să se destrame, iar ei îi fusese tot mai greu să pătrundă dincolo de figura lui enigmatică, până când, în cele din urmă, devenise dureros să mai găsească fie şi un dram de emoţie şi tandreţe pentru el. în timpul dezastrului de la Rira, făcuse eforturi uriaşe pentru a-i oferi sprijin şi alinare. Dar unde era compasiunea reală pe care s-ar fi cuvenit s-o simtă ea, ca soţie? Nu putuse să-i împărtăşească suferinţa. în schimb, simţise

ruşinea unui copil care vede dintr-odată un adult prins asupra faptului în timp ce urmăreşte un fluture peste câmpii şi drumuri.

Margery nu lăsa niciodată vreun gând să pună stăpânire pe ea prea mult timp. Acum, în bucătărie, spălând vasele, se trezi că redeşteaptă căldura pe care o simţise mai devreme. Ce ridicol, îşi spuse, să îşi evoce fiecare detaliu al scurtei întâlniri cu Karanja. Poate e din cauză că plec din Africa. Nu, poate că îmbătrânesc. Se spune că femeile păţesc lucruri de felul ăsta din pricina căldurii din Africa. Râse încetişor, dar se opri brusc: oare chiar folosea bucătăria asta pentru ultima dată? Oare n-o să mai vadă chiar niciodată Githima? Oare florile ei o să însemne ceva pentru oricine o să-i ia locul în această casă? Fiecare colţ al casei, scaunele, masa, paturile şi chiar şi pereţii păstrau amintiri; în rătăcirile ei dintr-un district în altul prin toată Kenya, nici o altă casă, nici un alt loc nu fusese atât de strâns legat de ea. Nici un alt loc nu-i oferise un astfel de sentiment de eliberare, de libertate, de putere.

La Githima îl cunoscuse pe dr. Van Dyke şi în ea se trezise cu violenţă ceva ce nu ştiuse niciodată ca există acolo. Se simţise slabă, înviorător de slabă, în faţa bărbatului. Şi totuşi cât de dezgustător era obiceiul lui de a bea, râsul lui excesiv de zgomotos. Era în mod clar opusul lui John, care era întotdeauna îmbrăcat cum se cuvine, ştia să se poarte şi nu îşi îngăduia niciodată să se îmbete. Cu toate acestea, Margery era copleşită de o nouă energie; secretul, îndrăzneala, fericirea tulburătoare de a încălca o lege sporeau emoţia aventurii lor. Prima noapte fusese mai cu seamă minunată, un moment încărcat de teamă şi curiozitate şi uimire. Ştiuse că avea să se întâmple ceva din clipa în care soţul ei plecase de la dans. Când Van se oferise să o ducă acasă, fusese atât de recunoscătoare, încât era cât pe ce să-l ia de mână. în maşină, parcată într-una dintre multele păduri replantate din Githima, închisese ochii, iar buzele lui le atinseseră pe ale ei.

— Haide pe bancheta din spate, îi şoptise el la ureche.

— Nu azi, Van, nu azi, răspunse ea cu glas firav.

— Astăzi. Acum, spusese el aproape smulgându-i hainele de pe ea, în timp ce se căţăra către locul din spate.

Ea îl urmase ascultătoare, abia fiind în stare să vorbească.

— Te rog, să fim atenţi.

îşi regăsise vocea, în timp ce îl pipăia.

— Da, da.

— Fii blând... strigase, iar vorbele îi fuseseră întrerupte de zvâcnirea trupului lui; se agăţase de el, temându-se că maşina şi întreaga lume s-ar putea prăbuşi sub ea.

Tăcerea învăluită în beznă, zumzetul neîncetat din pădure sporeau farmecul clipei. După aceea, plânsese, întrebându-se cum îl va mai privi în ochi pe soţul ei.

— De ce plângi?

— Soţul meu.

— La naiba! înjurase el în barbă.

Aventura lor nu fusese niciodată una fericită. Devenise tot mai geloasă. La petreceri, detesta să-l vadă discutând sau râzând cu alte femei. Dar nu putea face o scenă în public şi nici să-l revendice pe faţă. Aşa că certurile şi scandalurile lor aveau loc între patru ochi, în momentele preţioase, pentru că erau furate, când ar fi trebuit să fie fericiţi. într-o zi, John Thompson era plecat la o conferinţă în Uganda. Dr. Van Dyke venise la ea acasă şi, pentru prima dată, îi vorbise despre munca lui. Vorbea cumpătat, fără să înjure, cu o urmă de mândrie pentru ceea ce făcea.

— Lumea nu-şi dă seama cu ce avem de-a face în Kenya. Vezi tu, într-o ţară ca Marea Britanie, care este destul de plată, e simplu să determini deplasările unui, să zicem, front de presiune scăzută pe deasupra ţării. Dar în Kenya, unde altitudinea mare are tendinţa să provoace

schimbări bruşte şi neaşteptate în fronturile de presiune, este mult mai dificil să prognozezi vremea.

— Dar probabil că există şi compensaţii, nu?

— O, da. Cu aşa de mulţi factori care trebuie luaţi în considerare, meteorologia în locuri cum sunt Kenya sau Africa de Sud este mult mai interesantă...

Iar ea intrase într-o lume nouă, în care descoperise că există mult mai multe decât învăţase la şcoală despre pluviometre, giruete, izobare, depresiuni atmosferice sau mase de aer. Ştia că el se născuse şi făcuse şcoala în Africa de Sud, că lucrase în Rhodesia de Sud, că peste tot se simţise bântuit de lucruri pe care nu le înţelegea; fugise dintr-un loc în altul, ca să zicem aşa, până când ajunsese la Githima, unde, dedusese ea, numai băutura îl ajuta să rămână împăcat cu sine. Dar era prima dată când îi vorbea despre munca lui. Treptat, discuţia alunecase spre vieţile lor, iar ea începuse să scormonească prin aventurile lui cu alte femei.

— La naiba! Nu sunt soţul tău! strigase el şi plecase în toiul nopţii, lăsând-o pe canapea, singură, nefericită.

„Nu vreau să-l mai văd niciodată”, îşi spusese ea. A doua zi, îi scrisese un bilet, cerându-i să se întoarcă degrabă.

Deseori era într-o dispoziţie de autoanaliză nemiloasă. Reevalua relaţia cu soţul ei. Nu putea nega că John avea putere asupra ei, că lui îi aparţinea cu adevărat. Oare ăsta era singurul rost al căsătoriei? în astfel de momente, croindu-şi cu greu drum prin coşmarul de vinovăţie şi dispreţ de sine, simţea duioşie pentru el. Dorinţa impulsivă de a mărturisi, de a-şi lua o piatră de pe inimă, era foarte puternică. îl detesta pe dr. Van Dyke. Dar cu cât îl detesta mai tare, cu atât mai mult simţea puterea pe care o avea asupra ei: îi dorea trupul, scufundarea în necunoscutul întunecat, o orgie de dezgust, disperare şi atracţie. Gelozia şi teama de ceea ce făcea el pe la spatele ei îi distrugeau liniştea şi pacea.

Şi apoi, pe neaşteptate, trenul i-a răpit iubitul: spre surprinderea ei, n-a simţit nici tristeţe, nici altceva; de fapt, prima reacţie a fost închipuirea liniştii regăsite. Totuşi, curând deveni neliniştită, ca o persoană căreia îi lipseşte ceva, fără să ştie concret ce a pierdut. începuse să se ocupe de flori (îşi neglijase acest hobby în timpul aventurii) cu o energie reînnoită.

Toate acestea îi treceau prin minte în timp ce spăla vasele. Tristeţea se topi în oboseală şi iritare faţă de soţul ei. Erau pe punctul de a face o schimbare, se gândi ea, iar el tot nu vorbea. ***Uhuru*** provocase o criză în vieţile lor, iar el se purta ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Nu că ar fi ştiut ce-şi dorea să-i spună el; dar un soţ şi o soţie ar fi cazul să-şi împărtăşească măcar neliniştile despre orice: trecutul lor, petrecerea de mâine, zborul de miercuri către casă.

Da, îl va face să vorbească, în seara asta, se decise ea, şi lăsă ştersul vaselor, ducându-se cu hotărâre înapoi în sufragerie. John cerceta hârtiile din faţa lui, mâzgălind din când în când ceva cu o mână care părea să tremure. Se aplecă în spatele lui, îşi petrecu braţul în jurul gâtului său şi îi atinse delicat cu buzele lobul urechii stângi. Fu surprinsă de ea însăşi, pentru că nu mai făcuse asta de ani de zile. Deodată, hotărârea ei fermă de a provoca o criză deschisă în relaţia lor dispăru.

— Noapte bună.

— Noapte bună.

— Şi nu sta până târziu, îi zise ea în drum spre baie şi apoi spre pat.

Thompson venise prima dată în Africa de Est în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, ca ofiţer ataşat la Regimentul puşcaşilor regali africani. Luase parte activ la campaniile din 1942 din Madagascar. în rest, cea mai mare parte a timpului şi-o petrecuse în Kenya, cu diverse misiuni de garnizoană şi instrucţie. După război, şi-a reluat studiile întrerupte la Oxford. Şi acolo, în timp ce citea istorie, s-a trezit că este interesat de dezvoltarea Imperiului Britanic.

La început a fost doar un interes de istoric, fără implicare personală. Dar afundându-se în poeziile lui Rudyard Kipling încercă un licăr iute şi se trezi o flacără. Se văzuse pe sine ca pe un om cu un destin de împlinit, un om menit să săvârşească lucruri mari în viitor. A studiat lucrările şi viaţa lordului Lugard[1]. Şi apoi o întâlnire întâmplătoare cu doi studenţi africani i-a cristalizat năzuinţele într-o convingere concretă. Discutau despre literatură, istorie şi război; erau toţi entuziasmaţi de misiunea britanică în lume. Cei doi africani, care veneau dintr-o familie de căpetenii din ceea ce era pe atunci Coasta de Aur[2], dovedeau o bună cunoaştere a istoriei şi literaturii. Iar asta l-a umplut pe Thompson de uimire şi admiraţie. Mintea lui s-a pus pe treabă. Iată doi africani care nu erau cu nimic diferiţi de britanici prin îmbrăcăminte, vorbire şi intelect. Unde erau lipsa de raţiune, inconsecvenţa şi superstiţia aşa de caracteristice raselor africane şi orientale? Fuseseră înlocuite de cele trei principii specifice minţii occidentale: adică principiile Raţiunii, Ordinii şi Măsurii. Zile şi săptămâni întregi s-a gândit la aceste lucruri, cu o impresie care tot revenea: cei doi africani păreau mândri de moştenirea şi tradiţia britanică. Thompson era entuziasmat, conştient că se află pe punctul de a face o mare descoperire: care era natura exactă a moştenirii? Se trezise într-o noapte în culmea fericirii şi îşi văzuse destinul sub forma unei idei.

„Inima îmi era plină de bucurie”, a scris el mai târziu. „într-o clipită, mi-am dat seama cu certitudine că înflorirea Imperiului Britanic însemna dezvoltarea unei mari idei morale: înseamnă că va duce fără îndoială la crearea unei

1 **Frederick John Dealtry Lugard (22 ianuarie 1858 – 11 aprilie 1945) – soldat, mercenar, explorator în Africa şi administrator colonial, guvernator în Hong Kong (1907-1912) şi guvernator general al Nigeriei (1914-1919).**

2 **Colonie britanică din Africa de Vest, situată în Golful Guineea, care a devenit, în 1957, Ghana.**

naţiuni britanice care să cuprindă popoare de toate culorile şi credinţele, pe baza enunţului corect că toţi oamenii au fost creaţi egali. Pentru mine, o lumină puternică a strălucit în beznă."

Transformarea Imperiului Britanic într-o singură naţiune: nu explica asta aşa de multe lucruri, de ce, de exemplu, se oferiseră atât de mulţi africani să moară în războiul împotriva lui Hitler?

încă de la început, imediat ce puse mâna pe stilou ca să-şi aştearnă gândurile pe hârtie, îi pluti în faţa ochilor titlul manuscrisului. îl va numi ***Prospero în Africa***[1]**.** în text, demonstra că a fi englez este de fapt o atitudine intelectuală: era un mod de a privi viaţa, relaţiile dintre oameni, aşezarea corectă a societăţii. Nu e posibil să îndrepţi oamenii către acest mod de viaţă prin modificarea mediului lor social şi cultural? ***Prospero în Africa*** era rezultatul unei aprofundări asidue a istoriei engleze şi a istoriei universale a colonizării, de la Imperiul Roman până în zilele noastre. Fusese influenţat de politica franceză de asimilare, ca şi de ceea ce numea el „conceptul retrograd de guvernare indirectă al lui Lugard".

„Trebuie să evităm greşeala francezilor de a-i asimila doar pe cei puţini care sunt educaţi. Ţăranii din Asia şi Africa trebuie incluşi în acest plan moral de reabilitare. în Marea Britanie am avut şi noi ţăranul nostru, şi acum avem muncitorul nostru, iar ei nu sunt mai puţin parte integrantă a societăţii noastre."

Margery era cea căreia îi dezvăluia deseori ambiţiile sale. Ea fusese atrasă iniţial de tristeţea şi rezerva pe care le afişa el. îi admira inteligenţa sclipitoare. Entuziasmul lui etic dădea sens vieţii. Odată ieşiseră la plimbare în Londra. Stătuseră, o vreme, în Parcul St James, cu ochii ridicaţi către Westminster Abbey, Camera Comunelor şi dincolo de

1 **Referire la personajul Prospero din *Furtuna* de William Shakespeare.**

ele. Margery îşi lăsase capul pe umărul lui, ca şi cum ar fi vrut să o ia cu el pe acele tărâmuri despre care vorbise. A făcut-o. Câţiva ani mai târziu, domnul şi doamna Thompson navigaseră către Africa de Est, pentru a fi în centrul dramei din administraţia colonială.

„Sunt încântat – scrisese el la sosirea la Mombasa – să ating pământul roşu al Kenyei. Am fost aici în timpul războiului şi mi-a plăcut clima. Atunci nu ştiam că voi reveni cu o misiune diferită."

îşi amintise întotdeauna aceste cuvinte. Şi chiar şi astăzi, în ajunul plecării sale din Africa de Est, atingerea degetelor lui Margery îi readusese un licăr al credinţei care-l însufleţea atunci. Credinţa lui în imperialismul britanic îl făcuse cândva să declare: Să conduci un popor înseamnă să conduci un suflet". Atunci discuta cu un grup de ofiţeri la hotelul New Stanley. După cină, scrisese cuvintele în jurnalul său – nu, nu un jurnal propriu-zis, ci o grămadă de însemnări pe care le mâzgălea în diverse momente şi locuri din carieră, sperând să le includă sub forma unor cugetări filozofice coerente în ***Prospero în Africa.*** Acestea erau însemnările aflate acum în faţa lui Thompson; le răsfoi, zăbovind asupra celor care îi atrăgeau atenţia.

în Nyeri este plin de munţi, dealuri şi văi adânci, acoperite cu păduri de nepătruns. Aceşti copaci străvechi au copleşit din- totdeauna minţile primitive. întunecimea şi misterul pădurii l-au condus (pe omul primitiv) către magie şi ritual.

Ce este ceea ce se numeşte Mau Mau?

Dr. Albert Schweitzer spune: „Negrul este un copil, şi cu copiii nu se poate face nimic fără să recurgi la autoritate". Am lucrat până acum în Nyeri, Githima, Kisumu, Ngong. Sunt de acord.

M-am întors în Nyeri. Oamenii se mută în sate ca să rupă legătura dintre ei şi terorişti. Incendierea caselor din satul vechi m-a făcut să simt că viaţa mea ajunge într-o fundătură.

Colonelul Robson, un ofiţer de district superior în Rung'ei, Kiambu, a fost ucis cu sălbăticie. îl înlocuiesc în Rung'ei. Trebuie să pui mâna pe băţ. Nici un guvern nu poate tolera anarhia, nici o civilizaţie nu poate fi clădită pe asemenea violenţă şi sălbăticie. Mişcarea Mau Mau este primejdioasă: dacă nu va fi oprită, va însemna distrugerea totală a tuturor valorilor pe care s-a dezvoltat civilizaţia noastră.

„Fiecare alb se află permanent în pericol de distrugere morală treptată în această dispută de zi cu zi şi ceas cu ceas cu africanii. „ Dr. Albert Schweitzer

Când ai de-a face cu africanii, eşti deseori nevoit să faci lucruri neaşteptate. Ieri a venit la mine în birou un bărbat. Mi-a spus despre un lider terorist căutat. încă de la început, am fost convins că bărbatul minţea, juca teatru, poate ca să mă prindă în capcană sau ca să-şi ascundă rolul în cadrul mişcării. Părea să râdă de mine. Să ne ***aducem aminte că africanul este născut actor, de aceea îi este aşa de uşor să mintă. Deodată, l-am scuipat în faţă. Nu ştiu de ce, dar am făcut-o.***

Thompson reveni în prezent. Privea fix manuscrisul, fără să vadă nimic. înainte de Rira, ascensiunea sa fusese aşa de clară, aşa de lină. Acum, la Githima, simţea ironia cuvintelor pe care le scrisese, ironie subliniată de faptul că soţul reginei avea să fie oaspetele de onoare la ceremonia pentru ***Uhuru.*** Viziunea lui, readusă la viaţă de atingerea soţiei sale, îşi râdea de el: ce-ar fi fost dacă ar fi reuşit să ajungă până în vârf, să fie C.D.[1], C.P.[2]sau guvernator? Toate acestea vor dispărea acum, ca această casă, biroul, Githima, ţara. Să rămână nebunii ca dr. Lynd. Dar până la urmă vor fi toţi alungaţi fără pompă. De aceea demisionase Thompson,

1 **Comisar de district.**

2 **Comisar provincial.**

ca să plece înainte de ***Uhuru.*** Pentru că de ce ar vrea cineva să aştepte şi să treacă prin umilinţa de a fi dat jos din scaunul său de propriii lui servitori? Şi îşi aduse aminte de dr. Lynd şi de povestea ei. Minciuna lui în faţa lui Karanja. Voia să discute cu Margery. Diseară, oricum, pentru că ea îşi reînnoise credinţa în el. Ochii ei blânzi şi glasul domol vor exorciza halucinaţiile care îl chinuiau. Ce am mai îmbătrânit. îşi adună puterile pentru acest efort. Inima îi tresălta de speranţă şi teamă când se duse la baie ca să se pregătească pentru marea mărturisire.

Deschise cu grijă uşa de la dormitor şi păşi înăuntru. Nu aprinse luminile, simţind că întunericul ar putea crea atmosfera potrivită. Bărbatul se naşte pentru a muri iar şi iar, ca apoi s-o ia de la capăt. Mâinile îi tremurau uşor şi simţea cum bezna se târăşte spre el, în timp ce se îndrepta spre pat. Dar Margery adormise deja. Thompson văzu şi simţi o uriaşă uşurare şi recu-noştinţă. Se vârî în pat, dar nu reuşi să adoarmă multă vreme.şase

Dumnezeu îţi dă, dar nu-ţi şi bagă în traistă, se spune, arătând spre omul care s-a ridicat prin propriile mijloace şi a obţinut avere şi un statut, dar se uită faptul că alte câteva mii de oameni trudesc şi mor de foame, zi de zi, fără să-şi poată îmbunătăţi vreodată situaţia materială. Această morală aşa de pripit aplicată părea adevărată pentru Gikonyo. Oamenii din Thabai ziceau: „Lagărele de detenţie l-au învăţat să se disciplineze”.

Gikonyo fusese în primul grup de deţinuţi care se întorsese în sat după ce trecuse prin conductă. (Conducta

era eufemismul oficial pentru lanţul de lagăre de concentrare prin care trebuiau să treacă toţi deţinuţii). Când se întorsese, singurii tovarăşi îi erau un fierăstrău vechi şi un ciocan. Din fericire, venise înapoi în timpul recoltelor din august şi septembrie, când tâmplarii erau la mare căutare, pentru a construi hambare şi magazii pentru porumb, fasole şi cartofi. Oamenii din Thabai îl cunoşteau de dinainte de Starea de Urgenţă. Acum, muncea cu şi mai mult sârg şi termina la timp fiecare hambar. Primea tot mai multe comenzi. Dar din moment ce el îşi îndeplinea cu promptitudine îndatoririle, aştepta acelaşi lucru şi de la ceilalţi. Aşa că insista să primească banii în ziua şi la ora stabilite. Nu îngăduia nici o amânare. îi trata la fel pe cei bogaţi şi pe cei săraci. Singura diferenţă era că, dacă i se cerea, accepta un termen mai lung până când făcea omul rost de bani. Dar la data stabilită, peste o lună, două sau trei, banii trebuiau să fie pregătiţi.

— Perioada de detenţie l-a schimbat, se plângeau oamenii.

Dar aveau încredere în el şi ajunseseră să-i respecte corectitudinea scrupuloasă. Cel puţin el îşi îndeplinea, la timp, partea lui din înţelegere.

în loc să-şi cumpere haine pentru el sau pentru familia lui, Gikonyo făcea ceea ce făceau de obicei negustorii indieni. Cumpăra porumb şi fasole la preţ mic în perioada recoltei, le punea în saci şi îi îngrămădea în coliba afumată a maică-sii. Acolo stăteau şi el cu Mumbi. El le explica: ele (soţia şi mama lui) au trăit fără haine şi făcând foamea în ultimii şase ani. Câteva luni de aşteptare n-o să conteze prea mult. Când cererea de muncă datorată recoltei s-a încheiat, Gikonyo a acceptat sarcini de tot felul pe ici şi colo, tot aşteptând o nouă ocazie, în Thabai şi în satele din apropiere de Rungei, majoritatea familiilor terminaseră până în ianuarie proviziile din recoltă. Apoi urmau întotdeauna una sau două luni de secetă înainte să înceapă ploile în martie. Chiar şi atunci lumea mai avea de aşteptat

până să se coacă recoltele. Acela a fost momentul în care Gikonyo a lăsat deoparte munca de salahor şi a intrat în piaţă. Se ducea la piaţă dimineaţa devreme, cumpăra unul sau doi saci de mălai la preţ cu ridicata de la negustori autorizaţi din Valea Riftului şi uneori de pe piaţa neagră. Mai târziu, în cursul zilei, veneau şi soţia şi mama lui. Alături de alte precu- peţe, Mumbi şi Wangari vindeau mălaiul la preţ cu amănuntul, folosind ca măsură vase făcute din tigve micuţe. Cu banii câştigaţi, Gikonyo se tocmea pentru încă un sac, iar femeile îl vindeau cu amănuntul. Profitul obţinut era reinvestit în afacere în ziua următoare de târg. Uneori Gikonyo cumpăra un sac de porumb şi îl vindea pe loc altcuiva, cu preţ mai mare. Nu era niciodată nepoliticos cu clienţii. Vorbea cu convingere umilă şi se punea la dispoziţia lor; întotdeauna gata să-şi ceară scuze, insista să le acorde clienţilor lui atenţie imediată. în felul acesta, reuşea să-i convingă să dea banii. în special femeilor le plăcea să cumpere de la el.

— Vorbeşte aşa de frumos, şi e şi cinstit, spuneau ele.

Şi aşa şi-a dobândit un renume în piaţă. Gikonyo aştepta de fiecare dată până când nu prea mai erau boabe de porumb. Aprovizionarea de la fermele europene din Valea Riftului era controlată strict. La momentul potrivit, scotea pe piaţă ce adunase, la preţ mare.

Avusese o viaţă grea. La început, ceilalţi îl luaseră în râs pentru că făcea treabă de femeie. Se vântura printre fustele femeilor. Dar când i-a surâs norocul, au început să-l respecte. Unii chiar au încercat să-i urmeze exemplul, cu mai mult sau mai puţin succes.

Povestea despre îmbogăţirea lui Gikonyo, deşi la scară redusă, avea o morală pe care toate mamele din Thabai le-o aminteau copiilor.

— Nevasta şi mama lui bătrână nu mai trebuie să se înghesuie alături de femei la piaţă. Şi asta doar pentru că

fiul lor nu s-a temut să se murdărească pe mâini. N-a dormit niciodată la prânz ca un european.

E adevărat că Gikonyo se trezea întotdeauna devreme. Nu lăsa nici necazurile, nici altceva să-l abată de la scopul lui imediat. în dimineaţa de după vizita la Mugo, de exemplu, se trezi înaintea păsărilor şi se duse la Kiriita, dincolo de Uplands, de unde cumpără legume pe care avea să le transporte mai târziu la Nairobi. Livrarea legumelor la Nairobi (Gikonyo avea multe comenzi acolo) era o afacere rentabilă, mai ales dacă mituiai poliţia rutieră şi poliţia pieţei, care le puteau face oricând probleme comercianţilor africani. Autoguvernarea internă nu schimbase tratamentul preferenţial pentru europeni şi asiatici. Pentru că Gikonyo nu putea conduce, angajase doi oameni, un şofer şi un ajutor de şofer, care se ocupau de această parte a afacerii. Dar Gikonyo supraveghea vigilent totul. în orice caz, îi plăcea să stabilească ritmul pentru angajaţii lui. La ora prânzului, avu o întâlnire cu comitetul responsabil pentru decorarea izlazului unde urmau să se desfăşoare întrecerile sportive şi dansurile în ziua de ***Uhuru.***

După-amiază avea o întâlnire cu deputatul din circumscripţie. Cu o lună în urmă, Gikonyo şi alţi cinci bărbaţi deciseseră să subscrie şi să cumpere împreună o mică fermă, care îi aparţinea lui Richard Burton. Burton era unul dintre primii colonişti care, încurajaţi de guvernul britanic să se stabilească în Kenya după terminarea căii ferate către Uganda, veniseră şi obţinuseră terenul pe o nimica toată. Copiii lui se născuseră în Kenya, merseseră la şcoală în Kenya – băieţii, la şcoala Prince of Wales şi fetele, la Liceul Kenya (sau, cum i se spunea, ***Heifer Borna***[1]***)*** – şi apoi plecaseră acasă, în Anglia, ca să se ducă la facultate. Cei mai mulţi dintre ei rămăseseră în Anglia, dar unul dintre fii şi o fiică se întorseseră în Kenya. Fiul lucra pentru una

1 **Ţarcul viţicilor (în swahili, în original).**

dintre marile companii petroliere din Nairobi. Fiind acum bătrân, Burton nu avea alt cămin în afară de Kenya şi nu îşi dorise niciodată să plece din ţară (nu se dusese în Marea Britanie nici măcar în concedii sau din motive de sănătate) până când nu se convinsese, dincolo de orice îndoială, că puterea avea să ajungă în mâna africanilor. Pentru că, asemenea multor altor colonişti, şi în pofida aluziilor făcute de liderul lor, sir Michael Blundell[1], Burton nu crezuse niciodată că guvernul britanic va renunţa. Burton voia acum să vândă pământul pe care îl iubea şi în care pusese atât de mult din viaţa lui şi să plece acasă, în Marea Britanie. Gikonyo luase deja legătura cu Burton şi făcuse aranjamentele preliminare. Deoarece cei cinci puteau strânge doar jumătate din sumă (Burton voia bani gheaţă), Gikonyo se dusese să discute cu deputatul, ca să vadă dacă le putea da o recomandare sau dacă îşi putea folosi influenţa, în culise, ca să le obţină un împrumut bancar garantat de guvern. Deputatul le ascultase solemn păsul, notându-şi pe hârtie toate datele exacte despre fermă. Apoi îi ceruse lui Gikonyo să se întoarcă astăzi.

— Acesta este adevăratul spirit al ***Harambee***Aceasta este adevărata întrajutorare, îi spusese el lui Gikonyo, strângându-i mâna cu fermitate.

Iar Gikonyo era plin de speranţă în timp ce se întorcea de la întâlnire, grăbindu-se să prindă un autobuz către Nairobi. Autobuzul, care se numea „Un copil silitor”, aparţinea unuia dintre oamenii din Rungei ce făcuseră avere în timpul războiului de independenţă. Erau oameni care, prin cooperare activă cu guvernul colonial, obţinuseră licenţe comerciale şi chiar împrumuturi ca să-şi dezvolte

1 **Michael Blundell (7 aprilie 1907 – 1 februarie 1993) – om politic kenyan, membru al Consiliului Legislativ şi ministru al agriculturii. A fondat Grupul Kenya Nouă, care a devenit ulterior Partidul Kenya Nouă, primul partid multirasial din ţară.**

afacerile. Deşi Gikonyo avea speranţe, era puţin amărât că trebuia să bată drumul tocmai până la Nairobi. Puţini deputaţi aveau birouri în circumscripţiile lor. Imediat ce erau aleşi, fugeau la Nairobi şi doar rareori mai erau văzuţi prin zonele lor, cu excepţia cazurilor când veneau împreună cu alţi lideri naţionali să susţină discursuri la mari adunări politice. înainte să ajungă la Nairobi, autobuzul fu oprit de doi poliţişti africani. Unul urcă şi numără pasagerii, în timp ce al doilea ceru permisul de conducere al şoferului. Autobuzul avea doi pasageri în plus. Şoferul se certa cu poliţiştii. Apoi încasatorul îi scoase afară pe cei doi poliţişti şi îi făcu semn şoferului să plece. Şoferul înţelese semnul. Merse câţiva metri şi se opri. Curând, încasatorul veni în fugă şi urcă în autobuz.

— Voiau doar câţiva şilingi, să aibă de ceai, spuse el, iar oamenii din autobuz râseră.

„Copilul silitor" îşi continuă călătoria către oraş. Autostrada ***Uhuru*** (fostă Prinţesa Elisabeta) era mărginită de ambele părţi de şiruri de steaguri negru-verde-roşu ale Kenyei şi steaguri ale altor ţări africane. O vreme, Gikonyo uită de misiunea lui în oraş, inima bătându-i în ritmul în care fluturau steagurile în vânt. Coborî din autobuz şi o luă pe jos pe Bulevardul Kenyatta, simţind pentru o clipă că oraşul îi fi aparţinea cu adevărat. Statuia lordului Delamere[1] care domina pe vremuri bulevardul (bulevard care îi purtase numele) fusese înlocuită cu o fântână în jurul căreia se înghesuiau bărbaţi şi femei africane, împrăş- tiindu-se pe terenul de la hotelul New Stanley, cu toţii admirând şi vorbind despre jeturile de apă rotative.

— Multe scule se iau la întrecere să împroaşte apa mai departe, auzi Gikonyo o femeie.

Cei aflaţi în preajma ei izbucniră în râs. Lui Gikonyo i se părea că Nairobi era pregătit pentru Independenţă.

1 **Unitate, cooperare; mottoul oficial al Kenyei (în swahili, în original).**

Decise să încerce să insufle un nou avânt pentru pavoazare la Rungei când se va întoarce în Thabai.

Traversă Calea Guvernului până în Strada Victoria, iar mintea îi zbură din nou la afaceri. începu să se întrebe, cum făcea de câte ori traversa cele două străzi, de ce nu exista nici măcar un singur magazin african în toată zona centrală şi de afaceri din Nairobi. De fapt, Nairobi, spre deosebire de Kampala (cel puţin aşa zicea Kariuki), nu fusese niciodată un oraş african. Indienii şi europenii controlau viaţa comercială şi socială a oraşului. Africanii veneau doar să mături străzile, să conducă autobuzele, să-şi cumpere cele de trebuinţă şi apoi plecau acasă, înainte de lăsarea serii. Gikonyo îşi închipui oameni de afaceri africani, ca el, ocupând toate spaţiile!

O mulţime aştepta în faţa biroului deputatului, pentru că acesta nu ajunsese încă. Dar oamenii erau obişnuiţi cu programările şi cu promisiunile nerespectate. Uneori veneau în continuare, zi după zi, fără să reuşească să-l vadă pe reprezentantul lor.

— Parcă ai încerca să te întâlneşti cu Dumnezeu, se plânse o femeie.

— De ce, ce vrei să-i ceri?

— Băiatul meu vrea o bursă în America. Dar tu?

— Probleme acasă. Sâmbăta trecută, au venit şi l-au arestat pe omul meu pentru că nu plătise impozitele. Dar cum să plătească impozitul pe cap de locuitor? N-are slujbă. Ambii copii au fost nevoiţi să renunţe la şcoală fiindcă n-avem bani...

Unii veniseră pentru că aveau probleme cu terenurile, alţii pentru sfaturi în chestiuni conjugale, iar alţii făceau parte dintr-o delegaţie care încerca să obţină sprijinul deputatului pentru cererea de a ridica o şcoală gimnazială pe culmea unde locuiau.

— Copiii noştri n-au unde să se ducă după şcoala primară, explica unul dintre bătrâni.

După vreo oră, sosi deputatul; era îmbrăcat cu un costum negru şi ducea o servietă de piele. Fuma pipă. Salută pe toată lumea ca un tată sau un director de şcoală care se adresează copiilor săi. Intră în birou fără să-şi ceară scuze. Oamenii intrară la el unul câte unul.

Inima lui Gikonyo bătea plină de speranţă. Dacă ar fi putut obţine împrumutul ăsta! în faţa ochilor i se desfăşură imaginea unui nou viitor. Ar fi muncit terenul pe baze cooperatiste – ar fi crescut vaci din rase ameliorate, ar fi cultivat piretru, ceai, porumb, de toate. Apoi cooperativa ar fi putut fi extinsă şi cu alţi oameni. O nouă frăţie neagră în afaceri! în cele din urmă, îi veni şi lui rândul. Deputatul păru surprins să-l vadă.

— Luaţi loc, luaţi loc, domnule Gikonyo, spuse el cu generozitate, arătând cu mâna stângă spre un scaun, în timp ce cu dreapta îşi sprijinea pipa în gură.

Scoase un dosar din dulap, îl deschise şi, câteva minute, păru cu totul absorbit. Gikonyo aşteptă încordat. Deputatul îşi ridică privirea din dosar şi se lăsă pe spate în scaun. îşi scoase pipa din gură.

— Acum, despre împrumuturile astea. Sunt greu de obţinut. Dar fac tot ce pot. în câteva zile s-ar putea să am veşti bune pentru voi. Vezi tu, băncile astea încă mai sunt controlate de albi şi indieni. Dar unele dintre ele îşi dau deja seama că nu se
pot descurca fără ***ajutorul*** nostru, al politicienilor. Gikonyo, fratele meu, ***au nevoie de noii***

— Când să vin? întrebă Gikonyo, fără să-şi poată ascunde dezamăgirea.

— Aha! Să vedem. Azi este...

Bâjbâi cu degetul prin agendă şi apoi se uită la Gikonyo.

— Să zicem aşa: ce-ar fi să vin la tine sau chiar să îţi scriu când am răspunsul? Ai o prăvălie în Rungei, nu-i aşa?

— Da.

— Asta te-ar scuti de o grămadă de probleme. Rămâne aşa?

— Bine, zise Gikonyo în timp ce se ridica să plece.
La uşă, se întoarse.
— Credeţi că e posibil să primim împrumutul, sau să mergem mai departe şi să căutăm alte mijloace să obţinem banii?
Gikonyo avu impresia că zăreşte o urmă de îngrijorare pe faţa celuilalt.
— O, nu, nu, spuse el şi se ridică în picioare.
Veni cu paşi măsuraţi până în locul unde stătea Gikonyo.
— Nu e nici o dificultate reală. împrumuturile sunt disponibile. Trebuie doar să ştii căile ca să le obţii. Ţi-am spus: albii nu se pot descurca fără noi! Lasă totul în seama mea. în regulă?
— Bine! zise Gikonyo, decis să se ducă şi să se întâlnească a doua zi cu domnul Burton.
Dacă domnul Burton ar fi acceptat jumătate din bani acum, i-ar fi putut da cu siguranţă restul când venea împrumutul sau când obţineau banii prin alte mijloace. înainte să apuce să parcurgă câţiva metri, Gikonyo îi auzi pe oameni fluierând în urma lui. întoarse capul şi îi văzu făcându-i semn să se întoarcă. Deputatul îl chema înapoi. Aşa că urcă din nou treptele către birou.
— E vorba despre ceremoniile pentru ***Uhuru*** de la Rungei. Te rog mulţumeşte filialei şi bătrânilor că m-au invitat. Dar în ziua aceea toţi membrii parlamentului sunt invitaţi la diverse evenimente aici, în ***capitală.*** Vezi tu, avem aşa de mulţi oaspeţi străini de care trebuie să ne ocupăm. Aşa că prezintă scuzele mele oamenilor şi spune-le că nu pot veni.
— ***Uhurul***
— ***Uhuru.***

Două zile mai târziu, lumea avea să vorbească despre Mugo pe toate cele opt culmi din jurul Thabaiului: spuneau, exagerând mai mult sau mai puţin, cum organizase el greva

foamei la Rira, o acţiune care îl făcuse pe Fenner Brockway[1] să ridice problema în Camera Comunelor din Marea Britanie. Firea lui singuratică şi purtarea neobişnuită la întruniri îl arătau a fi un om ales. Să nu uităm că anii de detenţie şi suferinţă îi sporiseră, în loc să-i reducă, statura masivă. Era înalt, cu ochii mari şi negri; avea faţa colţuroasă, cu trăsături pronunţate, aproape cioplite în piatră – unul dintre oamenii care, prin înfăţişare, inspiră speranţă şi încredere.

Dar nici duminică, nici luni Mugo nu avusese vreo presimţire că va deveni subiectul adoraţiei celorlalţi. De fapt, propunerea neaşteptată a Partidului îl zdruncinase. Se trezi dimineaţă sperând că întâmplarea din seara de dinainte fusese doar un vis. însă vederea scăunelelor pe care stătuseră delegaţii îi risipi iluziile. Cuvintele spuse îi reveniră în minte cu o încăpăţânare de coşmar. De ce voiau să conducă el ceremoniile de ***Uhuru?*** De ce nu Gikonyo, Warui sau vreunul dintre luptătorii din pădure? De ce Mugo? De ce? De ce?

Se gândi să se ducă la ***shamba.*** Nu, nu putea munci defel. în plus, nu voia nici să treacă prin sat. Nu voia să se vadă cu Warui, Wambui, Githua sau bătrâna. O plimbare până la Rung'ei ar fi fost mai potrivită. Era tot o zi călduroasă; nisipul îi ardea picioarele desculţe; praful se aduna şi i se lipea de degetele transpirate. Căldura îi sporea starea de agitaţie şi confuzie. Da... mă vor pe mine... pe mine... să ţin un discurs... să-l omagiez pe Kihika şi... şi toate astea... Dumnezeule... n-am ţinut niciodată un discurs... o, da!... ba da... aşa au spus... au spus că a fost bun... Ha! ha! ha!... le-am spus minciuni peste minciuni... au crezut... Oricine... de ce eu... eu... eu... vor să-mi intindă o

1 **Fenner Brockway (1 noiembriel888-28 apriliel988) – deputat laburist, susţinător al aspiraţiilor politice în Africa de Est.**

capcană... Gikonyo... cumnatul lui Kihika... Generalul R.... locotenentul Koina... O, da... un discurs... să vorbesc... cuvinte...

Mugo ţinuse un singur discurs adevărat în viaţa lui. Fusese la o întrunire care avusese loc în faţa prăvăliilor ţinute de kabui de lângă Thabai. Mişcarea convocase întrunirea pentru a-i prezenta public pe deţinuţii care se întorseseră. Mugo fusese de acord să participe pentru că, atunci, se gândise că s-ar putea aşeza şi duce o viaţă normală în sat: de ce să atragă atenţia refuzând să participe? La întrunire au luat parte mulţi oameni din Thabai pentru că, dacă vă aduceţi aminte, abia ni se permisese să organizăm întruniri politice; alţii au venit în speranţa că vor avea parte de poveşti despre evadări şi alte fapte eroice. Situaţia din Kenya era pe atunci aşa: Starea de Urgenţă se încheiase oficial (cu aproape un an în urmă), dar Jomo Kenyatta şi cei cinci compatrioţi ai săi judecaţi în procesul de la Kapenguria încă se mai aflau în închisoare. De asemenea, multele răni pe care le suferise poporul erau încă prea recente pentru a putea fi privite sau atinse.

Primii au vorbit liderii de partid din district. Au spus că Jomo Kenyatta trebuie să fie eliberat, pentru a conduce Kenya către ***Uhuru.*** Oamenii nu vor accepta pe nimeni altcineva ca şef al guvernului. Le-au cerut tuturor să voteze pentru candidaţii Partidului la alegerile ce urmau: un vot pentru un candidat însemna un vot pentru Kenyatta. Un vot pentru Kenyatta însemna un vot pentru Partid. Un vot pentru Partid însemna un vot pentru Mişcare. Un vot pentru Mişcare însemna un vot pentru Popor. Kenyatta era Poporul! întrunirea fusese totuşi convocată pentru a-i prezenta pe oamenii ale căror sacrificii şi loialitate faţă de ţară făcuseră posibile aceste alegeri.

Tonul retoric fusese preluat de deţinuţii care se ridicaseră să ia cuvântul. Au vorbit despre suferinţele sub stăpânirea omului alb şi au dat exemplu întâmplări care

demonstrau dragostea lor profundă pentru Kenya. între discursuri, oamenii cântau: „Kenya este ţara poporului negru”. Aceste cuvântări au fost rezumate de un deţinut care a spus: „Ce poate fi mai măreţ decât dragostea de ţară? Dragostea mea pentru Kenya m-a ţinut în viaţă şi m-a ajutat să îndur totul. Aşa că e adevărat, Kenya este ţara poporului negru”.

în acest moment al ceremoniei, câţiva deţinuţi care auziseră de situaţia lui Mugo de la Rira îl împinseseră înainte. Printre ei era şi Nyamu (care avea să fie ales mai târziu secretar al filialei locale a Partidului), care se aflase şi el la Rira în săptămâna când fuseseră ucişi în bătaie cei 11 deţinuţi. Mugo stătuse în faţa mulţimii. Vocea lui, neutră şi răguşită, îl luă şi pe el prin surprindere. Vorbea cu o monotonie rece, obosită, aproape ca şi cum ar fi povestit despre scene de care nu voia să-şi aducă aminte.

— Ne-au dus pe drumuri şi prin cariere, chiar şi pe cei care nu făcuseră niciodată nimic. Ne-au numit criminali. Dar nu pentru că am fi furat ceva sau am fi ucis pe cineva. Nu făcuse- răm decât să cerem ceea ce ne aparţinea încă din vremurile ***Agu ţi Agu***[1]**.** Ne-au pus să săpăm, zi şi noapte. Eram chinuiţi de boli, de multe ori ne culcam cu burta goală, iar hainele ne erau doar nişte zdrenţe, şi ploaia, vântul şi soarele ne cunoşteau doar goliciunea. în zilele acelea, nu supravieţuiam fiindcă am fi crezut cu tărie în cauza noastră. Nici măcar pentru că ne iubeam ţara. Dacă asta ar fi fost totul, cine n-ar fi pierit? Ne gândeam numai la casa noastră. Tânjeam după ziua când ne vom vedea femeile râzând sau chiar copiii certându-se şi plângând. Când credeam că într-o bună zi ne vom întoarce acasă şi le vom vedea feţele şi vom auzi glasul mamelor noastre şi al soţiilor noastre şi al copiilor, deveneam puternici. Da. Deveneam puternici chiar şi în zilele când cauza pentru care fusese vărsat sânge părea... părea...

1 **Din vremea strămoşilor (în swahili, în original).**

La început, Mugo se bucurase de distanţa pe care o pusese între el şi propria lui voce. Dar curând glasul său îl scârbi. Voia să strige: nu e deloc aşa; n-am vrut să mă întorc; nu tânjeam să revin lângă mamă sau soţie sau copil, pentru că nu aveam aşa ceva. Spuneţi-mi, atunci, pe cine aş fi putut iubi? Se oprise în mijlocul unei propoziţii, coborâse de pe platformă şi plecase spre coliba lui.

După întrunire, Mugo îşi găsise refugiul îndepărtându-se de ceilalţi. Oamenii îşi vedeau de treburile lor de zi cu zi, reconstruind ce fusese distrus. Au venit alegerile. Oamenii au votat Partidul şi l-au adus la putere şi apoi şi-au reluat truda. Mugo credea că Thabai l-a uitat. Dar legendele înfloreau pe un teren mai puţin fertil. Oamenii de la întrunire au spus că bărbatul fusese aşa de emoţionat, că nu mai putuse vorbi. Şi de câte ori comenta despre această întâlnire, Warui nu uita să adauge: „Aceste cuvinte au venit dintr-o inimă care nu-i ca toate celelalte”.

Mugo mergea hotărât, ca şi cum avea de gând să ajungă devreme la destinaţie. I se înfăţişă dintr-odată tot trecutul într-o străfulgerare – aşa cum sfâşie un fulger noaptea. întreaga lui viaţă era cuprinsă în străfulgerarea aceea. Apoi, cântări evenimentele, încercând să treacă peste cele care îl îndurerau. îşi amintea întrunirea – apoi gândurile îi zburară înapoi la întâlnirea de aseară. „El va face dreptate nenorociţilor poporului, va scăpa pe copiii săracului şi va zdrobi pe asupritor.” Cuvintele îi dădură un fior; o licărire îi jucă din nou în faţa ochilor. Stătea ţintuit locului. Apoi, la fel de brusc, îl năpădiră alte gânduri şi alungară licărirea. Dacă nu l-ar fi bănuit, ar fi putut pune Generalul R. întrebările acelea atât de bine ţintite? Se întâlnea cu cineva peste o săptămână? Karanja? Da, chiar îi puteau cere să îşi găsească locul în societate aducându-i omagii unui om pe care îl trădase cu atâta perfidie?
Mugo era împovărat de aceste temeri, speranţe şi îndoieli când, pe seară, Gikonyo îi apăru la uşă, spuse „***hodi***[1] şi

intră. O vreme, rămaseră amândoi în picioare, fiecare stingherit de **prezenţa celuilalt.**

— **Ia loc.**

Mugo îi oferi un scăunel lângă foc.

— Sunt sigur că nu mă aşteptai, începu Gikonyo stângaci după ce se aşeză.

— Nu-i nimic. Bănuiesc că ai venit să vezi ce am hotărât.

— Nu. Nu asta m-a adus aici astă-seară.

îi spuse lui Mugo despre vizita la Nairobi şi despre întâlnirea lui cu deputatul.

Mugo, care stătea pe pat, faţă în faţă cu Gikonyo, îl aştepta să continue. Focul, mărginit de trei pietre în vatră, scânteia între ele.

— Dar nu asta m-a adus aici. Ci necazurile mele, necazuri de suflet.

Gikonyo zâmbi şi încercă să pară degajat.

— De fapt am venit să te întreb ceva, conchise el, după o pauză teatrală.

Inima lui Mugo se zbătea între teamă şi curiozitate.

— Ştii că tu şi cu mine am fost odată în acelaşi lagăr de detenţie? întrebă Gikonyo, căutându-şi cuvintele.

— Serios? Nu-mi aduc aminte.

Deşi puţin uşurat, Mugo încă mai era bănuitor.

— Erau aşa de mulţi, adăugă el repede.

— Eram în lagărul Muhia. Ştiam că urma să fii adus acolo. Sigur că auzisem de tine, în legătură cu greva foamei de la Rira. Autorităţile nu ne-au spus. Ar fi trebuit să fie un secret, dar noi ştiam.

Mugo îşi aducea aminte prea bine de Rira şi de Thompson, care îl bătuse. De la Muhia nu-şi putea aminti decât sârma ghimpată şi ţinutul arid şi plat. Dar cele mai multe lagăre erau situate în astfel de zone.

— De ce îmi spui toate astea? Nu-mi place să-mi aduc aminte.

— Uiţi vreodată?

— încerc. Guvernul spune că trebuie să îngropăm trecutul.

— Eu nu pot să uit... N-o să uit niciodată, strigă Gikonyo.

— Ai suferit mult? întrebă Mugo cu compasiune.

— Nu, n-am suferit. Adică... Ştii că nu m-au bătut niciodată, nici măcar o dată. Te miră?

— Ştiu că au fost câţiva care n-au fost bătuţi.

— Tu ai luat bătaie?

— Da. De multe ori.

— Ai fost curajos că n-ai mărturisit. Ţi-am admirat curajul şi ne-am plecat capetele cu ruşine.

— Nu era nimic de mărturisit.

— Noi am mărturisit. Aş fi făcut orice ca să mă întorc acasă.

— Tu aveai o nevastă. Şi o mamă.

— Da. Tu înţelegi.

— Nu, nu înţeleg, nu înţeleg nimic, declară Mugo cu voce ridicată.

— Şi de ce ai vorbit aşa atunci?

— Când?

— La întrunire! îţi aduci aminte? Mulţi dintre noi au vorbit aşa pentru că voiam să ne minţim pe noi. Ne mai domolea ruşinea. Am vorbit despre loialitate faţă de Mişcare şi dragoste pentru ţara noastră. Ştii că a fost o vreme când nu-mi mai păsa de ***Uhuru*** pentru ţară. Nu voiam decât să vin acasă. Şi i-aş fi vândut Kenya omului alb ca să-mi cumpăr libertatea. îi admir pe oamenii cum a fost Kihika. Sunt destul de puternici ca să moară pentru adevăr. Eu nu sunt aşa de puternic. De-aia, în detenţie, eram mândri de tine, nu te plăceam şi te uram – toate în acelaşi timp. Vezi tu, oamenii ca tine, care au refuzat să-şi trădeze idealurile, ne arătau cum ar fi trebuit să fim – dar ne lipsea coloana vertebrală. Noi eram laşi.

— Nu era laşitate. Şi eu aş fi făcut la fel.

— Şi de ce n-ai făcut-o?

— Vrei să afli, nu? spuse Mugo, pierzându-şi cumpătul.

Apoi tentaţia dispăru.

— N-aveam o casă la care să mă întorc, continuă el încet, fără emoţie. Bănuiesc că n-am vrut să mă întorc.

— Nu, nu-i asta, zise Gikonyo într-o explozie de admiraţie sinceră. Tu ai o inimă mare. Oamenii ca tine sunt cei care ar fi trebuit să se înfrupte primii din roadele independenţei. Dar acum pe cine vedem că merge cu maşini mari şi le schimbă în fiecare zi, ca pe haine? Sunt cei care nu au luat parte la Mişcare, aceiaşi care fugeau la adăpostul şcolilor şi universităţilor şi administraţiei. Şi chiar şi unii care au fost pe faţă trădători şi colaboratori. Sunt unii care până mai ieri cântau cântece compuse pentru ei de familia Blundell: ***Uhuru bado***![1] sau ***Hai să ciopârţim Kenya în bucăţele!*** La întrunirile politice, îi auzi strigând: ***„Uhuru, Uhuru,*** pentru asta am luptat”. Unde au luptat? Erau băietani abia circumcişi. Ştiau suferinţa doar ca pe o vorbă. Ar fi trebuit să-ţi asculte discursul în ziua aia. Toţi. Când vorbeai, simţeam că îmi citeşti în suflet...

— Ţie ţi-a fost greu să aştepţi? vorbi Mugo distrat, ca şi cum ar fi vrut să schimbe subiectul discuţiei.

Gikonyo n-avea nevoie decât de o încurajare uşoară.

— Da. Pentru că am crezut că n-o să mă mai întorc niciodată. Vezi tu, cu experienţa nenorocirilor din detenţie, ştiam că, dacă pot să scap, aş putea face ceva măreţ în viaţa mea cu Mumbi.

Gikonyo vorbea despre o lume în care dragostea şi bucuria erau posibile. Mugo se întreba de ce mai era necăjit acum, în cazul ăsta? Avea tot ce-i trebuie unui bărbat ca să fie fericit: avere, statut şi rude cărora le păsa de el.

— O iubeşti pe soţia ta, remarcă Mugo.

— Am iubit-o! zise Gikonyo încet şi apăsat.

1 **Independenţa încă n-a venit (în swahili, în original).**

Coliba era cufundată în tăcere. Focul încă mai licărea între ei. Lampa cu ulei pâlpâia în continuare.

— Ea a fost viaţa mea, toată viaţa mea, afirmă Gikonyo privind neclintit în vatră. Ştii, continuă el cu acelaşi ton liniştit, ştii că, atunci când m-am întors, ei bine, pentru mine se schimbase totul; ***shamba,*** şi satele, şi oamenii...

— Şi Mumbi?

Şi ea se schimbase, spuse Gikonyo aproape în şoaptă. Dumnezeule, mi-am vândut sufletul, şi pentru ce? Unde e Mumbi pe care am lăsat-o

?şapte

Atunci, ca şi acum, culmea Thabai se povârnea dinspre înălţimi spre vest, către o câmpie îngustă, unde se afla Centrul Comercial Rung'ei. Centrul era o adunătură de clădiri cu acoperiş de tablă, aşezate unele în faţa altora în două şiruri drepte. Spaţiul pe care îl îngrădeau era folosit ca piaţă, unde femeile de pe culmile din împrejurimi se adunau ca să vândă şi să cumpere mâncare şi să stea la palavre. Negustorii indieni din Nairobi descoperiseră şi ei piaţa, şi veneau adesea, se tocmeau la preţ cu femeile, lăsau să le scape vreo două vorbe deocheate care le făceau pe femei să izbucnească într-un râs neruşinat şi apoi duceau legumele şi alte mărfuri la Nairobi, unde le vindeau orăşenilor la un preţ mult mai mare. Alţi indieni se stabiliseră în preajmă; o plimbare de câteva minute de la prăvăliile africane te ducea în zona indiană, unde construcţiile, tot în două şiruri drepte, erau făcute din foi de tablă ondulată. Indienii cumpărau şi ei cartofi, mazăre, fasole şi boabe de porumb de la Piaţa Rung'ei în timpul recoltei. Dar ei le depozitau în spatele prăvăliilor, iar mai târziu le vindeau în perioadele grele.

Prăvăliile africane, deşi de multe ori acoperite cu tablă ruginită, aveau meritul incontestabil de a beneficia de ziduri

de piatră sau cărămidă. Oamenii susţineau că Rung'ei era primul centru cu astfel de clădiri din toată ţara gikuyu. Rung'ei avea şi alte merite. Şarpele de fier se ţâra întâi de-a lungul acestei câmpii înainte de a urca versantul abrupt în calea sa către Kisumu şi Kampala; multă vreme, Thabai fusese invidiat de multe alte culmi care nu erau binecuvântate cu o linie de cale ferată. Chiar şi oamenii de pe culmile care mărgineau ţinutul masai veneau din când în când doar ca să vadă trenul tuşind şi scuipând fum, în timp ce huruia pe şine. Thabai se mândrea cu Rung'ei. Oamenii simţeau că acest centru aparţinea culmii, că până şi calea ferată şi trenul aveau o uniune misterioasă cu Thabai; nu erau ei primii care întâmpinaseră calea ferată şi trenul în inima ţării? Treceau sub tăcere legenda, încă răspândită şi acum pe unele culmi, care spunea că bărbaţi, femei şi copii părăsiseră Thabai o săptămână întreagă când şarpele de foc, prevestit de profetul Gikuyu, a apărut prima dată în ţinut. Au căutat adăpost pe culmile vecine, spune povestea, şi s-au strecurat înapoi, cu mare băgare de seamă, după ce războinicii-iscoade, înarmaţi cu suliţe şi siwi[1], au adus vestea că şarpele e inofensiv, că străinii roşii înşişi îl ating.

Mai târziu, peronul căii ferate a devenit loc de adunare pentru tineri. Discutau în grupuri acasă, făceau plimbări la iarbă verde, unii mergeau chiar la biserică; dar se gândeau tot timpul la trenul de duminică. Duminică după-amiază, trenul de pasageri spre Kampala şi cel spre Mombasa se întâlneau în gara Rung'ei. Oamenii nu se duceau acolo, cum s-ar putea crede, ca să-şi întâmpine prietenii care veneau de la Mombasa, Kisumu sau Kampala – se duceau acolo doar ca să se întâlnească unii cu alţii, să discute, să stea la palavre, să râdă.

Acolo erau puse deseori la cale poveşti de dragoste; multe căsătorii cu planşetele aferente de bucurie sau durere îşi aveau originea pe peronul gării.

1 **Săbii (în swahili, în original).**

— Mergi la tren azi?

— O, da.

— Să mă iei şi pe mine.

— Atunci trebuie să fii gata la timp. Ţie îţi trebuie o zi întreagă doar să te îmbraci.

— Asta e o minciună sfruntată.

De obicei, fetele se duceau la râu sâmbăta, ca să-şi spele hainele. Duminică dimineaţa era momentul când călcau hainele şi se pieptănau. Pe la ora prânzului erau gata să meargă sau să alerge la gară. Bărbaţii n-aveau astfel de ritualuri. Ei erau gata oricând şi, oricum, cei mai mulţi dintre ei îşi petreceau timpul în prăvăliile din Rungei, nu prea departe de gară.

Trenul devenise o obsesie: dacă îl pierdeai, te copleşea supărarea toată săptămâna; tânjeai după următorul tren. Apoi venea duminica, ajungeai acolo la timp şi erai lecuit pe loc.

De la gară, mergeau de obicei să danseze în pădurea Kinenie, care domina Valea Riftului. Chitariştii ocupau un loc de onoare în această comunitate; fete frumoase îi înconjurau şi în ochi li se citea admiraţia. Bărbaţii cumpărau dansuri. Când cineva cumpăra un dans, chitaristul cânta doar pentru el, lăudându-i numele, fiu născut de-a pururi din femeie. Bărbatul dansa pe ritm singur sau îşi invita prietenii să i se alăture, în timp ce ceilalţi se uitau. Nu i se putea alătura nimeni altcineva. Obiceiurile care guvernau dansurile în pădure erau bine ştiute.

De multe ori, dansurile se încheiau cu încăierări. Şi asta era ceva bine ştiut, iar bărbaţii veneau pregătiţi, uneori căutând primejdia cu vorbe provocatoare şi cântece insultătoare. Bărbaţii se organizau în grupuri după culmile de origine. Thabai era cunoscut deoarece bărbaţii de acolo învingeau alte grupuri şi le luau femeile. Oricum, fetele îi iubeau pe bărbaţii din Thabai, aşa că nu era o ispravă prea grea să le captureze.

Pe peron, lucrurile stăteau altfel. Nu se gândea nimeni să înceapă o bătaie. Acolo, un bărbat care te învinsese duminica trecută şi îţi luase femeia îţi era prieten. Vorbeaţi şi râdeaţi împreună. Dar el ştia că mai târziu, în pădure, o să cauţi o ocazie să-l înjunghii şi să-i iei femeia.

— Rareori pierdeam trenul, îşi amintea Gikonyo acum, după ani de zile, când toate acestea nu mai erau decât o legendă. îmi plăcea să stau împreună cu bărbaţii şi femeile. Şi totuşi ziua în care am pierdut trenul a fost cea mai fericită zi din viaţa mea, îi spuse el lui Mugo.

Pe atunci, Gikonyo lucra ca tâmplar în Thabai. Deşi era imigrant pe culme, el şi mama lui fuseseră integraţi în comunitate şi în ritualurile ei zilnice. El venise la Thabai, un copil prins în cureluşe în spatele mamei sale, din zona Elburgon în Valea Riftului, unde tatăl lui, Waruhiu, muncea la fermele europene. Fiind un bărbat harnic, nu după multă vreme Waruhiu se trezise în centrul atenţiei multor femei. îşi luase mirese noi şi se plângea de prima nevastă, ale cărei coapse nu-l mai încălzeau. O bătea, sperând că asta o va face să plece. însă Wangari nu se dădea dusă. în cele din urmă, Waruhiu i-a poruncit să plece din casa lui şi i-a blestemat, pe mamă şi pe fiu, la o viaţă de veşnică pribegie pe pământul Domnului. Dar Wangari n-a pribegit mult; chiar nu putea găsi ospitalitate în ţinutul gikuyu? „Waruhiu crede că o să mor pentru că sunt săracă şi n-am ce să mănânc”, îşi zise ea într-o zi, stând pe un bolovan lângă gara Elburgon. „Dar nu există nici o casă în care să se afle un băiat şi unde să nu se gătească măcar un cap de ţap”, spuse ea şi, ţinând copilul la sân, aruncă un blestem mut asupra lui Waruhiu, urcând în trenul care o duse la Thabai.

Wangari şi-a trimis băiatul la şcoală. Dar Gikonyo n-a rămas mult acolo, pentru că femeia n-a avut destui bani pentru taxe. Din fericire, la şcoală învăţase un pic de tâmplărie şi hotărî să se folosească de asta ca să-şi câştige traiul.

îi plăcea tâmplăria.

Când ţinea rindeaua în mână, geluind o bucată de lemn, trupul tânărului era străbătut de un fior de teamă şi uimire. îl fascina mirosul lemnului. Curând, simţurile sale dezvoltară o capacitate aparte de diferenţiere, astfel încât putea recunoaşte orice tip de lemn doar adulmecându-l. Nu că tânărul tâmplar ar fi făcut să pară totul aşa de simplu. De fapt, Gikonyo obişnuia să joace un mic ritual, a cărui punere în scenă era diferită în funcţie de cine era de faţă. Spectacolul se desfăşura aşa:

O femeie aduce o bucată de lemn – vrea să ştie ce fel de lemn este. Tâmplarul o ia, îi aruncă o privire superficială, apoi o leapădă neglijent într-o grămadă cu alte bucăţi. îşi vede de treabă în continuare. Femeia stă acolo, admirând zvâcnirea muşchilor lui. După o vreme, el ridică bucata de lemn, cu capătul sprijinit pe masă. închide ochiul stâng şi cercetează lemnul cu ochiul drept mijit. Apoi închide ochiul drept şi repetă reprezentaţia cu celălalt ochi. Odată încheiat acest număr, bate în lemn repede, ritmic, cu încheietura degetului arătător de la mâna dreaptă, ca şi cum ar exorciza duhurile din lemn. Apoi ia ciocanul; bate, ascultă, bate, ascultă. Apoi adulmecă lemnul cu grijă (adică profesionist) şi i-l dă înapoi femeii. Revine la ce făcea înainte.

— Ce lemn e? E podo... ? îndrăzneşte să întrebe femeia, intimidată de adulmecările profesioniste şi de pauzele dintre ele.

— Podo? Hmm. Dă-l încoace.

îl adulmecă din nou, răsuceşte încet lemnul de mai multe ori, dând din cap cu un aer de cunoscător. Apoi stă câteva minute explicând de ce bucata de lemn nu este podo.

— E arbore de camfor. Ai auzit vreodată de el? Creşte mai ales la înălţime, în Munţii Aberdare şi în preajma Muntelui Kenya. E lemn foarte bun. Altfel, de ce crezi că şi-au însuşit albii terenul ăla? rosteşte tâmplarul cu înţelepciune domoală.

Atelierul era o măsuţă aşezată lângă peretele colibei lui Gikonyo. Pe la apus, Wangari venea întotdeauna la

atelier şi scotocea printre surcele, sperând să strângă pentru foc una sau două bucăţi de prisos.

— Ai nevoie de asta? întreba ea zâmbind.

— Ah, las-o, mamă. Cum vezi o bucată de lemn, cum vrei s-o pui pe foc. Costă bani, să ştii. Dar asta e ceva ce o femeie nu înţelege niciodată.

— Dar asta?

Wangari nu se lăsa uşor descurajată. îi plăcea să-i audă vocea fiului când o mustra.

— Bine. Dar să nu mai vii.

în ziua următoare, cam la aceeaşi oră, era acolo. Ridica un fierăstrău sau un ciocan şi le cerceta cu grijă, ca şi cum ar fi fost nişte obiecte misterioase. Gikonyo nu se putea abţine să râdă.

— Cred că ai fi fost un tâmplar bun, mamă.

— Orice s-ar zice, oamenii ăştia chiar sunt deştepţi. Cum de s-au gândit la aşa unelte care pot să taie orice?

Wangari le spunea întotdeauna albilor „oamenii ăştia”.

— Du-te şi fa de mâncare. Astea nu-s lucruri pentru femei.

— Ai nevoie de bucata asta?

— Ah, mamă!

Ambiţia secretă a lui Gikonyo era să aibă o bucată de pământ unde să se poată stabili împreună cu maică-sa. Dar pentru asta era nevoie de bani. Ambiţia de a agonisi avere sporea de câte ori o vedea pe Mumbi sau se gândea la ea, căci era o fată cu voce şi chip care îi dădeau fiori chinuitori. Dar credea că inima îi bate în zadar pentru ea. Cu siguranţă că Mumbi, cea mai frumoasă fată de pe culme, nu l-ar fi învrednicit să-i aducă o tigvă plină cu apă rece şi să-i spună: „bea asta pentru mine”. Cu toate acestea, aştepta şi îşi căuta calea. O vedea pe Mumbi mergând pe cărările de pe câmp, printre flori de mazăre şi fasole verde şi tulpini de porumb şi îşi lua avânt să-i dezvăluie dorinţele lui. Dar îşi pierdea curajul. O saluta şi trecea mai departe.

Tatăl lui Mumbi, Mbugua, era unul dintre bătrânii bine-cunos- cuţi de pe culme. Locuinţa lui era formată din trei colibe şi două magazii de cereale, unde erau depozitate roadele după recoltă. Un tufăriş – o masă densă de plante târâtoare, rugi, salcâmi ţepoşi, urzici şi alte plante înţepătoare – forma un gard viu natural în jurul casei. De fapt, Vechiul Thabai fusese un sat format din astfel de colibe cu acoperişuri de paie, răspândite de-a lungul culmii. îngrăditurile abia dacă erau tunse vreodată; animalele sălbatice îşi făceau vizuină prin ele. Mbugua îşi câştigase statutul în sat datorită isprăvilor lui de războinic şi fermier. Doar numele său, se spunea, le dădea fiori de spaimă triburilor duşmane. Asta se petrecea în zilele de dinainte ca omul alb să pună capăt războaielor tribale, ca apoi să aducă războaiele mondiale. Dar reputaţia lui Mbugua supravieţuise păcii. Cuvântul lui avea întotdeauna greutate în disputele aduse spre rezolvare dinaintea sfatului bătrânilor. Wanjiku, singura lui soţie, îl numea întotdeauna tânărul ei războinic. Era o femeie micuţă, într-un contrast frapant cu războinicul ei cu braţe zdravene. Glasul ei era încărcat de căldură şi bunătate. Glasul ei (cu care cânta la adunările dansante la vremea ei) fusese cel care îi cucerise inima lui Mbugua. Dintre cei doi fii ai lor, Kihika şi Kariuki, Wanjiku îl plăcea pe Kariuki, mai ales pentru că era mai mic şi era ultimul născut. Mbugua îl admira în taină pe Kihika, pentru că era cel mai probabil să-i semene în privinţa curajului şi a aroganţei bine controlate.

Şi Kariuki îl admira şi îl respecta pe Kihika. Băiatul îşi dorea din toată inima să vină vremea când va intra în rândul bărbaţilor, ca să poată atinge sânii viguroşi ai fetelor iniţiate care veneau adesea la casa lor seara. Kariuki fusese la şcoală la Manguo, una dintre primele şcoli independente gikuyu din ţară. îi plăceau cărţile, iar seara citea la lumina focului. Dar cum să se concentreze, când toţi băieţii şi fetele tinere din ***rika*** fratelui său se distrau şi spuneau glume şi poveşti deocheate? El n-ar fi trebuit să vadă sau să audă

nimic. „O să fii dat afară din casa asta, ***kihii***[1]***„,*** îl avertizau bărbaţii când îl prindeau râzând. Gikonyo îi aducea de multe ori dulciuri şi altele. De aceea, lui Kariuki îi plăcea tâmplarul. Gikonyo spunea poveşti amuzante, care chiar erau pe gustul lui Kariuki. Dar, pe măsură ce treceau lunile şi anii, Gikonyo devenea tot mai tăcut şi rareori vorbea când era de faţă Mumbi. Karanja era cel care se remarca şi le făcea pe femei să izbucnească în hohote de râs neruşinat. Karanja avea un fel de a spune poveştile şi întâmplările încât, chiar şi fără s-o zică pe de-a dreptul, apărea ca un erou. Drept urmare, Kariuki ajunsese să-l admire pentru cutezanţă, înţelepciune şi dibăcie.

Casele cu fete frumoase, cum era cea a lui Mumbi, erau preferatele tinerilor şi tinerelor. Wanjiku trebuia să aibă tot timpul o rezervă de mâncare. „O casă plină de copii nu e niciodată părăsită”, spunea ea mereu. Când veneau bărbaţi, se scuza şi părăsea discret coliba.

— Dă-le de mâncare, o îndemna ea pe Mumbi.

Mumbi mergea de multe ori duminica la gară. Trenul care huruia îi dădea fiori de fiecare dată. Uneori, îşi dorea să fie chiar ea trenul. Dar nu mergea niciodată la dansurile din pădure. Se întorcea întotdeauna acasă după tren şi împreună cu una sau două alte fete găteau sau îşi despleteau şi împleteau din nou părul. Ochii ei negri aveau o privire visătoare care tânjea după ceva ce satul nu-i putea oferi. Stătea în soare şi năzuia cu ardoare la o viaţă în care să fie posibile dragostea şi eroismul, suferinţa şi martiriul. Era tânără. Se hrănise cu poveşti despre femei gikuyu care înfruntaseră spaimele pădurii pentru a salva oameni, fete frumoase oferite ca ofrandă zeilor înaintea ploilor, în Vechiul Testament se vedea deseori ca fiind Estera: se delecta cu momentul în care Estera răspunde în cele din urmă întrebării regelui Ahaşveroş şi arată dramatic către Haman, spunând: „Apăsătorul, vrăjmaşul este Haman, răul acesta!”[2].

1 **Băiat încă necircumcis, imatur (în swahili, în original).**

îi plăcea admiraţia pe care o stârnea în ochii bărbaţilor. Când râdea, îşi dădea capul pe spate, iar gâtul îi strălucea în lumina focului. în astfel de clipe, Gikonyo n-avea încredere în el să vorbească. Se spunea că Richard, băiatul reverendului Jackson, o ceruse de nevastă pe Mumbi. Jackson era un cleric de frunte în Kihingo. Se spunea şi că Richard, care era pe atunci în ultimul an la Şcoala Secundară Siriana, avea să plece după aceea în Uganda sau în Anglia ca să-şi continue studiile. Oricum, Mumbi refuzase oferta fără să-i rănească mândria, aşa că rămăseseră prieteni buni. Richard o ştergea de multe ori de acasă seara ca să se ducă să o vadă pe Mumbi în Thabai. Iar Gikonyo se întreba: dacă ea refuzase un asemenea bărbat, ce şanse am eu?

Aşa că s-a cufundat în muncă. Făcea scaune pentru oamenii din Thabai; repara dulapuri stricate; le făcea uşi şi ferestre noi pentru colibe. O femeie îi aducea un scaun rupt: voia să-i pună un picior nou. Se uita la el cu atenţie, fluierând o melodie cunoscută.

— Trei şilingi, zicea el.

— Ce, trei şilingi, fiule?

— Nu-l putem face gratis, să ştiţi.

— Fiule, sunt mama ta. Haide să-ţi dau un şiling.

— Bine, încuviinţa el, ştiind că, probabil, n-o să-i dea nimic, nici măcar un şiling.

Iar femeia pleca ştiind că în cele din urmă el îi va repara scaunul (putea să dureze două luni sau chiar mai mult) şi că probabil îi va plăti doar jumătate din suma stabilită. Dacă avea să-i plătească ceva, o s-o lungească pe mai multe luni.

— în ritmul ăsta, o să mor sărac, i se plângea el maică-sii.

— Nu-i nimic, îi spunea Wangari de multe ori. Ştii că dacă ar avea bani te-ar plăti.

Simţindu-se obosit într-o zi, îşi scosese chitara şi începuse să cânte. îşi petrecuse dimineaţa şi după-amiaza

făcând mobilă pentru un cuplu căsătorit de curând. Bărbatul îi promisese să-i dea banii la sfârşitul lunii. Lui Gikonyo îi plăcea chitara. Era veche, dar îi dăduse destul de mulţi bani pe ea unui negustor indian.

Cânta încet, îngânând cântecul pentru sine, încercând o melodie nouă. Curând, fu absorbit de cântec şi de chitară, iar încordarea din muşchi începu să dispară. Soarele apunea, iar umbrele alungite ale copacilor şi caselor se întrepătrundeau încet.

Apoi auzi un zgomot de surcele trosnind. Gikonyo tresări şi fu puţin stingherit şi emoţionat când o văzu pe Mumbi: lucra la o împletitură pe care o ţinea strâns sub braţ.

— De ce te-ai oprit? zâmbi ea.

— O, n-am vrut să-mi auzi vocea de tâmplar şi să vezi cum mâinile mele distrug şi cântecul, şi coardele.

— De asta nu vorbeşti niciodată când vii la noi?

în ochi i se zărea o sclipire răutăcioasă.

— Nu vorbesc?

— ***Tu*** ar trebui să ştii mai bine... Oricum, am stat aici tot timpul şi te-am auzit cântând. Mi-a plăcut.

— Vocea sau mâinile?

— Ambele!

— De unde ştii tu dacă eu cânt bine sau prost? Nu vii niciodată la dans duminica.

— A, aşa e. Dar crezi că toţi bărbaţii sunt aşa de egoişti ca tine? Karanja cântă de multe ori doar pentru mine acasă. Eu stau jos. Tricotez un pulover, iar el cântă. E un cântăreţ bun.

— într-adevăr, este, aprobă Gikonyo tăios.

Mumbi nu băgă de seamă că Gikonyo înghiţea în sec. Pentru prima dată, starea ei se schimbase din veselie în seriozitate.

— Dar şi tu ai cântat – nu ştiam că poţi să cânţi aşa – şi a fost tulburător, poate pentru că tu cântai pentru tine, spuse ea cu o sinceritate care îl bucură pe Gikonyo.

— Poate o să cânt şi pentru tine vreodată.

— Cântă acum, te rog, cântă-mi, spuse ea nerăbdătoare. Dacă Gikonyo o lua ca pe o provocare, se temea că-l vor lăsa puterile.

— Atunci trebuie să cânţi cu mine. Vocea ta e aşa de frumoasă, spuse el şi îşi luă instrumentul.

Dar se trezi că îi tremură mâinile. Zdrăngăni puţin coardele, încercând să se liniştească. Mumbi aştepta să cânte el melodia. Pe măsură ce-şi recăpăta încrederea, Gikonyo simţi cum întregul Thabai ajunge la mâna lui. Vocea lui Mumbi îi dădu un fior pe şira spinării. Degetele şi inima îi erau pline de bucurie. Aşa că orbecăi, încet, sigur, în întuneric, către Mumbi. Atingea coardele, cerea, ştia că inima le dădea putere degetelor. Era mulţumit, aproape vesel.

Iar vocea lui Mumbi tremura de pasiune în timp ce se împletea cu coardele care vibrau. Simţea atelierul, Thabaiul, pământul, cerul, le simţea armonia. Apoi, deodată, inima îi fu stârnită, iar acum mâna pe culmi neobişnuite: singură, înfruntând vântul şi ploaia; singură, luptând cu foamea şi setea în deşert; singură, împotrivindu-se unor demoni stranii în pădure, aducând veşti bune poporului ei.

Cântecul se termină. Gikonyo aproape că putea pipăi liniştea grea a amurgului.

— Cum se face că ţinutul e aşa de liniştit şi paşnic acum? întrebă ea.

— Aşa e mereu înainte de lăsarea întunericului.

— Ştii, mă simt ca Rut culegând snopi pe câmp.

— Cred că tu o să ajungi în Rai. Vorbeşti tot timpul din Biblie.

— Nu-ţi bate joc, continuă ea pe un ton serios. Crezi că o să fie mereu aşa, ţara vreau să zic?

— Nu ştiu, Mumbi, răspunse el, molipsindu-se de gravitatea ei. N-ai auzit cântecul cel nou?

— Care? Cântă-l.

— îl ştii şi tu. Cred că l-a adus Kihika. Nu-mi amintesc decât cuvintele refrenului:

Gikuyu na Mumbi,[1]Gikuyu na Mumbi, Gikuyu na

Mumbi, Nikihiu ngwatiro[1].

De data aceasta, Mumbi fu cea care destrămă gravitatea momentului. Râse încet.

— Ce e?

— O, tâmplarule, tâmplarule. Ştii de ce am venit?

— Nu ştiu! zise el nedumerit.

— Dar cânţi pentru ***mine*** şi ***Gikuyu*** ca să ne spui că ***lemnul*** arde până la capăt.

Chiar atunci sosi Wangari, care se dusese să aducă apă de la râu. Era încântată să o vadă pe Mumbi.

— Ar fi trebuit să naşti o fată, nu un băiat leneş, o necăji Mumbi.

— Ăsta-i ghinionul meu, răspunse Wangari râzând. Dar nu-i nimic. O bătrână n-are prea multe nevoi. Iar bărbatul ăsta e aşa de leneş, că nu risipeşte apă ca să se spele sau să-şi clătească rufele.

— Eşti nedreaptă, mamă. O să faci toate fetele să fugă de mine.

— Să-ţi fac o ceaşcă de ceai?

— Nu, zise Mumbi repede. Trebuie să ajung acasă înainte să se întunece.

Se întoarse către coşuleţul pe care îl adusese cu ea şi scoase o ***panga.***

— Vezi tu, ***panga*** asta are nevoie de o coadă de lemn. Cea veche a luat foc din greşeală. Mama o vrea repede, pentru că e singura pe care o are pentru plivit.

Gikonyo luă ***panga*** şi o cercetă cu mare atenţie.

— Cât face? întrebă Mumbi.

— Nu-ţi bate capul cu asta. Nu costă nimic.

— Dar nu poţi să munceşti pe degeaba!

— Nu sunt negustor indian, zise el iritat.

Atunci ajunseră Karanja, Kihika, Gitogo şi încă un bărbat. Şi atelierul lui Gikonyo era unul dintre locurile unde se întâlneau tinerii să flecărească. Karanja o chemă pe Wangari.

— Mamă de bărbaţi, am venit. Fă-ne un ceai.

— Stai puţin, se auzi vocea lui Wangari din colibă. Apa e deja pe foc.

Mumbi, care discuta acum cu Gitogo prin semne, zise că pleacă acasă. Bărbaţii protestară într-un glas. Dar ea insistă să plece.

— Bine. Te conduc, se oferi Karanja curtenitor.

— Vino, credinciosule, rosti ea.

Curând, Karanja şi Mumbi se pierdură în întunericul care se aşternea.

— Haideţi să intrăm în colibă, le zise Gikonyo celorlalţi, cu vocea neobişnuit de scăzută.

Era invidios pe uşurinţa şi încrederea în sine pe care le avea Karanja în prezenţa femeilor. Numai gândul că el îi cântase la chitară lui Mumbi îi provoca o agitaţie chinuitoare.

Când se întoarse Karanja, toată lumea observă că era tăcut şi dus pe gânduri.

— Hei, omule, zise bărbatul care stătea lângă el, te-ai îndrăgostit de fata aia?

Toată lumea, mai puţin Gikonyo, râse. Chiar şi Karanja rânji.

A doua zi devreme, Gikonyo se apucă să meştereasca coada sapei. îl năpădeau valuri de emoţie unelti în timp ce alegea o bucată de lemn pe care să o lucreze. Atingerea lemnului îl făcea întotdeauna să-şi dorească să creeze ceva. Dar acum simţea că viaţa lui depinde de cum va reuşi să dea ce-i mai bun în el. Mâinile îi erau ferme. Mişca rindeaua (o cumpărase de curând) pe suprafaţa aspră, îndepărtând rotocoale după rotocoale de talaş. Gikonyo vedea mersul lui Mumbi, chiar şi gesturile ei, în atingerea şi în mişcarea rindelei. Glasul ei plutea în aer în timp ce el se apleca şi desena în lemn forma sapei. Răsuflarea ei îi dădea putere.

Iar acum trecea acea putere asupra lemnului de podo. Dăltui şi scobi părţile de prisos pentru a face două piese de formă potrivită. îşi dădu în mod special silinţa să sfredelească găurile. Viermi de lemn se încolăciră de-a

lungul făgaşelor circulare ale burghiului şi se adunară grămadă pe masă. Găurile erau gata. Apoi tăie trei cuie, cu care fixă de ***panga*** cele două bucăţi de lemn. în timp ce bătea capetele ascuţite ale cuielor, simţi cum îl străbate un nou val de putere. Mâna dreaptă îi fu pătrunsă de noua energie. Coborî ciocanul, îl ridică, îl coborî. Se simţea liber. Mâna lui controla totul, Thabaiul, întreaga lume. Deodată, valul de forţă se preschimbă într-o stare de exaltare, încântare. Pacea puse stăpânire pe sufletul lui. Simţi calmul divin; era îndrăgostit de întreg pământul.

Se gândi să ducă ***panga*** duminică dimineaţă. Dar când veni vremea, îndoiala începu să-i sfâşie liniştea sufletească. Descoperi imperfecţiuni; lustrul şi montajul nu corespundeau viziunii din mintea lui. Mânerul părea banal, ceva ce ar fi putut face orice alt tâmplar. Şi lemnul? Cu siguranţă că ar fi făcut băşici pe mâna unei femei în doar câteva minute. Apoi un sentiment de sfidare puse stăpânire pe el. Ce importanţă avea dacă îi plăcea sau nu lui Mumbi? Dacă nu-i plăcea ofranda lui stângace, putea să facă singură munca de tâmplar sau să-i ceară ajutorul lui Karanja. Oricum, era posibil ca nici să n-o găsească acasă. Da. I-ar fi plăcut să nu fie acolo. Dar când ajunse pe poteca îngustă care ducea în curte prin îngrăditură, începu să se teamă că s-ar putea să nu fie acasă; munca lui n-avea să fie desăvârşită fără prezenţa ei.

O găsi stând pe un scăunel cu patru picioare în faţa colibei maică-sii. Gikonyo afişă un aer nepăsător.

— Mama ta e acasă? întrebă el pe un ton indiferent, arzând însă de nerăbdare să-i arate ***panga*** lui Mumbi.

— Ce treabă ai cu mama? Nu ştii că are bărbat?

în ochii ei lucea un surâs. Gikonyo nu răspunse zâmbetului ei. Cu mari eforturi, deveni şi mai serios.

— Stai jos, spuse ea, ridicându-se să-i ofere locul.

Apoi văzu ***panga.*** Se repezi spre el şi i-o luă din mâini. Preţ de o clipă, stătu acolo, admirând coada nouă. Deodată, începu să ţopăie către colibă strigând:

— Mamă! Mamă! Vino să vezi!

O dulce toropeală îl învălui pe Gikonyo. Bucuria era dureroasă. Treaba lui era încheiată. Pentru zâmbetul lui Mumbi, pentru privirea aceea de preţuire, ar fi făcut în continuare scaune, mese, dulapuri; ar fi reparat acoperişuri prin care curgea apa şi case dărăpănate; ar fi reparat uşi şi ferestre în tot satul fără să primească nici un ban în schimb. N-ar mai fi făcut niciodată bani, ar fi rămas sărac, dar ar fi avut-o pe ea.

încă mai stătea în picioare, desfătându-se cu hotărâri nedesluşite, când Mumbi ieşi cu încă un scaun şi îl invită iar să se aşeze.

— Mă grăbesc tare, protestă el fără vlagă.

— Mergi la o nuntă?

— Nu, dacă nu-i a ta! râse el, dar, amintindu-şi de Karanja, se opri şi se aşeză fără să mai spună nimic.

— De ce aşa grabă? N-o să te mâncăm, zise ea, încercând în zadar să-şi ia o voce supărată, ceea ce-l bucură pe Gikonyo.

O privi pe Mumbi pieptănându-se: cum îşi mai dorea să-i atingă părul şi, doar gândindu-se, simţi sângele năvălindu-i în vârfurile degetelor. Mumbi ţinea o oglinjoară sprijinită între genunchi; mâinile, îndoite de la cot, se întâlneau deasupra capului, iar degetele i se jucau în păr. Din când în când, îi arunca lui Gikonyo câte o ocheadă şi un zâmbet. Gikonyo o sorbea din priviri.

Apoi veniră Kihika şi Karanja, iar Gikonyo îi urî pentru că îi furau monopolul asupra atenţiei lui Mumbi: de ce se găsiseră să apară chiar în clipa aia? Resemnându-se cu inevitabilul, Gikonyo se alătură discuţiei care se îndreptă, fără greş, spre politică şi tulburările ce se anunţau în ţară.

Interesul lui Kihika pentru politică se manifestase încă de când era băieţel şi stătea la picioarele lui Warui, ascultând poveşti despre cum fusese luat pământul poporului negru. Asta se întâmpla înainte de al Doilea Război Mondial, adică înainte ca africanii să fie chemaţi la

arme ca să lupte alături de Marea Britanie împotriva lui Hitler, într-un război care n-a fost niciodată al lor. Warui n-avea nevoie decât de un ascultător: povestea faptele lui Waiyaki şi ale altor războinici care fuseseră ucişi înainte de 1900 în luptele pentru alungarea omului alb de pe pământul lor; despre Tânărul Harry şi soarta care se abătuse asupra

Procesiunii din 1923; despre ***Muthirigu***[1] şi şcolile de misionari care interziseseră circumcizia ca să roadă, ca nişte insecte, rădăcinile şi tulpina societăţii gikuyu. Fără să-şi dea seama cei din jur, inima lui Kihika se îndârjise împotriva „oamenilor ăstora” cu mult înainte să întâlnească vreo faţă albă. Soldaţii se întorseseră din război şi spuseseră poveşti despre ce văzuseră în Birmania, Egipt, Palestina şi India; nu conducea Mahatma Gandhi, sfântul, poporul indian împotriva stăpânirii britanice? Kihika se hrănise cu aceste poveşti: imaginaţia şi constatările lui de zi cu zi îi spuseseră restul poveştii; încă din primii ani avusese viziuni cu el însuşi, un sfânt, conducând poporul kenyan pe calea spre libertate şi putere.

La recomandarea reverendului Jackson Kigondu, Kihika a fost trimis întâi la Mahiga, o şcoală a Bisericii Scoţiei aflată nu departe de Thabai. Jackson, cum era cunoscut reverendul, era prieten cu Mbugua şi îi plăcea să meargă în vizită în casele oamenilor şi, în timpul unei discuţii la ceas de seară, strecura câte o vorbă despre Iisus. De câte ori venea la Thabai, trecea pe la Mbugua şi îi predica despre credinţa creştină.

— ***Ngai***\ Dumnezeul gikuyu, este acelaşi Dumnezeu unic care l-a trimis pe Hristos, fiul Lui, să vină şi să ne arate calea din întuneric către lumină, argumenta Jackson, încercând să demonstreze că, în realitate, credinţa creştină avea rădăcini chiar în tradiţiile venerate de gikuyu.

Mbugua îl asculta cu atenţie, apoi se trăgea într-un colţ, scotea o tigvă cu bere şi i-o întindea lui Jackson.

— Şi acum, că am vorbit, spunea el, să trecem la apa bărbaţilor şi să ne stingem setea.

Râzând în faţa ispitei, Jackson ieşea afară, decis să se întoarcă şi să continue jocul de cuvinte şi fapte rămas neterminat. Era scund şi subţire, cu faţa trasă şi ochi adânciţi în orbite, care păreau să ascundă ani de înţelepciune. Purta întotdeauna gulerul de pastor şi o

pălărie care îi acoperea capul chel şi lucios. Jackson era un înţelept respectat pe culmile care înconjurau Rung'ei; sfatul bătrânilor satului îl invita de multe ori să ia parte la adunări când se discutau probleme importante care afectau culmile. îl vedeau ca pe un bătrân printre bătrâni şi el, de asemenea, se purta ca şi cum ar fi fost unul.

— Reverendul, aici de faţă, va citi cuvântul din cartea lui şi ne va împărtăşi ce crede despre asta, spunea câte un bătrân.

Asta durase mulţi ani înainte ca mişcarea de renaştere religioasă să ajungă în Kenya şi să se întindă printre culmi ca focul răzbunării. Era o mişcare a creştinilor, indiferent de confesiune, care văzuseră lumina. Mărturisindu-şi public păcatele, se izbăveau. Se spune că această mişcare evanghelică (vestigiile ei încă mai supravieţuiesc în sate şi acum) a fost pornită de un misionar alb în Rwanda şi s-a răspândit rapid în Uganda şi Kenya. La câteva luni după instaurarea Stării de Urgenţă, Jackson a devenit prozelit al acestei mişcări. Stătea în faţa congregaţiei la Mahiga şi, ca şi cum ar fi fost posedat, tremura şi se bătea cu pumnii în piept, spunând: „Mi-am spus creştin. Am pus gulerul alb la gât şi am crezut că asta mă va salva de focul care vine. Deşertăciune a deşertăciunilor, zice Eclesiastul,

deşertăciune a deşertăciunilor.[1] Totul a fost deşertăciune. Pentru că inima nutrea mânie, mândrie, gelozie şi gânduri de hoţie şi adulter. Mă însoţeam cu beţivi şi adulteri. Mergeam în beznă şi mă scăldam în mocirla păcatelor. Nu-l văzusem pe Iisus. Nu găsisem lumina. Apoi, în noaptea de 12 ianuarie 1953, am fost lovit deodată de fulgerul Domnului şi am strigat: Doamne, ce să fac să fiu izbăvit? Şi m-a luat de mâini şi le-a împins într-o parte şi am văzut urmele cuielor din palmele lui. Şi am strigat iar: Doamne, spală-mă în sângele tău. Şi el a spus: Jackson, urmează-mă". Apoi a mărturisit cum slujea Diavolului: mânca, bea şi râdea cu păcătoşii; era prea blând cu bătrânii satului şi cu cei care nu-l acceptaseră pe Hristos; nu lăsa sângele lui Hristos să ude sămânţa, ca ea să poată prinde rădăcini. Acum era un soldat creştin, mărşăluind ca la război, politica era ticăloasă, averea lumească – un păcat.

„Casa mea e-n ceruri: sunt doar un biet pribeag prin lume." Fraţii şi surorile întru Domnul se ridicau şi începeau să cânte şi să ţopăie în biserică: alţii se duceau în faţă şi îl îmbrăţişau pe Jackson şi-i dădeau o sărutare sacră. Jackson îşi sfâşia gulerul şi pălăria – un semn de umilinţă şi inimă îndurerată în faţa lui Dumnezeu. Mişcarea de renaştere era singura organizaţie a cărei răspândire era permisă de guvern în Kenya în timpul Stării de Urgenţă. Jackson deveni liderul ei în zona Rung'ei.

El s-a aflat şi în primul grup de creştini ucişi în Rung'ei. într-o dimineaţă, i-au găsit trupul tăiat în bucăţi cu lovituri de ***panga:*** casa şi tot ce avea erau arse şi rămăseseră doar cărbuni şi cenuşă. Soţia lui şi copiii mai mici erau teferi. Dar rămăseseră fără un acoperiş deasupra capului. Richard era pe atunci în Anglia. Vestea despre moartea lui Jackson s-a răspândit în inimile oamenilor din Thabai şi de pe culmile apropiate. Oamenii se întrebau ce alţi trădători urmau să fie doborâţi de Mau Mau, amintindu-şi de profesorul Muniu (un alt adept al mişcării de renaştere, cunoscut şi ca informator al poliţiei), care fusese ucis la fel, cu numai câteva zile înainte. Adepţii mişcării îl

slăveau pe Dumnezeu şi spuneau că, prin moartea lor, Jackson şi Muniu nu făcuseră decât să urmeze paşii Domnului. Ce onoare mai mare se poate pogorî asupra unui creştin ? Dar oamenii spuneau o altă rugăciune: da, să fie nimiciţi toţi trădătorii!

Puţini prevăzuseră aceste tulburări în zilele când Kihika mergea la şcoală şi descoperea lumea cuvântului tipărit. Băiatul era mişcat de povestea lui Moise şi a fiilor lui Israel, pe care o învăţase la şcoala de duminică – parte a educaţiei – pe care o ţinea la biserică directorul şcolii. De cum învăţase să citească, Kihika îşi cumpărase o Biblie şi citea iar şi iar povestea lui Moise, spu- nându-i-o apoi lui Mumbi şi oricui altcuiva îl asculta.

Kihika a părăsit şcoala Mahiga oarecum în dizgraţie. Totul s-a petrecut cam aşa: într-o duminică dimineaţă, în timpul unei lecţii, profesorul Muniu a vorbit despre circumciderea femeilor şi a spus că este un obicei păgân.

— în calitate de creştini, nu avem voie să continuăm astfel de practici.

— Scuzaţi-mă, domnule!

— Da, Kihika.

Băiatul s-a ridicat, tremurând de spaimă. Chiar şi la vremea aceea, lui Kihika îi plăcea să atragă atenţia spunând sau făcând lucruri pe care ştia că n-ar fi îndrăznit să le facă sau să le spună ceilalţi băieţi şi fete. în acest caz, doar uriaşa lui înfumurare l-a ajutat să învingă tăcerea şi să izbucnească:

— Nu e adevărat, domnule.

— Poftim?!

Chiar şi profesorul Muniu a părut speriat de tăcerea care s-a lăsat brusc. Unii dintre băieţi îşi ascunseseră faţa, entuziasmaţi, dar temându-se de mânia profesorului.

— Doar oamenii albi spun asta. Biblia nu vorbeşte despre circumciderea femeilor.

— Stai jos, Kihika.

Kihika s-a prăbuşit pe locul lui. Se ţinea de pupitru şi îşi regreta ieşirea impulsivă. Profesorul Muniu a luat o

Biblie şi, fără să se gândească, le-a cerut elevilor să caute întâia epistolă către Corinteni, capitolul 7, versetul 18, unde Sfântul Pavel vorbea despre circumcizie. Triumfător, Muniu a început să citească cu glas tare şi abia după câteva propoziţii şi-a dat seama ce greşeală făcuse. Nu numai că nu era nici o referire la femei, dar circumcizia nici măcar nu era condamnată explicit. A închis Biblia prea târziu. Kihika ştia că a câştigat disputa şi nu putea să nu caute aprobarea în ochii celorlalţi băieţi, care se bucurau în taină să-l vadă pe profesor umilit de unul dintre ei. Muniu le-a explicat destul de stângaci versetele şi apoi le-a dat drumul. Kihika se afla în centrul atenţiei, un mic erou, în timp ce băieţii discutau aprins şi comentau, încercând să-şi dea seama ce avea să facă profesorul mai departe. Luni, profesorul Muniu n-a zis nimic. Marţi dimineaţă a adunat toată şcoala (copii şi personal) în biserică. Cu vocea tremurând de emoţie, i-a avertizat să fie cu băgare de seamă la blasfemia împotriva cuvântului sfânt.

— Căci cine suntem noi să spunem că e minciună cuvântul venit chiar din gura Domnului? tună vocea lui gravă, răsunând în toată biserica.

Cu toate acestea, după ce discutase cu bătrânii despre incidentul de duminică de la biserică, hotărâse să-i dea băiatului o şansă să-şi salveze sufletul. Aşa că profesorul decisese să-i dea zece lovituri la fundul gol, în faţa întregii adunări – asta pentru sufletul copilului şi pentru sufletele celorlalţi care erau de faţă. După bătaie, Kihika avea să-i mulţumească profesorului şi să se lepede de cuvintele rostite duminica trecută. Biserica era cu totul încremenită. Vreo doi băieţi care au tuşit n-au făcut decât să sporească tensiunea. Muniu s-a întors către un alt profesor şi i-a cerut să-i dea cele două beţe care stăteau la vedere lângă altar.

— Kihika, ridică-te.

Până în clipa aceea, profesorul nu pomenise numele lui Kihika, vorbind despre un copil oarecare. Acum, mulţi băieţi, inclusiv cei care se identificaseră mândri cu Kihika în

momentul lui de triumf de duminică, i-au aruncat priviri ostile, dis- tanţându-se de vinovăţia lui.

— Vino în faţă!

Picioarele lui Kihika erau înţepenite în pământ. Se simţea pustiit, ca şi cum tot ce era înlăuntrul lui ar fi dispărut. Chiar înainte să înceapă să se mişte, ceilalţi îi făcuseră loc să treacă.

— Vino în faţă, am spus.

Dădu să se mişte. A privit pe rând către acoperiş, către profesor, beţe, altar.

— O să mă loviţi numai după ce îmi spuneţi exact ce rău am făcut! a spus Kihika, tremurând de furie.

Muniu începu să păşească spre el. Deodată, Kihika se căţără pe pupitru, sări pe un alt pupitru şi, înainte să-şi dea cineva seama ce se întâmplă, ajunse la cea mai apropiată fereastră şi ieşi din biserică, fugind către libertate. Nu s-a oprit din fugă până n-a ajuns acasă, unde s-a prăbuşit plângând de spaimă.

— Mai bine muncesc la câmp, i-a zis tatălui său, care sugerase o altă şcoală.

Vreme îndelungată, incidentul i-a mocnit în minte. A citit şi mai mult; chiar a învăţat singur să citească şi să scrie în swahili şi în engleză. Mulţi ani mai târziu, imediat după sfârşitul războiului, s-a dus să lucreze la Nairobi, a participat la adunări politice şi a descoperit Mişcarea. îşi găsise un vis nou.

— întrebi de ce e nevoie, zicea Kihika acum. O să-ţi spun. Poporul nostru a vorbit prea multă vreme.

— Ce putem face? întrebă Karanja, a cărui privire se tot muta când la Kihika, când la Mumbi. Ei au puştile şi bombele. Uite cum l-au învins pe Hitler. Rusia e acum singura ţară care-i mai face să tremure pe britanici.

— Este vorba de unitate, explică Kihika entuziasmat. Exemplul Indiei e chiar sub nasul nostru. Britanicii sunt acolo de sute şi sute de ani. Au mâncat avuţia Indiei. Au băut sângele Indiei. N-au ascultat niciodată vorbăria politică

a câtorva oameni. Ce s-a întâmplat? A venit omul ăsta, Gandhi. Băgaţi de seamă, Gandhi îşi cunoaşte bine albii. Merge de la unul la altul şi organizează masele de indieni într-o armă mai puternică decât bomba. Spun cu toţii într-un glas: ne vrem libertatea înapoi. Britanicii au râs; se pricep să râdă. Dar au trebuit să-şi înăbuşe râsul când lucrurile au devenit serioase. Ce au făcut tiranii? L-au trimis pe Gandhi la închisoare, nu doar o dată, de mai multe ori. Zidurile de piatră ale închisorii nu l-au putut ţine înăuntru. Mii de oameni au fost întemniţaţi; alte mii de oameni au fost ucişi. Bărbaţi, femei şi copii s-au aruncat în faţa trenului şi au fost călcaţi. Sângele a curs râuri, râuri în ţara aia. Bomba nu poate ucide sângele, sângele roşu al poporului, care strigă după libertate. Dumnezeule! De câte ori trebuie să urle de durere copiii rămaşi fără tată şi să plângă femeile rămase văduve pe pământul ăsta înainte să înveţe ceva tiranii?

Vorbele şi glasul uşor spart îi impresionaseră pe cei prezenţi. Efectul se prelungise în tăcerea care urmă. Cuvintele fratelui ei o purtau întotdeauna pe Mumbi în vise despre un trecut istoric pe alte tărâmuri, însemnate de acte de martiraj şi de sacrificiu; o negură rituală înconjura locurile şi timpurile acelea îndepărtate, o strălucire nedesluşită care o emoţiona şi o fermeca. Nu reuşea să vadă nimic eroic la bărbaţii şi femeile călcaţi de tren. Gândul la astfel de scene întunecate o revolta. Ideea ei de glorie era ceva mai apropiată de suferinţa lui Hristos în Grădina Ghetsimani.

— N-aş vrea să văd cum trece trenul peste mama sau tatăl meu sau peste fraţii mei. Ah, ce m-aş face? exclamă ea repede.

— Femeile sunt laşe, zise Karanja, pe jumătate în glumă.

— Tu ai vrea să te calce trenul? ripostă Mumbi supărată.

Karanja îi simţi mânia şi nu răspunse.

— „Luaţi crucea mea”, asta a spus Hristos poporului său, reluă Kihika pe un ton mai vesel. Dacă un om va veni după Mine, să se lepede de sine şi să-şi ia crucea şi să Mă urmeze. Pentru că oricine va vrea să-şi scape viaţa o va pierde; dar oricine îşi va pierde viaţa pentru Mine o va

câştiga.[1] Ştiţi de ce a reuşit Gandhi? Pentru că i-a făcut pe oamenii lui să renunţe la taţi şi la mame şi să-şi slujească singura Mamă, India. Pentru noi, Kenya e mama noastră.

Gikonyo era mişcat mai mult de glasul lui Kihika şi de strălucirea din ochii lui decât de argumentele pe care oricum nu le înţelesese.

— Aş leşina când aş vedea sângele, comentă Mumbi.

— Ne dorim în Kenya bărbaţi şi femei care să nu fugă din calea spadei, îi spuse Kihika.

— Şi cum facem poporul să se unească? spuse Gikonyo, doar ca să intervină în discuţie.

Wanjiku veni la uşă şi îi anunţă că e gata ceaiul. îi spuseră că preferă să-l bea afară, la soare. Curând, mai veniră două fete din Thabai.

— V-aţi făcut europeni, de beţi ceaiul afară, în bătaia vântului? întrebă Wambuku.

— Da, da, europeni adevăraţi, mai puţin culoarea pielii, răspunse Karanja, imitând o pronunţie europeană tărăgănată.

Toată lumea izbucni în râs.

— îţi iese bine, zise Njeri.

Wambuku şi Njeri erau prietenele lui Mumbi şi o tachinau de multe ori din cauza iubirii lui Karanja.

Când o văzu pe Wambuku, faţa lui Kihika se lumină. Kihika făcea aproape întotdeauna pereche cu Wambuku la dans şi, în general, îi plăcea să stea de vorbă cu ea. Cele două fete se aşezară şi ele să bea ceai. Ochii lui Karanja rareori se dezlipeau de Mumbi. Gikonyo se uita să vadă dacă Mumbi îi aruncă şi lui Karanja vreun zâmbet cum fusese cel pe care i-l oferise lui. Njeri întoarse privirea către Kihika, însă acesta îi spunea o glumă lui Wambuku. Lăsată de una singură, Njeri încerca să se distreze urmărind rivalitatea dintre Karanja şi Gikonyo. Tâmplarul încerca s-o atragă într-o discuţie, dar inima lui era în altă parte. Mumbi, care îşi terminase de aranjat părul, îi lăsă şi se duse în colibă ca să se schimbe cu hainele de duminică. Njeri se

îndepărtă agale şi se urcă pe un dâmb de lângă îngrăditură. Deodată, începu să strige:

— Trenul! Trenul!

Coborî în fugă dâmbul:

— Am întârziat la tren.

Acum auzeau şi ceilalţi huruitul. Wambuku se ridică în picioare şi, luându-l pe Kihika de mâna dreaptă, îl smuci în sus. Apoi îi dădu drumul şi o luă la fugă pe cărare în jos, prin gardul viu, către gară. Kihika o luă după ea. Era un bărbat scund, cu o figură destul de tristă.

— Mumbi! Mumbi! Trenul! striga Njeri în timp ce se repezea după batista pe care şi-o lăsase pe scaun şi o luă după pe cei doi.

Karanja şi Gikonyo ezitară puţin, ca şi cum fiecare se aştepta să pornească celălalt primul. Amândoi se ridicaseră când pomenise Njeri prima dată de tren, iar acum aruncau priviri, într-un unison caraghios, către colibă şi către siluetele care alergau. Mumbi ieşi strângându-şi un cordon în jurul taliei subţiri. Vocea lui Wanjiku ajunse până la ea:

— Uite, ţi-ai uitat batista.

Dispăru iar în colibă. Karanja şi Gikonyo încă mai aşteptau, prefacându-se că sunt cât pe ce să o ia la goană.

— Să mergem, zise Mumbi, care le-o luase deja înainte cu câţiva metri.

Gikonyo o urmă, Karanja rămase în urmă. Trenul de Kisumu se auzea, grăbindu-i: fugi şi fugi, fugi şi fugi. Cărarea de la casa lui Mumbi către gară trecea printr-o pădurice. Njeri se apropia de pădure. Wambuku şi Kihika deja nu se mai vedeau.

Puţin mai înalt, Karanja se depărtă curând de Gikonyo. Tâmplarul îşi adună puterile în cursa pentru Mumbi. Karanja o depăşi pe Mumbi şi trecu înainte; îşi şi închipuia laurii victoriei pe fruntea lui. Lui Gikonyo îi stătu inima de teama umilinţei când o depăşi pe Mumbi; gâfâia, dându-şi seama cu amărăciune că nu-l poate ajunge pe Karanja, care dispăruse deja în pădure.

Mumbi se opri; îl strigă pe Gikonyo, iar acesta încetini şi o aşteptă.

— Am obosit, zise ea.

— De ce te-ai oprit? O să pierdem trenul.

— E chiar aşa de important pentru tine? O să mori dacă nu-l vezi azi?

Gikonyo fu surprins: de ce era aşa de supărată pe el?

— Nu vreau să mă duc azi, continuă ea pe un ton mai blând.

Merseră unul lângă celălalt. Gikonyo suferea din cauza înfrângerii în cursa spre gară. Dar, pe măsură se apropiau de pădure, nemulţumirea dispăru când îşi dădu seama, dintr-odată, că era singur cu Mumbi, adevărata miză a cursei. îşi căută cuvintele, sperând în acelaşi timp că fata nu-i va auzi bătăile puternice ale inimii. Mumbi se sprijini de trunchiul unui copac, iar Gikonyo văzu cum îi revine surâsul din priviri. Pădurea era un adăpost răcoros, ferit de soare. Iarba şi frunzişul din care se iveau flori se înălţaseră, vârfurile copacilor şi crengile păreau să se fi lăsat mai aproape de pământ. Mumbi zise:

— Trebuie să fi muncit o grămadă să repari coada pentru ***panga.*** Era uşoară şi netedă; mama a fost aşa de încântată.

— Nu-i mare lucru.

— Nu-i mare lucru?

— Vreau să zic că a fost o treabă simplă şi mi-a făcut plăcere.

— Şi spui că nu-i mare lucru? râse ea încetişor.

Avea obrajii plini; vocea ei îi pătrundea plăcut în trup.

— Sunt sigură, continuă ea, că trebuie să fie minunat să fii tâmplar, să lucrezi în lemn. Să faci ceva din bucăţi de lemn rupte.

— Şi tu împleteşti pulovere.

— Nu-i acelaşi lucru. M-am uitat odată la tine, în atelier, şi părea... mi s-a părut că vorbeai cu uneltele.

— Haide să hoinărim prin pădure, propuse Gikonyo, cu o voce tremurătoare, plină de emoţie înăbuşită.

Au ajuns într-un luminiş în mijlocul pădurii. Iarba verde le ajungea până la genunchi. Stătea cu faţa spre Mumbi şi se lăsase în mrejele unei forţe despre care ştia că îi adusese împreună. O ţinea de mâini, iar degetele lui erau atât de viguroase şi totuşi delicate.

— Mumbi... încercă el să spună ceva, în timp ce o trăgea spre el.

Ea se sprijini de pieptul lui, iar inimile le băteau la unison. Totul era cufundat în tăcere. Mumbi tremura, ceea ce îi dădu un fior de teamă şi bucurie care-i puse sângele în mişcare. Treptat, o trase pe pământ, iar iarba înaltă îi acoperi. Mumbi răsufla greu, dar nu putea, nu îndrăznea să vorbească. Gikonyo îi dădu jos hainele, una câte una, ca şi cum ar fi îndeplinit un ritual întunecat în pădure. Trupul ei lucea acum în soare. Ochii ei erau blânzi şi sălbatici, supuşi şi sfidători. Gikonyo îşi trecu mâinile prin părul ei şi peste sâni, dezmierdând-o şi alun- gându-i toată încordarea din trup, până când ea rămase mlădioasă în braţele lui. Deodată, Gikonyo se trezi suspendat în gol, era aproape pe punctul de a ceda şi, când luneca în adâncurile întunecate, auzi un suspin scăpând dintre buzele întredeschise ale lui Mumbi. îl ţinea strâns, lipit de ea. Răsuflarea lor devenise una singură. Pământul se mişca sub unicul lor trup, până se afundă în neclintire.

La gară, mulţimea şi trenul i se părură lipsite de interes lui Karanja. Era obosit, avea un gol în stomac. Entuziasmul pe care îl simţise când era şi Mumbi de faţă se năruise. Ochii lui o căutau în zadar pe Mumbi în mulţimea agitată.

Ca de obicei, femeile erau îmbrăcate mai colorat decât bărbaţii, în chip diferit de la culme la culme. Cele din Ndeiya şi culmile aflate la câţiva kilometri de Rungei purtau stambe albastre, verzi sau galbene trecute pe sub braţe şi

prinse cu noduri complicate în forme de flori peste umărul drept. Cordoane subţiri de lână sau bumbac le atârnau larg peste taliile îngroşate. Când mergeau de-a lungul peronului, defilând prin faţa bărbaţilor, cozile lungi ale cordoanelor fluturau şi se unduiau în urmă. Majoritatea fetelor din Thabai, Kihingo sau Ngeca aveau rochii de bumbac cu imprimeuri, cu doi-trei ani în urma modei de la Nairobi.

Nu şi bărbaţii.

Unii veniseră în pantaloni largi şi veste cumpărate la mâna a doua din magazinele indiene sau africane din Rungei. Genunchii, mici capete negre, ieşeau prin găurile pantalonilor în timp ce mergeau pe peron azvârlindu-şi picioarele neglijent, dar hotărât, fiecare pas fiind o subliniere fără rost a bărbăţiei lor.

Karanja se ţinea deoparte de această gloată în mişcare. îl măcina gelozia, ceea ce era surprinzător, pentru că întotdeauna refuzase să-l considere pe Gikonyo un rival serios: cum ar fi putut tâmplarul, deloc spiritual şi curtenitor, să îndrăznească? Dar acum ştia că Gikonyo şi Mumbi erau împreună, singuri, undeva. Chiar şi simplul fapt că ştia asta îl mânia. Cum putuse Mumbi să-l facă să gâfâie şi să asude degeaba în plin soare? Cum putuse să-l facă să gonească înainte, ca un copil, ca să rămână ea în urmă cu Gikonyo? Se gândea să se ducă degrabă înapoi, s-o caute, s-o umilească, s-o silească să cadă în genunchi în public, până când avea să-l cheme s-o salveze. Impulsul era aşa de puternic, încât începu să se îndepărteze de peron chiar în timp ce se limpezea gândul. Apoi se opri, rămase pe loc, **cugetă** dacă ar trebui să alerge sau nu, ca şi cum felul în care se retrăgea de pe peron ar fi determinat gradul de reuşită a **misiunii** pe care şi-o asumase. **Şi** dacă o găsea în braţele lui Gikonyo? îşi închipui mâinile aspre ale tâmplarului pe trupul lui Mumbi, începând de la sâni şi în jos până la buric şi... Nu! Nu îndrăznea, nu trebuia să se gândească la asta; înjură, tortu- rându-şi mintea cu alte imagini dezgustătoare. Nu, nu tâmplarul, se cutremură el,

cerând ajutorul lui Dumnezeu. Altfel, să cadă cerurile, să se cutremure pământul, să se prăvălească oamenii, să-şi rupă şalele şi să geamă (o, gemete îngrozitoare) căzând, în suferinţă şi moarte, în grotele căscate.

Violenţa propriilor reacţii îl surprinse şi încercă să-şi controleze tremurul, gândindu-se că oricum nu-i spusese niciodată lui Mumbi despre dragostea lui. Şi poate că între Gikonyo şi Mumbi nu se petrecuse nimic. Acest gând îi aduse alinare. Se agăţă de el, îl detalie şi îl susţinu cu numeroase argumente. Ba chiar încercă să râdă pentru a alunga îngrijorarea care plutea la hotarul liniştii abia dobândite.

Se duse să se alăture unui grup de bărbaţi la câţiva metri mai încolo. Se hotărâse să acţioneze rapid şi să-şi deschidă inima în faţa lui Mumbi. Bărbaţii se înghesuiau în jurul lui Kihika şi îl **ascultau** cu chipuri însufleţite. Puţin mai departe pe peron, alţi bărbaţi şi femei se plimbau sau stăteau în grupuri mai mari sau mai mici: vederea bărbaţilor şi femeilor râzând împreună îl făcu pe Karanja să îi simtă teribil lipsa lui Mumbi.

Deodată, se auzi fluierul, trenul ieşi din gară, iar Karanja, care îl privea absorbit, avu o senzaţie bizară. întâi desluşi fluieratul, apoi simţi în trup zăngănitul vagoanelor. (Această senzaţie îl furnică de fapt multă vreme după ce trenul dispăruse.) Apoi stătea pe marginea peronului şi se holba într-o genune albă şi pustie. O vedea limpede, putea să jure mai târziu. Şinele, oamenii de pe peron, prăvăliile din Rungei, toată ţara se învârtea, tot mai repede, în faţa ochilor săi, iar apoi totul se opri brusc. Oamenii tăcură. Nimic nu se mai mişca şi nu făcea vreun zgomot. Karanja era înspăimântat de această încetare desăvârşită a tuturor mişcărilor şi sunetelor şi se uita în jur ca să-şi confirme realitatea celor ce le vedea. Dar nimic nu se oprise. Toată lumea fugea, ca şi cum toţi se temeau că li se va surpa pământul sub picioare. Fugeau în toate direcţiile; bărbaţii călcau în picioare femeile; mamele îşi uitau copiii; ologii şi

bolnavii erau lăsaţi de izbelişte pe peron. Fiecare era pe cont propriu, avându-l alături doar pe Dumnezeu. Claritatea viziunii era cea care îl tulbura. Karanja se pregăti de luptă, bătălia pentru viaţă. Trebuie să mă îndepărtez de locul ăsta, îşi spuse el, fără să se mişte. Pământul se învârtea din nou. Trebuie să fug, se gândi el, nu e nimic de făcut, de ce să-mi fie teamă să calc în picioare copiii, ologii sau bolnavii, când toată lumea face asta?

Un bărbat care stătea alături îl prinse repede în braţe, împie- dicându-l să cadă pe suprafaţa dură.

— Ce-i cu tine, omule? Eşti beat?

— Nu... nu ştiu, spuse Karanja, frecându-se la ochi ca un om abia trezit din somn.

Pe peron, totul era normal. Trenul abia dispăruse după colţul cel mai îndepărtat.

— E din cauza capului, îi explică el bărbatului care îl ajutase, îmi vâjâia capul.

— E de la soare. Te ameţeşte. De ce nu te aşezi la umbră să te odihneşti?

— Mi-e bine, râse Karanja stânjenit şi se îndepărtă, alătu- rându-se grupului din jurul lui Kihika.

Doar câţiva asistaseră la micul incident. Karanja îl găsi pe Kihika explicând ceva despre Hristos.

— Nici o luptă pentru ***Wiyathi*** nu poate reuşi fără un astfel de om. Să ne uităm la India, Mahatma Gandhi a obţinut victoria pentru popor şi a plătit-o cu propriul sânge.

Karanja, uşor tulburat de viziunea pe care abia o avusese, simţi dintr-odată că-l necăjeşte Kihika.

— Acum spui ceva şi peste o oră spui altceva, zise el adre- sându-i-se lui Kihika. Azi-dimineaţă ziceai că Iisus a dat greş. Şi acum spui că avem nevoie de Hristos. Devii şi tu adept al mişcării de renaştere?

Tonul dispreţuitor şi râsul uşor batjocoritor al lui Karanja îl jigniră pe Kihika. Ezită puţin, neştiind cum să reacţioneze în faţa provocării publice venite din partea unui prieten. Oamenii se apropiară şi înclinară capetele, ca să

vadă dacă fusese într-adevăr redus la tăcere. Kihika îşi înăbuşi cu greutate mânia şi continuă:

— Da... am spus că a dat greş pentru că moartea lui n-a schimbat nimic, n-a făcut poporul să se unească în jurul crucii. Toate popoarele oprimate au o cruce de dus. Evreii au refuzat să şi-o ducă şi au fost împrăştiaţi ca praful în toate zările. A avut moartea lui Hristos vreun înţeles pentru copiii lui Israel? în Kenya, vrem ca moartea oamenilor să schimbe lucrurile, cu alte cuvinte, vrem sacrificii reale. Dar mai întâi trebuie să fim pregătiţi să ne ducem crucea. Eu mor pentru tine, tu mori pentru mine, devenim jertfe unul pentru altul. Aşa că pot spune că tu, Karanja, eşti Hristos. Eu sunt Hristos. Toţi cei care depun Jurământul pentru Unitate, pentru a schimba lucrurile în Kenya, sunt Hristos. Şi atunci Hristos nu este o singură persoană. Toţi cei care duc crucea eliberării Kenyei sunt adevăratul Hristos pentru noi, poporul Kenyei.

Njeri şi Wambuku, împreună cu alte câteva fete, veniră şi se alăturară grupului. Discuţia politică se încheie, majoritatea tinerilor fiind impresionaţi de gândirea lui Kihika. Concentrarea de pe feţele lor se risipi când zâmbiră şi începură să râdă cu fetele.

Totuşi, Karanja şi Kihika rămaseră distraşi, din motive diferite, şi, fără să-şi propună, se ocoliră unul pe celălalt. Nu scoaseră o vorbă tot drumul până la dansul din pădure.

în pădurea Kinenie era linişte şi răcoare. Bărbaţii şi femeile se împărţiră iar în grupuri şi râdeau şi vorbeau, însufleţind pădurea. Cineva puse o chitară în mâinile lui Karanja.

— Cântă, strigară fetele.

Când cânta la chitara lui, Karanja simţea imediat coardele răspunzând la atingerea degetelor. Astăzi nu-şi adusese instrumentul, dar era entuziasmat în vreme ce incerca să stăpânească şi această chitară. Emoţia, surprinsă de coarde, ajungea la oamenii care începuseră deja să danseze. Primele câteva dansuri erau gratis.

Wambuku şi Kihika dansau împreună. Muzica o înfiora pe Wambuku şi se apropie de Kihika, lăsându-şi capul pe spate, privindu-l cu ochi strălucitori. Sânii ei proeminenţi săltau înainte şi înapoi, lovindu-se de Kihika, ceea ce-l făcu să uite incidentul de la gară. Văzându-i dansând aşa de apropiaţi, Karanja îşi aminti de Mumbi. îi cântase o dată sau de două ori, acasă la ea. Acum voia să-i cânte din nou, iar această dorinţă trezi în el strune ale căror vibraţii delicate îi ajunseră până în degete. Coardele dădeau glas inimii lui. Chemarea dorinţei sale pătimaşe trecea cu siguranţă dincolo de pădure, de sat şi ajungea până la Mumbi.

Karanja cânta altfel decât Gikonyo. Gikonyo trata instrumentul cu un fel de furie întunecată. Uneori instrumentul îl stăpânea pe el, iar cântecul lui avea o forţă primitivă. Dar Karanja domina instrumentul; îl controla, aşa cum îşi controla tâmplarul uneltele, iar cântecul era mai sigur şi mai cizelat.

Un bărbat se îndreptă către locul unde stătea Njeri. Ea refuză să danseze, scuturând visătoare din cap. Ochii ei îi urmăreau pe Kihika şi pe Wambuku, croindu-şi drum în preajma copacilor tăcuţi, târându-şi picioarele prin frunzele căzute. Trunchiurile copacilor păreau să se mişte şi ele printre cuplurile care se unduiau. Karanja cânta cu o tristă încântare. Acum, oamenii şi pădurea erau cu totul în puterea lui. Dar nu voia decât să-l audă Mumbi; ea i-ar fi desluşit dorinţa arzătoare din voce. Ar fi alergat la el, l-ar fi urmat sigur. Cum s-ar fi putut arunca în braţele tâmplarului? Gândul îi redeşteptă durerea, iar vocea şi chitara lui Karanja tăcură brusc şi se cufundară într-o tăcere adâncă. Apoi liniştea fu sfâşiată de ovaţii.

Kihika şi Wambuku găsiseră un luminiş însorit. Copacii deşi, dansatorii din pădure şi ochii iscoditori ai lui Njeri rămăseseră în urma lor. Aici, acaciile verzi şi tufişurile se întindeau pe pantele abrupte către vale. Valea se deschidea plată, după care se ridica într-un şir de dealuri joase. Dincolo de ele şi către dreapta, Kihika putea urmări

contururile garnizoanei de poliţie Mahee, un simbol al autorităţii care domina Kenya, până la uşa fiecărei colibe. „Distruge asta, şi omul alb s-a dus”, se gândi Kihika. „Stăpâneşte cu puşca vieţile întregului popor negru din Kenya.”

O lumină licărea în ochii lui Kihika, iar inima îi tresălta de intensitatea propriilor gânduri, încântat de ele, uitând pentru o vreme de femeia de lângă el. Dar îi simţea răsuflarea şi părea că ea venise până aici ca el să-i poată arăta asta.

O luă de mână, cu ochii încă încremeniţi pe Mahee şi Valea Riftului.

— Iar drumul ăsta e drumul pe care l-a urmat omul alb până în inima ţinutului nostru, spuse el rar, gândindu-se la calea ferată care se vedea mergând de-a lungul pantelor versantului până în Vale.

— Tu nu uiţi niciodată de politică, Kihika? întrebă nerăbdătoare Wambuku, vorbele ei şovăind între mânie şi dorinţă.

Wambuku nu era frumoasă decât când râdea sau era însufleţită de pasiune. Atunci, ochii i se măreau, buzele i se între- deschideau în aşteptare şi, cu faţa întunecată strălucind, putea fi irezistibilă. O femeie înzestrată cu o vitalitate extraordinară, trăia clipa, explorând şi absorbindu-i toate posibilităţile ispititoare. Chiar îşi dorea o viaţă alături de Kihika, dar el se oprea mereu în punctul când trebuia să-şi exprime sentimentele. Când erau singuri, ea aştepta răbdătoare, cu inima zbătându-se de teama lucrurilor ştiute şi nespuse. Kihika nu făcea pasul hotărâtor. Era un om care urma o idee. Wambuku o vedea ca pe un demon ce îl îndepărta de ea. Dacă ar fi înţeles-o, dacă ar fi ajuns faţă în faţă cu demonul, atunci ar fi ştiut cum să lupte împotriva lui, cu puterile ei de femeie. Nu întruchipa demonul femeia rivală? Dar cum se putea lupta cu un demon care nu se întrupa niciodată în chip de femeie? Cum se putea lupta cu lucruri ascunse în beznă?

— Nu e politică, Wambuku, spuse el, este viaţa însăşi. E oare om adevărat cel care lasă alt om să-i ia pământul şi libertatea. Cel care duce o viaţă de sclav?

Acum vorbea cu glas chinuit, rostind cuvintele de parcă ar fi căutat înlăuntrul său răspunsuri la întrebări. Wambuku îşi trase nerăbdătoare mâna, ca şi cum nu voia să-şi lege soarta de a lui.

— Tu ai pământ, Kihika. Şi pământul lui Mbugua e tot al tău. Şi, oricum, pământul din Valea Riftului nu aparţine tribului nostru?

— Cei 10 acri ai tatei? Nu asta e important. Kenya aparţine poporului negru. Nu înţelegi cum a greşit Cain? Eu sunt păzitorul fratelui meu. în orice caz, fie că pământul a fost furat de la gikuyu, ukabi sau nandi, nu aparţine omului alb. Şi chiar dacă ar aparţine, n-ar trebui să aibă toată lumea o parte din ***shamba*** comună, Kenya noastră? Glia aparţine poporului kenyan. Nimeni n-are dreptul să-l vândă sau să-l cumpere. E mama noastră, iar noi, copiii ei, suntem egali în faţa ei. E moştenirea noastră comună. Uită-te la omul alb, oriunde în zona colonizată. Are sute şi sute de acri de pământ. Dar omul negru care lucrează acolo, care trudeşte la ferme ca să cultive cafea, ceai, sisal, grâu, şi nu primeşte decât 10 şilingi pe lună?

Kihika vorbea gesticulând, ca şi cum ar fi avut un public numeros în faţa lui. Wambuku simţi deodată că trebuie să se lupte cu demonul chiar în acea clipă. îi prinse mâinile şi le strânse cu blândeţe, făcându-l pe Kihika să o privească. Dar nu reuşi să rostească vorbele care să-i exprime sentimentele.

— Să nu vorbim despre lucrurile astea acum, spuse ea, dându-şi seama de nereuşită.

Kihika îi răspunse la apăsarea mâinii, simţind încântarea deosebită a bărbatului care a găsit un suflet ce-i aduce alinare pe calea pe care şi-o alesese. Voia să-şi exprime recunoştinţa: nu era ea singura, dintre toţi oamenii, care credea cu toata fiinţa în el, în ideile lui? Dacă până

acum ea nu-i spusese prea multe, îi spusese acum totul, prin apăsarea aceea delicată a mâinii.

— N-ai să pleci de lângă mine. N-o să mă laşi singură, spuse ea, cu disperare în glas.

— Niciodată! strigă Kihika extaziat, văzând-o pe Wambuku alături de el pentru totdeauna.

Când va veni momentul să treacă la fapte, el va fi singurul dintre bărbaţi care va avea alături de el în luptă o femeie pe care o iubea.

Singurul cuvânt pe care-l rostise o săgetase ca un cuţit pe Wambuku, dându-i un fior şi oferindu-i o închipuire de-o clipă a fericirii, acum şi pentru totdeauna; oare Kihika o să renunţe la demon, mulţumit cu viaţa în sat, ca orice alt bărbat?

Se întoarseră la dansatorii din pădure, cu mâinile înlănţuite, cu feţele aprinse, amândoi fericiţi, pentru moment, fiecare stăpânit de propria amăgire.

Gikonyo nu uitase niciodată întâmplarea din pădure; în timp ce era închis, tânjind după lucruri şi locuri aflate dincolo de orice speranţă, trăise în detaliu fiecare clipă a acelei întâmplări, un mit ritualic al unui tărâm uitat, de demult.

— A fost ca şi când m-aş fi născut din nou, îşi aminti el, în prezenţa lui Mugo, vorbind cu o voce joasă, egală, căutând cuvântul care să cuprindă realitatea experienţei sale.

Focul din vatra mărginită de trei pietre se stingea, lăsând în urmă doar o licărire slabă; lampa cu ulei pâlpâia, aruncând umbre în colţuri, fără a lumina bine feţele lui Mugo şi Gikonyo.

— M-am simţit întreg, renăscut... Făcusem dragoste cu multe femei, dar niciodată nu mă mai simţisem aşa.

Se opri, încurcat, ca şi cum, deodată, cuvintele l-ar fi ocolit, îşi ridică încet mâna dreaptă de pe genunchi, cu

degetele uşor depărtate, apoi o lăsă să cadă la loc, în aceeaşi poziţie.

— înainte nu eram nimic. Acum eram bărbat. în perioada scurtă cât am fost căsătoriţi, Mumbi m-a făcut să simt că totul era important... am descoperit dintr-odată... nu, era ca şi cum aş fi făcut un legământ cu Dumnezeu, să fiu fericit. Cum să spun? Am luat femeia în braţe – ştii cum e tulpina de bananier? Am desfăcut strat după strat şi am pus

mâna, mâna mea care tremura, şi am atins ***Kiana***[1] ce stătea încolăcită înăuntru. Descopeream în fiecare zi altă Mumbi. Ne aventuram împreună în pădure. Şi nu-mi era teamă de întuneric...

Şi mama lui, Wangari, era fericită. Găsise în Mumbi o fiică şi putea împărtăşi cu ea, chiar şi fără ajutorul cuvintelor, bucuriile şi necazurile femeieşti. Cele două mergeau împreună la ***shamba,*** aduceau cu rândul apă de la râu şi găteau în acelaşi ceaun. Sufletul mamei o îndrăgea pe tânăra femeie, trecând peste abisul tăcerii unde nu ajungea nici un cuvânt, desfătându-se cu încordarea unei noi cunoaşteri. împreună se uitau dincolo de colibă, către atelier, unde bărbatul ţinea în mână un fierăstrău sau o rindea. Ascultau vocea tâmplarului cântând cu uneltele lui, iar inimile li se umpleau de bucurie.

Totuşi, curând, Wangari şi Mumbi, ca şi celelalte femei din Thabai, observară o schimbare la bărbat. Acum cânta sfidător, aruncând nepăsător o provocare deschisă celor de dincolo de Thabai, omului alb din Nairobi şi din alte locuri unde sălăşluiseră cândva strămoşii neamului gikuyu. Lui Gikonyo i se alăturau Karanja, Kihika şi alţii şi îngânau cântece triste de încurajare. Râdeau şi povesteau, dar râsul lor nu mai era acelaşi; zâmbeau pieziş a batjocură şi speranţă. Mergeau mai rar la tren, dansurile din pădure se transformaseră în întruniri unde se făceau planuri pentru ziua judecăţii. Se întâlneau şi noaptea târziu, în colibe din locuri întunecate, şi şuşoteau împreună, izbucnind apoi în hohote războinice şi cântece de luptă. Inimile femeilor băteau cu putere; desluşeau tristeţea ce răzbătea din cântece şi se temeau pentru copiii lor.

Aşteptau ceva şi această aşteptare plutea în aer.

Şi într-o noapte s-a întâmplat. Jomo Kenyatta şi alţi

lideri ai ţării au fost ridicaţi; guvernatorul Baring[1] declarase Starea de Urgenţă în Kenya.

La câteva luni după declararea Stării de Urgenţă, Mumbi stătea în faţa colibei, privind visătoare ţinutul. Gikonyo nu era în atelier, iar Wangari se dusese la râu. îngrăditurile de arbuşti neîngrijite care înconjurau gospodăriile răzleţe făceau culmea să pară un tufăriş nesfârşit şi sălbatic, cu excepţia fuioarelor de fum care se ridicau deasupra multor colibe şi care făceau ţinutul să arate familiar şi paşnic. Soarele stătea să apună. Gardul scund de lângă noua casă a lui Mumbi fremăta în adierea vântului, iar ea se desfăta în tăcere cu peisajul din faţa ei.

îl văzu pe Kariuki, fratele ei mai mic, mergând pe câmp. Mumbi fu copleşită de afecţiune; se bucura că băiatul vine în vizită la ea. îl iubea pe Kariuki şi, înainte să se căsătorească, îi spăla şi îi călca mereu hainele cu grijă. Dimineaţa se trezea întotdeauna devreme şi îi pregătea ceaiul înainte să plece la şcoală. Deşi îi plăcea Kihika, cel puternic, îl admira şi se baza pe el, fără să-l înţeleagă, asupra lui Kariuki îşi revărsa dragostea de soră. Mergea deseori împreună cu Kariuki la plimbare prin ţinut. Asculta sporovăiala băiatului despre orice, de la şcoală până la femei. îl mai dojenea, fără să fie prea convingătoare, de câte ori făcea comentarii despre adulţi. Atunci, Kariuki se strâmba, iar zâmbetul ascuns al lui Mumbi se transforma într-un râs din toată inima.

Kariuki era îmbrăcat cu hainele de şcoală şi, când se apropie, Mumbi se sperie de expresia serioasă de pe faţa lui. Lumina din ochii ei se stinse, bucuria lăuntrică se preschimbă în îngrijorare şi îl luă imediat în primire:

— Ce ai păţit, Kariuki? S-a întâmplat ceva rău acasă

— ?Gikonyo e acasă? întrebă Kariuki, evitându-i ochii şi întrebarea.

— Nu, nu-i acasă. Dar ce s-a întâmplat? Ce m-ai speriat, ai o faţă...!

— Nu-i nimic. Doar că tata m-a trimis să-i zic lui Gikonyo să vină cu mine acasă. Şi tu la fel.

Băiatul se uita în pământ. Vocea i se stinsese într-o şoaptă, deşi se vedea că încearcă să îşi ascundă supărarea. Acum Kariuki ridică privirea către Mumbi, iar în ochi îi sclipi ceva ce aducea a lacrimi.

— E vorba despre fratele nostru, Kihika... Ah, Mumbi, Kihika a fugit în pădure ca să se lupte, adăugă el şi se prăbuşi în braţele lui Mumbi.

Pentru o clipă, sora îl îmbrăţişă pe frate; Thabai se învârti de jur împrejur sub picioarele lui Mumbi. Apoi pământul redeveni stabil şi aproape paşnic.

— Ce-i de făcut? întrebă ea.

---

2 **Estera, 7:6.**

1 **Gikuyu şi Mumbi – primii strămoşi ai neamului *agikuyu.***

1 **Literal: lemnul aprins arde până la capăt (în swahili, în original).**

1 **Dans şi cântec tradiţional gikuyu, foarte răspândit în anii 1920 şi interzis de administraţia colonială în 1930. Cântecul conţinea critici la adresa trădătorilor, coloniştilor şi misionarilor şi promova valorile tradiţionale gikuyu.**

1 **Ngai – zeul suprem în religia poporului gikuyu.**

1 Evanghelia după Matei, 16:24-25.

1 Laţ, legătură (în swahili, în original).

1 Evelyn Baring (29 septembrie 1903 – 10 martie 1973) – guvernator al Kenyei (1952-1959) în perioada revoltei Mau Mau.

Afară era întuneric. Wambuku şi Njeri plecaseră de la coliba lui Mbugua şi se îndreptau spre casă. Mergeau tăcute, fiecare absorbită de gândurile ei. Wambuku îşi amintea de scena din colibă, care o ajutase, pentru o vreme, să uite de necazul ei. Mbugua stătuse cu capul plecat, ascultând povestea lui Wambuku fără să o întrerupă. Abia când terminase se uitase la ea.

— A spus că locul lui e în pădure?

— Da.

— Ce i-o fi trecând prin în cap? N-am destul pământ cât să-i ajungă toată viaţa, lui şi copiilor copiilor lui?

Mumbi fu cea care trebui să găsească un argument, o justificare pentru durerea pricinuită.

— După arestarea lui Jomo, lucrurile s-au schimbat. Toţi mai-marii ţării au fost arestaţi şi nu ştim unde au fost duşi. Credeţi că, după ce a fost liderul Mişcării în regiunea lui, Kihika putea să scape de braţul greu al omului alb? A trebuit să aleagă între închisoare şi pădure. A ales pădurea.

— Facă Domnul ce crede cu el, zise Mbugua.

Wanjiku încuviinţă din cap, aprobând spusele soţului ei.

Wambuku îşi reţinu cu greutate lacrimile, dar acum, în întuneric, plânse în tăcere. Durerea ei se revărsă în cuvinte.

— Este demonul.

— O să te duci la el? întrebă Njeri.

— Nu! strigă ea cu patimă în bezna nopţii. A plecat departe de mine, a fugit din braţele mele. Njeri, l-am implorat să rămână, cu lacrimi în ochi. Da. Eram singuri în faţa casei mele. A venit să-mi spună că pleacă. O să-l aştept? I-am amintit o promisiune pe care mi-a făcut-o odată în Kinenie, că n-o să mă părăsească niciodată. Dar a plecat...

— Nu-l iubeşti? întrebă Njeri cu dispreţ şi superioritate în glas.

— Ba da... l-am iubit... M-am ţinut departe de alţi bărbaţi de dragul lui. Noaptea nu mă gândeam decât la el. îl

doream. L-aş fi putut salva. Era un bărbat puternic, Njeri, sigur pe el, dar şi slab, slab ca un copilaş.

— Nu l-ai iubit. L-ai vrut doar când s-a culcat cu tine, spuse Njeri cu o răutate neaşteptată, care o luă prin surprindere pe Wambuku.

— Nu poţi să mă înveţi tu ce e în inima mea.

— Unii nu ştiu ce e în inimile lor.

— Ştiu. Eşti geloasă.

— Pe tine? Niciodată.

Se despărţiră iară nici un alt cuvânt. Deşi Njeri era o fată scundă, silueta ei subţire o făcea să pară înaltă. Dar era ceva dur în această zvelteţe. Dispreţuia slăbiciunile femeieşti, cum erau lacrimile, şi, de câte ori aveau loc lupte în Kinenie, se bătea întotdeauna, chiar şi cu bărbaţi. Bărbaţii spuneau că e ca o pisică, pentru că puţini reuşeau să o domine cu forţa fizică. Acum se simţea superioară şi mai puternică şi nu-şi putea stăpâni dispreţul pentru Wambuku. Stătea singură în întuneric, în faţa casei, scrutând pădurea Kinenie cu privirea.

— Acolo e, îşi şopti ea.

Apoi i se adresă direct lui, cu o dăruire pătimaşă.

— Tu eşti războinicul meu.

Ridică vocea, eliberându-şi furia îndelung înăbuşită.

— Nu te iubeşte, Kihika. Nu-i pasă de tine.

Mai făcu câţiva paşi şi apoi se învârti, dorindu-şi ca valurile întunericului să-i poarte declaraţia de credinţă veşnică până la Kihika.

— Am să vin la tine, frumosul meu războinic, am să vin la tine, strigă ea, apoi alergă în coliba maică-sii, tremurând pentru că ştia că i-a făcut lui Kihika o promisiune fără cale de întoarcere.

Gikonyo se întorcea întotdeauna seara la o taină pe care o putea împărtăşi doar cu Mumbi şi pe care o păstra cu grijă. îşi vedea mai departe de atelier, Karanja şi ceilalţi se adunau acolo seara, blestemau şi îşi arătau atitudinea provocatoare şi repetau cu mândrie povestea vieţii ultimilor

bărbaţi care se alăturaseră lui Kihika. Wangari şi Mumbi vedeau că mâna tâmplarului nu mai era sigură când îşi trecea rindeaua peste suprafaţa lemnului. Wangari credea că înţelege motivul şi se temea. Dar cum putea explica strălucirea din ochii lui, însufleţirea din vocea lui, ca şi cum focurile de armă de avertisment şi goarna care îi anunţa pe oameni să-şi încuie uşile la ora 6 seara nu i-ar fi putut atinge bărbăţia? Numai Mumbi simţea că poate pricepe, pentru că ea cunoştea mâinile şi degetele care îi atingeau trupul; ştia puterea bărbatului ale cărui braţe o ţintuiau neajutorată la pământ. Iar trupul ei aştepta, cu aripile zbătându-se supuse. Acelea erau momentele când groaza şi blândeţea se amesteca; dar şi ea îl dorea, acum bucurându-se de întreaga ei putere femeiască, pentru că, atunci când bărbatul se prăbuşea în ea, blândeţea şi înţelegerea ei îl salvau şi îl readuceau la viaţă.

Nu voia ca el să plece şi se ura pentru laşitatea ei.

Mai fuseseră ridicaţi şi alţii, iar apoi trimişi în lagăre de concentrare – numite lagăre de detenţie pentru lumea din afara Kenyei. Peronul gării era acum pustiu tot timpul; fetele se topeau de dorul iubiţilor lor la adăpostul colibelor reci şi se rugau ca tinerii să se întoarcă repede din pădure sau din lagăre.

într-o bună zi, braţul omului alb bătu la uşa lui Mumbi. Aşteptase cu spaimă ziua aceasta, se înarmase să facă faţă chinului ei ucigător. Dar când veni vremea, se văzu lipsită de puterea de a-şi salva bărbatul. îşi adună toată voinţa şi forţa într-un strigăt care ajunse în inimile multora dintre cei de faţă: „întoarce-te la mine, Gikonyo”. Pentru că strigătul fusese ca un ţipăt de groază. Iar această groază înfrigurată cuprinse întregul Thabai când se află, mai târziu în aceeaşi seară, că Gitogo, băiatul surdomut al bătrânei, fusese împuşcat şi ucis de acei mesageri ai păcii omului alb.

Poate că nu ştiau că se cuvenea ca o campanie atât de importantă să înceapă cu sânge vărsat pe pământul din Thabai.

Gikonyo se îndrepta către detenţie cu un pas sprinten şi o încredere născută din cunoaşterea dragostei şi vieţii. Astea aveau să se termine curând, oricum. Jomo avea să câştige procesul, avocaţii lui fiind veniţi tocmai din ţara omului alb şi din India lui Gandhi. Ziua izbăvirii era aproape. Gikonyo avea să se întoarcă şi să-şi reia firul vieţii, dar de data asta într-o ţară a gloriei şi a belşugului. Asta voia să le spună maică-sii şi lui Mumbi în timp ce soldaţii îl duceau spre camionul care aştepta. Omul alb n-are decât să facă ce vrea; va veni ziua, era cu adevărat aproape, când se va întoarce în Thabai şi, împreună cu cei care fugiseră în pădure, vor cutremura pământul cu un cântec nou, la naşterea libertăţii.

După şase ani, imaginea acestui fir era cea care încă îl mai emoţiona cel mai tare când păşea de-a lungul unui drum prăfuit, îndreptându-se spre Thabai. îşi trase în jos pălăria (o cule- sese de pe marginea drumului) ca să ascundă smocurile de păr care mijeau pe capul lui ras de condamnat, un gest neputincios, căci pălăria însăşi era atât de ponosită. Haina foarte peticită, cândva albă – purtată în fiecare zi, devenise acum gălbuie şi maronie –, atârna lălâie pe umerii gârboviţi. Chipul lui, care cu şase ani în urmă strălucea de tinereţe, avea acum riduri subţiri care, atunci când ţinea gura închisă, îl făceau să pară mereu mânios, ca şi cum ar fi fost pe punctul de a deveni violent la cea mai mică provocare.

Pământul frământat şi accidentat cobora de ambele părţi; risipite pe fâşii de ***shamba*** aflate de o parte şi cealaltă a drumului erau recoltele sărăcăcioase, care abia îşi reveneau după seceta recentă, o nenorocire în plus care năpăstuise ţara în această perioadă, lăsând uscate şi crăpate feţele îngrijorate ale mamelor. Totuşi, Gikonyo nu

băgă de seamă cât de bolnăvicios arăta totul în jur pe când îşi croia drum înainte, mânat de imaginea lui Mumbi, aşa cum o lăsase. Imaginea îl îndemna tot înainte, trezind în el emoţii aproape nimicite de privaţiunile şi durerile aşteptării. Pustiit, rămas fără speranţe pentru obţinerea prea curând a independenţei, se agăţa de Mumbi şi Wangari drept singurele realităţi neschimbate.

Avea să le întâlnească în curând. Gândul părea să dea putere mădularelor lui obosite, ceea ce se vedea după cum încerca să meargă mai repede, paşii grăbiţi lăsând o dâră îngustă de praf în urma lui. Gikonyo tânjise după momentul acesta tot mai deznădăjduit cu fiecare zi care venea şi trecea. Dorul fusese suportabil în primele câteva luni de detenţie. Atunci deţinuţii cântau sfidător noaptea şi ziua şi râdeau dispreţuitor în faţa omului alb. Unii deţinuţi erau bătuţi, toţi erau interogaţi cu duritate de agenţii guvernului, a căror putere stătea tocmai în secretul care le înconjura titulatura – Divizia Specială. Deţinuţii se puseseră de acord să nu recunoască jurământul şi să nu dea detalii despre Mau Mau: cum putea cineva să dezvăluie forţa care uneşte ***agikuyu*** în lupta pentru libertatea africană? Sufereau toate nenorocirile pricinuite de omul alb, crezând cumva că laurii victoriei îi vor reveni celui care va rezista până la capăt.

Pentru Gikonyo, laurii aveau să fie înmânaţi de Mumbi, ale cărei mâini tremurau în timp ce ţinea frunzele verzi pe care şi le putea închipui aşa de clar. Reîntâlnirea lui cu Mumbi avea să vadă naşterea Kenyei noi.

în pofida acestui optimism, sau poate din cauza lui, prima răsturnare de situaţie l-a zdruncinat violent pe Gikonyo. S-a întors în celulă şi a încercat să descifreze implicaţiile celor întâmplate. Cum n-a reuşit, s-a alăturat celorlalţi deţinuţi pentru o încercare colectivă de a ajunge la dedesubturile acestei şmecherii drăceşti. Jomo pierduse procesul de la Kapenguria. Omul alb avea să-l reducă la tăcere pe tată, iar orfanii aveau să rămână fără ajutor.

La început, desigur, n-au crezut. Comandantul lagărului, un bărbat gras cu o piele ce părea pătată cu sânge în lumina soarelui, îi chemase din celulele lor neîncăpătoare în incintă şi le dăduse un radio, primul lor contact cu lumea exterioară. Comandantul, cu mâinile în buzunare (era amator de pantaloni scurţi kaki), stătea mai departe şi, cu un zâmbet satisfăcut, studia figurile şocate.

— O să vă spun ceva. Vă vine sau nu să credeţi, dar omul alb vrea doar să ne înfrângă cu minciuni, declarase Gatu, un deţinut din Nyeri, care le insufla întotdeauna putere şi speranţă.

Gatu avea un fel de a spune glume şi poveşti care îi silea pe toţi să asculte. Colţurile gurii îi erau arcuite într-un zâmbet sarcastic care-i înveselea pe deţinuţi, făcându-i să treacă de la tristeţe la râs şi entuziasm. Chiar şi felul în care mergea de obicei putea fi nespus de caraghios, fiindcă aproape imita mersul şi afectarea ofiţerilor albi şi a gardienilor din lagăr. Glumele şi poveştile lui aveau toate un tâlc. Faţa veselă şi ochii lui aveau unele trăsături de vădită înţelepciune. Dar în ziua aceea glasul îi era spart şi puţin convingător. Cu toate acestea, deţinuţii de la Yala se agăţau de vorbele lui şi răspundeau batjocurii tăcute a omului alb cu neîncredere făţişă, prost exprimată de rânjetele lor şovăitoare şi râsetele stridente.

Toţi deţinuţii se strecuraseră în culcuşurile lor de pe podea. Ziua evitau să discute despre Jomo sau să facă speculaţii în legătură cu urmările procesului de la Kapenguria. Refuzau să se privească în ochi unii pe alţii, ca să nu vadă ce credeau ceilalţi. Cu multă vreme în urmă, şi Tânărul Harry fusese arestat şi condamnat să trăiască singur, timp de şapte ani, pe o insulă din Oceanul Indian. Se întorsese un om înfrânt, care făgăduise cooperare eternă cu asupritorii săi, denunţând partidul pe care şi el îl clădise. Ce se întâmplase ieri se putea întâmpla şi azi. Acelaşi lucru, iar şi iar, de-a lungul istoriei.

Şi, într-o noapte, dintr-odată, toţi deţinuţii, până la unul, au dat crezare veştii. Nu şi-au afirmat convingerea unul în faţa altuia, însă s-au adunat în baracamentele lor şi au cântat:

Gi-i-kuyu na Mu-u-mbii Gi-i-kuyu na Mu-u-mbii Gi-i-kuyu na Mu-u-mbi Nikihiu ngwatiro.

Ziua izbăvirii fusese amânată pentru un viitor îndepărtat. Supraveghetorul lagărului venise cu un megafon şi, înconjurat de gărzi înarmate, le ordonase să se întoarcă în celule. Se împrăş- tiaseră fără să crâcnească (se auzea doar sunetul paşilor) şi fără să râdă.

Fuseseră abandonaţi într-un pustiu unde nu ajungea nici măcar o voce răzleaţă din lumea oamenilor. Asta îl înspăimânta pe Gikonyo, pentru că, în cazul ăsta, cine ar fi putut să-i salveze? Soarele era acum liber să-i pârjolească de tot şi ar fi fost îngropaţi în nisipul fierbinte, unde urmele mormintelor ar fi fost pierdute pe vecie. Acest gând îi pricinuia lui Gikonyo o disperare şi mai mare, aducându-i aminte de Mumbi şi Wangari: că identitatea lui, chiar şi în moarte, avea să fie ştearsă de pe faţa pământului; era un gând recurent, care îi provoca de multe ori sudori reci în nopţile friguroase. în astfel de momente, cuvintele ce alcătuiau rugăciuni nu-i ieşeau din gâtlej.

Cu toate acestea, deţinuţii de la Yala îşi respectau legămin- tele. Nu spuneau nimic despre jurământ. Gatu rămânea spiritul lor cel bun. Intrase în Mişcare în tinereţe şi se implicase activ în propaganda pentru şcolile independente din Nyeri. Credea cu tărie în Mişcare; nu vedea nici o altă perspectivă pentru obţinerea independenţei şi recâştigarea pământurilor pierdute. Fusese mare oficiant de jurământ în Nyeri şi mersese pe jos din sat în sat. Gatu avea cunoştinţe despre partidele politice şi mişcările de eliberare din alte ţări. De multe ori îi încânta pe ceilalţi deţinuţi cu poveşti despre India şi procesele lui Nehru şi Gandhi. Le spunea şi despre războiul de independenţă american şi despre cum Abraham Lincoln

fusese ucis de britanici pentru că îi condusese pe negri în revoltă. Napoleon fusese un războinic, de fapt unul dintre cei mai mari războinici din istorie. Britanicii făceau pe ei în propriile case numai când îi auzeau vocea. Poveştile astea îi înveseleau. Simţeau că Gandhi, Napoleon şi Lincoln vegheau asupra poporului negru din Kenya în lupta lui pentru eliberare. Chiar şi gardienii africani erau impresionaţi de poveştile lui Gatu; ascultau cu încântare amestecată cu teamă şi, cu expresii nepăsătoare pe chipuri, îl ocărau pe Gatu pentru gura lui mare. Dar nu puneau suflet în mustrări şi nu-l opreau.

Bărbaţii făceau planuri pentru perioada de după detenţie. Discutau despre educaţie, agricultură sau guvern, iar Gatu născocise istorisiri pentru toate aceste subiecte. De exemplu, le spunea o poveste minunată despre ceea ce se întâmplase odată în Rusia, unde omul de rând, chiar fără să ştie să citească, să scrie sau să vorbească o singură vorbă în engleză, conducea efectiv guvernul. Iar acum toate popoarele din lume se temeau de Rusia. Oricâtă bătaie primea, nimic nu-l putea reduce la tăcere pe Gatu. Se întorcea la ceilalţi şi reproducea scena abia petrecută în birou, maimuţărind glasurile şi trăsăturile englezilor. în cele din urmă, l-au închis în celula lui, de unul singur. Zile în şir n-a avut voie să vadă soarele sau să schimbe o vorbă cu cineva. I se dădea mâncare o dată pe zi, iar el o mânca în beznă. Mai târziu, i-au dat drumul şi s-a alăturat bărbaţilor din baracamentul lui.

— Ce s-a întâmplat? l-au întrebat deţinuţii cu nerăbdare, o mărturisire a faptului că le lipsise.

— Lăsaţi-i baltă pe oamenii ăştia! Sunt proşti, proşti ca noaptea. Dar am să vă spun în schimb povestea toată a vieţii mele. M-am născut într-o vale. Iarba din vale, frate, era înaltă şi de un verde crud. Soarele strălucea în fiecare zi. Şi cădea şi ploaia, iar pomii fructiferi răsăreau din pământ. De multe ori, stăteam în iarbă la soare, cu un fruct în mâini, şi ascultam susurul râului şi animalele sălbatice.

Nimeni nu mai ştia despre valea asta şi nu mă temeam de nimic. Apoi, într-o bună zi, am fost uimit să primesc un musafir neaşteptat. Ghiceşte cineva cine era? Oricum, vă închipuiţi ce surprins am fost când am văzut-o pe vestita regină – regina Angliei. A spus (şi i-a maimuţărit vocea): „De ce stai în locul ăsta întunecat? E ca o celulă de închisoare rece şi întunecoasă”. Stăteam acolo, în iarbă. Vedeam că e destul de surprinsă, normal, pentru că nu eram impresionat de buzele ei pătate de sânge. „îmi place unde sunt”, i-am spus şi am rămas în continuare culcat pe jos. Mi-a spus (o maimuţăreşte): „Dacă îmi vinzi mie valea ta, o să te las... o dată”. Femeile sunt femei, ştiţi voi. „în ţara mea, i-am spus, nu cumpărăm aşa ceva de la femei. Le luăm gratis”. Dar, frate, îmi dădea bătăi de cap mădularul. Nu mai văzusem de mulţi ani o femeie. Oricum, înainte să apuc să mai zic ceva, şi-a chemat soldaţii, care mi-au legat mâinile şi picioarele şi m-au târât din vale. Tocmai m-am întors de acolo şi de aceea, domnilor, sunt iar alături de voi, în caz că vă întrebaţi. Frate, continuă el după ce se stinseră râsetele, aş vrea să fi fost de acord pe loc să-mi mulţumesc mădularul, că încă îmi dă bătăi de cap şi azi.

Ceilalţi râseră în continuare.

— Arată-ne cum mergea, strigă unul dintre bărbaţi.

Gatu se ridică în picioare şi imită întreaga scenă, printre murmure şi comentarii de apreciere.

Comandantul lagărului îl avertizase, „Te prindem noi!” Gatu devenise simbolul rezistenţei lor colective.

Gikonyo nu reuşise să înţeleagă niciodată cum se ţinea Gatu atât de tare, deşi era întotdeauna ales pentru tortură. Oare să fi fost imaginaţia? Sau era făcut din fier?Mergeau să spargă piatră într-o carieră la opt kilometri de Yala. Piatra era pentru construcţia caselor noilor ofiţeri şi gardieni. Lagărul Yala se extindea. Veneau tot mai mulţi deţinuţi, singurul contact cu lumea exterioară. Gikonyo şi ceilalţi mer geau prin nisipul fierbinte, printr-un peisaj arid, punctat cu hăţişuri de cactuşi şi copăcei cu spini şi fără

frunze. Gikonyo ridica şi cobora un ciocan uriaş, până intra într-un ritm mecanic. Era cald. Şiroia sudoarea pe el, iar cămaşa i se lipea de trupul năclăit. Terenul neted, neîntrerupt de nimic, se aşternea dinspre deal către coastă, dispărând într-o licărire cenuşie. Dintr-odată, Gikonyo se trezi stăruind asupra unui subiect care îi purtă inima şi mintea într-o lume diferită de cea a carierei şi a ţinutului Yala. Curând după ce se căsătorise cu Mumbi, voise să-i dea un dar, ceva făcut cu mâinile lui. Se gândise la multe lucruri pe care le-ar fi putut face pentru ea, dar nu se putuse hotărî la nici unul dintre ele. Apoi, într-o zi, le auzise pe Mumbi şi Wangari vorbind despre scăunelele tradiţionale gikuyu. „în zilele noastre, nu mai există cioplitori în lemn”, zisese Wangari. „Aşa că nu mai avem decât spătare şi şezuturi de scaun prinse în cuie.” Imediat, Gikonyo simţi cum îl mănâncă degetele să sculpteze un scăunel. Voia să cioplească unul care să fie diferit de toate celelalte. Şi, timp de un an întreg, dorinţa punea stăpânire pe el în momente şi locuri ciudate. I se întâmpla să se aprindă, dar nu reuşea să găsească niciodată un motiv. Iar acum, în carieră, se trezi gândindu-se la scăunel, stăruind asupra a tot felul de motive. încă mai era în această dispoziţie când veniră cele câteva minute de odihnă, iar Gikonyo se aşeză lângă Gatu. Pe faţa lui Gatu se citea epuizarea.

— Ce s-a întâmplat, omule? îl întrebă Gikonyo.

— Nimic.

Privirea lui era îndreptată dincolo de carieră, către un tărâm aflat departe.

— Parcă te-ai gândi la ceva, continuă Gikonyo, gândindu-se la un motiv care tocmai îi venise în minte.

— La ce ne-a mai rămas să cugetăm?

— La libertate! zise Gikonyo triumfător.

— Libertate! Da, libertate, zise Gatu încet, cu o voce stinsă, care suna ca un strigăt înăbuşit.

Tonul lui ruinase subiectul discuţiei, iar Gikonyo se deprimă. Deodată, Gatu întoarse privirea către Gikonyo.

Gikonyo simţi legătura extraordinară creată între ei. Se strădui să nu o facă, dar până la urmă cedă, aşa că el fu cel care-şi deschise inima în faţa lui Gatu. îi povesti despre Thabai, despre Wangari, despre Mumbi. Îi povesti despre armonia trupească şi spirituală dintre el şi Mumbi. Şi în cele din urmă Gikonyo îi spuse lui Gatu despre marea lui dorinţă de a o mai vedea măcar o dată pe Mumbi.

— Păi, nici măcar nu i-am spus la revedere când m-au luat soldaţii.

O vreme, fu ca şi cum i se luase o greutate de pe suflet; dar imediat Gikonyo se simţi puţin ruşinat că îşi dăduse frâu liber. Tăcerea lui Gatu, după şuvoiul lui de cuvinte şi sentimente, era ca o mustrare. Gatu îşi întoarse atunci privirea de la Gikonyo şi, în timp ce privea în depărtarea care licărea, vorbi cu o voce clară, egală, aproape în şoaptă.

— Un anumit bărbat, singurul fiu al părinţilor lui, şi-a dorit odată o femeie. Şi femeia voia să se mărite cu el şi să aibă copii. Dar bărbatul tot amâna căsătoria, pentru că voia să ridice o colibă nouă, aşa încât copiii să se nască într-o altă colibă. „Putem s-o clădim împreună”, îi spunea ea adesea. Până la urmă, ea s-a săturat să-l tot aştepte şi să lase sămânţa vieţii să se usuce în ea. S-a căsătorit cu alt bărbat. Primul bărbat a încercat în continuare să ridice coliba. N-a fost terminată niciodată. Poporul nostru spune că ridicarea unei colibe e ceva care durează o viaţă. Ca urmare, bărbatul n-a avut niciodată o femeie sau copii care să-i poarte mai departe focul familiei.

Apoi îşi opri privirile asupra lui Gikonyo şi continuă ca şi cum ar fi vorbit direct cu inima lui.

— Aşa că, vezi tu, cu toţii am pierdut câte ceva... pentru cauză. Trebuie, trebuie să rămânem puternici împreună!

După ce-şi termină povestea, Gatu se ridică în picioare şi se îndepărtă de Gikonyo.

„Slab, slab ca oricare dintre noi”, îşi şopti Gikonyo în sinea sa, cuprins întâi de milă.

Gatu păruse aşa de sigur, aşa de rezistent, aşa de capabil să râdă de el şi de alţii. Apoi, deodată, mila lui Gikonyo se schimbă în ură, atât de intensă, că nu o putea înţelege.

„Deci de asta e el aşa de puternic. Nu are o femeie ca Mumbi. Cum îndrăzneşte să-mi vorbească mie despre forţa colectivă?”

Soldaţii veniră după Gatu la carieră. Chiar în seara aceea, ceilalţi îi găsiră trupul atârnând lângă zidul celulei sale.

— S-a spânzurat... le zise comandantul râzând. Vinovat, vedeţi! Dacă nu mărturisiţi, o să sfârşiţi ca el.

Peste Yala se lăsă întristarea. Nu reuşeau să facă front comun după uciderea lui Gatu. întâmplarea îl zguduise pe Gikonyo. „Ar fi trebuit să-mi dau seama că o să se întâmple”, îşi spunea el, înspăimântat de propria slăbiciune.

Nopţile urmau zilelor cu o monotonie neabătută. Aşa că Gikonyo începu să se plimbe prin incintă seara, înainte de apus. Zidurile fiecărui baracament în care era împărţit lagărul erau întărite cu sârmă ghimpată; zidul care înconjura întregul lagăr era acoperit cu sârmă ghimpată. Dimineaţa lăsau în urmă sârma ghimpată îndreptându-se către drumuri şi cariere; seara se întorceau la sârma ghimpată. Sârmă ghimpată, sârmă ghimpată peste tot. Aşa era azi, aşa avea să fie mâine. Sârma ghimpată îi înceţoşa vederea. Dincolo de ea nu se mai afla nimic. Vocile omeneşti amuţiseră. Afară, lumea murise. Nu, se gândi el în timp ce se îndrepta către gardul de sârmă ghimpată, poate îi surziseră urechile, îi orbiseră ochii. Zile întregi o duse fără mâncare şi trăi fără apă, dar nu se simţea înfometat sau slăbit.

într-o seară, privea în gol la sârma ghimpată şi, cu un entuziasm brusc, vru să plângă sau să râdă, dar nu făcu nici

una, nici alta. încet şi cu sânge rece (se afla în afara propriului trup şi îşi urmărea acţiunile ca şi cum ar fi fost la distanţă), îşi împinse mâna dreaptă în sârma ghimpată şi îşi apăsă trupul în ghimpii metalici ascuţiţi. Gikonyo simţi împunsătura în carne, dar nu şi durerea. îşi trase mâna înapoi şi privi sângele picurând; se cutremură şi simţi o veselie bizară.

Gardianul ţinea hotărât arma, aşteptând ca Gikonyo să încerce să fugă şi, văzând că nu o face, îl strigă. Gikonyo auzi vocea, un ecou îndepărtat, şi merse spre ea, exaltat de noua sa trăire. Dintr-odată, stătea în faţa gardianului, îl privea cu insolenţă şi apoi ridică mâna pentru ca gardianul să vadă sângele şi, poate, să-l invidieze. Gardianul (unul dintre puţinii blânzi) văzu licărirea din ochii lui Gikonyo.

— Du-te şi odihneşte-te, îi zise, după care se întoarse brusc şi se îndepărtă, aproape fugind, de râsul straniu al lui Gikonyo.

în celulă, lui Gikonyo i se păru că totul – sârma ghimpată, lagărul Yala, Thabai – dispăruse într-o negură străvezie. Se strădui fără succes să-şi aducă aminte de faţa lui Mumbi, dar nu era decât o succesiune de imagini, fiecare ştergând-o pe cea de dinainte. Oare murise? îşi duse mâna la piept, simţi bătaia inimii şi ştiu că este viu. Şi atunci de ce nu putea reface în minte trăsăturile lui Mumbi? Poate că şi ea se topise în negură. încercă să retrăiască scena din pădure şi fu surprins că nu putea simţi nimic; dorinţa, bărbăţia deplină, vocea pătrunzătoare a lui Mumbi, izbucnirea, nu avu nici un sentiment, nici măcar ca o amintire din trecut. Şi în tot acest timp, Gikonyo se văzu pe sine – fiecare gest, şirul gândurilor. Era şi înăuntrul, şi în afara sa – într-o transă, cântărind totul cu calm şi doar uşor nedumerit de pierderea memoriei. Poate că sunt extenuat, îi trecu prin minte. Dacă mă ridic, tot ceea ce mă face să fiu ceea ce sunt va reveni la viaţă. Aşa că se ridică în picioare şi, într-adevăr, lucrurile părură să reintre rapid în normal. Camera, de exemplu, se învârti de jur împrejur... încercă să

meargă; îl cuprinse deodată panica, se clătină lângă perete, iar din gură îi ieşi un geamăt în timp ce se prăbuşi înapoi pe podea, într-o beznă totală.

Treptat, începu să audă un sunet slab de paşi foşnind prin frunzele uscate dintr-o pădure. îşi încordă auzul pentru a prinde sunetul, care deveni glasul lui Mumbi. înălţă capul şi văzu zâmbetul ei de înger şi mâinile în care ducea o torţă aprinsă ce risipea bezna în calea ei. Voia să îl ridice, ea, care părea aşa de neprihănită, o realitate pură într-o lume de umbre schimbătoare. Neprihănirea ei îl zdrobea, îl dobora, îl copleşea. Dar ştiu că Răscumpărătorul meu este viu[1], îi strigă el, îngenunchind în faţa ei, când, deodată, îl copleşi un nou val de exaltare şi îşi dori să se stingă înlăuntrul ei, ca în ziua aceea, în pădure, astfel ca prin moarte să poată trăi. Cu siguranţă că ea l-ar fi primit, se gândi Gikonyo, în timp ce, încă stăpânit de extaz, se cufundă într-un somn adânc.

Se trezi dimineaţă şi îşi dădu seama că e lihnit de foame. Mâna dreaptă, cu încheietura umflată, îl durea. Nu-şi amintea limpede ce se întâmplase în seara de dinainte. Ştia doar că s-a trezit dintr-un vis ireal, în care pribegise fără încetare de când fusese spânzurat Gatu. Dorinţa de a o vedea pe Mumbi era prezentă. Mintea îi era limpede şi ştia, fără urmă de vinovăţie, ce avea să facă. Vestea se răspândi. Toţi deţinuţii din Yala se înghe- suiră lângă zidurile baracamentelor şi îl priviră cu duşmănie rece. Gikonyo îşi îndreptă toate gândurile asupra lui Mumbi, temându-se că puterea îi va părăsi genunchii sub privirile tăcute ale celorlalţi deţinuţi. Păşi mai departe, iar zgomotul picioare-lor pe caldarâmul care ducea către biroul unde aveau loc trierea, interogatoriile şi mărturisirile părea, în lipsa oricărui alt sunet, fără rost de strident. Uşa se închise în urma lui. Ceilalţi deţinuţi se întoarseră în celulele lor, aşteptând o altă călătorie spre carieră...

---

1 **Iov, 19:25.**

Când Gikonyo părăsi drumul şi o luă pe o potecă de pe câmp, încă mai putea auzi ecoul paşilor săi pe caldarâm, cu patru ani în urmă. Paşii îl urmăriseră de-a lungul conductei, pentru că, în pofida mărturisirii, Gikonyo nu fusese eliberat imediat. La interogatoriu refuzase să dea numele oricui altcuiva implicat în oficierea jurământului. Oare paşii o să-l urmărească pentru totdeauna? se întreba el, deodată înspăimântat că se va întâlni cu vreun cunoscut de pe vremuri. Nu se simţea victorios, cu atât mai puţin erou. Laurii verzi nu erau pentru el. Dar Gikonyo nici nu li voia. Nu voia decât s-o vadă pe Mumbi şi să reia firul vieţii de unde îl lăsase.

Pe străzi, copii dezbrăcaţi pe jumătate sau de-a binelea se jucau, aruncând cu ţărână unii într-alţii. O parte din praf îi intră lui Gikonyo în ochi şi pe gât; îşi frecă ochii cu dosul mâinii (lăcrimând) şi tuşi iritat. Opri nişte femei ale căror figuri nu le recunoştea şi le întrebă încotro e coliba lui Wangari. Unele îl priviră fix cu ostilitate vădită, iar altele scuturară din cap cu nepăsare, făcându-l să fie şi nerăbdător, şi furios. Până la urmă, un băieţel îi arătă drumul către colibă. îndreptându-se spre ea, Gikonyo se întreba ce o să facă atunci când se va afla faţă în faţă cu Mumbi. Entuziasmul fu urmat de îndoială; şi dacă Mumbi era la râu sau la cumpărături când ajungea el? Oare ar fi fost în stare să mai aştepte încă o oră sau două până să o vadă?

De fapt, aproape că se lovi de ea în uşă. îl privi o clipă sau două, scoase un strigăt involuntar, aproape răguşit, şi, cu gura încă întredeschisă, se dădu un pas în spate, ca şi cum ar fi vrut să-i facă loc să intre. Gikonyo văzu un copil prins în cureluşe în spatele ei. Braţele lui ridicate rămaseră încremenite în aer. Apoi căzură încet pe lângă corp. I se pusese un nod în gât.

— Chiar tu eşti? vorbi Mumbi prima.

— Da. Pe cine aşteptai? şopti el.

Din colibă ieşea fum care îi venea în faţă, aşa că fu nevoit să se dea un pas înapoi, mărind spaţiul dintre el şi Mumbi. Copilul începu să plângă. Mumbi îi aruncă o scurtă privire maternă, înainte să se uite din nou la soţul ei.

— Tu? întrebă din nou. Ştiam că ai să vii, dar nu te aşteptam aşa curând.

— Aşa curând?

Gikonyo îi repetă cuvintele, măsurând în sinea lui distanţa de şase ani. Nimic nu părea real. Nu putea pricepe înţelesul celor spuse de ea.

Trezită de glasuri, Wangari ieşi din colibă şi se repezi către Gikonyo.

— Fiul meu! strigă ea, cu braţele încolăcite în jurul mijlocului lui şi lacrimi şiroindu-i pe faţa scofâlcită.

Gikonyo îşi simţi trupul încordându-se în îmbrăţişarea maică-sii. Ştia fără să-i spună nimeni că pruncul prins în spatele lui Mumbi era rodul seminţei altui bărbat. Mumbi se culcase cu alţi bărbaţi în lipsa lui. Anii de aşteptare, de speranţe pioase, paşii pe caldarâm, toate i se adunau în suflet pentru a-şi bate joc de el. Omoar-o şi pe ea, şi pe copil... şi isprăveşte cu tot chinul, se gândi el. Şi chiar se desprinse din îmbrăţişarea lui Wangari pentru a face asta, într-un impuls de moment. Dar rămase ţintuit locului. Wangari aruncă o privire spre Mumbi, care intrase deja în colibă, de unde i se auzea vocea încercând să potolească pruncul care plângea.

— Intră în colibă, îl invită Wangari.

Gikonyo se lăsă condus în coliba plină de fum, ca şi cum propria lui voinţă era amorţită. înăuntru, Mumbi ţinea copilul în braţe şi îl hrănea la sân. Gikonyo se aşeză pe un scaun. Când şi când, ea îi arunca o privire. îşi bate joc de mine, se gândi el.

Ochii îi fugeau de la Wangari la Mumbi şi apoi de jur împrejurul colibei, încercând să aleagă un obiect care l-ar fi putut ajuta să se concentreze. Junghiul dureros pe care îl simţise în inimă cu câteva minute în urmă fusese acum înlocuit de o întristare adâncă. Viaţa nu avea culoare. Era

doar o foaie goală fără sfârşit, foarte netedă. Nu existau văi, nici râuri, nici copaci – nimic. Şi cine s-ar fi gândit că viaţa e ca un fir pe care îl poţi ţese în continuare după modelul pe care ţi-l alegi? Era vag conştient că e obosit. Undeva, în zona aceea îndepărtată, ascunsă, a minţii sale se alcătuiau cuvinte. Gikonyo îşi mişcă mecanic buzele şi cuvintele ieşiră, clare, fără să fie încărcate de vreo emoţie, poate cu excepţia unei curiozităţi nepăsătoare:

— Al cui e copilul?

Mumbi nu făcu decât să se uite la Gikonyo şi la peretele din partea opusă. Wangari simţi durerea fiului şi chinul fiicei. îşi căută în suflet vorbe de alinare. Ştiuse dintotdeauna că adevărul va fi greu de dus: iar acum îşi dorea să reverse asupra lui puterea şi blândeţea unei mame când avea să spună adevărul.

— E copilul lui Karanja! spuse ea direct.

Aşteptă liniştită ce avea să se întâmple. Se pregătise pentru un geamăt, un ţipăt sau o încercare de a o ucide pe Mumbi. Dar nu pentru asta, nu pentru muţenia asta de animal.

— Karanja, prietenul meu? întrebă el cu aceeaşi voce indiferentă, mai mult nedumerit decât îndurerat.

— Da. Se întâmplă, vorbi ea din nou şi aşteptă.

Copilul dormea acum pe coapsele lui Mumbi, iar Mumbi stătea aplecată în faţă, cu mâna stângă sprijinind delicat, dar ferm spatele şi capul copilului. Braţul drept, îndoit de la cot, se odihnea pe genunchi, cu degetul mic apăsând uşor buza de jos şi scoţând la iveală dinţii ei albi ca laptele.

Gikonyo nu se mişcă. Nu făcea decât să stea, lăsat pe spate, rezemat de un stâlp din spatele lui, cu ochii când nemişcaţi, când mişcându-se, fără să priceapă nimic. Nici chiar gândul că Mumbi fusese în paturile altor bărbaţi în fiecare noapte în ultimii şase ani nu părea să-l tulbure. Ca şi cum ar fi fost amorţit, Gikonyo nu simţea rana; şi nu putea spune ce-i provocase această istovire teribilă.

— Sunt obosit, mamă. Am venit cale lungă şi vreau să dorm, spuse el.

Wangari nu înţelegea. Iar acum Mumbi începu să plângă.

Nu reuşi să adoarmă. Gikonyo stătea întins pe spate şi scruta întunericul, conştient în fiecare clipă de răsuflarea grea a celor două femei. Şase ani aşteptase ziua asta; şase ani, petrecuţi în şapte lagăre de detenţie, tânjise după ea, simţind mereu că sensul vieţii era cuprins în revenirea lui definitivă la Mumbi. Nimic altceva nu contase: lagărele, munţii, văile, totul putea fi şters de pe faţa pământului şi Gikonyo n-ar fi făcut decât să se uite, fără să stea pe gânduri, dacă ar fi ştiut că, până la urmă, avea să se întoarcă la femeia pe care o lăsase în urmă. Nu se aşteptase, nu se gândise niciodată că ar fi putut fi o întoarcere la muţenie.

Mai putea fi trecută acum valea tăcerii dintre el şi acea femeie? Şi ce rost ar avea s-o treacă, dacă de cealaltă parte ar ajunge la o femeie care abia aşteptase să dispară după colţ ca să alerge în pat cu alt bărbat? Nu, tăcerea aceasta era veşnică. Pe vremuri, în atelierul lui, discuta fără vorbe cu Wangari; o privea în ochi şi îi înţelegea temerile şi neliniştile, dar şi ambiţiile pe care le avea pentru el. Se mişca prin coliba veche cu mândria şi siguranţa unei mame, în care el avea încredere. Ştia când se ducea la râu, la prăvălii sau la ***shamba.*** Mumbi venise şi îşi găsise locul în acest tipar, aducând cu ea în casă conversaţie şi viaţă, o vitalitate nouă. Mumbi fusese cea care, în pat, cu capul pe pieptul lui sau răsuflând lângă el, îl învăţase, îl făcuse să înţeleagă că nu există nimic ca atingerea unei femei. Ce fusese dincolo de această atingere, de această comuniune care, pentru el, dăduse vieţii rost şi limpezime? Averea şi puterea nu erau importante dacă nu îmbogăţeau acea comuniune tăcută din care se ridică şi se deschid către soare toate vietăţile. Tăcerea la care revenise acum era moartă. Zăcea deci în pat şi privea imaginile nesfârşite

care-i tulburau creierul înfierbântat. Poate că lumina zilei îi va arăta calea.

Dar soarele nu aduse mângâiere. Dimineaţă devreme, copilul ţipă cerând atenţie, Mumbi aprinse focul şi îl luă din nou la sân. Copilul se smiorcăi în continuare, călcându-l pe nervi pe Gikonyo. Trânteşte copilul de pământ, fa mizeria aia să tacă, se gândi el, fără să încerce măcar să se ridice din pat. Nu voia să vadă ochii, nasul, gura lui Mumbi – şi totuşi ce dulce chin fusese chipul ei pe când fusese închis! Acum îi era silă în sinea lui fie şi numai la gândul trecător că mâinile lui Mumbi i-ar putea atinge trupul. Copilul se opri din plâns şi scâncit în vreme ce sugea la sânul mamei. Poate că nu era bine să ucidă copilul; situaţia care dusese la apariţia copilului i-ar fi frământat pentru totdeauna mintea: Mumbi se dusese în patul altui bărbat, lăsase, de fapt ţinuse între coapse, în carnea ei, mădularul flasc al altui bărbat, întâmpinase cu frenezie în ea explozia seminţei a acelui bărbat. Şi nu doar o dată, ci în fiecare noapte din ultimii şase ani. Trădase legătura, secretul dintre ei: sau poate că între ei nu fusese niciodată nici o legătură, poate că între doi oameni nu poate lua naştere nimic. Omul trăieşte singur şi, ca Gatu, pleacă în mormânt singur. Gikonyo sorbi cu lăcomie o plăcere amară din această cugetare pe care o considera o cumplită revelaţie. Să trăieşti şi să mori de unul singur era adevărul ultim.

Ieşi din colibă – ce duhnea a fum gros – şi rătăci prin satul Noul Thabai, unde o stradă dădea într-alta, iar în urma paşilor săi rămâneau dâre de praf. Aerul îl sufoca; Thabai nu era decât un alt lagăr de detenţie; oare o să scape vreodată din el? Dar unde să se ducă? O luă pe drumul pietruit care îl duse la Rungei. Prăvăliile indiene fuseseră mutate într-un centru nou; clădirile înalte erau făcute din piatră; lumina electrică şi străzile pietruite făceau locul să pară ca o bucăţică dintr-un oraş mare. Canalizarea mirosea; nu mai fusese curăţată de un an. Merse mai departe şi ajunse la prăvăliile africane din Rungei; erau închise toate;

iarba înaltă şi tufele sălbatice se căţărau pe zidurile construcţiilor ruginite şi acopereau terenul unde fusese cândva piaţa. Cele mai multe dintre clădiri aveau pereţii dărăpănaţi, în ei se căs- cau crăpături, uşi sparte şi rupte ce se holbau la el – ruine care aminteau vag de o civilizaţie de odinioară. La uşa uneia dintre construcţii, Gikonyo luă o scândură ruptă; literele şterse de pe ea, majuscule, rămăseseră şchioape; dar, după ce le cercetă cu atenţie, reuşi să distingă cuvântul „HOTEL". înăuntru era un morman de gunoi; deasupra erau împrăştiate cioburi de porţelan spart, farfurioare şi pahare. Bătu, ciocăni şi lovi peretele cu capătul ascuţit al scândurii rupte; deodată, începură să cadă ciment şi pământ, sfarâmicios, tot mai mult, şi se părea că peretele se va desprinde şi se va prăbuşi. Gikonyo fugi afară, temându-se de clădire şi de Rungei, care părea bântuit de stafii, şi nu se opri din goană până nu ajunse pe câmp. Prăvăliile africane, aşa cum află mai târziu, fuseseră închise ca represalii colective împotriva culmilor. Gikonyo o luă pe cărări prin câmpurile îngrijit împrejmuite – rezultatul comasării terenurilor dar încercă să închidă ochii la orice alte noi schimbări. Gikonyo tresărea şi tremura de câte ori se atingea de ceva, arbust sau iarbă. Se opri pe culme şi se mai uită o dată la satul nou – colibe, iarbă, vieţi înghesuite laolaltă. Fumul albăstrui venit de la câteva colibe se pierdea în soarele strălucitor al amiezii. Aseară totul fusese diferit; atunci, fumul care se încolăcea peste acoperişurile diferitelor colibe se strângea într-o boltă nemişcată, încremenită deasupra satului. în depărtare, razele sângerii ale soarelui care apunea se desfăceau dinspre mijloc şi se risipeau în diverse nuanţe de maroniu şi galben la capete, topindu-se apoi într-un cenuşiu închis. Acum nu-l mai atrăgea nimic din satul nou; colibele nu-i mai făceau inima să tresalte ca în seara de dinainte. Mai exista vreun loc unde să se ducă, putea pleca în altă ţară? Paşii pe caldarâm, copilul care plângea şi imaginea mamei care îl alăpta l-ar fi bântuit pentru totdeauna.

Gikonyo îşi aminti deodată că ar fi trebuit să-i raporteze comandantului sosirea în sat. Starea de Urgenţă nu se încheiase încă: când omul alb cânta, toată lumea trebuia să joace după placul lui, oricât de neplăcut ar fi fost. Nu-i fu deloc greu să găsească locuinţa comandantului. Era în interiorul complexului care adăpostea postul Gărzii Civile din Thabai. De cealaltă parte a postului, dedesubt, se întindea lungul drum pietruit de la Nakuru până la oraşul cel mare.

Stătea în uşa casei comandantului, iar pământul începu să i se clatine sub picioare. Gikonyo se holba la figura severă a comandantului. Soarta îşi bătea joc de el. Nu se putea aşa ceva.

— Intră, te rog, spuse Karanja.

Gikonyo era zdruncinat şi incapabil să înţeleagă – Karanja, comandant, Karanja stând drept în spatele unei mese, cobo- rându-şi acum sprâncenele, încruntarea sporindu-i severitatea figurii.

— Am zis să intri, repetă Karanja pe un ton inutil de ridicat.

Gikonyo intră, precaut, în timp ce prin cap îi treceau gânduri contradictorii. Se aşeză pe un scaun şi îşi muşcă buza de jos ca să-şi potolească amărăciunea din pricina căreia aproape că-i dăduseră lacrimile, în timp ce un murmur îi trecea, în acelaşi limp, prin cap şi suflet: Dumnezeu e nemilos, altfel de ce nu-l cruţase de această umilinţă? Şi îl văzu pe Karanja, fostul lui prieten, urmărindu-i flecare reacţie, Karanja care îi vorbea acum lui Gikonyo cu răceală, ca şi cum nu l-ar fi cunoscut, ca şi cum Gikonyo ar fi fost un ucigaş.

— Ia să vedem, zise Karanja, trăgând o foaie de hârtie tipărită care atârna pe perete. Eşti... ah... Gikonyo, fiul lui... ah... Waruhiu, continuă el, bifând ceva pe hârtie.

Gikonyo privea, cu capul plecat, ca un bătrân, şi îşi muşca tare buza de jos.

— Ascultă-mă cu atenţie. Acum te-ai întors la viaţa normală în sat. Oamenii de aici respectă legea, înţelegi? Fără întruniri seara, fără poveşti despre Gandhi, Unitate şi toate cele. Omul alb e aici şi aici rămâne.

Gikonyo se ridică pe neaşteptate în picioare şi, fără să ştie ce face, porni spre uşă. Karanja îl lăsă să ajungă până la uşă şi apoi strigă:

— Stai!

Gikonyo se opri, ca şi cum ar fi fost paralizat de voce, şi apoi se întoarse, aşteptând.

— încotro?

— Nicăieri! şuieră el, repezindu-se spre masă, cu mâinile întinse, îndreptate spre gâtul lui Karanja.

Ajuns lângă masă, se opri brusc şi scoase un strigăt de spaimă: Karanja îndrepta un pistol spre inima lui Gikonyo.

— Stai jos, Gikonyo.

Gikonyo se aşeză înapoi pe scaun, cu trupul tremurând vizibil; totul părea un vis, dar el scuipă pe podea, exprimând cât de multă scârbă putea prin acest gest.

— Poţi să scuipi pe podea, zise Karanja, vădit triumfător, lăsându-se pe scaun şi aşezând pistolul pe masă. Dar lasă-mă să-ţi spun prieteneşte – trebuie să-ţi înveţi lecţia. Vezi foişorul de afară? E de ajuns să spun ce tocmai ai făcut şi te muţi în turn o săptămână, două.

Totul se petrecuse atât de repede, că Gikonyo nu-şi putea pune ordine în sentimentele şi gândurile care i se învârtejeau în minte: ştia doar că bărbatul alături de care depusese un jurământ să lupte împotriva omului alb îi vorbea acum despre puterea omului alb, bărbatul cu care cântase cândva la chitară, care venea deseori la atelier la palavre ţipa acum la el.

Abia după ce ajunse în faţa casei şi biroului comandantului îşi aduse aminte că tot Karanja era şi cel care se culcase cu Mumbi, bărbatul pentru care purtase ea nouă luni un copil în pântec. Dintr-un motiv oarecare,

creierul lui înfierbântat nu reţinuse numele lui Karanja: toată noaptea trecută şi toată ziua se gândise doar la Mumbi culcându-se cu alţi bărbaţi. Nici măcar o singură dată, nici măcar în birou nu-l legase pe Karanja de celălalt chin al său, care se găsea, cum s-ar zice, în alt compartiment al minţii. Dar acum imaginea lui Mumbi gemând de plăcere în timp ce trupul ei gol purta greutatea lui Karanja îl consuma cu totul. Refacu scena cu toate detaliile sordide: patul care scârţâia; degetele lui Karanja atingând-o pe Mumbi peste tot; răsuflarea lor grea contopindu-se într-una singură – şi, o, Doamne, gemetele, gemetele acelea! îl trecu un fior lung, neîntrerupt, apoi se clătină până la un pomişor de pe marginea drumului şi se prinse de el. Dar imaginile îi chinuiau fără încetare mintea. Karanja deasupra lui Mumbi. Se trezi stăruind asupra unor detalii neînsemnate, întrebându-se, de exemplu, dacă Mumbi gemuse de plăcere când ajunsese la orgasm... înainte să poată duce la capăt detaliile scenei, oftă adânc şi scoase un strigăt răguşit. Dădu drumul copacului. O luă la fugă pe stradă către coliba maică-sii. Femeia care suspinase sub trupul asudat al lui Karanja nu putea să mai trăiască. Trecătorii îi aruncau doar o privire şi se dădeau din calea lui. Gikonyo alergă mai departe. Avea s-o omoare. Avea s-o strângă de gât pe Mumbi. Distanţa era prea mare. Imaginaţia i-o luase înainte; Mumbi gâfâia cerând îndurare, cu saliva curgându-i din gură, cu ochii ieşiţi din orbite. Dar soarta îi era potrivnică. Uşa colibei era încuiată. Poate că se închiseseră înăuntru. Se aruncă în uşă cu toată greutatea, strigând:

— Deschideţi uşa. Deschideţi uşa, femei care vă scoateţi trupul la mezat.

Uşa nu se deschidea. îşi adună forţele şi se împinse în ea iar şi iar. Deodată, uşa de lemn cedă.

Gikonyo căzu pe podea şi se lovi cu capul de fundul vetrei. Spuma i se ivi din colţurile gurii. Preţ de câteva clipe, tâmplarul scoase sunete incoerente printre spume, sfârşind cu un geamăt prelung: „Doamne, o, o, Doamne, Dumnezeul meu”

.opt

Gikonyo n-a putut niciodată să-şi amintească în amănunt experienţa primelor zile de după ce se întorsese acasă. Totul rămăsese ca un vis înceţoşat şi îi era greu să-i ofere lui Mugo o relatare coerentă a ceea ce se petrecuse în realitate. Iar îşi căuta cuvintele şi, din când în când, îşi ridica disperat braţele în aer.

— Oricum, probabil că îmi pierdusem minţile. Bănuiesc că nu e nimic mai dureros decât să descoperi că un prieten, sau un om în care ai avut întotdeauna încredere, te-a trădat. în orice caz, când m-am trezit mai târziu, eram în pat şi învelit cu o pătură. Lampa cu ulei, exact ca asta de aici, ardea slab, ca şi cum ar fi fost suferindă, ştii ce vreau să zic. Până şi mirosul te ducea cu gândul la o scenă de spital. Mama era aşezată lângă pat. Mumbi stătea în picioare la câţiva metri mai încolo. Nu-i vedeam bine faţa, dar mi s-a părut că plângea. Pentru o clipă, un minut, ai zice, am simţit un fior în inimă. Mumbi, femeia pe care o cunoşteam, n-avea cum să-l lase pe Karanja în patul ei. Era la fel ca atunci când o lăsasem. Apoi am văzut copilul. Şi am ştiut că se întâmplase ceea ce mi se păruse imposibil. Dinţii au început să-mi dănţăne şi m-am cutremurat tot, ca şi cum aş fi răcit şi aş fi avut febră sau malarie. Doar că acum nu mai aveam nici o dorinţă să o ucid. Şi atunci m-am hotărât: n-o să

vorbesc niciodată despre copil. O să trăiesc mai departe ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Dar n-am să mă mai duc niciodată în patul lui Mumbi. Nu-mi mai rămăsese decât să mă adâncesc cu totul în muncă, să muncesc din greu.

Gikonyo cercetă faţa lui Mugo. Nu putea desluşi nimic. Tăcerea îl făcea să se simtă stânjenit. Părea că totul fusese doar o repetiţie pentru o scenă familiară.

— Da, m-am adâncit, trup şi suflet, în muncă, repetă el.

Dar Mugo tot nu spunea nimic, iar Gikonyo se simţi oarecum dezamăgit. Se eliberase de greutate. Dar în suflet începea să i se strecoare un altfel de vinovăţie. Se expusese pe de-a-ntre- gul, dezgolit, în faţa lui Mugo. Mugo trebuie că-l judeca. Gikonyo simţi stinghereala omului care stă în faţa unui preot puritan. Deodată, îşi dori să plece, să se îndepărteze de Mugo şi să plângă de ruşine în beznă.

— Trebuie să plec, spuse el, ridicându-se în picioare.

Ieşi în noapte. Bătăile puternice ale inimii îl înspăimântau, îi era frică să dea ochii cu Mumbi, să nu poată adormi din cauza paşilor pe caldarâm. întunericul îl apăsa din toate părţile în timp ce se îndrepta grăbit spre casa care nu-i era cămin. Puritatea lui Mugo, infidelitatea lui Mumbi, toate se înţelese- seră să-i ştirbească bărbăţia, credinţa în sine însuşi şi îi sporeau ruşinea de a fi primul care mărturisise despre jurământ în lagărul Yala.

Imediat ce plecase Gikonyo, Mugo se repezi la uşă, o deschise cu brutalitate şi strigă:

— întoarce-te.

Aşteptă un răspuns, dar neprimind nici unul se întoarse şi se aşeză să se gândească. Gândurile îi săreau de la un episod la altul. Gikonyo îşi dorise ca el să spună ceva. îşi dădea seama că ar fi trebuit să spună ceva. De două ori îşi umezise buzele cu salivă şi îşi dresese glasul, gata să vorbească. Dar avea gura uscată; gândurile şi cuvintele refuzaseră să capete formă. Ce i-ar fi putut spune? Ieşirea

lui Gikonyo împotriva trădării lui Karanja şi mânia de neînduplecat faţă de Mumbi îl făcuseră pe
Mugo să dea înapoi. De câte ori vorbea Gikonyo despre Mumbi şi Karanja, Mugo simţea o furie aprigă, de parcă stomacul i-ar fi fost măcinat de un ulcer. Acum se cutremură când îşi aminti. Deveni neliniştit. Se ridică în picioare şi se plimbă prin încăpere. Să zicem că i-aş fi spus... să zicem că i-aş fi spus aşa, dintr-odată... Totul s-ar fi repetat... din nou... vestea... povara... temerile... şi speranţele... I-aş fi putut spune... şi poate... poate... Sau de-asta mi-a spus povestea lui? La acest gând, se opri brusc şi se sprijini de pat. Nimeni nu se duce la un străin să-şi deschidă inima... înţeleg totul... totul... s-a prefăcut că nu se uită la mine... şi totuşi trăgea cu ochiul... să vadă dacă sunt înspăimântat... să vadă... dacă... Nu. îşi aminti chinul de pe faţa lui Gikonyo. Glasul îi sunase sincer şi încrezător.

Mugo ieşi. Poate că aerul rece şi noaptea de nepătruns îi vor linişti nervii întinşi. O ceaşcă de ceai la prăvăliile kabui părea cea mai bună idee. Cum mergea prin noapte, îi fulgerară prin minte multe scene din propria viaţă; avea să fie pe rând înspăimântat, încântat, dezgustat etc. de fiecare dintre episoadele care se succedau. Şi, ciudat, totul se încheia cu rostirea din Biblie de aseară: „El va face dreptate nenorociţilor poporului, va scăpa pe copiii săracului şi va zdrobi pe asupritor”. Vorbele trezeau în el ceva, tulburau o amintire.

Era amintirea unei zile din mai 1955. Kenya se afla sub Starea de Urgenţă de vreo doi ani. Mugo se dusese la ***shamba*** sa, doar o fâşie îngustă de pământ, lângă gara Rung'ei. Pe atunci, ordonanţele şi problemele Stării de Urgenţă nu-l ajunseseră încă. Dincolo de gară era drumul pietruit care ducea, prin zona colonizată, către Nairobi, către Mombasa şi până la mare. Mugo nu fusese niciodată mai departe de Rung'ei, în zona colonizată sau în oraşul cel mare. O dată sau de două ori, când era copil, văzuse un grup de albi fumând, discutând şi râzând, în timp ce negrii

cărau saci cu porumb şi piretru de la camioanele staţionate la vagoanele deschise. După ce fuseseră descărcate toate camioanele, trenul de marfa se îndepărtase troncănind. Mugo privise scena de la distanţă sigură. în anii care au urmat, de câte ori se gândea la un alb (chiar şi la John Thompson), îşi imagina un bărbat fumând o ţigară şi un tren oprit care scuipa fum. în ziua aceea îşi legase la brâu cămaşa descheiată, aşa că gulerul şi mânecile i se atingeau de gambe şi de spatele coapselor când se apleca la cules. Soarele îi încălzea plăcut trunchiul negru gol. Pielea îi strălucea brună în lumina care cădea pe trupul asudat. Plantele – lăstari tineri de porumb, cartofi, fasole, mazăre – se deschideau şi îşi desfăceau frunzele în soare. Mugo folosea o ***jembe*** mică să răscolească pământul plin de buruieni dintre straturile de plante şi degetele ca să sape la rădăcină. Pe măsură ce scutura tulpinile plantelor, picăturile de rouă de pe frunze cădeau şi dispăreau. Aerul era proaspăt, curat şi limpede. Câmpurile din jur, toate acoperite cu verdeaţă – frunze lungi şi late care ascundeau pământul negru –, erau o priveliişte plăcută ochiului. Soarele devenea tot mai fierbinte; umezeala de pe frunze se evapora; frunzele se aplecau, aşa că la amiază verdeaţa îşi pierduse strălucirea, devenind uşor cenuşie, iar câmpurile păreau istovite. Mugo se culcase pe spate la umbra unui arbust Mwariki şi simţise acea mulţumire covârşitoare pe care n-o poţi încerca decât atunci când te opreşti din trudă la prânz. O voce, atunci auzea mereu voci de câte ori se întindea să se odihnească, îi spusese: „O să ţi se întâmple ceva”. închizând ochii, simţise, aproape că atinsese, lucrul acela, a cărui formă era neclară, dar, o, atât de frumoasă. Lăsase vocea blândă să-l ademenească pe tărâmuri îndepărtate ale trecutului. Şi Moise păştea singur turmele socrului său, Ietro. Şi mânase turma dincolo de deşert şi ajunsese la muntele lui Dumnezeu, chiar la Horeb. Şi îngerul Domnului i se arătase într-o văpaie de foc care ieşea din mijlocul unui

rug. Şi Dumnezeu l-a chemat cu voce şoptită: „Moise, Moise”. Iar Mugo a strigat „Iată-mă, Doamne”.

De câte ori se gândea la ziua aceea, o considera punctul culminant al vieţii lui. Pentru că, după o săptămână, O.D. Robson era împuşcat mortal, iar Kihika intra în viaţa sa.

Mugo se afla într-o stare de agitaţie febrilă când năvăli în ceainăria kabui. înainte, localul se numea Mambo Leo, dar, de când cu autoguvernarea, proprietarul îl redenumise: Hotel Uhuru: Bar şi restaurant. Mai mulţi bărbaţi strigau şi cântau la tejghea. Alte grupuri erau împrăştiate pe lângă mesele care scârţâiau. Mugo se duse într-un colţ şi se aşeză. Capul i se învârtea: era într-o reverie, pământul pe care călca, oamenii din bar, toate erau ireale. O clipă, şi aveau să dispară. Deodată, o voce se auzi peste zumzetul beţivilor. Se făcu linişte – o linişte profundă, căci se lăsase atât de brusc. Githua, în cârje, se desprinse din grupul de la tejghea şi şontâcăi spre Mugo. Se opri în faţa lui, în poziţie de drepţi, salută, îşi scoase pălăria şi strigă:

— Şefule, te salut!

Githua îi aruncă printre dinţii îngălbeniţi o răsuflare ce duhnea a alcool. Apoi poziţia i se schimbă într-una de sclav servil.

— Să-ţi aduci aminte de noi, şefule. Să-ţi aduci aminte de noi. Vezi zdrenţele astea? Vezi păduchii care mi se târăsc pe umăr? N-am fost aşa dintotdeauna. Jur pe găoaza bătrână a maică-mii, sau a bătrânei. întreabă pe oricine.

Ridică un deget ca pentru jurământ şi se uită de jur împrejur ca şi cum ar fi căutat martori. Oamenii îşi părăsiseră deja locurile şi înaintau încet spre cei doi bărbaţi. Mugo era înspăimântat şi, în acelaşi timp, înfiorat de irealitatea întregului spectacol.

— Eram şofer... cunoscut de la Kisumu la Mombasa. Eu.

Era din nou omul mândru, bătându-se sfidător în piept.

— Nu-mi păsa de bani. Negociam pentru o fermă în Kerarapon, lângă Ngong. Acasă, aveam păsări... o mulţime... ah, ar fi trebuit să vezi ouăle. Chelner... adu-ne ceva de băut... adu de băut pentru şef. înainte de Starea de Urgenţă aş fi putut să cumpăr tot barul.

Deşi lumea era obişnuită cu lăudăroşeniile lui Githua, nu râse nimeni. îl ascultau cu seriozitate, uneori încuviinţând sau scuturând din cap în semn de simpatie pentru emoţia din vocea lui. Mugo spuse că nu vrea nimic de băut. Oamenii începură să vorbească despre Kenya, tărâmul contradicţiilor

— .Starea de Urgenţă ne-a lovit rău, spuneau unii.

— Eu! Când a venit războiul pentru ***Uhuru,*** am ştiut că trebuie să lupt. Nu m-am gândit de două ori. Generale! Generale! Unde e Generalul?

Toţi ochii se întoarseră împrejur după Generalul R. Stătea liniştit şi bea la tejghea, privind gânditor scena. Githua vorbea în continuare. Povestea despre faptele vitejeşti din timpul Stării de Urgenţă: cum îi aproviziona cu gloanţe pe Kihika şi pe luptătorii pentru libertate. Oamenilor le plăceau poveştile bune. Şi chiar şi cei care erau beţi uitau de berea lor, lăsându-se purtaţi pe tărâmuri eroice de poveştile lui Githua.

— Şi într-o bună zi a lovit omul alb. He-heeei! Aici m-a lovit glonţul!

Arătă spre piciorul tăiat, iar Mugo se dădu înapoi la vederea ciotului care se bălăngănea. Şi totuşi, ca şi ceilalţi, simţi compasiune pentru bărbatul acesta care era mult mai demn de laudă decât el.

— Guvernul ne-a uitat. Noi am luptat pentru libertate. Şi uite acum!

Vocea îi tremură din nou, tânguitoare, înainte să devină rugătoare.

— Aşa, şefule. Adu-ţi aminte de mine. Adu-ţi aminte de săraci. Adu-ţi aminte de Githua. Chelner... Chelner... Adu aici o bere Tusker. Plăteşte şeful... şeful n-o să-i refuze lui Githua o băutură... bietul Githua.

Mugo se căută prin buzunare şi scoase doi şilingi. Ştiuse în tot acest timp că Generalul era cu ochii pe el. Se ridică brusc în picioare, îşi făcu drum prin mulţime şi ieşi.

Iar vocea lui Githua îl ajunse din urmă, până în stradă.

— Mulţumesc, şefule! Mulţu...

înainte să traverseze drumul către sat, auzi paşi alergând în spatele lui. Apoi îl ajunse din urmă un bărbat, care păşi alături de el. Era Generalul R.

— Ce om ciudat, nu-i aşa?

— Cine?

— Githua.

Mungo tremura: gândurile i se îngrămădeau în cap.

— Nu vin cu tine, spuse Generalul R. Ne vedem mâine.

Apoi dispăru la fel de repede cum apăruse. Mugo era acum
singur în întuneric. Simţi că putea strânge la piept întreaga noapte, că putea cuprinde lumea în palme. Pentru că se afla pe punctul de a avea o revelaţie: Gikonyo şi Githua îl aduseseră aici. îşi amintea cuvintele: va scăpa pe copiii săracului. Trebuia să fie el. El, Mugo, fusese cruţat pentru a salva oameni ca Githua, bătrâna, oricine care suferise. De ce să nu primească misiunea? Da. Va vorbi la ceremoniile pentru ***Uhuru.*** îi va conduce pe oameni şi îşi va îngropa trecutul în recunoştinţa lor. Nimeni n-o să ştie vreodată despre Kihika. Pentru cei puţini, aleşi de Dumnezeu, trecutul era iertat, era purificat de fapte măreţe care îi salvau pe cei mulţi. Aşa fusese în vremea lui Iacov şi Esau; aşa fusese în vremea lui Moise.
în seara aceea, pe când se afla în pat, visă că era din nou la Rira. Mai mulţi deţinuţi fuseseră aliniaţi la zid, dezbrăcaţi până la brâu. Printre ei erau şi Githua, şi Gikonyo. Din alt colţ, venea John Thompson, îndreptând o mitralieră spre nefericiţii puşi la zid. Avea să-i împuşte – dacă nu spuneau ce ştiu despre Kihika. Deodată, Githua strigă: „Mugo, salvează-ne!”. Strigătul fu preluat de ceilalţi: „Mugo, salvează-ne!”. Vocile rugătoare se contopiră într-o scandare ca un tunet: „Mugo, salvează-ne!” Iar John Thompson li se alătură condamnaţilor şi striga mai tare decât toţi ceilalţi: „Mugo, salvează-ne!”. Cum putea refuza în faţa acelui strigăt chinuit? Iată-mă, Doamne. Vin, vin, vin, călare pe un nor de furtună. Iar bărbaţii, într-un singur glas, plânseră şi strigară: „Amin!”Domnul a zis: „Am văzut asuprirea poporului Meu, care este în Egipt, şi am auzit strigătele pe care le scoate din pricina asupritorilor lui; căci îi cunosc durerile”.

Exodul, 3:7 ***(verset subliniat cu roşu în Biblia lui Kihika***

)nouă

Fără îndoială, oameni învăţaţi vor cerceta amănunţit, vremurile tulburi pe care le-am trăit noi în Kenya şi poate vor rezuma această lecţie de istorie într-o frază. De ce – am putea să-i întrebăm – a atras incidentul din lagărul Rira atenţia lumii ? Doar mai erau şi alte lagăre, mai mari, răspândite în toată Kenya, de la Insulele Manda din Oceanul Indian până la Insula Mageta din Lacul Victoria.

Când a fost arestat, Mugo a fost dus la secţia de poliţie Tigoni şi apoi în lagărul Thika, unde ajungeau luptătorii din pădure care erau prinşi. Mulţi dintre luptători veneau din Embu, Meru şi Mwariga. Aici a fost ţinut şase luni şi, la un moment dat, a crezut că aici îşi va găsi şi odihna veşnică. Apoi, într-o dimineaţă rece, au fost mânaţi toţi, fără avertisment, în camioanele care aşteptau şi duşi la gară. Vagoanele care i-au dus la Manyani aveau geamurile acoperite cu sârmă ghimpată, ca să împiedice orice tentativă de evadare. La Manyani îi aşteptau soldaţii. Imediat ce au coborât din tren, au fost puşi să stea ghemuiţi, în cozi lungi, cu mâinile deasupra capului. Soldaţii îi băteau cu bastoane, încurajându-se cinic unii pe alţii: „dă mai tare, omul alb i-a adus aici, nu noi”. Manyani era împărţit în trei lagăre mari: A, B şi C. Incinta C, unde îl duseseră cu forţa pe Mugo, era pentru cei mai duri. Fiecare incintă era apoi împărţită în baracamente mai mici, fiecare format din zece celule. O celulă mare adăpostea cam 600 de bărbaţi.

După o serie de trieri, Mugo şi alţi câţiva fură puşi cu mâinile şi picioarele în lanţuri şi duşi la Rira.

Lagărul Rira se afla într-o zonă izolată a Kenyei, aproape de coasta unde nu cădea ploaia şi nu creştea nimic, în afară de nisip, nisip şi pietre. Deţinuţii duşi acolo erau cei câţiva care juraseră să nu coopereze cu guvernul

câtă vreme era închis Kenyatta. Refuzau să răspundă la întrebări şi deseori nu mergeau la muncă.

Aici, Mugo găsi condiţii mai proaste decât cele de la Manyani. Raţiile de mâncare erau mici.

Carne: 227 de grame pe săptămână
Făină: 200 de grame pe zi

Acolo îi fu dat lui Mugo să se întâlnească din nou cu John Thompson.

Succesul neaşteptat al lui Thompson la Yala impresionase aşa de tare, că fusese transferat imediat la Rira. Thompson adusese un aer proaspăt la Rira. Drept distracţie la Rira obişnuiau să îngroape un om, dezbrăcat, în nisipul fierbinte, uneori lăsându-l acolo până dimineaţă. Thompson pusese capăt acestui mod de smulgere a mărturisirilor. în schimb, le ţinea deţinuţilor împărţiţi în grupuri prelegeri despre bucuriile vieţii de acasă; se puteau întoarce la nevestele şi copiii lor imediat ce mărturiseau că au depus jurământul. Această metodă slăbise rezistenţa în alte lagăre. Thompson spera că o să aibă acelaşi efect miraculos. în prima lună de stăpânire, situaţia sanitară la Rira se îmbunătăţise. înainte deţinuţii care sufereau de febră tifoidă erau lăsaţi să moară. Acum erau duşi de urgenţă la spital.

Când consideră că a venit momentul, Thompson începu să-i cheme, unul câte unul, în biroul lui. Teoria lui, care devenise convingere de-a lungul anilor în care se ocupase de africani, era: fa ceva neaşteptat. Dar aici dăduse peste altfel de oameni; oameni care nici măcar nu deschideau gura, oameni care nu făceau decât să-l privească ţintă. După două săptămâni, duritatea acestor bărbaţi îl adusese la limita răbdării. Se duse acasă şi strigă la Margery: „Oamenii ăştia sunt nebuni”.

Spera că a treia săptămână se va dovedi altfel. Se lăsă pe spate în scaun şi aşteptă ca gardienii africani să aducă primul om. Lângă Thompson stăteau alţi doi ofiţeri.

— Cum te cheamă?

— Mugo.
— De unde eşti?
— Thabai.

Thompson fu uşurat să dea peste un om care măcar accepta să răspundă la întrebări. Era un început bun. Dacă unul dintre ei trăda jurământul, aveau să urmeze şi alţii. Ştia cum era Thabai. Fusese ofiţer de district de două ori în regiunea Rungei; ultima dată – când se dusese să-l înlocuiască pe Robson, care fusese ucis. Aşa că timp de câteva clipe încercă o discuţie prietenească despre Thabai: ce verde era priveliştea, ce drăguţi şi prietenoşi erau locuitorii. Apoi reluă interogatoriul.

— Câte jurăminte ai strâns?
— Nici unul.

Asta îl făcu pe Thompson să sară în picioare. Măsură încăperea cu pasul. Deodată, se întoarse cu faţa la Mugo. Figura bărbatului i se părea oarecum familiară. Dar îi era greu să deosebească un chip negru de altul: semănau aşa de mult, ca nişte măşti.

— Câte jurăminte ai strâns?
— Nici unul.
— Mincinosule! strigă el, asudat.

Cât despre Mugo, nu-i păsa de soarta lui. Era în starea aceea de disperare în care îţi dai seama că orice strădanie e în zadar. Eşti sortit să mori. Măcar să cadă mai repede sabia.

Unul dintre ofiţeri îi şopti ceva lui Thompson. Cercetă o vreme figura bărbatului. Se lumină. îl trimise pe Mugo afară din încăpere şi se cufundă concentrat în dosarul lui.

Apoi lucrurile merseseră din rău în mai rău. Mulţi deţinuţi nu vorbiră niciodată. De fapt, Mugo era singurul care acceptase să răspundă la întrebări. Dar nu făcea decât să repete ce spusese în toate lagărele. Ca o căpuşă, Thompson se agăţa de Mugo. îl interoga în fiecare zi, poate pentru că părea cel mai predispus să cedeze. îl alegea

pentru pedepse. Uneori, îi punea pe gardieni să-l biciuiască pe Mugo în faţa celorlalţi deţinuţi. Uneori, într-un acces de furie, înşfăca biciul de la gardieni şi lovea chiar el. Dacă Mugo ar fi ţipat sau ar fi cerut îndurare, poate că Thompson s-ar fi domolit. Dar acum i se părea că toţi deţinuţii îşi băteau joc de el şi îl dispreţuiau pentru că nu reuşea să stoarcă măcar un ţipăt de la Mugo.

Şi aşa dobândise Mugo prestigiu printre ceilalţi deţinuţi. Dincolo de disperare, nu mai există geamăt; sentimentul că merita să i se întâmple toate astea îl amorţea în faţa durerii. Dar ceilalţi deţinuţi vedeau altfel resemnarea cu care înfrunta durerea; le dădea curaj; s-au strâns şi au scris o scrisoare comună în care îşi expuneau plângerile. Printre altele, voiau să fie trataţi ca deţinuţi politici, şi nu ca infractori, raţiile de mâncare să fie mărite. Dacă nu se rezolvau aceste cereri, aveau să intre în greva foamei. Şi, într-adevăr, în cea'de-a treia zi, toţi deţinuţii, până la unul, intrară în grevă.

Thompson era în pragul nebuniei. Să lichideze scursurile, scrâşnea el din dinţi noaptea. îi asmuţise pe gardieni asupra oamenilor. Da – să lichideze scursurile.

Dar ceea ce a declanşat deja bine-cunoscutele morţi a fost un act aproape de revoltă care a avut loc în cea de-a treia zi a grevei. Când câţiva gardieni au adus mâncarea pentru deţinuţi, o piatră aruncată l-a lovit în cap pe unul dintre ei. Au lăsat mâncarea şi au fugit, urlând: „Crimă! Revoltă!”. Deţinuţii au râs şi au mai aruncat şi alte pietre.

Se ştie ce s-a întâmplat mai departe. Oamenii au fost adunaţi şi încuiaţi în celule. Bătăile care nu mai erau un secret pentru nimeni au continuat zi şi noapte. Unsprezece oameni au murit.

Asta îl preocupa cel mai mult pe Mugo când, a doua zi după i/e avusese viziunea, se îndrepta către casa lui Gikonyo. Vedea .icum mâna călăuzitoare a sorţii în felul miraculos în care scăpase cu viaţă. Cu siguranţă trebuie să

fi fost cruţat pentru a putea salva de sărăcie şi necazuri oameni ca Githua. El, ca unic liu, era născut să mântuiască. Posibilităţile incitante pe care i Ic oferea noul său statut îl tulburau şi îl ispiteau. Avea să-i spună lui Gikonyo despre hotărârea lui de a-i conduce pe oamenii din Thabai la ceremoniile pentru ***Uhuru.*** Iar apoi, ca lider, îşi va conduce poporul prin deşert, spre noul Ierusalim.

Un cântec venit de la un radio ajunse până la Mugo. Vocea unei femei, plină de viaţă, puternică, aproape că-l acoperea pe solistul de la radio. Cântecul era lent, trist, un contrast bizar cu dimineaţa atât de strălucitoare. O vreme stătu, şovăitor, lângă îngrăditura bine tunsă care înconjura casa. Casa în formă de L era acoperită cu foi de tablă ondulată noi şi strălucitoare, iar pereţii exteriori erau făcuţi din scânduri groase de cedru. Stătea acolo, lăsând vocea lui Mumbi să-l tulbure în mod plăcut, refuzând să creadă că dincolo de gard s-ar putea ascunde neînţelegerea. Wangari ieşi din casă, cu o ***sufuria*** în mână, şi se îndreptă către o casă mai mică, tot nouă, din colţul îndepărtat al curţii. Un băieţel, despre care Mugo bănui că este motivul disputei, ţopăia în faţa lui Wangari, şi, fără nici un motiv vizibil, această imagine îl îndureră.

Mumbi îl întâmpină cu un zâmbet, iar faţa i se lumină ca şi cum l-ar fi aşteptat. Privi în urmă, peste anii mulţi care trecuseră, şi o văzu pe tânăra cu care se întâlnise odată şi care îşi exprimase compasiunea pentru moartea mătuşii lui. Acum, faţa ei părea obosită şi înăsprită. Poate este o istoveală lăuntrică, se gândi el. Băgă de seamă trupul ei bine-făcut; ochii întunecaţi, nesfârşit de adânci, îl înghiţiră şi îl neliniştiră şi i se făcu frică de ea.

— Nu voiam decât să-l văd pe Gikonyo, spuse el refuzând să se aşeze unde îl poftise. Nu-i acasă?

— Pleacă la muncă devreme.

Vocea ei era foarte bine stăpânită şi limpede, deşi Mugo observă o uşoară nuanţă de lamentaţie dincolo de cuvintele ei.

— Nu vrei să te aşezi? continuă ea. Trebuie. îţi fac repede o ceaşcă de ceai, e gata într-o clipă.

Glasul ei se animă, se învioră, iar el se aşeză, într-un semn de respect instinctiv în faţa prezenţei ei impunătoare. Cercetându-i faţa, i se păru ciudat că rareori se gândea că Mumbi şi Kihika erau soră şi frate. Sprâncenele aveau aceeaşi formă ca ale lui Kihika, iar nasul, deşi mai mic, era asemănător.

— Ce mai face fratele tău... adică... adică fratele tău mai mic, parcă aveai un frate, nu?

Amestecă în ceaşca de ceai, ca să-şi ascundă stânjeneala.

— Kariuki?

Ea se aşeză pe un scaun în faţa lui.

— Aşa îl cheamă, nu?

— Ştii, a terminat liceul acum doi ani. După aia a lucrat la Nairobi la o bancă, înainte să se ducă la Colegiul Makerere.

— Asta-i în Uganda, regatul lui Obote[1]?

— Da, se duce cu trenul. Zice că durează o noapte şi o zi până ajungi acolo. Cât îl invidiez... să mergi cu trenul toată noaptea şi toată ziua... N-am făcut niciodată o călătorie aşa de lungă cu trenul.

Râse încetişor; ochii i se aprinseră ca şi cum, gândindu-se la călătorie, tot trupul îi fremăta de poftă de viaţă, în pofida suferinţei.

— Dar n-a venit acasă în vacanţă de data asta, ceea ce e rău, pentru că o să piardă ceremoniile de joi.

---

1 **Milton Apollo Obote (1924-1996) – prim-ministru (1962-1966) şi preşedinte (1966-1971, 1980-1985) al Republicii Uganda.**

Mugo nu intră în discuţia despre ceremonii, iar conversaţia se opri brusc. Căută alt subiect, dar, nereuşind să găsească vreunul, spuse că pleacă. Se ridică în picioare.
însă Mumbi rămase aşezată, cu chipul încremenit, ca şi cum nu l-ar fi auzit.

— Voiam să vorbim şi aş fi venit eu la tine, spuse ea.

Deşi doar o şoaptă, vorbele ei avură efectul unei porunci. Mugo se aşeză şi aşteptă.

— Tu visezi vreodată? întrebă ea pe neaşteptate, cu un zâmbet trist jucându-i pe buze.

întrebarea îl făcu pe Mugo să tresară, deşteptând din nou teama tulburătoare care dură câteva clipe înainte să dispară.

— Da, uneori, asta e, toată lumea visează.

— Nu vorbesc de visele obişnuite, noaptea, când dormi. Ci atunci când eşti tânăr şi, într-o zi senină, priveşti spre viitor şi vezi lucruri măreţe. Inima îţi bate în piept pentru că vrei să vină mai repede zilele acelea. Atunci, necazurile vieţii nu te pot ajunge.

Vocea ei sporea tremurul lui Mugo. Ea recrea visul lui, îmbrăcându-l în cuvinte vii, cărora le dădea viaţă.

— Tu visezi vreodată aşa?

— Poate, uneori, începu el nehotărât, dar ea se agăţă de răspunsul lui.

— Şi se împlineşte. Ai visat – da, ştiu că pentru unii se poate împlini. Aveam aşa de multe visuri dintr-astea, şi toate erau aşa de reale, spuse ea, cu vocea, ochii şi chipul adâncindu-i-se în trecut.

— Se întâmplă... se întâmplă cu... ah, oamenii... când sunt tineri, riscă el un comentariu.

— Se întâmpla când vorbea fratele meu, continuă ea. Inima mea călătorea odată cu cuvintele lui. Visam sacrificii pentru salvarea multor oameni. Şi chiar dacă uneori îmi era teamă, voiam să vină zilele acelea. Nici chiar când m-am măritat n-a pierit visul. îmi doream din inimă să-

l fac fericit pe soţul meu, da, dar mă pregăteam şi să-i fiu alături când va veni vremea. I-aş fi putut duce tolba şi, imediat ce trăgea în duşman, i-aş fi dat alte săgeţi. Dacă ar fi întâlnit pericolul şi ar fi căzut, ar fi căzut în braţele mele şi l-aş fi adus chiar eu acasă în siguranţă.

Mugo văzu lumina de pe fundul iazului jucând în ochii ei. Simţi puterea ei întunecată asupra lui.

— Şi totuşi, când l-au luat, n-am făcut nimic, iar când s-a întors până la urmă acasă, obosit, nu l-am mai putut face fericit.

Era încă tânără, vulnerabilă; dar el era cel care se zbătea cu mâinile şi picioarele pe fundul iazului tăcut. Zbaterea aceasta era îngrozitoare pentru el: nu voia să se înece.

— Mă întreb uneori, continuă ea după o pauză, dacă Wambuku visa. Şi totuşi, ea... ea... îţi aduci aminte de ea?

— Wambuku?

— Da.

— Nu, nu cred.

— Dar trebuie să-ţi aduci aminte. Nu-ţi aminteşti de femeia pe care ai încercat să o salvezi, femeia care era bătută la canal?

— Ba da... ba da.

Nu-şi putea aminti figura ei, doar rochia sfâşiată de bici şi senzaţia de agonie.

— A murit.

— A murit?

— Da. După aceea. Lumea spune că era însărcinată, ştii, în trei sau patru luni. Fusese femeia lui Kihika înainte să fugă în pădure. Nu l-a iertat niciodată. Dar spera, într-un fel, că o să se întoarcă la ea şi rareori ieşea cu altcineva. însă când Kihika a fost arestat şi spânzurat de un copac, i s-a întâmplat ceva ciudat. Câteva zile n-a ieşit din casă şi, când a ieşit în cele din urmă, s-a culcat cu soldaţi şi băieţi din Garda Civilă, cu oricare bărbat. Dar se zice că ar fi

respins avansurile unuia anume, din Garda Civilă, care a profitat de ocazie la canal să se răzbune. Nu şi-a revenit niciodată după bătaia aia şi a murit după trei luni, gravidă.

Luă o batistă, ca să-şi scoată ceva din ochi. Chiar atunci intră în încăpere băiatul. Se uită scurt la bărbat şi apoi fugi pe genunchii maică-sii.

— De ce plângi? trânti el şi se uită la Mugo cu duşmănie vădită.

Mumbi îl lipi pe băiat de ea, ca şi cum ar fi vrut să-l ferească
de orice rău sau cunoaştere nimicitoare. încercă să zâmbească şi îi şopti ceva.

— Fugi la bunica, repede. Doar nu vrei s-o laşi singură, nu-i aşa? Poate o fură un ***Irimu***[1] şi atunci ce te faci?

Băiatul îi aruncă o privire lui Mugo şi apoi se uită iar la Mumbi, după care fugi din casă.

— S-ar putea spune că a murit pentru fratele meu, reluă Mumbi, ca şi cum nu s-ar fi întrerupt, dar vocea îi era mai puţin hotărâtă, devenise mai şovăitoare. Un sacrificiu. Şi apoi mai era şi Njeri.

— Ea cine era?

— Era tot o prietenă, prietena mea. Wambuku, Njeri şi cu mine mergeam de multe ori împreună la tren. Dar de unde era să ştim că inima lui Njeri tânjea după fratele meu? Se certa şi se bătea de multe ori şi cu bărbaţi, şi cu alte fete. Totuşi, nici una dintre noi nu ştia că are visuri tainice. Cel puţin, nu până a fugit în pădure să lupte alături de Kihika. A fost împuşcată şi omorâtă într-o luptă, la scurt timp după moartea lui Kihika.

Faţa lui Mugo era puţin mai întunecată, buza de jos uşor lăsată. Nu voia să se gândească la lucrurile astea.

---

1 **Spirit rău, căpcăun (în swahili, în original).**

Era deja la uşă când vocea înfiorată a lui Mumbi îl strigă, readucându-l brutal în prezent. Stătea în picioare lângă uşă, venindu-şi cu greu în fire. în timp ce se întorcea încet, se simţi ruşinat că încă mai putea fi neputincios în faţa impulsurilor sale. Şi Mumbi se ridicase în picioare şi abia reuşea să-şi ascundă propria surpriză şi fâstâceala.

— N-am mai vorbit niciodată cu cineva despre asta, spuse ea, aşezându-se din nou. Mă faci să pot povesti şi cumpăni toate astea... ciudat, acum că îmi aduc aminte... Ştii că fratele meu a zis o dată, nu, de fapt spunea de multe ori, când se supăra pe prietenii lui, m-ai făcut să-mi aduc aminte aşa de clar, spunea că, dacă ar avea un secret important, l-ar împărtăşi doar cuiva ca tine.

Mugo stătea nemişcat, holbându-se la ea cu ochii absenţi. Lasă-mă în pace, ar fi vrut să-i spună, dar nu reuşi decât să şoptească, abia auzit:

— Lucrurile astea... dureros...

Mugo se aşeză, cedând puterii ei de seducţie, neputincios în faţa ochilor şi glasului ei. Aşteptă în timp ce ea îşi căuta cuvintele.

— Voiam să vorbesc cu tine despre soţul meu, spuse ea pe şleau, uitându-se drept la el.

Treptat, sfidarea provocatoare din privirile ei se preschimbă într-o implorare tăcută, aproape umilă. Buzele ei întredeschise tremurau uşor.

— Il vreau pentru că, pentru că îl vreau mai mult decât orice, spuse ea.

După o pauză, păru să se liniştească. îl întrebă:

— Ştii despre copil?

Deodată, Mugo îşi dori să o chinuie rău. Savură această dorinţă nebunească de a o umili, de a o face să se târască în ţărână: de ce încerca să-l bage în viaţa ei, în viaţa tuturor?

— Mi-a spus soţul tău.

— Ţi-a spus?

— Da.
— Când?
— Aseară.
— Totul?
— Totul... copilul... Karanja.
Vorbea direct, râzând îndurerat în sinea lui când o văzu tresărind o dată sau de două ori. în casă domnea tăcerea. Ochii lui Mugo erau duşmănoşi. Chiar dacă Mumbi ar fi izbucnit în plâns, el n-ar fi plecat, nu s-ar fi mişcat şi n-ar fi spus o vorbă de alinare. Dar în clipa următoare Mumbi răbufni agitată în atmosfera aceea apăsătoare, ca şi cum tocmai şi-ar fi adus aminte ceva mare şi important.
— Ţi-a spus despre casă, adică despre cele două colibe ale noastre? Ţi-a spus?
— Casa... care casă? întrebă el, sincer nedumerit.
— Unde stăteam înainte să-l ia... aaa, văd că nu ţi-a zis, continuă ea cu un soi de triumf trist în glas. Cine altcineva în afară de mine i-ar fi putut spune? Dar el nu vrea să afle...

Mugo îşi aminti că toţi cei care nu se mutaseră la timp în satul nou fuseseră evacuaţi din vechile lor case; colibele le fuseseră arse.

— Chiar şi acum, noaptea, în pat, îmi aduc aminte de flăcările roşii, începu ea. Erau două colibe. Una era a mamei, cealaltă era a mea. Ne-au zis să ne scoatem aşternuturile, hainele şi vasele. Au aruncat nişte benzină pe acoperişul de ierburi al colibei mamei. Atunci m-am gândit aiurea că nici nu era nevoie, pentru că ierburile erau uscate. Oricum, au turnat benzină pe acoperişul uscat. Soarele ardea. Mama stătea pe un scăunel lângă o grămadă cu lucruri adunate din colibele noastre, iar eu stăteam în picioare lângă ea. Aveam un ***Gikoi***[1] pe cap. Şeful gărzilor a aprins un chibrit şi l-a aruncat pe acoperiş. Nu s-a aprins, şi ceilalţi au râs de el. Strigau şi-l încurajau. Unul dintre ei a

---

1 **Şal (în swahili, în original).**

încercat să-i ia chibriturile ca să-i arate cum se face. Devenise un joc între ei. Acoperişul a luat foc la a patra sau a cincea încercare. Din acoperiş s-a ridicat un fum negru-albăstrui, iar flăcările s-au înălţat către cer. S-au dus la coliba mea. Nu puteam suporta să văd jocul repetându-se, aşa că am închis ochii. Voiam să ţip, dar probabil că nu mai aveam voce, pentru că din gât n-a ieşit nici un sunet. Brusc, mi-am adus aminte de mama, care stătea lângă mine, şi am vrut s-o iau de-acolo, să n-o las să vadă totul până la capăt. Deoarece colibele alea însemnau mult pentru ea, fiindcă le construise după ce Waruhiu, soţul ei din Valea Riftului, se despărţise de ea. Oricum, mi-a dat mâinile deoparte, a scuturat uşor din cap şi s-a uitat în continuare la flăcări. Acoperişurile trosneau. îmi aduc aminte durerea pe care am simţit-o când trosnetul s-a repetat în inima mea. Curând, acoperişurile colibelor au căzut, unul după altul, cu un vuiet. Am auzit-o pe mama gâfâind la primul vuiet. Dar nu şi-a întors nici o clipă ochii de la privelişte... M-a durut sufletul, s-a rupt ceva în mine când am văzut cum ne cade casa.

Distrugerea satului vechi Thabai avusese loc după ce postul de poliţie Mahee căzuse în mâinile lui Kihika şi ale grupului lui de luptători din pădure. Lovitura de la Mahee înfuriase guvernul. Se spune că un om negru, Mwangi Materno, din Nyeri, care, într-un moment de neatenţie în plin entuziasm, auzise la radio ştirea despre capturare, fusese dus pe loc la Manyani, cel mai cunoscut şi cel mai mare lagăr de concentrare din ţară. Ştirea fusese cenzurată; dar radioul nu făcea decât să confirme ceea ce ştiau deja toţi oamenii din ţara gikuyu. Guvernul a trecut la represalii. Toate centrele comerciale, cum era şi Rung'ei, aveau să fie închise „în numele păcii şi securităţii”. Oamenii aveau să se mute în mai puţine sate, nu atât de împrăştiate. La început, fusese doar un zvon; oamenii au ridicat din umeri cu neîncredere şi au deplâns în continuare soarta celor care ajunseseră în detenţie sau în pădure: oare aveau

să se mai întoarcă? Thomas Robson, pe atunci ofiţer de district, ţinea adunări ***baraza***[1] pe fiecare culme, dându-le oamenilor două luni să dărâme casele vechi şi să ridice altele noi.

Mumbi era abătută pentru că în casă nu era nici un bărbat. Până la urmă, şi-a pus o centură în jurul mijlocului şi s-a apucat să facă ea munca ce i s-ar fi cuvenit bărbatului. împreună cu Wangari, a curăţat locul. Karanja a venit şi le-a ajutat să deseneze pe pământ planul colibei. Era tăcut şi distant, dar Mumbi era prea ocupată ca să bage de seamă reţinerea unui bărbat care trecea printr-o criză. în câteva zile, locul era pregătit. Apoi s-a dus în păduricea tatălui ei şi a tăiat acacii pentru piloni şi stâlpi. Erau zile când deasupra nici uneia dintre colibele din Thabai nu se ridica fum, pentru că bărbaţii şi femeile se întorceau acasă abia pe înserat. Iar în ziua următoare se duceau înapoi pe şantier: peste noapte, copiii deveneau bărbaţi, femeile îşi puneau pantaloni; dar bebeluşii prinşi în curele de spatele mamelor tot ţipau după mâncare şi atenţie. Kariuki ieşea de la şcoală în fiecare zi la ora patru şi dădea fuga acasă, să-şi ajute sora la construcţie.

Când vedeau femei ca Mumbi bătând cuie pe acoperişuri, bărbaţii se opreau să le necăjească: totul se petrecea din cauză că o femeie – o ***wangu*** nouă – a fost încoronată în Anglia: când a ieşit vreodată ceva bun din stăpânirea unei femei?

— Ah, dar nu-i adevărat, răspundeau uneori femeile, bucuroase să ia o pauză. Nu cumva guvernatorul Baring, care conduce Kenya, are mădular?

— Ah, tot ***shauri*** de femei e. Nu vedeţi cum au fost trimişi toţi bărbaţii în detenţie, să le putrezească mădularele acolo, soţi fără voie pentru regina Elisabeta?

---

1 **Adunări oficiale în sate, în general convocate de liderii locali (în swahili, în original).**

— Şi în păduri, izbucneau femeile, gluma schimbându-se în amărăciune.

Şi, fără nici un alt cuvânt, bărbaţii porneau degrabă înapoi la locurile unde-şi ridicau casele, să continue cu scrâşnetele metalice ale ciocanelor şi cuielor.

Ajutorul oferit din când în când de Karanja, deşi se adăuga celui dat de Kariuki, nu era suficient, iar coliba lui Mumbi încă mai trebuia tencuită cu lut când se încheiară cele două luni de graţie. Mumbi şi Wangari încă mai stăteau în vechile colibe, pregătindu-se să muruiască zidurile colibei noi într-o zi sau două. Dar a doua zi a venit Garda Civilă. Mumbi a deschis uşa, le-a văzut figurile nerăbdătoare şi s-a întors repede înăuntru, să o pregătească pe Wangari pentru primirea veştii.

— Ştiam că o să vină, copilă, spusese Wangari cu un ton obosit şi începuse să strângă vasele şi alte lucruri din locul sortit pieirii.

Gărzile civile plecaseră cu solemnitate, ca şi cum tocmai ar fi împlinit un act ritual; ochii lor căutau aprobare pe faţa lui Robson. Robson se îndepărta cu maşina. Mai erau şi alte colibe de ars, iar ziua era scurtă.

înainte de căderea nopţii, ultimele ziduri din satul vechi Thabai se prăbuşiseră: noroiul, funinginea şi cenuşa marcau locurile unde se aflaseră cândva colibe.

— în noaptea aia, am dormit cu mama în coliba noastră neterminată. Tata a încălcat interdicţia de circulaţie şi a venit pe întuneric să ne ia la el. Dar soacră-mea a refuzat să meargă şi n-o puteam lăsa singură. Tavanul era acoperit cu paie, dar pereţii nu erau lipiţi cu lut. Toată noaptea a bătut vântul rece prin pereţii neacoperiţi şi ne-a biciuit din toate părţile. M-am învelit cu o pătură veche şi un sac de sisal şi tot tremuram. Nu cred că am închis ochii nici măcar o dată. Ştiam că nici mama nu dormea, dar nu vorbeam. Chiar a fost o noapte lungă.

Din ziua aia, Karanja a venit des pe la noi şi ne întreba cum o mai ducem şi uneori ne aducea şi mâncare. Era tăcut, totuşi, şi părea tulburat de ceva. La început n-am băgat de seamă; n-am băgat de seamă nici măcar că vizitele lui erau tot mai dese. Eram prea ocupată s-o îngrijesc pe mama, pentru că, după ce fusese arsă casa noastră veche, se tot plângea că o doare stomacul, sau capul, sau încheieturile. într-o zi m-a găsit tăind lemne afară. Stătea acolo, fără să vorbească, şi nu făcea decât să se uite la mine. Nu-mi place să se uite cineva la mine când muncesc, pentru că mă simt prost şi nu-mi pot controla mâinile cum trebuie. Aşa că i-am spus: „Vino şi ajută o femeie să spargă lemnele”. Mi-a luat toporul din mână şi a făcut treaba. Şi tot n-a vorbit. „Vino înăuntru să bei ceaşca de ceai cuvenită truditorului”, i-am spus. Când m-am aplecat să adun surcelele, a întins mâna, m-a atins pe cap şi a şoptit: „Mumbi”. Oricum, am ridicat repede privirea şi am văzut că voia să-mi spună ceva. îmi era frică. Vezi tu, Karanja mă ceruse cândva de nevastă, la vreo săptămână după ce acceptasem deja să mă mărit cu Gikonyo. Atunci n-am luat în serios pasiunea aceea şi i-am adus aminte că Gikonyo era prietenul lui bun. Nu m-a mai cerut niciodată de nevastă şi a venit în continuare în vizită la soţul meu. Acum văzuse probabil teama din ochii mei, pentru că a plecat imediat, fără să spună nimic. Nici măcar n-a privit în urmă. Presupun că, dacă s-ar fi uitat, l-aş fi chemat înapoi, pentru că eram copleşită de remuşcări: poate că avea ceva pe suflet. în plus, fusese bun cu mine şi cu mama, aşa cum se cuvine să facă un prieten.

Nu s-a mai întors. Curând după asta, Kihika a fost prins la marginea pădurii Kinenie şi apoi spânzurat de un copac. Ştii că tata, cândva un luptător al cărui nume era cunoscut din Nyeri până la Kabete, a făcut pe el? A plâns toată noaptea, ca un copil, în vreme ce Wanjiku, mama mea adevărată, îl consola. Din ziua aia, au fost nişte părinţi

distruşi. Cred că, dacă n-ar fi fost credinţa şi speranţa în Kariuki, ar fi murit. Şi eu m-am îmbolnăvit şi două nopţi am vărsat orice mâneam sau beam. Şi apoi, cum ştii, a venit pedeapsa. Thabai avea să plătească pentru faptele fratelui meu. Ştii despre canal. Cel puţin începutul. Curând după ce ai fost arestat pentru că ai încercat să o salvezi pe Wambuku, am auzit prima oară despre Karanja că ar fi intrat în Garda Civilă. Nu-mi venea să cred. Fusese prieten cu Kihika şi cu Gikonyo; făcuseră jurământul împreună; cum putuse să-i trădeze? Gândurile astea au pălit în faţa muncii ce trebuia făcută. Canalul avea să înconjoare tot satul. După ce te-au luat pe tine, bătăile n-au mai fost ceva izolat, la câte o persoană ici şi colo. Soldaţii şi Garda Civilă intrau în canal şi băteau pe oricine se îndrepta de spate sau încetinea ritmul în orice fel. Ne duceau până acolo, pentru că, ştii, era o limită de timp. Femeile aveau voie să iasă cu două ore înainte de apus, să se ducă şi să facă de mâncare. Nimeni altcineva nu avea voie să iasă: chiar şi copiii de şcoală erau obligaţi să rămână în sat. în doar câteva zile, cele două ore de libertate au fost reduse la una singură. Şi, când se apropia termenul, chiar şi ora aia de libertate ne-a fost luată. Eram prizonieri în sat, iar soldaţii îşi ridicaseră tabere de jur împrejur ca să împiedice orice evadare. O duceam aşa, fără mâncare. Era îngrozitor să auzi plânsul copiilor. Noului O.D. nu-i păsa de plânsete. Ba chiar îi lăsa pe soldaţi să aleagă femei şi să le ducă în corturile lor. Dumnezeule! Nu ştiu cum am scăpat de dezonoarea asta. în fiecare noapte mă rugam să nu mi se întâmple aşa ceva. Wambuku a murit în canal. I-au luat trupul şi l-au aruncat într-un mormânt săpat la câţiva metri de canal.

Ştii că am crezut cu toţii că a venit sfârşitul lumii?

Şi apoi, într-o zi, am început să cântăm. Au fost aduşi la canal şi mai mulţi soldaţi şi membri ai Gărzii Civile. Au venit cu bice şi bastoane, dar, cumva, asta nu ne-a înăbuşit

vocile. O femeie sau un bărbat de la un capăt al canalului începea şi noi toţi ne alăturam, inventând versuri din nimic.
Copiii lui Israel Când erau în Misri La muncă grea ei erau puşi Mai rău ca dobitoacele

Dar cel care ne emoţiona cel mai tare era cântecul despre Wambuku în mormânt.
Când mi-aduc aminte de Wambuku, O femeie ce era frumoasă, Şi când s-a ridicat la Ceruri, Sufletul meu să lăcrimeze a-nceput. Rugaţi-vă din inimă, Preamăriţi-L din inimă, El e veşnic acelaşi Dumnezeu. Cine uită soarele şi praful azi Şi canalul ce cu sânge am săpat! Când în canal m-au împins, Sufletul meu să lăcrimeze a-nceput.

Mumbi îşi întrerupsese povestirea ca să îngâne melodiile pentru Mugo, încercând să potrivească două cuvinte pe care le uitase. Melodia era lentă, sfidătoare, dar tristă, iar în colţul ochilor i se iviseră lacrimi. Pieptul îi tresălta şi cobora în ritmul cântecelor, iar Mugo era ţintuit pe scaunul lui, retrăind cu durere în suflet o scenă pe care nu o văzuse, pentru că la vremea aceea el era arestat.

— Invalizii şi bătrânii, ca tata, şi copiii nu erau obligaţi să sape. Dar trebuiau să stea în jurul canalului, să-şi vadă soţiile şi fiii şi mamele trudind şi îndurând loviturile de bici. în fiecare zi, O.D.-ul venea cu un megafon, să ne aducă aminte iar şi iar că suntem pedepsiţi. Thabai era un avertisment pentru alte sate, să nu le dea niciodată mâncare sau ajutor celor care luptau în pădure.

Au mai murit încă două femei. Iar lângă canal a mai fost săpată încă o groapă.

în tot timpul ăsta nu l-am văzut pe Karanja. Oamenii ziceau că l-au văzut ba într-un capăt, ba într-altul, dar nu venise niciodată unde lucram eu. Proviziile noastre de mâncare se terminaseră deja. Nu puteam să mă duc la vecini, pentru că mulţi dintre ei erau în aceeaşi situaţie. La vremea aceea, urai pe oricine venea în vizită în timpul

mesei; nu, noi nu ne făceam vizite niciodată. Şi a venit o zi când am simţit că nu mai pot suporta. Trebuie să spun că soacră-mea şi părinţii mei păreau să îndure mai bine decât mine. Dar eu simţeam că nu mai pot supravieţui încă o zi. Şi în ziua aia a venit la noi Karanja. N-a intrat, aşa că am ieşit eu. La adăpostul întunericului, ne adusese nişte pâine. Mi s-a umplut gura de salivă. (Ai văzut vreodată cum arată gura unui câine flămând când vede mâncare?) Dar la vederea armei pe care o purta, m-au părăsit şi puterile, şi pofta de mâncare şi n-am putut lua pâinea pe care mi-o oferea. M-am întors în colibă. (Atunci începuseră deja să circule zvonurile că el a fost cel care l-a trădat pe fratele meu.) Nu i-am spus lui Wangari ce se întâmplase şi nici ea nu mi-a pus întrebări, dar, când i-am văzut trupul descărnat, m-am simţit vinovată că refuzasem pâinea. M-am gândit că o să moară, că o să murim cu toţii, şi am plâns în tăcere. Ştiam că părinţii mei şi Kariuki erau la fel de chinuiţi de foame.

Au murit doi oameni.

Cântecul nostru s-a oprit brusc. Nu se mai auzea nici un glas omenesc şi parcă nici copiii mici nu mai plângeau după mâncare. Se auzea în continuare sunetul d***tjembe,*** de cazma, de ***panga*** şi de bice. O zi ciudată: nu simţeam nimic. Karanja a venit din nou în noaptea aceea. Nu-l puteam vedea bine în întuneric, dar mi-am adunat puterile tot mai slăbite şi am mişcat buzele ca să las să-mi scape cuvântul „Iuda”. Când a vorbit, glasul lui părea să vină de undeva, de la kilometri distanţă de locul unde stăteam.

— Ia mălaiul ăsta şi pâinea, sau o să mori. Nu l-am trădat pe Kihika, nu l-am trădat. Cât despre faptul că port o armă pentru omul alb, ei bine, o să vină vremea când o să înţelegi şi tu că orice om de pe lume trăieşte, şi luptă, de unul singur.

A plecat. într-un fel, îl credeam, credeam ce spusese despre fratele meu. Dar şi dacă nu l-aş fi crezut, tot aş fi luat mâncarea. Sunt sigură că aş fi luat-o – deşi cuvintele

lui mă ajutaseră şi îmi fusese mai uşor. Când am intrat, îmi era ruşine, chiar şi pe foametea aia, şi n-am putut să-i spun lui Wangari de unde am mâncarea. Nu m-a întrebat nimic. Nici părinţii sau fratele meu mai mic nu m-au întrebat nimic când le-am dat mâncarea a doua zi. Multe zile am mers cu capul plecat. Ştii, atunci unele femei se ofereau în taină şi de bunăvoie soldaţilor, pentru un pic de mâncare, iar eu nu mă simţeam deloc altfel decât ele. Nici până astăzi n-am spus nimănui despre mâncarea care ne-a salvat. Ca să-ţi zic drept, încă îmi mai e ruşine.

Cu totul, au murit 21 de bărbaţi şi femei. Au fost îngropaţi lângă canal. E ciudat că n-a murit nici un copil în toată perioada aia.

După canal, am început să muncesc în zona colonizată. Cei care munceau pentru oamenii albi, la ferme sau prin case, primeau cartele care îi scuteau de munca obştească forţată, ceea ce însemna mult pentru cei care rămăseseră în sat. în plus, le era mai uşor să primească permise de trecere. Permisul de trecere trebuia ştampilat de O.D. înainte să te poţi deplasa din Rezervaţie la fermele europene sau dintr-un loc într-altul. Una peste alta, am avut noroc, pentru că eram plătită cu nouă şilingi pe săptămână, în vreme ce alţii, la alte ferme, primeau doar şase sau patru şilingi pe săptămână. Munceam pe plantaţiile lor uriaşe de ceai, uneori plivind iarbă Muthangari şi alteori culegând frunzele de ceai. Cu banii pe care îi câştigam, am cumpărat făina care ne-a ţinut în viaţă pe toţi cinci. Eram hotărâtă să nu mai accept ajutor de la Karanja, care între timp avansase şi ajunsese comandantul Gărzii Civile. Kariuki se descurca bine la şcoală – plăteam eu taxele. în el vedeam cu toţii speranţa pentru viitor. Nimic nu se compară cu educaţia.

Şi în tot timpul ăsta, n-am încetat să mă gândesc la bărbatul meu. Credeam că dacă ar fi fost prezent, totul ar fi fost cum trebuie. Au trecut lunile şi anii. N-am auzit niciodată nimic despre cei care se aflau în detenţie. Radioul

spunea că n-o să se mai întoarcă niciodată. Dacă vreuna dintre noi avea altă părere, ne uitam urât la ea şi îi ziceam să-şi ţină gura: de unde ştia ea? Dar în sufletele noastre devoram înfometate aceste cuvinte dătătoare de speranţă şi voiam ca ea să insiste în continuare că bărbaţii plecaţi în detenţie se vor întoarce într-o bună zi.

Cam pe atunci i s-a întâmplat comandantului Muruithia ceva care ne-a făcut să ne temem de un nou canal. Comandantul Muruithia, responsabil pentru zona asta, era cunoscut peste tot pentru cruzimea lui. Era aspru mai ales cu muncitorii fără pământ repatriaţi în Rezervaţiile de gikuyu din Provincia Văii Riftului, din Uganda şi din Tanganyika. într-o zi, am auzit că a fost împuşcat, ziua în amiaza mare, când mergea spre Ndeiya. Bărbatul care îl împuşcase purta haină militară şi pălărie şi îi urmărise de la distanţă pe comandant şi pe garda lui de corp. Când se oprea comandantul, se oprea şi bărbatul şi se apleca să-şi lege şireturile sau să urineze. Apoi a intrat în pădure, a alergat înainte şi l-a împuşcat pe comandant. Se zice că a râs când garda de corp, gărzile civile şi poliţiştii au fugit să se ascundă. Dar înainte să poată trage în el, bărbatul dispăruse în pădure. Comandantul n-a murit şi a fost dus la spitalul din Timoro. După o săptămână, doi bărbaţi s-au dus cu un coş de mâncare să-l viziteze pe comandantul rănit. Aveau hârtiile în ordine şi li s-a permis să se ducă la patul lui. Acolo, l-au împuşcat şi au sărit pe fereastră, întorcându-se în pădure.

Atunci a ajuns Karanja comandant. Curând, s-a dovedit mai rău decât cel de dinaintea lui. Mergea în fruntea altor gărzi în pădure, ca să-i vâneze pe luptătorii pentru libertate. Tot în timpul conducerii lui, chiar şi puţinii bărbaţi apţi au fost duşi din sat în lagărele de detenţie. A devenit foarte strict în privinţa legilor de restricţionare a circulaţiei şi de muncă forţată în folosul obştii. M-am întâlnit cu el într-o zi, când veneam de la muncă. S-a oprit

şi m-a strigat. Eu am trecut mai departe. Două gărzi au venit în fugă după mine şi m-au ameninţat cu bătaia. Dar Karanja le-a zis să mă lase în pace şi să o ia înainte, că o să vină şi el.

— De ce nu i-ai lăsat să mă omoare? am răbufnit eu.

— Te rog, Mumbi.

— Nu-mi spune Mumbi, Mumbi.

Eram supărată şi nu voiam să-mi aducă aminte de mâncarea pe care mi-o dăruise. îmi doream din inimă ceva care să taie nodul de vinovăţie care mă lega de el.

— Mumbi, de ce mă urăşti aşa de tare? a continuat el, izbucnind apoi într-o tiradă de vorbe pasionale.

Mă iubea, mi-a spus el, şi nu mă voia decât pe mine, şi se ferise de detenţie şi de păduri numai pentru mine.

Ciudat, nu-i aşa, cum găsim multe justificări pentru acţiunile noastre ca să se potrivească unei ocazii. Oricum, nu mai eram supărată. Acum îl dispreţuiam. Chiar părea demn de dispreţ în uniforma lui kaki şi cu o puşcă mare atârnată pe umăr, vorbind despre dragoste în mijlocul drumului. Ba chiar am reuşit să şi râd un pic. A părut să-l doară, dar n-a oprit potopul de cuvinte ce-i ieşea din gură. Vorbele nu mă atingeau. Voiam să-i fac rău, să-i dau o lovitură pentru Kihika şi Gikonyo şi pentru toţi ceilalţi.

— De ce nu porţi fusta şi ***Mwetigu***[1] ale maică-tii? Când ceilalţi s-au dus să lupte, ai rămas în urmă să lingi picioarele bărbaţilor tăi albi, am spus răspicat şi am crezut că o să mă lovească.

Asta l-a durut tare. Buzele i se mişcau şi se străduia să spună ceva. Faţa i s-a întunecat şi apoi a spus şi el încet şi clar:

— Nu înţelegi. Voiai să murim toţi în pădure şi în detenţie, iar omul alb să poată trăi aici, pe pământul ăsta, singur? Omul alb e puternic. Să nu uiţi niciodată. Ştiu,

---

1 **Şorţ purtat de femei (în swahili, în original).**

pentru că i-am simţit puterea. Să nu-ţi faci iluzii că Jomo Kenyatta o să fie eliberat vreodată de la Ladwar. Iar bombele o să cadă în continuare peste pădure, aşa cum au făcut britanicii în Japonia şi Malacca. Iar cei care sunt arestaţi n-o să mai vadă niciodată, niciodată ţinutul ăsta. Nu, Mumbi. Laşul trăieşte să-şi vadă mama, în vreme ce viteazul rămâne mort pe câmpul de luptă. Şi să te aperi de o lovitură nu este laşitate.

Asta m-a speriat.

— Lasă-mă în pace, de ce nu mă laşi în pace? am strigat, simţindu-mă slăbită.

A plecat. Aveam un ghem în stomac, inima îmi era amărâtă. Fusese o cruzime să-mi spună că Gikonyo n-o să se mai întoarcă niciodată.

Şi totuşi, spre sfârşitul anului, m-am dus să-l caut pe Karanja acasă la el, la garnizoana Gărzii Civile. Eram cu Kariuki, pentru că absolvise KAPE[1] şi era singurul băiat din partea asta a culmilor care obţinuse un loc la Şcoala Secundară Siriana. Asta mâniase multă lume: de ce, se întrebau, să i se permită unui băiat al cărui frate era în pădure să meargă la o şcoală guvernamentală, în timp ce fiii loialiştilor nu puteau? Dar n-aveau cum să-l împiedice decât dacă dovedeau că a făcut jurământul. De aceea ne-am dus acasă la comandant. Karanja n-a pus nici o întrebare. Ne-a dat o scrisoare în care preciza că băiatul a fost verificat şi s-a ajuns la concluzia că nu a depus jurământul. Mi-a fost ruşine de cuvintele usturătoare pe care i le spusesem lui Karanja.

Când Kariuki s-a dus la Siriana, părinţii mei au revenit la viaţă. Mbugua a început chiar să vorbească despre viitor, iar Wanjiku plângea pentru că era fericită. Şi eu eram fericită, dar nu puteam uita, nici o clipă, vorbele lui Karanja, că bărbaţii care erau în detenţie nu se vor mai

---

1 **Kenya African Primary Education – şcoala primară.**

întoarce niciodată. Poate că Gikonyo şi ceilalţi au fost deja împuşcaţi. Gândul îmi dădea fiori noaptea şi nu puteam nici să mă rog, nici să dorm. Wangari a băgat de seamă aerul meu neliniştit, şi acum ea a fost cea care a devenit căldura şi alinarea mea. în toţi anii ăştia de aşteptare deveniserăm mai apropiate, nu doar mamă şi noră, ci altceva, ce nu pot descrie.

Karanja îmi arăta mereu că toată credinţa mea este zadarnică. Forţele guvernului îi învingeau pe luptătorii pentru libertate. N-am primit niciodată vreo scrisoare şi n-am auzit o vorbă de la cei aflaţi în detenţie. Radioul nu mai vorbea despre ei. Şi, pe măsură ce treceau anii, Karanja devenise arogant cu mine. Nu se mai umilea în faţa mea ca altădată. în schimb, râdea ca să mă rănească, iar eu mă agăţam de Gikonyo din tot sufletul. Aveam să-l aştept pe el, soţul meu, chiar dacă eram sortită să fiu din nou cu el doar în mormânt. îmi pierdusem cu totul speranţa să-l mai văd pe lumea asta şi trăiam cu amintirea zilelor fericite de dinainte de Starea de Urgenţă.

Dar n-o să te plictisesc cu o poveste lungă, deşi aş vrea să-ţi spun că deja mi-a făcut bine să-mi deschid inima în faţa ta. într-o zi, Karanja a trimis după mine să mă cheme la el acasă. Era într-o joi, îmi aduc aminte. Eram obosită şi sătulă de viaţă. Pentru că ce-i viaţa dacă nu o trăieşti alături de omul pe care îl iubeşti, un om care respiră, pe care poţi să-l vezi şi să-l atingi? Gikonyo era mort. Iar Starea de Urgenţă n-avea să se termine niciodată. în sfârşit. M-am dus acolo şi mi-am jurat că, dacă încearcă orice, chiar şi o vorbă, iau o scândură şi îl lovesc tare în cap sau la gât. L-am găsit singur. Am stat în uşă o vreme. Nu s-a uitat direct la mine. Părea să se fi schimbat. Părea îngrijorat şi puţin îmbătrânit. Asta m-a surprins – am crezut că e bolnav sau are ceva. Aşa că am intrat şi l-am întrebat ce vrea de la mine. O vreme, nu mi-a răspuns. Apoi a spus:

— Se întoarce soţul tău.

— Ce?

— Se întoarce soţul tău, a repetat el şi a încercat să zâmbească.

Am simţit ceva dureros care mi-a străbătut corpul, ca şi cum, ca şi cum înainte aş fi fost paralizată cu totul, iar acum curgeau iar prin mine sângele şi viaţa.

— Te rog, Karanja, nu te juca aşa cu mine, am bâiguit eu.

Vocea îmi suna spart. Inima îmi era plină de teamă şi speranţă. Aş fi făcut orice ca să aflu adevărul.

A venit până în locul unde stăteam şi mi-a arătat o bucată de hârtie lungă, cu ştampile guvernamentale. Era o listă cu numele celor care erau pe drum înapoi către sate. Era şi numele lui Gikonyo acolo.

Ce să-ţi mai spun? Că îmi aduc aminte că eram plină de recunoştinţă smerită? Că am râs – chiar m-am bucurat de buzele reci ale lui Karanja pe faţa mea? Eram într-o lume stranie şi parcă eram nebună. Mai e nevoie să-ţi mai spun ceva?

L-am lăsat pe Karanja să facă dragoste cu mine.

Mumbi făcu o pauză. Lumina încă îi juca în ochii întunecaţi şi senzuali. Era tânără. Era frumoasă. Lui Mugo i se puse un nod uriaş în gât. Ceva îl trăgea înainte; tremura; era pe fundul iazului, dar la suprafaţă, deasupra, era pământul; viaţă, luptă, chiar în mijlocul durerii şi sângelui şi sărăciei, părea frumos; doar pentru o clipă; cum îndrăznea să creadă într-o astfel de viziune, o iluzie?

— Când m-am trezit şi mi-am dat seama pe deplin ce se întâmplase, mi-a îngheţat tot trupul. Karanja încerca să-mi spună lucruri frumoase, dar vedeam că râde triumfător. I-am luat unul din bocanci şi l-am aruncat după el. Am fugit, şi nu puteam plânge. Deşi cu câteva clipe înainte fusesem aşa de fericită, acum mă simţeam rău. M-am dus la Wangari şi de data asta am plâns şi nu i-am putut spune clar ce se întâmplase. Dar ea a părut să înţeleagă şi

m-a îmbrăţişat şi a încercat să-mi alunge tremurul cu vorbe.

Povestea lui Mumbi îl storsese de puteri pe Mugo. Acum căuta cuvintele potrivite ca să spargă tăcerea.

— Ce vrei să fac eu? strigă el, cu durere şi dorinţă mistuitoare.

Mumbi era cât pe ce să spună ceva, când la uşă se auzi o

bătaie grăbită şi un *„hodi”*. Generalul R. intră, urmat îndeaproape de locotenentul Koina. Faţa Generalului radia de satisfacţie, pe care Mugo n-o văzuse duminică seara sau în seara de dinainte. Koina însă părea gânditor, îmbătrânit

— .Nu stăm mult, zise Generalul R. după ce se aşeză.

Se întoarse apoi către Mugo. Părea mult mai prietenos şi mai volubil decât de obicei.

— Am fost la tine acasă. Când am văzut că nu eşti acolo, ei bine, m-am gândit să vin încoace. Ţi-am zis că o să vin în vizită? îţi aduci aminte de seara trecută? Păreai îngrijorat, sau foarte agitat. N-am văzut pe nimeni. Am vorbit cu tine afară şi mi-ai răspuns cu vocea altcuiva. Ciudat om, Githua ăsta. Ai auzit ce ţi-am zis despre gloanţe?

— Nu pot... nu-mi aduc aminte.

— Vezi! Ţi-am zis că erai cu mintea în altă parte. Githua povesteşte mereu cum ne aproviziona cu gloanţe. Ştii că nu ne-a adus niciodată gloanţe (boabe de porumb, cum le ziceam noi în pădure)?

— Nu? întrebă Mumbi.

— Niciodată. Am aflat şi că nici nu l-a împuşcat nimeni vreodată.

— Şi atunci cum şi-a pierdut piciorul? întrebă Mumbi.

— Piciorul? Camionul pe care îl conducea s-a răsturnat în Nakuru. I-a zdrobit piciorul stâng.

— Şi atunci, de ce...

— I se pare mai interesantă viaţa aşa. Vezi tu, îşi inventează un rost pentru propria lui viaţă. Nu aşa facem cu toţii? Şi să mori luptând pentru libertate sună mai eroic decât să mori într-un accident.

Mugo se simţi trădat de Githua. Era iar singur, iar viziunea îi fusese sfâşiată de Mumbi şi Generalul R. Tresări sub privirea fixă a Generalului. Unde era căldura care îl învăluise aseară, azi-dimineaţă, înainte să intre în casa lui Mumbi?

— Dar să-l lăsăm pe Githua. Am venit să te vedem pe tine, îi zise Generalul R. lui Mugo.

— Să ies din cameră? întrebă Mumbi, pregătindu-se să se ridice.

— Doar dacă aşa vrei tu. E vorba despre fratele tău.

— Kariuki? S-a întâmplat ceva?

— Nu, Kihika!

— Oh!

— Cum am zis duminică seară, credem că a intrat într-o capcană. Urma să aibă o întâlnire cu un om de legătură important. Acum, nu există decât trei oameni cu care ar fi putut să se întâlnească. Unul dintre ei este Wambui. Dar Kihika îl trimisese deja pe Wambui la Nakuru cu mesaje pentru agenţii noştri. Celălalt eşti tu! zise el fixându-l pe Mugo cu privirea.

Lui Mugo i se strânse stomacul.

— Dar până şi copiii ştiu ce ai făcut tu pentru Kihika şi ce ţi-a făcut ţie omul alb.

— Cine e bărbatul? întrebă Mumbi uşurată.

— Un prieten şi nu tocmai. Cum spunea Kihika? ***Kikulacho kiko nguoni mwako.***

— Cine e? insistă ea nerăbdătoare.

— Vezi tu, Kihika spusese o dată sau de două ori că voia să se vadă cu Karanja.

— ***Ngail*** strigă ea şi se uită la Mugo.

— Şi Karanja a intrat în Garda Civilă curând după arestarea lui Kihika. Purtarea lui la Githima îi arată vinovăţia. Koina, aici de faţă, a fost acolo ieri.

Koina tresări şi se uită la General. Figura lui părea epuizată, puţin îndurerată.

— Şi nu mă mai întorc niciodată acolo. Niciodată, niciodată, spuse el cu o voce cu totul nepotrivită cu firea lui veselă.

Mumbi şi Generalul se uitară la el.

— Ce te supără? întrebă Generalul.

— Nimic. Nimic, zise Koina. Doar că sunt nedumerit în legătură cu ce am văzut acolo. Dar nu mă luaţi în seamă. Nu mă simt bine.

— Trebuie să te duci la culcare, zise Mumbi îngrijorată. Vrei un Aspro[1]?

— A, e doar o durere de cap!

— Ce ai văzut la Githima de te-ai îmbolnăvit? întrebă Mumbi. Stafii?

— Da... Un fel de stafii. Dar erau stafii care m-au făcut să mă întreb ce sărbătorim noi de fapt!

Generalul R. se gândi să-i ceară să fie mai puţin misterios, dar Mugo vorbi primul.

— Ce... ce vreţi... ce voiaţi de la mine?

Mugo, care îşi urmase gândurile proprii, expiră încet.

— E vorba de ceremoniile de joi. întâi şi întâi vreau să-ţi spun că nu m-am rugat niciodată la Dumnezeu. N-am crezut niciodată în El. Cred în Gikuyu şi Mumbi şi în poporul negru al ţării noastre. Dar într-o zi m-am rugat. într-o zi, când eram singur în pădure, am îngenuncheat şi am plâns din suflet. Dumnezeule, dacă eşti acolo, sus, cruţă-mă şi am să-l găsesc pe adevăratul asasin al lui Kihika. A venit vremea. E anotimpul recoltei. Oamenii se vor aduna joi în piaţa Rungei să-l comemoreze pe Kihika. La Githima, l-am pus pe Mwaura să-l convingă pe Karanja să participe la întrunire. Aşa că tu ce ai de făcut? La sfârşitul discursului, o să anunţi că omul care l-a trădat pe Kihika trebuie să iasă în faţă – şi să fie osândit sub ochii oamenilor. Pentru că, trădându-l pe Kihika omului alb, Karanja a trădat de fapt poporul negru de pe toată faţa pământului.

Discursul plin de pasiune al Generalului a fost urmat de o tăcere stânjenitoare. Fiecare dintre cei aflaţi în casă părea absorbit în propria sa viaţă – în propriile temeri şi speranţe. Atmosfera era încordată ca o funie întinsă.

1 **Aspirină.**

Deodată, Mugo se ridică în picioare, tremurând de încordarea unei noi decizii.

— Nu se poate, spuse el. Am venit aici să-i spun lui Gikonyo şi Partidului că nu sunt omul potrivit să-i conducă. Partidul trebuie să caute un lider în altă parte.

Avea vocea sugrumată. Se strădui să mai scoată un cuvânt, apoi se repezi pe neaşteptate afară.zece

Decizia de a-l convinge sau, dacă nu, de a-l sili pe Karanja să participe la marea ceremonie de la Rungei fusese luată în seara de dinainte, după ce locotenentul Koina se întâlnise cu Mwaura.

Informaţiile lui Mwaura nu făcuseră decât să confirme ceea ce Generalul R. bănuise tot timpul: Karanja era cel care-l trădase pe Kihika. Şi părea echitabil să moară de Ziua Independenţei: ar fi fost doar o pregătire necesară pentru ritual să fie umilit în faţa unei mulţimi uriaşe dacă se preda, sau, dacă nu, să fie făcut de râs.

De obicei, Generalul R. nu vorbea mult, cu excepţia situaţiilor când era agitat. „Nu ştiu să-mi folosesc limba”, spunea el cu o notă de mândrie, „dar ştiu să-mi folosesc mâinile”. Când avea de rezolvat vreo problemă, Kihika se ruga şi se zvârcolea; Generalul R. acţiona. Kihika vorbea despre oprimare şi nedreptate şi libertate; Generalul R. vedea oameni oprimaţi sau un om crud sau bun. Era un fel de aventurier. înainte de războiul de independenţă, stătea în centrul Rungei, unde era croitor. Nimeni nu ştia de unde vine: unii ziceau că venise din Nyeri, alţii ziceau că era din Embu. Deşi stătuse mulţi ani în Rungei, oamenii din Thabai îl considerau un străin printre ei. „Ăştia de prin partea aia, din Nyeri sau Embu, spuneau ei, sunt oameni de care trebuie să te temi; nu ştii niciodată ce pot ascunde sub unghii sau la subraţ.” Nu ştiau nici care-i e numele adevărat: îi spuneau Ka-40, pentru că, o dată sau de două ori, într-unui dintre momentele neaşteptate, dar rare, de destăinuire, se lăudase: „Uită-te la mine, un tânăr din '40. M-am născut în 1940, am fost circumcis în 1940, am plecat să lupt cu Hitler în 1940 şi m-am căsătorit în 1940. Aşa că sunt un tânăr din '40”. (Ca să ştie toată lumea, nu avea nevastă, dar luptase alături de britanici în al Doilea Război Mondial.)

Altfel, era tăcut, rareori vorbea despre el sau despre credinţele lui politice şi, mai ales, evita scenele violente şi încăierările care izbucneau adesea în birturi şi localurile cu băutură. Ka-40 era un croitor bun şi de succes, specializat în haine pentru femei şi copii; prosperitatea lui era pusă pe seama unei chestii pe care o avea „la subraţ”.

Şi totuşi bărbatul acesta, care ocolea vădit certurile şi violenţa şi se ţinea de obicei deoparte, devenise unul dintre cei mai aprigi din grupul de luptători din pădure al lui Kihika, temut în sat şi chiar şi printre adepţii săi. Generalul R. nu uita niciodată un prieten sau un duşman. R. venea de la Rusia.

Pe când Generalul R. vorbea entuziasmat despre mica scenetă care urma să fie jucată de Ziua Independenţei, Karanja, actorul principal, era preocupat de o problemă care păruse nesemnificativă cu trei luni în urmă – văzută, desigur, ca o posibilitate îndepărtată –, dar care acum, când mai erau doar două zile până la Ziua Independenţei, căpătase proporţii monstruoase: oare Thompson chiar o să plece? Acum, Karanja era hotărât să afle adevărul, să lămurească o suspiciune pe care o mai cunoscuse o dată, când, comandant fiind, i se spusese că Gikonyo şi ceilalţi deţinuţi se întorc în sat. Acum avea să se ducă la Thompson şi să-i spună: Domnule, chiar părăsiţi Kenya? Nu că între Karanja şi John Thompson s-ar fi dezvoltat o relaţie care să poată fi numită personală; nici conştiinţa dependenţei nu era reciprocă; atâta doar că, pentru Karanja, John Thompson întruchipase întotdeauna simbolul puterii omului alb, de neclintit ca o stâncă, o putere care construise bomba şi transformase un ţinut al tufărişurilor şi pădurilor sălbatice într-o ţară cu oraşe moderne, cu autostrăzi asfaltate, autovehicule şi şosele cu două sau patru benzi, căi ferate, trenuri, aeroplane şi clădiri ale căror turnuri atingeau cerul – şi toate astea în decurs de 60 de ani. Nu simţise el însuşi această putere, care stăpânea şi peste

sufletele oamenilor, când el, comandant fiind, îi putea face pe bărbaţii circumcişi să se umilească în faţa lui, putea face femeile să ţipe doar dacă ridica un deget?

Aşa că acum aştepta vestea îngrozitoare. De două ori pornise de-a lungul coridoarelor trecând pe lângă biroul lui Thompson, trăgând cu urechea să audă vreo mişcare înăuntru, întors în camera lui de lucru, Karanja îşi aminti că îşi poate da seama dacă John Thompson era la birou sau nu uitându-se dacă avea maşina, „Alt Morris”, în parcarea pentru personal. Se ridică de pe scaun ca un om care s-a aşezat pe neaşteptate pe o piu- neză, atâta doar că, în loc să-şi cerceteze scaunul, întinse gâtul şi se uită atent la... la un loc gol pe care se afla de obicei Morrisul. Oare omul nu venea azi la lucru? îi fu greu să scrie etichete pentru cărţile de pe masă. Avea noroc că domnişoara Dickinson nu era aici azi. Se duse la legătorie ca să-şi omoare vremea cu oamenii de acolo. Karanja se ducea acolo cu vreun pretext oarecare de câte ori era obosit. Majoritatea legătorilor erau din districtul Nyanza centrală, iar Karanja se simţea întotdeauna mai liber în prezenţa lor. Nu avea impresia, cum se întâmpla când era cu alţi gikuyu, că îi răscolesc trecutul. îi şi dispreţuia şi spunea asta când vorbea cu Mwaura sau cu alţii din tribul lui.

— ***Jaluo*** ăştia! spunea el, stau tot timpul împreună: dacă pui unul să se ocupe de ceva, îşi aduce tot tribul de câte ori apare un loc liber.

Şi ei îl priveau bănuitor.

— ***Wakikuyu*** ăştia! spuneau ei, să n-ai niciodată încredere în ei. Un kikuyu te tratează de prieten azi şi mâine te înjunghie în spinare.

în prezenţa lui erau prietenoşi.îi găsi discutând despre dr. Van Dyke. Oare moartea lui fusese un accident? Ce văzuse oare femeiuşcă aia, Thompson, (Dumnezeule, e drăguţă... cu funduleţul ăla, frate... n-aş zice nu să mă ocup eu de ea) la burul ăla burtos? Oare Thompson ştia că e înşelat? Trebuie să fi ştiut. De-aia era tot timpul aşa de supărat. Oare se înfrupta şi el din alte femei, de exemplu dr. Lynd? Ha! Ha! Ha! Trecură la incidentul cu câinele. Deveniră nervoşi. Erau de partea lui Karanja. Frate! Thompson te-a salvat. Dar n-o s-o pedepsească. Lui Karanja i se păru că mirosul cleiului fiert, vorbăria şi râsetele oamenilor nu-i alungau starea de nelinişte. Ieşi şi se plimbă între laboratorul pentru fizica solului şi complexul administrativ, ceea ce afecta finalitatea demersului, dar chiar spera să-l zărească pe John Thompson în birou prin fereastră. Oare plecase? se întreba Karanja. Ar fi trebuit să-l întrebe ieri. Ieri, după incidentul cu câinele. Karanja îşi amintea groaza care-l cuprinsese când se apropia câinele de el. Se cutremură. Thompson îl salvase de ruşine. Thompson. Şi pleca. O luă uşor spre biroul lui, împovărat de sentimentul unei trădări iminente.

Mai trăise o dată un sentiment asemănător. Era în ziua aceea, curând după ridicarea oficială a Stării de Urgenţă, când O.D.-ul aflat în funcţie îl sfătuise să demisioneze din funcţia de comandant. Atunci, noii lideri politici ai partidului, cum era Oginga Odinga[1], făceau propagandă pentru independenţă şi eliberarea lui Jomo Kenyatta. Karanja arestase un bărbat care nu-şi plătise de doi ani taxa pe cap de locuitor. Omul nu-şi găsise de lucru după ce scăpase din detenţie. Era aşa de supărat, încât, în loc să răspundă la întrebări, scuipase în ţărână. Comandantul făcuse exact ceea ce era învăţat să facă: îşi pusese garda de

1 **Jaramogi Ajuma Oginga Odinga (octombrie 1911 – 20 ianuarie 1994) – căpetenie luo, personalitate importantă în lupta pentru independenţă a Kenyei.**

corp să-l bată pe bărbat şi îl închisese până dimineaţa la postul Gărzii Civile. Cazul fusese preluat de oamenii care aveau legături cu
Odinga şi ajunsese astfel la tribunal. Karanja a fost obligat să plătească o amendă şi să-şi ceară scuze public. Asta îl făcuse praf. De ce să fie pedepsit pentru că făcuse exact acelaşi lucru pentru care fusese lăudat acum vreo lună? Mai târziu, Karanja a fost retrogradat. Totuşi, O.D.-ul îi dăduse o scrisoare de recomandare în care înşira calităţi cum erau loialitatea, integritatea şi curajul. „Se poate conta întru totul pe el.” înarmat cu scrisoarea (purta o ştampilă guvernamentală), Karanja se îndreptase către Githima, unde se intâlnise din nou cu John Thompson. Karanja mărturisise că făcuse jurământul şi se înrolase în Garda Civilă când O.D. era Thompson (la scurt timp după ce murise Robson) şi, deşi Thompson nu părea să-şi aducă aminte de zilele de demult, Karanja credea că scrisoarea „guvernului” era în sine o legătură vie. Obţinuse o slujbă la Githima. Şi curând calităţile sale – loialitate, integritate şi curaj – ieşiră la lumină şi deveni peste puţină vreme slujitorul de încredere al oamenilor albi de la Githima.

Oare ameninţarea câinelui era un preludiu al dezastrului? se gândi Karanja. Conştient de iminenţa unei nenorociri, Karanja nu ştiu dacă să fie mulţumit sau supărat când intră în cameră Mwaura.

— Hei, frate. E adevărat? începu Mwaura şoptind pe un ton slugarnic şi conspirativ, care spunea: tu ştii toate secretele forţelor care ne conduc; aruncă-mi şi mie câteva firimituri din cunoştinţele tale preaputernice.

— Ce? întrebă Karanja, întârziind să reacţioneze la linguşeală.

— Păi, că şeful, ştii tu, Ka-Thompson, a plecat?

De câte ori voia să pună la cale ceva împotriva vreunei persoane cu autoritate, Mwaura punea diminutivul Ka în faţa numelui acestuia.

— Cine ţi-a spus?

Karanja era surprins, dar încerca să pară calm.

— A, doar zvonuri. Şi mi-am zis că singura persoană care ar putea să ştie e Karanja. El ştie secretele oamenilor ăstora. în special ale şefului. Omul te iubea, să ştii... totdeauna trimitea după tine... o, da, şi se vedea că îi era teamă de tine. E adevărat?

Karanja ştia că e flatat şi asta îl făcea să se simtă bine.

— Voi, ăştia, şi zvonurile voastre. Nu l-ai văzut ieri la serviciu?

— Ba da, dar... Nu putea să fie ultima zi? De-aia te-a chemat, nu-i aşa? Să-ţi spună la revedere. Ţi-a dat şi nişte bani? Şi zice lumea... ei bine, ştii că sunt de acord cu tine de multe ori când zici că oamenii au gura mare?

— Ce zice lumea?

Karanja era bănuitor şi curios.

— Că o să vină să-l înlocuiască un african, un om cu pielea neagră, ca tine şi ca mine.

— Nu! zise Karanja cu hotărâre, arătând mai mult ce n-ar fi vrut să se întâmple decât ce ştia că avea să se întâmple. Poţi să crezi ce vrei, dar Thompson nu pleacă nicăieri. Doar ieri ce am stat de vorbă cu nevastă-sa. Mi-a oferit cafea.

— Serios! Hmm, zise Mwaura, dând din cap de câteva ori. Pricep, înţeleg. Ştii, nu m-aş mira să aud că ai încercat-o pe femeia aia. Ştii cum îmi lasă gura apă când mă uit la bucile alea grozave şi la pieptul care ţipă: atinge-mă, atinge-mă. Şi vocea ei e ca un cântec, te face să te gândeşti la aia a ei. Norocosule. Cum ai început cu ea?

— Ce vrei să zici?

Karanja era mai entuziasmat de discuţie, dar se simţea stingherit, nefiind în stare să dezmintă sau să confirme ce sugera Mwaura.

— Haide, frate. Trebuie să o fi încercat. Ce gust au bunătăţile ei?

— Voi, ăştia. De ce crezi că europenii au ceva special? Sunt ca oricine altcineva, ca tine sau ca mine.

— O mărturisire! Oricum, ştiu că ai făcut-o. Apropo, ce faci joi, în ziua de ***Uhuru?***

— Nu ştiu. Nimic... adăugă el, simţind cum căldura dinăuntru se risipeşte.

— Nimic? Nu te duci la chestia aia?

— Ce chestie?

— Ceremonia de la Rungei. Nu ştii că organizează jocuri şi dansuri ca să serbeze ***Uhuru?***

— Nu ştiu, zise el nehotărât.

— Dar nu poţi să stai aici singur! Toată lumea din baza de-aici merge să-l asculte pe Mugo.

— Cine e Mugo? întrebă el, şi mai multă nesiguranţă stre- curându-i-se în voce.

Mwaura profită de ocazie.

— Se zice că omul vorbeşte cu Dumnezeu şi primeşte mesaje de la spiritele celor morţi. Altfel, cum îţi explici că a scăpat cu viaţă la Rira, când zece dintre grevişti au murit? Şi, ţii minte, el a fost liderul.

— Prostii. Prea mulţi au gura mare, zise el fără convingere.

Nu se gândise ce o să facă în ziua aia. Dar putea să se întoarcă

la Thabai şi să dea ochii cu oameni care şi-ar bate joc de el? Dar ce-ar fi să se ducă să o mai vadă pe Mumbi măcar o dată? N-ar putea face o ultimă încercare să i-o smulgă lui Gikonyo?

— N-ai decât să spui că-s prostii. Oricum, mai bine mă duc să văd cu ochii mei. Omul ăsta, Mugo, e un adevărat pustnic, a stat singur, n-a vorbit niciodată cu nimeni de când a plecat din lagărul de detenţie. Şi o să fie acolo şi o grămadă de femei. Ştii cum se dezlănţuie (chiar şi alea măritate) la ocazii de-astea.

— Tu te duci? întrebă el, ispitit de dorinţa de a o vedea pe Mumbi.
— Eu să stau deoparte?
— Zi-mi când te hotărăşti să mergi, zise Karanja privind pe fereastră.
John Thompson tocmai îşi parca Morrisul afară.
— Uite-l pe Thompson ***al tău,*** îi zise lui Mwaura, abia reuşind să-şi ascundă triumful.
Se ridică în picioare, îşi scutură repede salopeta kaki, îşi trecu mâinile prin păr şi ieşi în grabă, sperând să dea peste Thompson pe coridor. Apoi avea să-i pună întrebarea cea înspăimântătoare. Un nod de salivă îi urcă în gât imediat ce văzu figura adâncită în gânduri a lui Thompson: să-l întreb sau nu?
— Scuzaţi-mă, domnule! strigă el, şi îi venea să plângă.
John Thompson trecu pe lângă Karanja ca şi cum nu l-ar fi văzut.
— Scuzaţi-mă, domnule, ridică el vocea, adunându-şi curajul, mânat de disperare.
Thompson se întoarse către Karanja.
— Poftim?
Vocea era limpede, rece, distantă.
— Dumneavoastră, înghiţi Karanja nişte salivă cu cocoloaşe. Dumneavoastră plecaţi! afirmă el, în locul întrebării calme pe care avusese de gând să o pună.
— Ce?
— Dumneavoastră... dumneavoastră... mai înghiţi nişte salivă cu noduri; făcu zgomot când îi coborî pe gât. Dar se menţinu pe poziţii: ... vă duceţi înapoi... în ţara dumneavoastră?
— Da, da, răspunse repezit omul alb, ca şi cum ar fi fost nedumerit de întrebare.
Karanja fu cuprins de panică. începu să se joace cu degetele la spate. Şi-ar fi dorit mai degrabă să dispară

brusc de pe faţa pământului decât să suporte frigul din jur. Thompson era pe punctul de a pleca, dar apoi se opri.

— Ai nevoie de ceva? întrebă el răstit.

— Nimic. Nimic, domnule. Aţi fost foarte amabil.

Thompson plecă grăbit.

Karanja rămase pe coridor o vreme şi scoase o batistă murdară ca să-şi şteargă sudoarea de pe faţă. Apoi se întoarse, mersul lui evocând, pentru cineva care l-ar fi privit, imaginea unui câine care a fost mustrat de stăpânul în care are încredere. Karanja nu păru să-l vadă pe Mwaura, care încă îl mai aştepta în încăpere. Se aşeză pe scaun, cu mâinile lipsite de vlagă pe masă, şi se uită la lumea de dincolo de fereastră fără să poată pricepe nimic.

— Deci se întoarce acasă? întrebă Mwaura şovăielnic.

— Nu ştiu, răspunse Karanja cu voce scăzută, inexpresivă.

Apoi, brusc, păru să-l vadă pe Mwaura.

— Ce cauţi în birou? ţipă el la Mwaura, care se întoarse repede la uşă.

Dar dintele era îmbătrânit şi rupt; nu putea muşca. Ca şi cum ar fi fost extenuat de gest, Karanja îşi reluă poziţia mor- mântală la masă. Era rândul lui Mwaura să se simtă triumfător şi, pentru o vreme, uită că misiunea lui era să se arate prietenos cu Karanja şi să îl ademenească la ceremonia pentru ***Uhuru.***

— Supărat că te părăseşte stăpânul, ei? îl tachină el, stând în siguranţă în uşa deschisă. N-a fost nici măcar atât de amabil să-şi ia rămas-bun? Am lucrat odată pentru un alb la Nairobi. Când a plecat din Kenya, măcar şi-a împuşcat animalele de casă... pisici şi câini. N-a suportat să le lase în viaţă fără un ajutor binevoitor.

Karanja păru să nu-l audă. Nu făcu nici măcar cea mai mică mişcare din poziţia în care stătea la masă.unsprezece

Petrecerea de rămas-bun ţinută la hanul din Githima urma să înceapă la ora opt.

John şi Margery Thompson ajunseră mai devreme, dar descoperiră că unii dintre oaspeţi sosiseră deja. Dr. Brian O'Donoghue, directorul Staţiunii de Cercetare Agricolă şi Forestieră Githima, nu putea veni la petrecere pentru că se dusese la Comisia Forestieră Internaţională de la Salisbury. Era un bărbat înalt şi slab, cu ochelari cu rame mari, care nu era niciodată văzut mergând prin grădinile de la Githima fără o carte sub braţ. Delegaţia oficială primi forţe proaspete mai târziu, când sosiră directorul adjunct, soţia lui şi şefii diverselor departamente. Cam într-o oră, camera comună a hanului era plină de bărbaţi şi femei, îmbrăcaţi în diferite feluri, ciocnind, glumind, râzând.

La început, domnul şi doamna Thompson fură acaparaţi de grupul oficial. Soţiile celor doi directori atraseră priviri invidioase şi dezaprobatoare; ieşeau în evidenţă tot timpul, nu puteau să-i lase şi pe alţii să stea de vorbă cu domnul Thompson (bietul John, un scump, mi-a plăcut aşa de mult, ce maniere, ce devotament: cum putea guvernul să se poarte aşa de urât cu cineva?). Căutară până în străfundul inimilor lor şi descoperiră dintr-odată că îl admiraseră dintotdeauna pe John, că Margery fusese prietena lor bună şi ce n-ar face să-i ajute să se instaleze în viitoarea lor casă!

Plecarea iminentă a lui Thompson şi Ziua Independenţei de a doua zi li-l readuseseră în suflete pe omul care se aflase în centrul scandalului de la Rira. Thompson era aşadar un martir, fusese primit ca atare la Githima, aşa era privit şi acum, în ajunul plecării sale dintr-o ţară pe care o slujise atât de bine.

Imediat ce delegaţia oficială plecă, petrecerea se înteţi, devenind mai animată şi mai gălăgioasă. Femeile se agitau în jurul lui Thompson: Ce urma să facă? îşi găsise

slujbă? Nu era ruşinos felul în care guvernul britanic abandona oamenii pe care îi încurajase şi-i trimisese peste hotare? Totul era din cauza felului în care cedase în faţa violenţei africane şi a comunismului internaţional. N-aţi văzut ce se întâmpla în Uganda şi Tanganyika? Chinezii şi ruşii s-au grăbit să deschidă ambasade. Doamna Dickinson, bibliotecara, a fost mereu mai realistă în politică şi a prevăzut un măcel după ***Uhuru.*** Ea şi Roger Mason, iubitul ei, şi-au luat deja bilete de avion pentru Uganda, unde o să stea ca să scape de violenţa care se va dezlănţui asupra tuturor albilor în Kenya. Apoi zise: „Vă spun eu, întrevăd totul, în zece ani ţările astea vor fi sateliţi ruseşti sau chiar mai rău, o să fie parte din Imperiul Chinez...” O altă femeie se băgă în discuţie: „Ai demisionat, nu? Acum, închipuie-ţi, şi eu...” Unii voiau să ştie de ce luase o asemenea decizie. Alţii se retrăgeau, temându-se să nu-l stânjenească pe John (bietul John, îl căinau ei din nou, aruncând priviri dispreţuitoare către Margery, înconjurată de bărbaţi; după cum se dăduse în spectacol cu alcoolicul ăla, n-ar fi fost de mirare dacă John chiar voia să părăsească locul ruşinii).

Dr. Lynd vorbea cu Roger Mason despre munca ei, dar arunca în continuare câte o ocheadă neliniştită spre John Thompson. Vorbea neîncetat, iar Roger Mason, un bărbat înalt cu mustaţă roşcată, părea plictisit, deşi nu făcea nici un efort să plece.

— Zona Githima? O, e în regulă, pentru că, deşi majoritatea cartofilor de aici suferă de mană, pot fi trataţi cu piatră vânătă. Dar cartofii care suferă de bacterioze, nu. Şi astea sunt bolile
care afectează cele mai mari părţi din Kenya, în special zonele africane. O, da, facem tot felul de experimente, cum ar fi, de exemplu, unul de care mă ocup acum – injectăm o anumită tulpină bacteriană pentru a identifica evoluţia infecţiei în plantă. Dar... o, scuză-mă...

Se grăbi spre locul unde stătea Thompson şi abia reuşi să-l reţină. Pas cu pas, îl conduse către un colţ şi îl făcu să se aşeze. Privea agitată, iar el se aştepta să-i povestească despre câine.

— Ţii minte incidentul despre care ţi-am spus ieri?

— Câinele?

— Da... uciderea câinelui meu!

— Da.

— Ţii minte că ţi-am povestit despre servitor.

— Da.

— N-a fost prins niciodată.

— Da, cred că mi-ai spus.

— Mi-e frică. Nu ştiu ce să fac.

— De ce? Ce s-a întâmplat?

— Pentru că... pentru că l-am văzut din nou...

— Când?

— Ieri. Ieri... Crezi că o să fim în siguranţă dacă rămânem? îl întrebă ea.

Dar înainte să apuce să răspundă, adăugă sfidătoare:

— Nu! Sigur sau nu, n-o să plec de aici. N-o să le las lor pământul.

— Atunci trebuie să-ţi iei paznici mai buni! zise el mai curând furios.

Dar dr. Lynd nu prinse ironia. Se agăţă de idee.

— Da... mai mulţi ***mbwa kalis***[1] să ne apere viaţa şi pământul, zise ea şi se apucă să vorbească despre calităţile celor mai credincioşi şi feroce câini de pază.

Pe la ora 11, lumea începuse să se îmbete. Câteva perechi dansau. Chelnerii africani stăteau în picioare într-o parte, c

1 **Câini de pază feroce (în swahili, în original).**

anişte stâlpi, îmbrăcaţi în ***Kanzu***[1] albe, cu o centură roşie în jurul mijlocului şi fes roşu pe cap.

Bărbaţii erau adunaţi ciorchine în jurul lui Margery, dez- mierdându-i din ochi silueta. Unul câte unul, erau luaţi la dans de soţiile lor, până când nu mai rămase să stea de vorbă cu ea decât un bărbat gras, cu o barbă zbârlită şi sprâncene stufoase. Margery tot arunca priviri care transmiteau SOS-uri către soţul ei, care nu vedea, pentru acum era prins într-un grup care discuta despre politică, Ziua Independenţei şi soarta albilor sub un guvern negru.

— E logic, nu? spunea bărbosul în timp ce o trăgea la dans.

— Ce-i logic în asta? căscă ea, incapabilă să-şi ascundă plictiseala.

Bărbatul îi amintea de cele mai nefericite trăsături ale amantului ei.

— Că suntem toţi beţi, ei? Nu ştiu de ce mă port aşa azi... hâc!... rezultă că...hâc!... tu...

Deodată, auzi sunetul unui pahar spart pe jos.

Toată lumea se opri din dans şi din discuţii. Margery privi la grupul din spatele soţului ei. Mâna lui goală era în aer, ca şi cum ar fi ţinut un pahar la gură. Ochii tuturor erau întorşi acum spre el. Margery traversă repede încăperea, îl luă de braţ şi zâmbi curajoasă, fără ţintă. Un chelner african veni în grabă cu un făraş şi o perie şi strânse cioburile. Momentul de tăcere luase sfârşit. Conversaţiile se reluară, ca şi cum nu se întâmplase nimic.

John şi Margery merseră încet cu maşina prin întuneric. Conştiinţa faptului că vedea Githima pentru ultima dată o apropia de soţul ei.

— înainte de petrecere nu mi-am dat seama că plecăm cu adevărat. Acum, mi se pare că totul aparţine trecutului nostru.

1 **Veşmânt lung, până la glezne sau până la podea, purtat de bărbaţi în zona Marilor Lacuri (în swahili, în original).**

El conduse mai departe, ocolind casa. Chiar la marginea pădurii, opri maşina şi aprinse două ţigări. Deodată, Margery
realiză că era chiar locul unde Van făcuse dragoste cu ea. începu să tragă nervos din ţigară, aşteptându-se ca el s-o acuze.

— Poate că nu e sfârşitul călătoriei, spuse el în cele din urmă.

— Ce?

— încă nu suntem învinşi, remarcă el cu glas răguşit. Africa nu poate, nu se poate descurca fără Europa.

Margery se uită la el, dar nu zise nimic.doisprezece

Când Gikonyo se întoarse acasă seara, Mumbi îşi dădu seama că e prost dispus. La început, nu-i vorbi. Nu era ceva neobişnuit. Apoi, când îi dădu să mănânce, el îi aruncă doar o privire şi apoi continuă să se uite ţintă la perete. Dar nici asta nu era ceva neobişnuit. însă felul cum răsufla, ca şi cum şi-ar fi înăbuşit un oftat, o convinse că se întâmplase ceva. Deşi îi era frică de el şi de toanele lui, nu se putu abţine să se amestece.

— Ce s-a întâmplat? îl întrebă, cu preocupare smerită.

— De când am început eu să discut cu tine necazurile mele? răspunse el.

Ea se retrase, ruşinată. Ce i se întâmplase oare în ultimele zile? Nici nu ştia ce era mai rău: tonul formal, politicos, de dinainte sau atitudinea mai nouă, când încerca să o chinuie cu vorbe.

— A fost Mugo pe aici azi, spuse ea cu răceală, după o vreme. A zis că n-o să ia parte la ceremonie.

— Ce? ţipă el, ca şi cum ea ar fi fost responsabilă pentru ce făcea Mugo.

Ea nu răspunse.

— N-ai urechi? Cu tine vorbesc. Ce a zis?

Pari pus pe ceartă astă-seară. N-ai auzit ce-am spus? Mugo a zis că n-o să oficieze ceremoniile pentru ***Uhuru***

— .Trebuie să deschizi bine gura, nu să vorbeşti printre dinţi. Nu vrea nimeni să-ţi vadă dinţii, adăugă el, reluându-şi poziţia de dinainte.

Lucrurile ar fi putut reveni la normal (politeţe şi aşa mai departe), dar atunci băiatul, mărul discordiei, veni în fugă în cameră, întorcându-se de la Wangari. înainte, Gikonyo îl trata şi pe băiat politicos, fără să arate nici ranchiună, nici afecţiune. Pentru că, îşi spunea el în sinea lui, un copil e un copil şi nu era răspunzător pentru naşterea lui. Băiatul îi simţea răceala şi păstra instinctiv distanţa. Totuşi, astăzi se sprijini între genunchii lui Gikonyo şi începu să pălăvrăgească, încercând să fie prietenos.

— Bunica mi-a spus o poveste grozavă... una bună... despre... despre... O ştii pe aia despre ***Irimu?***

Gikonyo îl împinse cu asprime de pe genunchi, cu o expresie de dezgust pe faţă. Băiatul se împiedică şi căzu pe spate, izbucnind în lacrimi şi uitându-se la mama lui, în căutarea unei explicaţii. Mumbi se ridică în picioare şi pentru o clipă simţi că se sufocă de furie.

— Ce fel de bărbat te crezi tu? N-ai curaj de bărbat să mă loveşti pe mine? De ce îţi verşi furia ca un laş pe un copil, un copilaş...

Spumega ca un râu care a rupt digul. Vorbele se revărsau; veneau în şuvoi, umplându-i gura, aşa că doar cu greu reuşea să le articuleze.

— Taci din gură, femeie! ţipă el, ridicându-se în picioare.

— Crezi că sunt orfană, nu? Crezi că părinţii mei o să-mi închidă uşa dacă plec din mormântul ăsta?

— Te fac eu să închizi gura asta de curvă, strigă el, lovind-o peste obrazul stâng şi apoi peste celălalt.

Iar şuvoiul de cuvinte încetă. Ea se uită ţintă la el, înăbu- şindu-şi lacrimile. Băiatul fugi din casă, strigând-o pe bunică-sa.

— Trebuia să-mi spui mai de mult, spuse ea încet şi încă reţinându-şi lacrimile.

Wangari veni în grabă din coliba ei, cu faţa schimonosită de durere şi cu băiatul urmând-o de la distanţă sigură. Wangari se opri între Gikonyo şi Mumbi.

— Ce s-a întâmplat, copii? întrebă ea, cu faţa spre fiul ei.

— Zice că sunt curvă, mă ţine în casa asta ca pe o curvă, mamă, zise Mumbi, cu vocea înăbuşită, şi acum plânse cu sughiţuri, fără să se mai abţină.

— Gikonyo, despre ce e vorba? îl întrebă Wangari pe fiul ei.

— Nu te priveşte, mamă! spuse el.

— Nu mă priveşte? ridică ea vocea, lovindu-se peste şolduri cu ambele mâini. Să vină toată lumea şi să audă ce îmi răspunde un fiu, fiul meu. Nu mă priveşte cine te-a scos printre coapsele astea? Că o să vină ziua... ha! Atinge-o din nou dacă te crezi bărbat!

Wangari se dezlănţuise într-o furie necontrolată. Gikonyo voia să spună ceva; apoi, brusc, se întoarse şi ieşi din casă.

— Şi tu acum nu mai plânge şi zi-mi ce s-a întâmplat, îi spuse cu blândeţe lui Mumbi, care se aşezase deja şi plângea în hohote.

Râul urmează linia minimei rezistenţe. Ranchiuna lui Gikonyo era îndreptată în altă direcţie; atâta doar că Mumbi se nimerise prin preajmă. Iar chipul şi vocea ei îl găsiră într-un moment în care zidurile care îi străjuiau cu grijă viaţa plină de neîmpliniri erau cel mai slăbite.

După discuţia de ieri cu deputatul, Gikonyo trecuse pe la ceilalţi cinci oameni implicaţi în plan. îşi analizaseră poziţia şi hotărâseră să extindă compania funciară, să

crească preţul pe acţiune şi să le ceară oamenilor să cumpere acţiuni. în felul ăsta puteau să strângă suficient de mulţi bani pentru ferma lui Burton. Dupăramiază, se duseră la Burton, să vadă dacă accepta un acont însemnat. Apoi urma să plătească restul sumei până la sfârşitul lunii. Dacă venea împrumutul promis de deputat, îl puteau folosi pentru dezvoltarea fermei. Primul lucru pe care îl văzură la intrarea principală la Ferma Green Hill (cum sc numea ferma lui Burton) fu un indicator nou. Gikonyo nu-şi putu crede ochilor când citi numele. Merseră până la casă făril să scoată nici măcar o şoaptă, dar stăruind cu toţii asupra ace luiaşi gând. Burton plecase din Kenya şi se dusese în Anglia. Noul proprietar era chiar deputatul lor.

în timp ce mergea către coliba lui Warui, Gikonyo încercă să nu se gândească la întâmplările de peste zi sau la cearta cu Mumbi. Cea mai importantă îndatorire a lui era faţă de Partid, în plus, voia ca sărbătoarea să fie o reuşită, pentru că asta i-ar fi sporit influenţa şi prestigiul. Warui era singur în colibă, prizând tutun lângă foc. Cum reuşea oare Warui să fie mulţumit de viaţă, în pofida vârstei şi a pierderii soţiei, se minuna Gikonyo, aşezându-se şi ascultând cuvintele călduroase de bun venit ale lui Warui. Era oare pentru că îşi trăise viaţa din plin ca bărbat, soţ şi tată, sau pentru că îşi trăise viaţa pentru popor? „Mi-am împlinit prima dorinţă din suflet: mama are o casă bună în care să stea. Am o bucăţică de pământ şi destui bani ca să-mi cumpăr mâncare şi băutură. Dar acum banii nu-mi oferă nici o plăcere, averea are gust de apă amară în gura mea. Şi totuşi trebuie să merg mai departe şi să încerc mai mult.”

Warui nu era chiar aşa de mulţumit de sine cum îi sugerau lui Gikonyo aparenţele. Atâta doar că se bucura de viaţa activă şi refuza să se plece în faţa dezamăgirilor. Soţia lui murise cu un an în urmă. Mukami fusese o soţie care-şi admira soţul şi căreia îi plăcea să-l ridice în slăvi în faţa

celorlalte femei. La rândul lui, Warui îi aducea în fiecare seară bunătăţi. Mukami era o bună ascultătoare şi, în fiecare seară, retrăia în faţa ei faptele de peste zi. Dacă nu i se întâmplase nimic interesant, îi spunea poveşti vechi despre naşterea Mişcării, ruptura dintre gikuyu şi misiuni şi despre procesiunea lui Harry. Mukami îl mustra de multe ori pentru trufia lui, dar se bucura de fiecare poveste care vorbea despre puterea şi curajul bărbatului ei.

Cea mai mare dezamăgire a lui Warui erau cei trei fii ai lor. Puseseră recrutaţi să lupte pentru Marea Britanie în al Doilea Război Mondial. Cel mai mare dintre băieţi murise pe front; ceilalţi doi se întorseseră, copleşiţi nu atât de nenorocirile şi de violenţele reale ale războiului, cât de tărâmurile şi femeile ciudate pe care le văzuseră. Amândoi trecuseră nevătămaţi prin Starea de Urgenţă, scăpând de păduri şi lagăre de concentrare, plecându-se şi înjosindu-se în faţa oricărei părţi părea mai puternică într-un moment şi un loc anume. După Starea de Urgenţă, s-au întors în Valea Riftului, unde trăiau ca muncitori fără pământ pe terenurile deţinute de albi. Kamau, cel mai mare dintre ei, credea orbeşte în puterea britanicilor.

— îţi spun eu, dacă vezi un englez, teme-te de el, zicea Kamau pe un ton care sugera că ar vrea cunoştinţe mai bogate decât putea dezvălui despre secretele omului alb. Am văzut cu ochii mei ce i-au făcut lui Hitler. Şi îţi spun eu că nici nemţii nu erau nişte copilaşi. Ce crezi că pot face Kihika şi oamenii lui cu puştile lor artizanale fără ţintă, cu ***panga*** putrezite şi suliţe tocite?

Warui însă îşi punea credinţa în Dumnezeul naţiunii şi în ceea ce numea el în chip misterios „spiritul poporului negru”. Credea, în schimb, că oamenii ca Harry şi Jomo au puteri mistice; discursurile lor îl emoţionau întotdeauna până la lacrimi; în astfel de momente, spunea povestea procesiunii din 1923 şi încheia cu acelaşi refren: „Poate că dacă am fi avut arme...” Avea o credinţă asemănătoare şi în

Mugo şi-ar fi dorit ca fiii lui să fi ajuns să semene cu el, şi aplica aceeaşi formulă care, de-a lungul anilor, îl ajutase să prevadă, cu o acurateţe a viziunii ce-l uimise, eroii naţionali: se vede în ochii lui, îi spunea el adesea nevestei sale. Dar acum Mukami murise, iar fiii lui îl dezamăgiseră.

După câteva cuvinte fără importanţă, Gikonyo trecu la subiectul vizitei sale.

— Mugo spune că n-o să oficieze ceremonia.

— Cum aşa? Dar am vorbit cu el azi, azi după-masă, şi n-a zis nimic.Şi totuşi zice că n-o să oficieze; e un om ciudat, greu de înţeles.

— Dacă stau să mă gândesc, chiar părea tulburat când am vorbit cu el.

— Am venit aici ca să mergem împreună să vorbim iar cu el. Altfel, trebuie să găsim pe altcineva şi nu prea avem timp.

Pe drum spre coliba lui Mugo, Gikonyo îi spuse lui Warui despre necazul lui cu ferma Green Hill.

— Şi când v-aţi văzut ieri, nu ţi-a spus că a cumpărat-o el? întrebă Warui.

— Nu, nu mi-a zis. Totuşi, înţeleg de ce nu voia să se uite în ochii mei.

— Zeii care ne conduc, zise Warui cu compasiune.

Voia să-i povestească lui Gikonyo cum s-au răzvrătit odată oamenii împotriva femeilor care îi cârmuiau, care se îmbogăţiseră şi îşi uitaseră îndatoririle, dar se mulţumi să mormăie:

— Nu fac decât să nutrească mânie împotriva inimilor celor care îi venerează.

Gikonyo nu răspunse şi nu mai spuseră nimic despre asta până ajunseră aproape de coliba lui Mugo.

— E o zicală veche care se adevereşte: ***Kamwene Kabagio ira***| zise Warui.

în copilărie, Mugo se dusese o dată la gara din Rungei să se uite la trenuri. Mersese de-a lungul peronului, uimit de trenurile de marfa cu multe vagoane. într-unele dintre vagoane erau cai, nişte animale mari şi puternice. Unul dintre cai îl ţintuise cu privirea şi apoi căscase, deschizându-şi larg fălcile puternice. Mugo se speriase de moarte şi o vreme nu se putuse urni din loc. îi era frică să nu fie călcat în picioare de copitele cailor.

Mugo simţise aceeaşi groază iraţională când îi părăsise pe Mumbi şi pe Generalul R. Se simţea urmărit şi

nu putea să scape. Voia să se întoarcă la coliba lui şi chiar grăbi pasul. Dar era atras fără putinţă de scăpare în vieţile sătenilor. încercă să se gândească la altceva – la el, la mătuşa lui –, dar nu reuşi să scape de ceea ce ştia despre vieţile lui Gikonyo şi Mumbi.

Soarele era insuportabil de fierbinte. Copiii – întotdeauna erau copii – se jucau în stradă. Iar ieri, duminică, văzuse aceste colibe ca pe nişte lucruri care n-aveau nimic de-a face cu el. Ieri, azi-dimineaţă, înainte să-i spună Mumbi povestea ei, colibele treceau pe lângă el şi nu-i aminteau niciodată nimic despre trecut. Acum erau diferite: colibele, praful, canalul, Wambuku, Kihika, Karanja, lagărele de detenţie, faţa albă, sârma ghimpată, moartea. Era conştient de mormintele de lângă canal. îl trecu un fior rece, iar teama de copitele care vin în galop se preschimbă în spaima de o descoperire nedorită. Cu doi ani în urmă, în lagăre, nu i-ar fi păsat cum zace şi cum arată Wambuku în mormânt. Cum se face că povestea lui Mumbi reuşise să pătrundă în sufletul lui devenit nesimţitor şi să elibereze gânduri şi sentimente întemniţate? Greutatea cuvintelor ei şi figura Generalului R. se pierdură în fapte din trecut. înainte, prefera să vadă evenimentele din viaţa lui ca evenimente izolate. Ca lucruri ce fuseseră sortite să se întâmple în diferite momente. N-aveai de ales niciodată, aşa cum n-aveai de ales atunci când te năşteai. Aşadar, nu-şi ostenea mintea încercând să lege ce se întâmplase înainte cu ce urma. Amorţit, alerga fără să se gândească la drum, la obârşia sau la capătul lui.

Mugo se opri brusc în mijlocul străzii principale, uimit că mersese tot spre mijlocul satului. întâmplările se prăvăleau asupra lui. Se clinti cu greutate, ca să-şi facă drum prin mulţime. Era atras din nou către canal şi părea să nu fie în stare să reziste acestei întoarceri în trecut. Pereţii canalului erau acum surpaţi: pământul căzuse şi

umplea fundul şanţului. Pe deasupra şi pe malurile canalului, care ajunsese acum o rigolă nu prea adâncă, erau împrăştiate coji de cartofi, pănuşi de porumb putrezite, fâşii de hârtie albă, oase şi resturi de carne stricată.

Trei femei, cocoşate sub poveri de lemne, trecură peste canal către sat.

Mugo merse de-a lungul şanţului, sperând, cu o curiozitate vinovată, să ajungă la partea unde săpase şi el. în sinea sa se dezlănţuiau teama şi speranţa neliniştită. Avea să-şi fixeze privirea asupra scenei şi nu va tresări.

întreaga scenă prinse viaţă şi se însufleţi. Muncea la câţiva metri de femeie. Muncea de trei zile în acelaşi loc. Acum, un bărbat din Garda Civilă sărise în canal şi o lovea pe femeie cu un bici. Mugo simţea biciul muşcându-i carnea, iar gemetele ei de durere erau ca un strigăt venit din inima lui. Nu o cunoştea, refuzase, timp de trei zile, să-i privească pe cei din jurul lui drept tovarăşi de suferinţă. Acum vedea doar femeia, biciul şi gardianul. Majoritatea oamenilor săpau în continuare, prefa- cându-se că nu aud ţipetele femeii şi temându-se să nu aibă parte de o soartă asemănătoare. Alţii aruncau priviri furişe spre femeie când îşi ridicau lopata sau ***jembe.*** îngrozit, Mugo se aruncă în faţă şi prinse biciul înainte ca gardianul să o lovească a cincea oară pe femeie. La locul faptei sosiră în fugă şi alţi gardieni şi doi sau trei soldaţi. Se opriră din săpat şi alţii şi priveau lupta şi bicele care se izbeau acum de trupul lui Mugo.

— E nebun, au spus mai târziu unii, după ce Mugo fusese luat într-o furgonetă de poliţie.

Pentru Mugo, scena rămăsese un coşmar, ale cărui hotare destrămate şi înceţoşate nu le putuse reface sau reconstitui în timpul investigaţiei secrete care a urmat. De cealaltă parte a mesei nu vedea decât figura impenetrabilă a omului alb, a cărui privire glaciala îl examina din cap

până în picioare. Când se auzi în cele din urmă şi o voce, parcă venea dintr-un cadavru şi era încărcată de venin.

— Ai depus jurământul.

— Nu, nu, efendi.

— Duceţi-l înapoi în celulă.

Doi poliţişti îl trăseseră de acolo; turnaseră apă rece peste el şi îl încuiaseră în celulă. Era ciudat cât de des uita bocancii cu ţinte care ii intrau în carne, dar îşi aducea aminte întotdeauna de apa de pe podeaua de ciment.

Mugo privi către bărbaţii şi femeile care lucrau fâşiile înguste de ***shamba,*** înconjurate de garduri vii dese şi neîngrijite care se întindeau dinspre şanţul care fusese odată canal. I se părea că vede toate lucrurile ca şi cum ar fi fost noi. Oare oamenii făceau asta întotdeauna, zi după zi, smulgând hrana din pământul tare?

Deodată, curiozitatea care-l dusese la canal dispăru, iar el îşi dori să scape de canal şi de amintirile care-i bubuiau în minte. Trecu în sat. Coliba i se părea acum singurul loc sigur. Voia să revină la starea aceea, un purgatoriu, în care se afla înainte să audă povestea lui Mumbi şi să o privească în ochi. Praful pe care îl ridica în vreme ce se îndrepta către colibă se învolbura în urma lui.

Atunci dădu Warui peste el pe stradă. Warui venea dinspre mulţimea care se adunase la coliba bătrânei. Pentru Mugo, Warui era o apariţie deosebit de agasantă în acest moment. îl dispreţuia pe Warui fără să poată spune de ce. Chipul lui Warui era chinuit de gânduri, dar Mugo nu observă.

— Pe vremuri se mai întâmplau lucruri de-astea, începu el deodată, ca şi cum Mugo ştia la ce se gândeşte Warui.

— Ce lucruri?

Mergeau încet în aceeaşi direcţie.

— N-ai auzit?

— Nimic neobişnuit.

— Asta chiar e neobişnuit. Adevărul e că se mai întâmpla, nu foarte des, o dată sau de două ori, dar s-a mai întâmplat. Când murea un bărbat sau un copil, era aruncat în pădure. în tinereţe, ochii ăştia ai mei au văzut un bărbat care a înviat din morţi.

— Ce s-a întâmplat? întrebă Mugo nerăbdător.

— O ştii pe bătrână. Ştii că avea un băiat care nu vorbea şi nu auzea din naştere.

Când auzi de bătrână, Mugo deveni agitat. Greaţa pe care o simţise când îl văzuse pe Warui dispăru. Acum abia avea răbdare să asculte povestea aşa cum o spunea Warui. Mugo îşi aduse aminte că duminica trecută aproape că intrase în coliba ei. Oare bătrâna murise?

— Şi ce păţeşte fl-su? E ucis. îl nimereşte un glonţ în inimă, în timpul Stării de Urgenţă. îţi închipui, ea a suferit mult. Toţi anii ăştia n-a ieşit din colibă şi n-a vorbit un cuvânt cu nimeni. Şi acum începe să vorbească. Uite-aşa. Ce spune? S-a întors fi-su; zice că l-a văzut de două ori.

— E ciudat, comentă Mugo.

— O dată a intrat în colibă. Şi apoi a ieşit iar, fără să vorbească. Aşa că ea a lăsat uşa deschisă multe zile, ca să poată să se întoarcă Gitogo. Zice că s-a întors de curând, a stat în uşă şi apoi a plecat tot fără să spună nimic. Iar ea vorbeşte, vorbeşte fără oprire.

— E ciudat, spuse din nou Mugo, temându-se.

— Da, aşa zic şi eu. E ciudat în satul nostru şi îmi tot spun asta când văd lucruri care s-au întâmplat cu unul, doi, trei – cu mulţi ani în urmă, care vin să tulbure liniştea şi pacea unei femei. Cei îngropaţi în pământ trebuie să rămână în pământ. Lucrurile din trecut trebuie să rămână în trecut.

Când, în cele din urmă, scăpă de Warui, Mugo îşi dădu seama că întâmplarea îl tulburase într-un fel pe care nu şi-l putea explica. Hoinări pe străzi gândindu-se la bătrână şi la

legătura tulburătoare pe care o simţea între ei. Apoi încercă să-şi scoată din minte incidentul cu pricina. Dar pe măsură ce mergea mai departe, se trezi că tresare la gândul că ar putea întâlni o nălucă. Viaţa însăşi părea o rătăcire fără rost. Cu siguranţă nu exista nici o legătură între răsărit şi apus, între azi şi mâine. Şi atunci de ce era tulburat de ceea ce era fără viaţă? se întrebă el, aducându-şi aminte de bătrână. Şi imediat auzi în suflet vocea lui Mumbi şi văzu chipul Generalului R. uitându-se la el. Se opri pe un teren viran din sat. Buza de jos îi căzu: simţea cum îl părăsesc puterile. Cu trupul slăbit, se sprijini de un copăcel şi, treptat, alunecă în iarbă. îşi ţinea capul cu ambele mâini. Nu-i vina mea, şopti el, pentru a se convinge singur. Nu-i vina mea, s-ar fi întâmplat... uciderea femeilor şi bărbaţilor la canal... chiar dacă... chiar dacă... Gemea. Glasul lui Mumbi era ca un cuţit care îi sfârtecase inima şi i-o lăsase deschisă. Drumul de la coliba lui ducea la şanţ. Dar nu s-ar fi întâmplat oricum? Hristos ar fi murit oricum pe cruce. De ce l-au acuzat pe Iuda, o piatră aruncată de mâinile unei puteri mai mari decât omul? Kihika... crucificat... gândul îi trecu prin minte şi se întâmplă ceva neobişnuit. Mugo văzu sânge vâscos picurând din pereţii de lut ai colibei. De ce nu-l văzuse înainte, se întreba el acum, aproape calm, fără teamă. Dar tremura în vreme ce se îndrepta spre colibă, decis să afle dacă acolo chiar era sânge.

Nu văzu nimic pe perete. Se aşeză pe pat şi îşi sprijini din nou capul în mâini. Oare îşi pierdea minţile? Tresări la acest gând şi privi din nou pereţii.

Când Gikonyo şi Warui veniră la Mugo era seară şi se întunecase.

— Mă tem că am probleme cu capul, le spuse el. Nu pot, nu pot să înfrunt atâţia ochi.

— Ia un Aspro, o să-ţi ia durerea cu mâna, zise Warui, fără să fie în stare să pătrundă penumbra tainică din colibă. Cum cântă camionul?[1] ***Aspro ni dawa ya Kweli?***

Râse încetişor de unul singur şi apoi tăcu brusc, aducându-şi aminte de discuţia pe care o avusese mai devreme cu Mugo despre bătrână.

1 **Referire la turneele de la sfârşitul anilor 1950 ale chitaristului con- golez Edouard Masengo, care străbătea Kenya într-un vehicul pro- moţional, cântând, alături de un trombonist, sloganul Aspro.**

Te rog, mai gândeşte-te, îi spuse Gikonyo.Warui şi Gikonyo plecară din colibă. Gikonyo era nedumerit de expresia îngrozită de pe faţa lui Mugo. Warui îşi aminti că nu-i spusese încă lui Gikonyo despre bătrână.

— Nu-s decât închipuiri.

Gikonyo îşi alungă povestea din minte, gândindu-se acum la Mumbi. Deodată, simţi nevoia să o bată, să o bată rău şi să o pună la locul ei. De data asta, n-o s-o mai lase pe maică-sa să se bage.

Warui se întoarse acasă la Wambui şi îi povesti despre refuzul lui Mugo. Wambui şi Warui se mai duseră la câteva colibe şi spuseră aceeaşi poveste. Şi aşa, vestea trecu de la o colibă la alta. Bărbatul care avusese atât de mult de suferit arătase prin modestia lui şi mai multă măreţie. Refuzând să oficieze, Mugo devenise un erou de legendă.

Pe cine să te mai bazezi, medita Gikonyo în timp ce se grăbea spre casă ca să-şi verse mânia pe Mumbi. Era supărat pe toată lumea: pe deputat (de ce să-i alegi pe oamenii ăştia doar ca să se îmbogăţească ei?), pe Mugo (cine se crede?) şi pe Mumbi (am crezut că această căsătorie o să ne aducă fericire). Tremura agitat în faţa casei. Nu-l mai putea opri nimeni. O s-o burduşească pe Mumbi până o să ceară îndurare.

împinse uşa cu putere şi se pomeni privind în ochii lui Wangari.

— S-a întors la părinţi. Uite cum ţi-ai stricat casa. Ai făcut o femeie bună să sufere degeaba. Haide să vedem acum cu ce te-ai ales dacă ţi-ai otrăvit mintea cu toate astea, când ar fi trebuit să accepţi şi să vezi cum să-ţi clădeşti viaţa mai bine. Dar tu, ca un copil prost, n-ai vrut niciodată să ştii ce s-a întâmplat. Sau ce fel de femeie este Mumbi cu adevărat.

în mod normal, Gikonyo ştia că, atunci când Wangari avea vocea aceea calmă şi stăpânită, era furioasă sau

profund jignită. Acum însă era prea mânios şi incapabil să pună în cuvinte multele gânduri care-i treceau prin cap.

— Să nu se mai întoarcă niciodată, strigă el uitându-se urât la maică-sa şi considerând-o parte din întreaga conspiraţie împotriva vieţii lui.

Wangari se ridică şi îl ameninţă cu degetul.

— Tu. Tu. Dacă ai fi un copilaş care se târăşte în patru labe şi înghite noroi şi ţărână, te-aş ciupi aşa de tare de coapse, că te-ai învăţa minte. Dar acum eşti bărbat. Vezi ce-ţi spune inima şi află cine eşti.

Ieşi şi îl lăsă pe Gikonyo singur în casa lui nouă.treisprezece

Cei mai mulţi dintre noi, cei din Thabai, l-am văzut prima dată în piaţa din Noul Rungei, în ziua în care a căzut ploaia cea mare. Ţineţi minte miercurea de dinainte de Independenţă? Bătea vântul, iar ploaia cădea pieziş. Femeile îşi lăsau mărfurile afară şi alergau să-şi găsească adăpost în prăvălii, curând înghe- suindu-se toate în cerdacele înguste. Apa picura pe sacii şi cârpele cu care îşi acoperiseră capetele; pe podeaua de ciment se strânseseră bălţi micuţe. Lumea spunea că apa care cădea era o binecuvântare pentru libertatea noastră câştigată cu greu. ***Murungu***[1] de sus nu doarme niciodată: lăsa, ca întotdeauna, să-i picure lacrimile aici, pe pământul nostru, din ***Agu*** şi ***Agu.*** Iar noi, copiii, cântam:

Ngai ***a dat poporului gikuyu o țară minunată, Nicicând fără bucate, apă ori imaşuri. E bine şi gikuyu îl preamăresc pe*** Ngai ***mereu, Căci a fost veşnic generos cu ei.***

Plouase în ziua în care se întorsese Kenyatta din Anglia; plouase şi în ziua când Kenyatta se întorsese la Gatundu din Maralal.

---

1 **Mulungu (Murungu, Mlungu) – numele comun al zeităţii care a creat lumea, în mai multe limbi şi culturi bantu din Africa de Est şi Centrală.**

L-am văzut cu toţii pe bărbatul care mergea prin ploaie. în spinare avea prins un coş murdar şi vechi plin cu legume şi cartofi. Era înalt, cu umerii laţi şi mergea uşor aplecat, dând impresia că e un om puternic. Faptul că era singurul om care mergea prin ploaie atrase curând atenţia tuturor celor aflaţi pe caldarâm sau în cerdace. Unii chiar îşi croiră drum mai în faţă ca să-l vadă.

— Ce face acolo, se prosteşte în ploaie?

— E mut şi surd, asta e.

— Eu zic că face pe grozavul.

— Poate are mult de mers şi-i e teamă să nu-l prindă noaptea.

— Chiar şi aşa, tot ar trebui să aştepte să mai stea ploaia, pentru că, spune-mi şi mie, la ce îi foloseşte dacă ajunge acasă cu pneumonia în oase?

— Sau poate are o greutate pe suflet.

— Ăsta nu-i un motiv să se ude până la piele şi să se îmbolnăvească. Cine n-are o greutate pe suflet?

Bărbatul se apropie de colţul din cealaltă parte a prăvăliilor din Rung'ei. Femeile discutau despre toate pericolele care îi pândeau pe oamenii care se expun la apă. Curând, bărbatul dispăru, pierdut în spatele prăvăliilor.

— Ce-l împiedică să se adăpostească?

Mugo e un om neobişnuit, zise Wambui meditativ

.Mugo se dusese la piaţă să cumpere ceva de mâncare. în timp ce îşi făcea drum printre oameni, printre şiruri de femei aşezate, se simţi urmărit şi regreta că venise. Apoi, dintr-odată, soarele păru să piară înainte de vreme; pământul şi cerul deve- niră posomorâte şi cenuşii. Se porni un vânt rece, aducând fâşii de hârtie albă, bucăţi de pânză, iarbă şi pene care se învârtejeau prin aer. Norii se adunau repede pe cer. Câteva licăriri de fulger fură urmate de un tunet în depărtare. Şi apoi, brusc, începu să cadă ploaia.

Mugo simţi din nou senzaţia înspăimântătoare a unor scen? demult apuse care prindeau viaţă. îşi aduse aminte de demonii femeilor de la prăvălia indiană de odinioară şi o rupse la fugă.
Undeva, o femeie începu să fredoneze cântecul de la canal, odată imnul satului. Alţii i se alăturară.
Şi a sărit în canal,
Şi vorbele ce soldatului i le-a zis ca suliţa în inimă s-au înfipt;
N-ai* 5-0 *loveşti pe femeie, a spus el,
N-ai să loveşti femeia cea gravidă, soldatului i-a spus.
Munca se oprise în tot canalul
Şi pământul tăcut rămase,
Când l-au luat de-acolo,
Lacrimi, ca sângele de roşii, pe faţă mi-au şiroit.
Numele lui Mugo era şoptit din om în om. Printre precupeţe se răspândeau poveşti misterioase despre el. Aşa ceva nu s-ar fi întâmplat într-o zi de târg obişnuită. Dar asta nu era o zi obişnuită. Diseară, Kenya avea să obţină ***Uhuru.*** Iar Mugo, eroul satului nostru, nu era un om obişnuit.
Wambui se exprimase aşa: Ziua Independenţei fără el avea să fie searbădă; el era Kihika renăscut. Se duse la piaţă hotărâtă să-şi pună în practică decizia secretă. Femeile trebuiau să acţioneze. Femeile trebuiau să facă ceva să rezolve situaţia.
— Şi, până la urmă, e fiul nostru, le spuse ea femeilor de la piaţă, la o adunare spontană, după ce se oprise ploaia.
Spiritul războinic al lui Wambui nu se stinsese niciodată. Credea în puterea femeilor de a influenţa evenimentele, în special când bărbaţii nu reuşeau să treacă la fapte sau păreau să şovăie. Mulţi din Vechiul Thabai îşi aduceau aminte de acum bine-cunoscuta ei reprezentaţie de la greva muncitorilor din 1950. Greva trebuia să paralizeze întreaga ţară şi să pună probleme guvernării omului alb. Câţiva

oameni care lucrau la o mare fabrică de încălţăminte de lângă Thabai şi în zona colonizată bombăniseră şi, se zice, chiar spuseseră că n-o să intre în grevă. Partidul convocase o întrunire generală la Rungei. în toiul lucrărilor, Wambui pătrunsese deodată prin mulţime şi venise în fruntea unui grup de femei până la podium. Smulsese microfonul de la vorbitori. Oamenii erau interesaţi. Era vreun bărbat circumcis care să simtă un ghem în stomac la vederea unui alb? Femeile, spusese ea, veniseră pe podium cu ***Mithuru***[1]şi ***Miengu***[2]***.*** Atunci să vină bărbaţii, îi mustrase ea, şi să poarte fustele şi şorţurile şi să le dea femeilor pantalonii. Bărbaţii stăteau ţepeni pe scaune şi încercau să râdă cu mulţimea ca să-şi ascundă încurcătura. A doua zi, bărbaţii nu s-au dus la muncă.

Acum, femeile deciseră să o trimită pe Mumbi la Mugo. Mumbi, sora lui Kihika. Aveau să-l pună pe Mugo faţă în faţă cu tinereţea dulce şi vădită – o tinereţe care nu poate fi trecută cu vederea sau negată.

Aşa că Wambui se duse acasă, să-i transmită mesajul lui Mumbi. Iar acolo descoperi că Mumbi îşi părăsise soţul. Dar Wambui se duse după ea.

— Problema priveşte întregul Thabai, încercă ea să o convingă pe tânăra femeie. Lasă deoparte necazurile de acasă şi din suflet. Du-te la Mugo. Spune-i aşa: femeile şi copiii au nevoie de el.

Lui Mumbi îi era greu să le zică părinţilor de ce îşi părăsise bărbatul. Nu le povestise niciodată mamei sau tatălui ei despre încordarea în care trăia: cum să te duci şi să le spui oamenilor că soţul tău a refuzat să se culce cu tine? N-ar putea să creadă că e impotent şi să răspândească zvonuri necinstite? Oricum, pentru că nu

---

1 **Fuste lungi (în swahili, în original).**

2 **Şorţ de piele (în swahili, în original).**

ştiau toată povestea, părinţii ei nu o primiră cu braţele deschise. Un părinte nu-şi încurajează fiica să nu-şi asculte bărbatul. Wanjiku chiar luă în râs explicaţia ei neconvingătoare.

— Femeile din ziua de azi mă miră. Nu suportă nici o palmă, uşoară ca o pană, sau cea mai uşoară boare de la un bărbat. Pe vremea mea, o femeie putea să ducă lovitură după lovitură de la bărbat fără să-i treacă măcar prin cap să fugă acasă la părinţi.

— Nu-ţi mai pasă de mine? Nu mai pot sta în casa lui. Nu după ce a spus... nu pot, nu pot.

— Şşşt! Nu mai vorbi ca o neghioabă.

— Nu, mamă, dacă nu mă vreţi în coliba asta, zi-mi chiar acum şi plec cu copilul la Nairobi sau în altă parte. Da, nu mă întorc în casa aia. Poate că sunt doar o femeie, dar până şi o căţea laşă se apără când e încolţită.

Wanjiku îi împărtăşi sentimentele lui Mumbi. Dar ei îi revenea misiunea delicată să îndrepte ceea ce fusese distrus.

— Trebuie să discutăm despre asta, copila mea, spuse ea cu vocea înduioşată.

Pe Mumbi o necăjea şi altceva. Chiar şi în durerea ei, nu putea uita ce spusese Generalul R. Karanja avea să fie ucis pentru rolul jucat în moartea lui Kihika. Oare trebuia să se întâmple aşa ceva în numele fratelui ei? Cu siguranţă cursese deja destul sânge: de ce să mai sporească şi ei vinovăţia în ţară? Se trezi dimineaţă cu problema tot nerezolvată. Dar, din fericire pentru ea, miercurea era zi de târg în Rung'ei, unde veneau oameni de pe cele opt culmi din jurul satului Thabai. Se întâlni întâmplător cu un bărbat care se ducea la Githima şi se hotărî imediat. Luă o bucată de hârtie (o învăţaseră fraţii ei să citească şi să scrie) şi mâzgăli: „Nu veni la întrunire mâine”. îi adresă mesajul lui Karanja şi i-l dădu omului. Se simţi uşurată.

Iar acum Wambui şi femeile veniseră la ea să le ajute. La început, Mumbi ezită să se amestece în lucruri în care

era amestecat şi soţul pe care-l părăsise. Dar, în timp ce vorbea Wambui, sentimentul de sfidare deveni tot mai puternic: n-o să-l lase pe Gikonyo să creadă că se simte singură şi nenorocită. Dacă reuşea ea unde nu reuşise el? Ideea îi dădu un fior; se gândi cu satisfacţie la misiune.

Fiorul deveni mai puternic când, pe seară, se îndreptă spre coliba lui Mugo. Ziua fusese posomorâtă şi ceţoasă; noaptea părea mai întunecată decât de obicei; Mumbi se simţea iar ca o fetiţă, înfruntând întunericul şi vântul şi furtuna ca să se vadă cu iubitul ei. Şi dacă Mugo ar fi... lăsă în suspensie întrebarea **şi răspunsul. O sâcâia** posibilitatea **ca Gikonyo s-o prindă vor**bind cu alt bărbat. Dar era liberă, îşi spuse ea, căutând cuvinte de încurajare care să-i alunge teama. S-o prindă, atunci, îşi repetă ea sfidătoare. Cu toate acestea, paşii îi şovăiră, iar inima îi bătea sălbatic când se opri în faţa colibei lui Mugo.

întâi, sângele i se înfierbântă în vine, iar teama îi era amestecată cu plăcere când îl văzu pe Mugo în uşă. Dar Mugo bloca stângaci uşa, ca şi cum ar fi aşteptat o explicaţie. Mumbi deveni un pic neliniştită.

— Nu mă inviţi înăuntru? spuse ea pe un ton prefăcut vesel.

— O, iartă-mă... intră.

Nu-i putea vedea faţa, dar în vocea lui se distingea un tremur clar. în lumină, băgă de seamă tulburarea lui Mugo. Purtarea lui reţinută, mândră pălise, iar ochii întunecaţi aveau privirea aceea vicioasă pe care o vezi la beţivi. Se aşeză mai departe de ea, cu grijă, ca şi cum i-ar fi fost teamă de ea. Era frumos şi singuratic, îşi muşcă ea din nou buza de jos ca să se calmeze. Se uită de jur împrejur la coliba goală, ai cărei pereţi erau abia luminaţi de lampa cu ulei.

— E cam gol, spuse el abrupt, întrerupându-i şirul gândurilor.

— E bine pentru un bărbat. Cineva necăsătorit are puţine nevoi.

Ea râse stânjenită. Era nedumerită de ostilitatea şi teama lui, în contrast puternic cu însufleţirea pe care o avea în ochi ieri. Şi totuşi, lăsă gânduri lipsite de importanţă să-i capteze imaginaţia; dacă m-ar dori.. Dacă ar...

— Ştii de ce am venit, îl chestionă ea cu glas nesigur, sperând să-i înfrângă îndărătnicia care îi tăia curajul.

— Nu ştiu... doar dacă... doar dacă este vorba despre ce îmi spuneai ieri... vreau să zic... nu ştiu ce voiai...

— O, voiam să vorbeşti cu bărbatul meu. Pe tine te-ar fi ascultat. Ştii, de când s-a întors din detenţie n-a mai venit niciodată în patul meu. Şi n-a spus niciodată nici un cuvânt despre copil. Până ieri mi-a fost ascuns ce era în sufletul lui. A fost greu, greu, greu...

începuse pe un ton reţinut şi sfârşise tulburată. îşi amintea ziua în care se întorsese acasă Gikonyo. Voise să discute cu el, să-l facă să înţeleagă printr-un cuvânt, printr-o privire, dar nu-i venise în minte nici o vorbă. Apariţia lui părea să o fi zdrobit, să o fi adus într-o stare de tăcere nesimţitoare şi tâmpă. Şi cum îşi mai dorea să-l atingă, atunci, acolo, în timp ce privea peretele din faţă, întrebându-se ce i-ar face el. Se controlă şi urmă o pauză tristă înainte să-şi vină în fire şi să revină în prezent.

— Oricum, nu mai are importanţă. M-am certat cu el aseară... şi m-am întors la părinţi.

— Nu! zise Mugo cu patimă, luat pe neaşteptate.

— Ba da. Dar nu de-asta am venit. Femeile din Thabai şi Rung'ei m-au trimis la tine. Vor să vii la întrunire mâine.

— Nu pot, zise el hotărât.

— Trebuie, răspunse ea, înflăcărându-se în faţa provocării.

— Nu, nu.

— Trebuie... toată lumea te aşteaptă. Oamenii te vor.

— Dar... dar... nu pot.

— Plâng după tine.

— Mumbi, Mumbi, strigă el cu voce chinuită.

— O să vii, Mugo, o să vii.

— Nu.

— Atunci te implor, zise ea hotărât, cu o forţă şi autoritate noi.

îl privi în ochi, încercând acum să comunice cu el, dorindu-şi să-l facă să-şi deschidă inima, pentru o clipă măcar, să descătuşeze secretele puterii lui asupra oamenilor şi a sorţii. Şi îl ţinea în cumpănă în vârful degetelor şi deodată îşi dădu seama care era puterea ei asupra lui. N-o să-l lase să scape.

— înţelegi ce îmi ceri?

— E vorba despre lagăre? întrebă ea, domolindu-se un pic.

— Nu... da... totul.

— Ce?

— Eu.

— A fost greu. Te-au bătut în lagăre. Am auzit.

— Ai auzit?

— Da. Ce s-a întâmplat?

— Nimic, numai că am văzut oameni târându-se pe jos, ştii, ca nişte schilozi, pentru că mâinile şi picioarele le erau înlănţuite în fiare.

Vorbea cu o voce înăbuşită, ca un copil.

— Odată, au înfipt gâturi de sticlă în fundurile oamenilor, iar bărbaţii gemeau ca nişte animale închise în cuşcă. Asta a fost la Rira.

Făcu o pauză, ca şi cum ar fi privit împietrit la o scenă îndepărtată şi totuşi apropiată. Apoi se aplecă puţin în faţă, conspirativ, şi şopti taina unui copil.

— Când eram tânăr, l-am văzut pe omul alb, nu ştiu cine era sau de unde venea. Acum ştiu că un ***Mzungu***[1] nu e om... să-ţi aduci mereu aminte că... e un diavol... diavol.
Se opri din nou ca să-şi tragă sufletul şi apoi continuă cu vocea lui înăbuşită.
— Am văzut un bărbat căruia i-au strivit bărbăţia cu cleştele. A ieşit din biroul de interogatoriu şi s-a prăbuşit plângând: când ştiu că n-o să-mi mai ating niciodată nevasta, Dumnezeule, cum o s-o mai pot privi în ochi după asta? Eu am privit doar într-un hău şi, în adâncuri, n-am văzut decât o beznă pe care nu o pot pătrunde.
Pe faţa lui Mumbi se iviră lacrimi. îşi dorea să ajute, să îndrepte lucrurile, să-i tămăduiască pe răniţi.
— Atunci, Mugo, îi ceru printre lacrimi, trebuie să vorbeşti mâine. Nu despre fratele meu, el e mort şi îngropat. Lucrarea lui pe pământ e încheiată. Vorbeşte-le celor vii. Spune-le despre cei pe care războiul i-a schilodit, i-a lăsat dezbrăcaţi şi plini de cicatrici: orfanii, văduvele. Spune-le oamenilor ce ai văzut.
— N-am văzut nimic.
— Chiar şi asta, Mugo, orice, spuse ea, simţindu-l că dă înapoi.
Se strădui să-l ţină în frâu şi văzu că tremura.
— Despre mine?
— Totul.
— Chiar vrei să fac asta? întrebă el ridicând vocea.
Schimbarea tonului, ca un geamăt de animal pe punctul de a fi sacrificat, o făcu să tresară.
— Da, se învoi ea, cu teamă.
— Voiam să-mi trăiesc viaţa. N-am vrut niciodată să fiu băgat în nimic. Apoi a apărut el în viaţa mea, aici, într-o seară ca asta, şi m-a târât în vâltoare. Aşa că l-am omorât.
— Pe cine? Ce vrei să spui?

---

1 **European, alb (în swahili, în original).**

— Ha! ha! ha! râse el nefiresc. Cine l-a ucis pe fratele tău?
— Kihika?
— Da.
— Omul alb.
— Nu! Eu l-am strâns de gât... l-am strâns de gât...
— Nu-i adevărat!... Trezeşte-te, Mugo... Kihika a fost spânzurat.. . ascultă şi nu mai tremura aşa... i-am văzut trupul spânzurat de un copac.
— Eu am făcut-o! Eu am făcut-o! Ha! ha! ha! Asta voiai să ştii. Şi o s-o fac din nou... cu tine... astă-seară.
Ea încercă să strige după ajutor, dar din gură nu-i ieşi nici un sunet. Veni spre ea, scoţând sunete şi râsete demente. Mumbi se îndreptă spre uşă; dar el ajunsese acolo înaintea ei.
— Nu poţi... să fugi. Stai jos... Ha! O să ţi-o fac şi ţie... Mugo tremura, iar cuvintele îi ieşeau din gură convulsiv.
— închipuie-ţi că nu poţi dormi toată viaţa... atâtea degete care-ţi ating trupul... ochi care te privesc tot timpul... în locuri întunecate... în colţuri... pe stradă... pe câmp... dormi, te trezeşti,
n-ai odihnă... ah! Ochii ăia... nu puteţi să lăsaţi omul în pace măcar un minut, un minut... adică... să lăsaţi omul să mănânce, să bea, să muncească... voi toţi... Kihika... Gikonyo... bătrâna... generalul ăla... cine te-a trimis aici astă-seară? Cine? Aaah! Iar ochii ăia... o să vedem cine e mai puternic... acum...

Mumbi incercă să ţipe; şi din nou nu se auzi nimic. El se apropie, cu o mână pe gura ei, cu cealaltă pipăindu-i gâtul. Mumbi icni şi se tângui îngrozitor. îl privi în ochi. Chiar şi după aceea, nu-şi putuse explica teroarea pe care o văzuse acolo. Apoi, deodată, încetă să se mai împotrivească şi i se supuse.

— Ce e, Mugo? Ce s-a întâmplat? suspină ea.

Cei care au fost la Thabai sau pe oricare dintre cele opt culmi de pe lângă Rungei (adică de la Kerarapon la Kihingo) vor fi auzit de Thomas Robson sau, cum era cunoscut, ***Tom,*** Teroarea. Era chintesenţa acelor zile negre din istoria noastră care au văzut începuturile lui ca ofiţer de district la Rung'ei – adică atunci când Starea de Urgenţă se dezlănţuia cu furie neabătută. Lumea spunea că e nebun. Vorbeau despre el cu groază, spu- nându-i Tom sau doar „el”, ca şi cum dacă i-ar fi spus tot numele i-ar fi conjurat prezenţa. Mergând cu un jeep, cu unul sau doi ***Askari***[1] în spate, o mitralieră Bren pe genunchi şi un revolver în pantalonii kaki, ascuns în parte de sahariană, apărea brusc în cele mai neaşteptate momente şi locuri, ca să surprindă victimele care nu bănuiau nimic. Le spunea

1 **Poliţist sau militar, în Africa de Est.**

Mau Mau. îi urca în jeep, îi ducea la marginea pădurii şi îi punea să-şi sape groapa. Le cerea să îngenuncheze. Uneori întrerupea rugăciunile cu mitraliera. De cele mai multe ori, cu un revolver. Dar uneori ierta câte un om, chiar dacă era îngenuncheat pe buza mormântului. Aşa că, până în ultimul moment, victima nu ştia ce să facă; dacă să fugă şi să rişte să fie lovită de un glonţ sau să aştepte şi să vadă dacă Tom nu se răzgândeşte. Se spunea că e pretutindeni. Zvonurile circulau. Cineva îl văzuse pe Tom aici

;altcineva îl văzuse dincolo. Unii săteni îi vedeau jeepul în vise şi ţipau. Era un mâncător de oameni, care se mişca zi şi noapte. Era moartea. Era brutal mai ales cu muncitorii fără pământ care fuseseră repatriaţi din Valea Riftului în Gikuyu-Ini.

Era în 1954.

Acţiunile lui au atins apogeul în mai 1955. într-o seară, când conducea de la Rungei către Biroul districtual, a văzut un bărbat singur care mergea pe drumul pietruit. Bărbatul se ferise, apropiindu-se de un gard viu de lângă drum. Tom strigase după el. Bărbatul venise spre jeep clătinându-se, cu genunchii părând să se lovească unul de celălalt. Lângă jeep, i se auzeau dinţii clănţănind şi clămpănind, aşa că Tom izbucnise în râs.

— Usiogope Mzee[1]***,*** îi strigase el vesel, ca pentru a-l linişti. Tom n-o să te mănânce.

Deodată, bătrânul s-a îndreptat, a scos fulgerător ceva din buzunar şi trupul lui Tom a fost lovit de două focuri de armă. înainte ca poliţiştii înspăimântaţi să poată face ceva, bărbatul sărise gardul, către prăvăliile indiene. Poliţiştii au tras în aer. Tom n-a murit pe loc. Se spune (este o legendă în sat) că a condus singur până la spital, unde a murit după trei ore, fără să mai rostească nimic coerent, în afară de un singur cuvânt: bestii.

în câteva ore, satele erau asediate de soldaţi; versiunea oficială s-a răspândit, ajungând mai târziu subiect de titluri în ziare; un ofiţer de district a fost ucis fără rost de criminalii Mau Mau.

în ziua aceea – sătenii încă mai vorbesc şi astăzi despre asta – Mugo fusese, ca de obicei, la fâşia lui de pământ de lângă gara Rungei, delectându-se cu visuri care îi plăceau, visuri care îl duceau adesea din prezent în viitor. Ajunsese să vadă în ele un mesaj personal, o profeţie. Nu

1 **Nu te teme, stimate (în swahili, în original).**

scăpase el deja nevătămat din primele operaţiuni ale Stării de Urgenţă? Kenya se afla sub Starea de Urgenţă din 1952. Unii fuseseră duşi în lagăre de detenţie; alţii fugiseră în pădure: dar asta era drama unei lumi care nu era a lui. Se ţinea deoparte, presimţind că va veni o zi când cornurile, tobele şi trâmbiţele vor răsuna în cor pentru a-i vesti intrarea în lumea cealaltă. Auzea de multe ori bărbaţi discutând în timp ce ridicau colibele în Noul Thabai; dar vorbele lor nu-l ajungeau: ce importanţă avea pentru el că femeile fac muncă de bărbaţi, iar copiii se maturizează prea devreme? El nu începuse să-şi poarte singur de grijă când era încă mic? Mugo fusese printre primii care îşi terminaseră colibele în termenul prevăzut. îşi făcuse treaba, ridicând coliba, făcând acoperişul, muruind pereţii, fără ajutor din partea nimănui. Coliba fusese prima lui mare realizare. După ce se mutase, îşi reluase viaţa de zi cu zi: avea grijă de recoltă, cu ochii aţintiţi spre viitor.

în această zi, această seară de vineri, se întorsese obosit de la ***shamba.*** îşi aşezase cu grijă ***jembe*** şi ***panga*** lângă perete înainte să deschidă uşa şi se bucurase la atingerea lacătului. De multe ori se codea când împingea cheia în încuietoare, amânând actul final; asta îi făcea plăcere; coliba era o extensie a sa, a speranţelor şi visurilor sale. Intră, se aşeză pe pat şi admiră pereţii (lutul nu se uscase încă) şi acoperişul în formă de con, din care ieşeau vârfuri de iarbă şi ferigă. Curând, în colibă se strecură întunericul. Aprinse lampa cu ulei, fluierând pentru sine în acest timp. Apoi făcu focul şi găti un amestec de boabe de porumb şi fasole deasupra celor trei pietre de vatră. Era singura masă a zilei. Fierbea întotdeauna o cantitate mare de boabe de porumb şi fasole uscată şi apoi, în zilele următoare, încălzea câte un pic, suficient pentru o masă. După ce mâncă, se duse până la uşă, să se asigure că e bine zăvorâtă. Şi din nou zăbovi cu admiraţie asupra zăvorului. N-avea decât 25 de ani. Nu avea nimic, dar viitorul se afla

în mâinile lui. Se întinse în pat: întotdeauna era bine să te întinzi după o zi grea la ***shamba.*** îşi frecă stomacul şi râgâi, uşor satisfăcut. Afară erau restricţii de circulaţie. Dar aceste legi nu-l afectau pe Mugo, pentru că, şi înainte de 1952, rareori ieşea. Se învăţase să intre într-o stare de calm crepuscular de câte ori se întindea pe spate, în pat sau la ***shamba.*** în astfel de momente, inima lui vorbea cu voci ciudate. Iar vocile se topeau într-un singur glas de la Dumnezeu, care striga „Moise, Moise!”. Iar Mugo era gata să răspundă: „Iată-mă, Doamne”.

în acest moment al visului auzi fluierături, strigăte şi un tropăit de picioare. Fluieratul sfâşie brutal liniştea nopţii şi gândurile lui Mugo. întotdeauna se auzea fluieratul când luptătorii din pădure atacau un sat sau ucideau o persoană importantă. Dar în Thabai domnise o acalmie îndelungată; ultima dată când se auzise un asemenea vacarm fusese în săptămâna când fuseseră ucişi reverendul Jackson Kigondu şi profesorul Muniu. Fluieratul se auzea mai tare, apoi se stingea, ca şi cum ar fi venit şi ar fi plecat dus de vânt. Apoi se oprise. Satul se cufundase într-o tăcere adâncă. Deodată, liniştea fu tulburată din nou, de focuri de armă. Se auzeau strigăte, iar Mugo auzi ţipetele îndepărtate ale femeilor. împuşcăturile erau acum mai aproape de colibă, iar fluieratul devenise stăruitor, insistent. Un bărbat strigă: Robson. Mugo rămăsese în pat, sprinijindu-se în cotul drept, iar inima îi bătea agitată din pricina împuşcăturilor şi a strigătelor care se apropiau tot mai mult. Şi din nou zgomotul se stinse. Mugo auzi un bărbat gemând şi protestând; „mă duceam acasă”. „Sincer, mă duceam acasă.” Când liniştea se înstăpâni din nou, Mugo se lăsă pe spate în pat şi se cufundă într-o stare de somnolenţă. Mugo era printre puţinii norocoşi care nu cunoscuseră groaza unei percheziţii de noapte a poliţiei în colibă.

Nu putea spune cât timp rămăsese în această stare; dar cu siguranţă a fost trezit de un ciocănit la uşă. Deschise

ochii, tresări şi se ridică din pat. Cine ar putea fi? Ciocănitul se repetă. Mugo porni, precaut, se opri, porni şi se opri din nou. Se lovi de lampă. Se stinse. Bezna subită îl nelinişti chiar mai mult decât bătaia în uşă. Bâjbâi după chibrituri pe lângă pietre. Iar întrebarea îi stăruia în minte: să deschidă uşa? Al treilea ciocănit, mai prelung, mai insistent, îl făcu să sară la uşă. Se dădu la o parte să le facă loc gărzilor; în acelaşi timp îşi reluă căutarea înspăimântată după chibrituri.

— Stai să aprind lampa, bâigui el, aruncând o privire la silueta bărbatului din uşă.

— N-ai nevoie de ea, spuse bărbatul cu glas scăzut. Flacăra focului e de-ajuns.

— Cine eşti?

— Şşşt! Nu striga şi... şi nu te teme.

— Cine eşti? repetă Mugo disperat, recunoscând vag vocea.

Bărbatul râse uşor nervos, iar Mugo simţi cum se face brusc
frig în încăpere. Se împiedică de o cutie de chibrituri şi era cât pe ce să aprindă un chibrit când bărbatul şopti tainic:

— Nu... Garda Civilă şi poliţia sunt peste tot. E mort!

— Cine?

— Ofiţerul de district.

— Robson?

— Da, l-am împuşcat. Voiam să-l termin... de luni de zile.

Iar în acea şoaptă se ghiceau lacrimi. Lui Mugo îi căzu din mâini cutia cu chibrituri. Trebuia s-o ridice; dar mintea îi era în altă parte. îi îngheţaseră măruntaiele când auzise cuvintele bărbatului; nenumărate ace îi împungeau carnea.

— Lasă-mă să aprind lampa, zise el cu un glas care nu era al lui.

— Dacă vrei... poate e mai bine aşa... ţine minte că eu sunt obişnuit cu întunericul... crezi că o să percheziţioneze toate colibele în seara asta?

în cele din urmă, Mugo aprinse lampa. Se uită la musafirul său.

— Kihika! icni el involuntar.

Kihika purta o haină zdrenţuită şi murdară, din cele kaki pe care le purtaseră soldaţii în ultimul mare război (acum doar bătrânii mai purtau astfel de haine), şi nişte tenişi care fuseseră cândva albi, dar acum erau plini de noroi. Părul scurt şi zbârlit îi făcea trăsăturile să pară mai aspre. Mugo se strecură înapoi şi se sprijini de un stâlp de lângă pat.

— Nu...nu... n-am ştiut că tu ai fost.

— Trebuie să mă ierţi, zise Kihika, rotindu-şi privirea împrejurul colibei. Nu voiam să mă urmărească în pădure. în plus, voiam să vin la tine... totdeauna am vrut să vorbesc cu tine.Uite... uite un scaun.

— O, sunt învăţat să stau în picioare. Zile şi nopţi în şir eşti pe picioare. în picioare. Sau ghemuit.

— De ce?

— Nu îndrăzneşti să adormi.

— Vrei să mă omori? N-am făcut nimic, stărui Mugo.

Dar înainte să apuce Kihika să răspundă, se auzi o nouă
explozie de fluierături. Kihika scoase un pistol şi se strecură sub pat. Mugo se prăbuşi pe un scăunel şi simţi că-i vine să plângă. Avea să fie prins asupra faptului, adăpostind un terorist. Apoi îşi aduse aminte brusc de lampă şi o stinse. Coliba era din nou cufundată în beznă. Fluieratul se potoli. Kihika se târî afară din ascunzătoare şi se opri în picioare lângă vatră. Mugo era conştient de silueta omului de deasupra lui.

— Nu omorâm pe nimeni, începu el să vorbească, de parcă nu s-ar fi întrerupt. Nu suntem ucigaşi. Nu suntem călăi – cum era Robson – să ucidem bărbaţi şi femei fără motiv sau scop.

Vorbea repezit, nervos, şi se plimba pe lângă vatră. Oare putea fi acesta omul care incendiase Mahee? Putea fi omul care vorbise odată la o întrunire publică şi le făcuse pe femei să-şi smulgă părul din cap şi hainele de pe ele?

— Noi nu facem decât să ripostăm. Te loveşte cineva peste obrazul stâng. întorci obrazul drept. Unul, doi, trei – 60 de ani. Şi apoi, deodată, întotdeauna se întâmplă brusc, spui: Nu mai întorc şi celălalt obraz. Eşti cu spatele la zid, ripostezi. Crezi în bărbăţia ta şi speri că o să te ţină. Tu crezi că ne place să ne încăierăm pentru mâncare cu hienele şi cu maimuţele în pădure? Am ştiut şi eu ce înseamnă tihna unui foc cald şi dragostea unei femei într-un

cămin. înţelegi? Trebuie să omorâm. Să-l ucidem pe duşmanul libertăţii omului negru. Se zice că suntem slabi. Se zice că nu putem câştiga lupta împotriva bombei. Dacă suntem slabi, nu putem câştiga. îi dispreţuiesc pe cei slabi. De ce? Pentru că nu trebuie să rămână slabi. Ascultă! Taţii noştri au luptat vitejeşte. Dar ştii care a fost cea mai puternică armă dezlănţuită de duşman împotriva lor? N-a fost mitraliera
Maxim. A fost dezbinarea dintre ei. De ce? Pentru că un popor unit în credinţă este mai puternic decât bomba. Nu trebuie să tremure sau să fugă din faţa spadei. Şi atunci, în schimb, o să fugă duşmanul. Astea nu-s vorbele unui nebun. Nici cuvintele şi nici măcar minunile nu l-au putut face pe Faraon să-i lase pe copiii lui Israel să plece. Dar la miezul nopţii, Domnul a lovit pe toţi întâii născuţi din ţara Egiptului, de la întâiul născut al lui Faraon, care şedea pe scaunul lui de domnie, până la întâiul născut al celui închis în temniţă. Şi toţi întâii născuţi ai dobitoacelor.[1] Şi a doua zi i-a lăsat să plece. Ăsta e scopul nostru. Să sădim groaza printre ei. Să-i ajungem în casele lor noaptea şi ziua. Vor simţi săgeata otrăvită în vine. N-o să ştie de unde o să vină următoarea. Să sădim groaza în inima asupritorului.

Vorbea fără să ridice vocea, aproape fără să-şi dea seama de prezenţa lui Mugo sau de pericol, ca un om posedat. Şuvoiul învolburat de cuvinte îi trădau amărăciunea şi iritarea. Fiecare cuvânt confirma bănuiala lui Mugo că omul era nebun.

— Crezi că nouă nu ne e teamă de moarte? Ne e. Picioarele aproape că n-au vrut să se mişte când m-a strigat Robson. Aşteptam un glonţ în inimă în orice clipă. Am văzut oameni care făceau pe ei şi pe alţii râzând în delir la apropierea unei lupte. Iar geamătul de animal al muribundului este un sunet îngrozitor. Dar trebuie să

1 **Exodul, 12:29.**

moară puţini ca să poată trăi cei mulţi. Asta înseamnă astăzi crucificarea. Altminteri, meritătm să fim sclavi, blestemaţi să cărăm apă şi să tăiem lemne veşnic pentru omul alb. Alege între libertate şi sclavie, şi se cuvine ca bărbatul să se repeadă la libertate şi să moară pentru ea. Avem nevoie...

Tăcu brusc şi se opri din mersul de colo-colo şi, pentru prima dată, păru să-şi dea seama de prezenţa lui Mugo. Acesta stătea înţepenit pe scaun, privind în pământ, sigur că Garda Civilă îl va lua în seara aceea. Kihika era nebun, nebun, medita el, iar gândul nu făcea decât să-i sporească groaza.

— Ce vrei?

Fă-l să vorbească în continuare. Un nebun nu e periculos câtă vreme vorbeşte.

— Vrem o organizaţie puternică. Omul alb ştie asta şi se teme. Altfel, de ce ne-a obligat poporul să se mute în satele astea? Vrea să ne izoleze de oameni, singura noastră forţă. Dar nu va reuşi. Trebuie să menţinem drumul dintre noi şi oameni liber, fără obstacole. Te-am urmărit de multe ori în Vechiul Thabai. Eşti un om care s-a ridicat de unul singur. Eşti bărbat, ai suferit. Avem nevoie de cineva ca tine care să organizeze o mişcare clandestină în satul nou.

Mugo tresărea la fiecare cuvânt al lui Kihika.

— N-am... n-am depus niciodată jurământul, protestă el fără elan.

— Ştiu, zise Kihika. Dar ce este un jurământ? Pentru unii e nevoie de jurământ ca să-i lege de Mişcare. însă sunt şi alţii care vor păstra secretul doar dacă nu sunt legaţi de un jurământ, îi cunosc. Recunosc oamenii după chip. Oricum, câţi n-au jurat şi acum ling picioarele omului alb? Nu, depui jurământul ca să confirmi o alegere pe care ai făcut-o deja. Decizia să-ţi sacrifici sau nu viaţa pentru popor e în inima ta. Jurământul e ca apa cu care stropeşti capul omului la botez.

Lui Mugo îi treceau altele prin minte. îşi aminti că uşa nu era zăvorâtă. Se ridică, trecu pe lângă Kihika şi ascultă prin gaura cheii. Se gândi să fugă sau să strige după gărzile civile, dar apoi îşi aduse aminte de pistolul lui Kihika. Iar arma aceea tocmai ucisese un om. Zăvori uşa şi se întoarse la locul lui. Păşea într-un coşmar. Nu era adevărat că omul care incendiase Mahee, omul care tocmai îl ucisese pe Robson era chiar în colibă. Simţea o dorinţă vlăguită de a vorbi, dar nu se putea gândi la nimic ce ar fi putut spune sau face. Satul era acum amuţit, de parcă ar fi fost lipsit de viaţă: fluierăturile şi focurile de armă parcă se întâmplaseră cu ani în urmă. Dar Kihika era acolo, aparent calm, nu mai vorbea într-un suflet şi nici nu mai măsura cu pasul coliba. Era real.

— Ne vedem într-o săptămână, spunea Kihika victorios.

Mugo încuviinţă din cap. Kihika stabili cu grijă locul următoarei lor întâlniri în pădurea Kinenie.

Imediat ce terminase de vorbit Kihika, tăcerea fu tulburată pentru a treia oară de ţipete şi împuşcături îndepărtate. Strigătele şi focurile de armă se auzeau cu întreruperi şi de data asta nu se opriră. (A doua zi, Mugo află că mai mulţi bărbaţi, suspecţi Mau Mau, fuseseră luaţi de acasă pentru moartea lui Robson. Doi bărbaţi din sat împuşcaţi în cursul nopţii au fost descrişi mai târziu de ziare ca fiind membri ai bandei care atacase un ofiţer de district aproape neînarmat, a cărui activitate pentru district era bine-cunoscută.) Kihika se duse la uşă şi ascultă. Din nou, Mugo se gândi să-l înhaţe pe Kihika şi să strige după ajutor.

— Trebuie să plec... poate vor căuta prin case, zise Kihika în şoaptă.

Agitaţia îi revenise; era din nou omul hăituit. Deschise uşa şi apoi o închise fără zgomot.

— Nu uita de întâlnire, spuse el înainte să se strecoare în beznă şi să dispară la fel de brusc şi tăcut precum venise.

Mugo rămase câteva minute, tăcut, în coliba sa cea nouă. Pământul de sub picioare părea să se mişte. Apoi fugi la uşă, o smuci, aproape dorindu-şi să strige după ajutor. Privi lung în noapte. Pentru a treia oară zăvorî uşa. Dar de ce să zăvorască uşa? De ce? Era mai bine să n-aibă deloc uşă decât să o aibă şi totuşi să lase să intre frigul şi pericolul. Trase zăvorul şi se îndreptă încet spre pat, unde se aşeză şi îşi cuprinse faţa cu mâinile. Scoase o batistă murdară ca să-şi şteargă faţa şi gâtul; dar, la jumătatea gestului, uită de sudoarea rece; batista îi alunecă pe genunchi. Odată auzise sunete duse de vânt, cu multă vreme în urmă, şi nu fusese în stare să distingă o notă clară; acum, sunetele erau în mintea lui.

Cu câteva minute în urmă, când stătea în pat, în încăperea asta, viitorul era promiţător. Toate lucrurile din colibă erau în acelaşi loc ca înainte, dar viitorul era pustiu. Se aştepta să vină poliţia sau Garda Civilă, să-l aresteze sau să-l împuşte. Nu vedea decât închisoare şi moarte. Kihika era un om căutat cu disperare de guvern, mai ales după distrugerea garnizoanei de la Mahee. Să fii prins adăpostind un terorist însemna moartea. De ce trebuia Kihika să mă târască într-o luptă şi în nişte probleme pe care nu eu le-am provocat? De ce? Nu se mulţumea să măcelărească bărbaţi şi femei şi copii. Trebuia să mă cheme pe mine să mă scald în sânge. Nu sunt fratele lui. Nu sunt sora lui. N-am făcut rău nimănui. N-am făcut decât să am grijă de ***shamba*** mea mică şi de recolte. Şi acum trebuie să-mi petrec viaţa în închisoare din cauza nebuniei unui om!

Mugo se trezi a doua zi mirat că nu era încă la închisoare, încercă să nu se gândească la întâlnirea din noapte. Fusese doar un vis. Am mai avut coşmaruri din

astea şi înainte. Noaptea amplifică totul – temerile, suferinţa şi disperarea. Tufişurile şi copacii arată ca oamenii. Ha! Ha! Ha! Dar încercările lui anemice de a se linişti nu puteau anula realitatea; chipul lui Kihika îi era adânc întipărit în memorie; părul neîngrijit şi ochiul fără astâmpăr îi alungau iluziile liniştitoare şi îl făceau pe Mugo să dârdâie în pofida luminii zilei. închipuiţi-vă un om care se plimba la vremea amurgului şi se simţea în siguranţă în singurătatea lui. Şi apoi, dintr-odată, se lasă bezna; şi se trezeşte că e în pericol să-şi rupă piciorul pentru că merge pe un drum care va ajunge, în orice moment, într-un hău adânc. în zilele următoare, Mugo rătăci între coliba lui şi ***shamba,*** aşteptându-se în orice clipă să-l bată pe umăr un poliţist sau o gardă civilă. De câte ori vedea un soldat sau o gardă civilă, pe chip i se ivea brusc sudoarea şi i se înmuiau picioarele. Şi nu uitase nici o clipă umbra lui Kihika în spatele lui, aşteptând un răspuns. Ce să fac? se întreba el. Dacă nu-l slujesc pe Kihika, o să mă omoare. I-au omorât pe reverendul Jackson şi pe profesorul Muniu. Dacă lucrez pentru el, o să mă prindă guvernul. Omul alb are braţe lungi. Şi o să mă spânzure. Dumnezeule, nu vreau să mor, nu sunt pregătit să mor, nici n-am apucat să trăiesc. Mugo era teribil de chinuit şi tulburat, pentru că toată viaţa evitase conflictele: acasă sau la şcoală rareori stătea în compania altor băieţi, de teamă să nu fie implicat în încăierări care să-i năruie şansa la un viitor mai bun. Raţionamentul lui era aşa: dacă n-ai de-a face cu răul, atunci răul n-ar trebui să te atingă; dacă laşi lumea în pace, atunci şi lumea ar trebui să te lase în pace. Şi de aceea, acum, noaptea, încă incapabil să-şi rezolve dilema, Mugo suspina în sinea sa, nedumerit: am furat ceva de la cineva? Nu! Am făcut vreodată în curtea vecinului? Nu. Am ucis pe cineva? Nu. Şi atunci cum poate Kihika, un om căruia nu i-am greşit cu nimic, să-mi facă aşa ceva?

Invidie, hotărî el, neputând să găsească alt răspuns la întrebare. Reflecţia îi redeşteptă vechea ură faţă de Kihika, acum atât de puternică, încât aproape că îl sufoca. Kihika avea o mamă şi un tată, şi un frate, şi o soră şi putea să se joace cu moartea. Avea oameni care-i vor plânge sfârşitul, care îşi vor numi copiii după el, aşa că numele lui Kihika nu va pieri niciodată de pe buzele oamenilor. Kihika avea totul; Mugo n-avea nimic.

Acest gând îl frământa; îl umplea de furie rece, o mânie fără lacrimi care alunga orice alt gând şi nu-l lăsa să doarmă. Aşa că ziua fatală, vineri, îl găsi nehotărât în legătură cu ce avea să facă. Cum îi era obiceiul, luă o ***jembe*** şi o ***panga*** şi plecă spre ***shamba*** lui. Ca să evite vreo întâlnire cu cineva, Mugo alese o cărare neumblată peste câmpuri către Rung'ei. Era devreme şi câmpurile erau pustii. Ici şi colo, dădea peste locuri distruse unde, cu nici o săptămână în urmă, se ridicau gospodăriile care formaseră Vechiul Thabai. Ochii lui obosiţi nu distingeau nimic. Iar mintea îi era o pată albă care orbea ochiul ca razele soarelui la amiază. Ajunsese în starea aceea de extenuare care vine în urma multor nopţi nedormite, gânduri înfierbântate, neîncetate şi fără sens – starea aceea în care omul e irascibil, gata să izbucnească la cea mai mică provocare, fără să-şi dea seama de pericolul în care se află. Picioarele i se frecau uşor de gardurile vii încărcate de rouă şi, curând, pe picioare i se scurgea apa, în firicele şerpuitoare. Buza de jos îi era căzută; când era tulburat, buza i se lăsa în jos. Tremura din cap până în picioare. Tremuratul şi mâhnirea erau mai puternice pe măsură ce înainta. Până a ajuns la prăvăliile indiene era foarte slăbit şi nu mai putea merge. Aşa că lăsă jos ***jembe*** şi ***panga*** lângă un morman de gunoi din spatele unei prăvălii şi se aşeză ca să-şi recapete forţele. în spatele fiecărei prăvălii se găsea câte un astfel de morman care duhnea a gunoi în putrefacţie. Copiii indieni şi uneori chiar şi bărbaţii îşi

făceau nevoile acolo. Copiii africani scotoceau de multe ori prin mormane, răscolind cu picioarele gunoiul aruncat de curând şi căutând pâine sau monede. Scormoneau cu picioarele prin „grămezile mici”. Băieţii înjurau uneori îngrozitor şi, din când în când, aruncau cu pietre în indieni ca să se răzbune. Odată, trei băieţi africani au fost prinşi ţintuind la pământ o fetiţă indiană, chiar în spatele mormanului lângă care se aşezase acum Mugo să se odihnească. Au fost acuzaţi că au violat-o pe fată. Luând în considerare vârsta lor, magistratul a decis doar să-i trimită la şcoala de corecţie de la Wamumu. Mugo nu se gândea la aceste detalii sordide din istoria prăvăliei. îşi ţinea doar capul în mâini şi gemea iar şi iar: de ce mi-a făcut aşa ceva?

Deodată, o pală de vânt ridică în aer praf şi fărâme de gunoi. Mugo îşi acoperi faţa cu ambele palme ca să-şi ferească ochii de nisip. Bucăţelele de hârtie pluteau în spirale tot mai sus, într-un con care se învârtea. Se spunea că furtunile care ridicau praful şi gunoiul aşa, într-un stâlp mişcător cu forma unui con, erau posedate de demonii femeilor. De obicei, durau doar câteva clipe şi dispăreau la fel de brusc şi de misterios cum apăruseră. Dar acum tot nu se oprea, devenind tot mai puternică, şi azvârlea lucrurile foarte sus spre cer. în cele din urmă, vântul se opri. Mugo privea cum cad încet spre pământ praful şi gunoaiele. Cumva, asta îl scăpă de tremurat şi depresie. îşi luă ***panga*** şi ***jembe*** şi îşi continuă drumul spre ***shamba.*** Era aproape liniştit.

Dar numai pentru o vreme.

După ce făcu doar câţiva paşi din locul unde stătuse, Mugo văzu un spectacol ciudat. Se holba la peretele de tablă ondulată. I se ridică părul în cap. Simţi în măruntaie o satisfacţie care-l dezgustă. Pentru că acolo era chipul lui Kihika, lipit de prăvălie, mai mare şi mai schimonosit pe măsură ce se uita mai mult la el. Chipul, bine conturat pe o suprafaţă albă, îi trezi aceeaşi emoţie şi groază pe care le

simţise odată, când era copil, în noaptea în care voise s-o sugrume pe mătuşă-sa. Pe capul lui Kihika fusese pusă o recompensă – un preţ... pe... capul... lui Kihika.

Mugo o luă către ofiţerul de district, într-o negură de uimire şi emoţie înăbuşită. Dumnezeu îi ceruse lui Avraam să i-l dea pe singurul său fiu, Isaac, pentru sacrificiu prin ardere pe muntele din ţara Moria. Şi Avraam a zidit acolo un altar şi a aşezat lemnele pe el şi l-a legat pe fiul său, Isaac, şi l-a pus pe altar deasupra lemnelor. Şi Avraam a întins mâna şi a luat cuţitul ca să înjunghie pe fiul său. Iar Isaac, stând acolo, aştepta ca sabia să-i taie capul de pe trup. Ştia că sabia va cădea sigur – pentru o clipă, a fost convins că va muri de o ***panga*** rece. Şi deodată Isaac a auzit glasul Domnului. A plâns. Salvat de la moarte. Salvat de la moarte, îşi repeta Mugo. Mergea în viziunea lui. Iar în mintea lui năucită era un tumult de gânduri care căpătau logica materială a visului. Raţionamentul era aşa de limpede, aşa de înviorător, explica lucruri pe care nu reuşise să le rezolve niciodată în viaţa lui. Sunt important. Nu trebuie să mor. Am o datorie faţă de mine, faţă de bărbaţii şi femeile de mâine, să rămân în viaţă, sănătos, puternic... ca să aştept misiunea vieţii mele. Dacă Moise ar fi murit printre trestii, cine ar fi ştiut că era sortit să fie un om mare?

Aceste trăiri măreţe erau amestecate cu gânduri despre recompensa în bani şi diversele posibilităţi care i se iveau în cale. Ar mai fi cumpărat pământ. Ar fi clădit o casă mare. Apoi ar fi găsit o femeie pe care s-o ia de nevastă şi cu care să aibă copii. Noutatea şi iminenţa planului îi sporeau emoţia pe care o simţea deja. Nu se gândise niciodată până atunci la o femeie în legătură cu trupul lui de bărbat. Acum îi treceau prin minte imagini ale diferitelor fete pe care le văzuse în sat. Şi-ar fi fluturat victoria prin faţa ochilor stafiei mătuşă-sii. Locul lui în societate ar fi fost

consolidat. Ar fi fost deja pornit pe calea către putere. Şi ce e măreţia dacă nu putere? Ce e puterea? Un judecător este puternic: poate trimite pe cineva la moarte fără să-i pună nimeni la îndoială autoritatea şi judecata sau să-i aducă vreo vătămare. Da, ca să fii mare trebuie să fii undeva unde să poţi împărţi celorlalţi durere şi moarte fără să pună nimeni întrebări. Ca un director de şcoală, un judecător, un guvernator.

Ajunse, aproape prea repede, la post. Postul fusese construit de curând, cât mai aproape de satele din jur. Doi poliţişti înarmaţi cu puşti, în pulovere negre pe gât, stăteau de pază la intrare. În starea în care se afla, Mugo simţea că nu are răbdare cu lucrurile astea nefireşti care i se puneau în cale.

— Pot să-l văd pe O.D. ? întrebă el, încercând să treacă de ei în timp ce stăruia asupra viziunii lui.

— Ce vrei?

Unul din poliţişti îl trase de umăr.

— Vreau... vreau să-l văd între patru ochi, spuse el surprins.

— Cu ***jembe*** şi ***panga*** la tine? Ha! ha! ha!

— Te întreb ce cauţi aici.

— Nu pot... nu vouă.

Cei doi poliţişti râseră şi îşi bătură joc de răspunsurile lui Mugo. îi luară ***panga*** şi ***jembe*** şi îl trântiră la pământ.

— Nu poate! Nu poate! Ai auzit? Hei, fermierule, ce vrei?

— Trebuie... e... e important.

Teama începea să i se strecoare în suflet. îl percheziţionară peste tot, împingându-l brutal de colo-colo.

— Trebuie să-şi scoată hainele.

— Un bărbat aşa înalt... chestia lui e probabil cât o sculă de măgar.

— Cum te descurci cu femeile, ei?

— Femei? Glumeşti. Până şi o prostituată grasă ar fugi dacă ar vedea aşa ceva.

— Poate că o face cu oi... sau cu vaci. Unii aşa fac, ştii tu. Noaptea. Ha! Ha!

— Ha! Ha! Sau cu bătrâne – le mituiesc sau le obligă. Ha! ha! ha!

Ha! ha! ha!John Thompson, ofiţerul de district, ieşi şi strigă la ei să înceteze cu râsul. îi spuseră despre Mugo, iar el le zise să-l lase să intre. Mugo rămăsese aproape fără suflare când se îndreptă către birou, recunoscător omului alb care îl salvase de ruşine şi umilinţă. Iar acum, când era înăuntru, nu ştia cum să înceapă. Era prima dată când se afla în faţa unui om alb, aşa de aproape, îşi aţinti ochii pe peretele din faţă, decis, dacă era posibil, să nu se uite la faţa omului alb.

— Ce vrei?

Vocea îl făcu pe Mugo să tresară.

— Kihika... Am venit să vă vorbesc despre el.

Thompson se îndreptă în scaun când auzi numele.

Apoi se ridică în picioare, cu mâinile întinse spre marginea mesei, ca şi cum ar fi căutat sprijin. îl cercetă pe Mugo. Cei doi bărbaţi erau aproape la fel de înalţi. Mugo refuza cu fermitate să îl privească în ochi pe celălalt. Omul alb se aşeză la loc.

— Da?

— Ştiu... îşi înghiţi saliva.

îl cuprinse panica. Se temea că îl va lăsa vocea.

— Ştiu, zise el încet, ştiu unde poate fi găsit Kihika diseară.

Iar acum ura pe care o simţea împotriva lui Kihika reînvie
în el. Tremura de furie triumfătoare în timp ce scotea pe gură povestea care îl chinuise o săptămână. O vreme, simţise o bucurie pură, încântătoare, pentru propria lui îndrăzneală, în care văzu deodată un mare act de curaj moral. într-adevăr, pentru el, în momentul acela, era un fel de puritate în această faptă; stătea dincolo de bine şi de rău; se bucura de puterea şi autoritatea propriei cunoaşteri: nu ţinea el în minte soarta unui om? Inima – potirul lui – era plină până la refuz. în colţul ochilor avea lacrimi de uşurare. O săptămână întreagă se luptase cu

demonii, de unul singur, într-un coşmar fără sfârşit. Această mărturisire era primul său contact cu alt om. Simţea o recunoştinţă profundă faţă de omul alb, un ascultător răbdător, care îi despovărase sufletul, care îl scăpase din coşmar. Ba chiar îndrăzni să-l privească pe omul alb, prietenul abia găsit. Pe chipul lui Mugo se întinse un zâmbet. Totuşi, zâmbetul îi îngheţă într-un rânjet care părea dispreţuitor când întâlni chipul de nepătruns şi ochii cercetători ai omului alb.

O.D.-ul se ridică din nou în picioare. înconjură masa până în locul unde stătea Mugo. îl prinse de bărbie şi îi dădu capul pe spate. Apoi, cu totul pe neaşteptate, îi trase un scuipat în faţa întunecată. Mugo se dădu un pas în spate şi ridică mâna stângă să şteargă saliva. Dar omul alb ajunse primul la faţa lui Mugo şi îl lovi tare, o singură dată.

— Mulţi ne-au dat deja informaţii false despre teroristul ăsta. Auzi? Pentru că vor recompensa. O să te ţinem aici şi, dacă nu spui adevărul, o să te spânzurăm aici, afară. Auzi?

Mugo revenise în coşmarul său. Masa, chipul alb, tavanul, pereţii se învârteau. Apoi totul se opri brusc. încercă să se liniştească. Dintr-odată, pământul pe care stătea cedă. Cădea. îşi împinse braţele în aer. Fundul era aşa de departe, că nu vedea decât întunericul. Dar ştia că pe podea sunt pietre ieşite în afară, ascuţite. El nu era nimic. Lacrimile nu-l puteau ajuta. Cu un strigăt sugrumat, trupul lui se lovi cu putere de pietrele sparte şi de stânca ascuţită, la picioarele omului alb. Şocul descoperirii fu atât de profund, că îl năuci. Nu simţea durere şi nu vedea sânge.

— Ai auzit?

— Da.

— Spune efendi.

— Da...

Cuvântul se înţepeni, blocat în gâtlejul său. Din gura deschisă îi ieşeau sunete nearticulate. în colţurile gurii i se adunase spumă. Se holba la omul alb, cu o licărire apoasă în ochi, fără să-l vadă. Apoi masa, scaunul, O.D.-ul, pereţii văruiţi – pământul – începură să se învârtă, tot mai repede şi mai repede. Se ţinu de masă ca să se liniştească. Nu voia banii. Nu voia să ştie ce făcuse.Adevărat, adevărat vă spun că dacă grăuntele de grâu care a căzut pe pământ nu moare, rămâne singur; dar dacă moare, aduce mult rod.
Evanghelia după Ioan, 12:24
(verset subliniat cu negru în Biblia lui Kihika)
Apoi am văzut un cer nou şi un pământ nou: pentru că cerul dintâi şi pământul dintâi pieriseră.
Apocalipsa lui Ioan, 21:

1paisprezece

Kenya şi-a recâştigat ***Uhuru*** de sub britanici la 12 decembrie 1963. Cu un minut înainte de miezul nopţii, pe stadionul din Nairobi au fost stinse luminile, astfel ca oamenii din toată ţara şi din toată lumea care se adunaseră acolo pentru ceremonia de la miezul nopţii să fie înghiţiţi de întuneric. în beznă, ***Union Jack*** a fost coborât repede. Când s-au aprins din nou luminile, noul steag al Kenyei flutura, fremăta şi se legăna în aer. Orchestra poliţiei cânta noul imn naţional, iar mulţimea aclama fără încetare văzând că steagul era negru, roşu şi verde. Ovaţiile sunau ca trosnetul puternic al unor copaci, prăbuşindu-se în noroiul gros de pe stadion.

în satul nostru, în ciuda ploii mărunte, bărbaţii, femeile şi copiii se împrăştiaseră pe străzi, unde cântau şi dansau în noroi. Pentru că era întuneric, puseseră lămpi cu ulei pe pragul uşilor, ca să lumineze străzile. Ca de obicei în astfel de situaţii, unii tineri umblau în grupuri, ducând torţe, se furişau şi şuşoteau în colţuri întunecate şi prin zone mărginaşe, căutându-şi de fapt perechea prin mulţime. Mamele îşi avertizau fiicele să aibă grijă să nu fie violate în întuneric. Fetele dansau în mijloc, miş- cându-şi

provocator fundul şi ştiind că bărbaţii din colţuri le privesc. Toată lumea aştepta să se întâmple ceva. Această „aşteptare” şi nesiguranţa care o însoţea – ca o femeie sfâşiată între spaimă şi bucurie în timpul travaliului – erau ca o strună întinsă printre ţipete, strigăte şi râsete. Oamenii treceau cântând de pe o stradă pe alta. îi elogiau pe Jomo, pe Kaggia şi pe Oginga. îşi aduceau aminte de Waiyaki, care, chiar înainte de 1900, îi sfidase pe albii care veniseră la Dagoreti pe urmele lui Lugard. îşi aminteau şi de eroii din satul nostru. Inventau cuvinte care să descrie faptele lui Kihika din pădure, fapte egalate doar de cele ale lui Mugo la canal şi în lagărele de detenţie. Amestecau imnuri de Crăciun cu cântecele şi dansurile specifice ritualurilor de iniţiere pentru băieţii şi fetele care erau circumcişi şi îşi asumau responsabilităţile de bărbaţi şi femei. Iar pe lângă toate astea era struna care ne urma de pe o stradă pe alta. Undeva, o femeie propusese să mergem şi să-i cântăm lui Mugo, sihastrul, chiar la coliba lui. îndemnul a fost preluat de mulţime, care, chiar înainte să fie luată o decizie, începuse deja să-şi croiască drum prin ploaie şi întuneric către coliba lui Mugo. Timp de mai bine de o oră, coliba lui Mugo fu ţinută captivă. Numele lui era pe buzele tuturor. Ţeseam legende noi în jurul numelui lui şi a faptelor lui închipuite. Speram că Mugo va veni şi ni se va alătura, dar n-a deschis uşa când am bătut. Când a venit ceasul de la miezul nopţii, oamenii au izbucnit într-un vaier prelung. Atunci femeile au strigat cele cinci ***Ngemi***[1] cu care erau primiţi fiii la naştere sau la circumcizie. Le cântau pentru Kihika şi Mugo, cei doi eroi ai izbăvirii din satul nostru. Curând după aceea, ne-am risipit cu toţii spre colibele noastre să aşteptăm dimineaţa, când aveau să înceapă cu adevărat celebrările pentru ***Uhuru.***

---

1 **Vaier (în swahili, în original).**

Mai târziu în cursul nopţii, burniţa s-a transformat într-o ploaie torenţială. Fulgerele, urmate de tunete, ne luminau pentru o clipă colibele în roşu şi alb, chiar dacă lumina pătrundea doar prin crăpăturile din pereţi. Vântul se înteţea odată cu ploaia. Un sunet tânguitor, împreună cu un bubuit neîntrerupt care a durat toată noaptea, venea dinspre copacii care se clătinau şi trosneau şi dinspre garduri, în timp ce vântul şi ploaia biciuiau frunzele şi ramurile. Unele acoperişuri de paie putrezite lăsau să treacă ploaia, iar pe podea se strângeau bălţi. Ca să se ferească de apă, oamenii îşi tot mutau paturile de colo-colo, şi de fiecare dată erau urmăriţi de un nou şir de picături.

Vântul şi ploaia erau atât de puternice, încât unii copaci au fost smulşi cu totul din rădăcini, iar altora li s-au rupt trunchiurile sau ramurile.

Toate astea le-am văzut în dimineaţa următoare, când ne-am dus pe izlazul de lângă Rung'ei unde urmau să aibă loc jocurile şi dansurile pentru celebrarea ***Uhuru.*** Recoltele de pe pantele văii fuseseră stricate rău. Apa care se scurgea săpase şanţuri, care şerpuiau acum de-a lungul câmpurilor în pantă. Pe fundul văii, zăceau pretutindeni cartofi smulşi din rădăcină şi tulpini de fasole. Frunzele de pe tulpinile de porumb care încă mai stăteau în picioare erau sfâşiate şi arătau ca o grămadă de zdrenţe.

Dimineaţa însăşi era aşa de mohorâtă, că ne-a fost teamă că ziua nici n-o să mai vină. Dar ploaia se oprise. Aerul era plăcut şi curat, iar din pământul rodnic ne pătrundea în inimi o căldură familiară.

Izlazul fusese ales de Comitetul pentru ***Uhuru*** al Partidului pentru că era situat în mijlocul tuturor culmilor dimprejur. Câmpul se înclina periculos către prăvăliile din Rung'ei; pistele de atletism marcate cu cretă albă urcau peste hopuri abrupte şi coborau în gropi şi râpe joase.

întâi au avut loc cursele şi întrecerile sportive şcolare. Copiii au apărut în uniformele lor cochete, verzi, albastre sau maro. Fiecare şcoală avea propriul grup de suporteri şi era gălăgie şi se auzeau aclamaţii în timp ce copiii alergau, cădeau şi se ridicau să continue cursa. Erau şi două formaţii de copii care, înarmate cu goarne şi tobe, întreţineau publicul între curse, cu cântece de victorie şi militare. Formaţiile aparţineau filialei de tineret a Partidului. Cursele şi întrecerile şcolare au fost urmate de dansuri tradiţionale. Băieţii şi fetele încă necircumcişi au încântat mulţimea cu un ***Muthuo***[1] energic; aveau feţele vopsite cu cretă şi ocru roşu şi clopoţei legaţi de genunchi; bărbaţi şi femei tinere au dansat ***Mucung'wa***[2]***-,*** femei mai în vârstă, purtând ***Mithuru, Miengu*** şi şiraguri de mărgele, au dansat ***Ndumo***[3]***.*** Toată dimineaţa, Gikonyo alergase dintr-un loc într-altul, de la un grup la altul, având grijă ca totul să meargă fără probleme. Asta era ziua lui, se mândrea cu ea şi voia să o transforme într-un succes răsunător.

Mulţimea spectatorilor nu era pe cât de mare se aşteptase Gikonyo. Şi, spre deosebire de ce ar fi fost de aşteptat într-o zi de ***Uhuru,*** deasupra adunării de dimineaţă, adică peste sport şi dansuri, plutea o înnegurare.

Dar, deodată, spre sfârşitul adunării de dimineaţă, se întâmplă ceva care păru să alunge înnegurarea. Fusese anunţată o cursă de cinci kilometri – 12 tururi în jurul câmpului. Puteau lua parte bătrâni şi tineri, femei şi copii. Aranjamentul spontan (cursa nu fusese în program) învioră

---

1 **Dans tradiţional al băieţilor (în swahili, în original).**

2 **Dans tradiţional de curtare (în swahili, în original).**

3 **Dans tradiţional al bătrânilor (în swahili, în original).**

şi încinse adunarea. Oamenii strigau şi discutau, îndemnându-se unii pe alţii să intre în cursă. De câte ori venea în faţă câte o femeie, era întâmpinată cu râsete de apreciere şi aplauze. Cele mai puternice aplauze fură prilejuite de Warui, când bătrânul, cu ţoluri cu tot, veni în faţă ca să intre în cursă. Mumbi, care stătea lângă Wambui, râse cu lacrimi când Warui zornăi peste câmp către linia de start. Copiii se plimbau ţanţoşi încolo şi încoace, în jurul participanţilor în vârstă.

— Haide să mergem şi noi, îi zise Mwaura lui Karanja.

— Am oasele înţepenite, protestă Karanja, mutându-şi privirea de la Mumbi la mulţimea pestriţă a concurenţilor.

— Haide, frate. Cândva erai un alergător de cursă lungă bun. îţi aduci aminte cum era la Manguo?

— Tu alergi?

— Da, împotriva ta, zise Mwaura, şi îl trase de mână pe Karanja.

Apariţia neaşteptată a lui Karanja îl făcu să tresară pe Gikonyo, care, ferindu-se să-l privească, se duse către Warui şi vorbi însufleţit cu el. Şi Karanja era şovăitor; nu-i trecuse prin cap că şi Gikonyo ar putea lua parte la cursă. Dar apoi inima îi fu copleşită de dispreţ faţă de tâmplar; nu avea să renunţe la cursă, hotărî el, aducându-şi aminte cursa lor de demult spre tren. Drama neîncheiată avea să fie reluată în faţa lui Mumbi, şi încă la doar câţiva metri de aceeaşi gară. Poate că de data asta va câştiga şi cursa, şi pe Mumbi. Altfel, de ce i-ar fi scris biletul ăla, reflectă el cu optimism plin de dorinţă, aplecându-se să-şi lege ghetele. Mwaura discuta cu Generalul R. şi cu locotenentul Koina şi părea să sublinieze ceea ce spunea cu arătătorul de la mâna dreaptă. Concurenţii, o mulţime destul de mică formată din femei, bărbaţi şi copii de şcoală, erau acum pregătiţi de start. întregul izlaz se cufundă deodată în

tăcere, cu o clipă înainte să se audă fluierul. Apoi, un tumult de strigăte venite dinspre spectatori însoţi tărăboiul de la linia de start. Concurenţii se călcau unii pe alţii. Un băiat căzuse la pământ şi scăpă ca prin minune nevătămat de picioarele celorlalţi.

Warui renunţă aproape imediat. Se duse şi se aşeză lângă Wambui şi Mumbi.

— Tu? N-o să mai cred niciodată în forţele tale, îl necăji Mumbi. Le-ai făcut de ruşine pe toate femeile tale credincioase.

— Lasă-i pe copii să se joace, zise el şi scutură încet din cap. Pe vremea noastră, alergai kilometri întregi după vitele pe care le furau masaii. Şi nu era de joacă, să ştiţi.

înainte să se încheie primul tur, mulţi concurenţi urmaseră exemplul lui Warui şi părăsiseră cursa. Doar o singură femeie încheie al treilea tur. La finalul celui de-al patrulea, când mulţi deja abandonaseră, Mumbi băgă de seamă dintr-odată prezenţa lui Karanja. Aplauzele ei se opriră brusc; entuziasmul îi pieri la amintirea zilei de ieri. Vederea lui Karanja şi Gikonyo pe acelaşi câmp o stânjenea aşa de tare, încât îşi dorea să fi rămas acasă cu părinţii. însă de ce venise Karanja, în ciuda biletului ei de avertizare? Sau nu primise mesajul? Prezenţa Generalului R. în cursă îi reaminti ce spusese acesta cu două zile în urmă. îşi dădu seama de ironia cuvintelor lui acum, când ştia mai multe despre întreaga situaţie. Lucrurile se schimbaseră de când scrisese biletul. Atunci nu ştia că omul care îl trădase de fapt pe Kihika era acum eroul satului. Cum să spună asta altcuiva? Putea suporta să-i aducă şi mai multe necazuri lui Mugo, ai cărui ochi şi chip păruseră aşa de schimonosite de durere? îşi aminti degetele lui peste gura ei, celelalte pipăindu-i cu stângăcie gâtul. Şi pustiul îngrozitor din ochii lui. Deodată, la întrebarea ei, îşi luase mâinile de pe trupul fetei. îngenunchease, un penitent distrus, umil.

— Mumbi!

Se înecase. îşi întinsese mâinile pe jumătate, fără vlagă, şi apoi, pe neaşteptate, îşi ascunsese faţa în ele. Toate aceste schimbări bruşte în starea şi gesturile lui o lăsaseră fără cuvinte. Deşi se temea, pusese o mână tremurătoare pe umerii lui.

— Ascultă, Mugo! L-am văzut pe fratele meu murind. Ofiţerul de district era acolo, şi poliţiştii.

— Ai şi tu ochi şi urechi. Nu ştii cine l-a trădat pe fratele tău?

— Karanja! Erai şi tu acolo. Ne-a spus Generalul R.

— Nu!

Mumbi se trăsese de lângă el. în strigătul lui mut, în expresia lui, ştiu.

— Tu!

— Eu... da... eu.

Nu se uitase la ea. Vocea lui o mişcase, o implorase. Dar nu-şi putuse stăpâni sila şi tremuratul. Se îndreptase către uşă, îndepărtându-se de silueta încremenită a eroului satului. Nu avea cuvinte. Nici sentimente. Nimic. Deschisese uşa mecanic, dar repede. O noapte întunecoasă. I se părea că merge şi fuge în acelaşi timp. Bezna. Nici măcar siluete ale caselor şi ale altor obiecte. Ploaia care picura. Iar vocile bărbaţilor şi femeilor care cântau cântece de ***Uhuru*** ce răzbăteau până la ea prin burniţă păreau să vină din alt sat, de undeva de departe.

Dimineaţă, îi spusese lui Wambui:

— Mugo nu vrea să ia parte la ceremoniile astea; nu-l putem lăsa în pace?

Ceea ce ştia în sinea ei o băgase într-o altă dilemă; sau Karanja, sau Mugo. Dar nu voia ca cineva să moară sau să păţească ceva din cauza fratelui ei. îşi dorea să poată vorbi cu Gikonyo, care ar fi putut găsi o soluţie. De ce nu luase Karanja în seamă biletul ei? se întrebă din nou. Deodată, se enervă: de ce-i păsa de el, cel care-i distrusese viaţa?

— Ce s-a întâmplat? întrebă Wambui.

— Nimic, răspunse repezit Mumbi şi începu să aplaude frenetic.

în timp ce alerga, Gikonyo încerca să se agaţe de alte lucruri; chipurile pe jumătate familiare din mulţime; mai departe, prăvăliile noi din Rung'ei; zona colonizată de dincolo. Oare ***Uhuru*** o să aducă pământurile în mâini africane? Şi o să fie vreo diferenţă pentru omul obişnuit din sat? Auzi un tren huruind în gara din Rung'ei. Se gândi la tatăl său din provinciile Văii Riftului. Oare mai trăia? Cum arăta? Străbătu întinderea vastă a copilăriei sale, a tinereţii, povestea de dragoste cu Mumbi; îi trecură prin minte într-o înşiruire rapidă Kihika, Starea de Urgenţă, lagărele de detenţie, pietrele din caldarâm, întoarcerea acasă la trădare. Cum îi stăpânea Mumbi viaţa. Simpla ei absenţă aproape că îl dezarmase şi îl făcuse să cedeze. îşi scutură nervos capul, forţându-se să se concentreze asupra cursei. El şi Karanja erau din nou rivali. Dar pentru ce se luptau? Pentru cine se luau la întrecere? Karanja nu face decât să-şi bată joc de mine, se gândi el. Clocotea de ură în timp ce gâfâia şi îşi ştergea sudoarea de pe frunte. Alerga mai departe, dorinţa de a câştiga îl întărâta. îşi păstra locul în urma lui Karanja, aproape de el. Scopul lui era să păstreze un anumit ritm, păstrându-şi energia pentru ultimul tur, când avea să ţâşnească înainte, convins că muşchii se vor supune voinţei.

în al şaptelea tur, Mwaura se afla pe primul loc. La câţiva metri în urma lui erau, în ordine, Karanja, apoi Generalul R., Gikonyo, locotenentul Koina şi alţi trei bărbaţi. Majoritatea celorlalţi concurenţi renunţaseră. în jurul câmpului, spectatorii stăteau în picioare şi aclamau ba pe unul, ba pe altul. Haide, haide, strigau ei. Cursele pe distanţe mari fuseseră întotdeauna populare în Thabai. Oamenilor nu le plăceau distanţele scurte, pe care le considerau curse de copii. Chiar şi cei care aveau dispute

personale cu Karanja, fostul şef al administraţiei şi comandant al Gărzii Civile, îşi uitaseră acum înverşunarea în înflăcărarea momentului. îl încurajau să continue.

Iar Karanja îşi amintea o întâmplare petrecută cu mult timp în urmă, la gară, când el stătea şi se lupta cu ideea că Gikonyo şi Mumbi rămăseseră în urmă, singuri. Cum mai tânjise după femeia aia! Doamne, cum mai suspinase chitara în pădure pentru ea! Dacă n-ar fi şovăit, aşteptând ziua de mâine, ar fi putut s-o câştige. Mai târziu, când o ceruse, ea îl refuzase – cu un zâmbet. Iar refuzul acela îl legase definitiv de ea. îşi aştepta şansa. Când Gikonyo fusese dus în detenţie, Karanja ştiuse deodată că el nu se va lăsa niciodată dus de lângă Mumbi. Vânduse secretele Mişcării şi ale jurământului, preţul pentru a rămâne lângă ea. Pe urmă, roata vieţii îl adusese în situaţia să se bazeze tot mai mult pe omul alb. Această încredere îi dăduse putere – puterea să salveze, să închidă, să ucidă. Bărbaţii se făceau mici în faţa lui; îi dispreţuia şi se temea de ei. Femeile îi ofereau trupurile lor goale; chiar şi unele dintre cele mai respectabile veneau la el noaptea. Dar Mumbi, Mumbi a lui, nu ceda, iar el nu se putea convinge să o oblige. Ca o ironie, cum se gândea el mai târziu, cum se gândea acum, ea nu îi cedase decât atunci când el era deja pe punctul de a fi învins. Simţise un junghi vremelnic de triumf care, după doar câteva clipe, după act, se topise într-o izolare şi umilinţă cumplite. Profitase de ea. Pentru asta, se gândise el, ea îl dispreţuia. Nu putea da ochii cu fata – nu după gheata care îl lovise în faţă şi îi provocase lacrimi care îl înlănţuiau. întotdeauna îşi dorise ca Mumbi să vină la el, de bunăvoie, pentru că era important, era irezistibil. Iar acum alerga pentru ea. Nu-i dăduse chiar ea o a doua şansă? Biletul ei îl salvase dintr-o disperare cruntă. Familia Thompson plecase, omul alb avea să plece. Cât fusese aici familia Thompson, Karanja crezuse că puterea albă n-o să plece niciodată cu adevărat. Era poate din cauză că

Thompson fusese primul om alb pe care îl văzuse şi cunoscuse Karanja ? Pentru că Thompson, O.D.-ul, părea pentru cei din Thabai, înainte de Starea de Urgenţă, simbolul administraţiei şi al supremaţiei omului alb. Puterea albă îi dăduse lui Karanja un sentiment de siguranţă teribilă – iar acum această siguranţă, deja zgâlţâită din temelii, se făcuse praf. Păşea prin coridoare întunecate. Nu putea vedea soarele. Şi apoi venise scrisoarea. îl avertiza să nu participe la ceremoniile de azi. De ce? Mwaura îi ceruse deja şi, în disperarea lui, refuzase să vină. Scrisoarea ei îl făcuse să se gândească din nou, peste noapte. Şi fiecare clipă îl făcuse tot mai curios să o vadă pe Mumbi. La urma urmelor, Thabai era satul lui: cine ar fi îndrăznit să spună că nu se putea duce acasă? Undeva, în străfundul inimii, Karanja se încredea în forţa lui fizică asupra lui Mumbi. în definitiv, nu-i născuse ea copilul? Nu-i luase în serios avertismentul. Era doar felul femeilor de a face lucrurile. Şi acest punct de vedere fusese confirmat când el şi Mwaura ajunseseră la Rung'ei, unde aflase că Mumbi îşi părăsise bărbatul. Mesajul ei îi merse direct la inimă. Toată viaţa am alergat după ea, se gândi el amărât. Dar numai pentru o clipă. Nu trebuie să lase astfel de gânduri să-l abată de la victoria de acum. Era ultima lui cursă. Dacă o căpăta pe Mumbi, viaţa lui avea să fie împlinită. ***Uhuru*** şi ameninţările n-aveau să-l mai atingă, nimic n-avea să-i mai facă rău. Aşa că înteţi ritmul. Trebuia să-l prindă pe Mwaura în al zecelea tur. Trebuia să se descotorosească de Gikonyo, care se ţinea ca o căpuşă de el.

Deocamdată Gikonyo îl depăşise pe Generalul R. şi era pe locul al treilea. îşi îndeştă dinţii cu hotărâre. Ştia că Mumbi se uită; nu voia să fie umilit de iubitul ei, în faţa ei. Venise să-şi bată joc de el, se gândi. A venit să arate că acum e independentă.

De două ori se dusese până la locul unde stătea ea, ca să discute cu Wambui, şi o ignorase cu desăvârşire. Asta îl făcuse să pară caraghios şi îl mâniase şi mai tare. îl văzu pe Karanja mărind ritmul şi făcu şi el la fel. Până acum, nimeni nu rupsese formaţia stabilită după al optulea tur, dar mulţimea îşi dăduse seama de efort şi încordare.

Până şi Mumbi, luată de val, uitase acum de povara de pe suflet. Voia să câştige Gikonyo, dar se ruga şi să piardă. îi critica stilul de alergare, dar îi urmărea îngrijorată evoluţia. îi încuraja pe Generalul R. şi pe locotenentul Koina, care veneau în urma lui Gikonyo. Haide, haide, inima îi zvâcnea, în timp ce flutura o batistă albă. De câte ori trecea prin dreptul ei Karanja, se simţea stânjenită şi nu-şi putea controla acest simţământ.

Generalul R. alerga cu uşurinţă. înainte de Starea de Urgenţă, alerga în curse pe distanţe lungi. Ba chiar dezvoltase şi o teorie despre astfel de curse. „Sunt un test pentru cât de mult poţi îndura greutăţile”, spunea el. „îţi spui: nu o să renunţ; o să merg până la capăt.” Trupul lui avea un ritm frumos. în timp ce alerga, îşi repeta rolul în scena ce avea să aibă loc după-amiază. I se ceruse să vorbească în locul lui Mugo. Era decis să nu-l trădeze pe Kihika, al cărui suflet va stăpâni peste adunare, triumfător.

Nu va sta pe gânduri. Dintr-odată, se regăsi în Nyeri. Acolo se născuse. Şcoala şi educaţia: acesta fusese visul lui de copil, şi speranţa lui. îşi aminti cum făcea tot felul de munci de ocazie, chiar se angajase ca muncitor ca să cultive pământurile altora. Tatăl lui avansase de la mesager colonial obişnuit la asistent adjunct. Singura lui contribuţie în casă era violenţa. Ba chiar storsese bani şi de la nevastă, şi de la băiat. Era şi gornist şi venea acasă beat ca să bată toba cu pumnii în mama băiatului. Ea scâncea şi plângea, ca un animal în cuşcă. Muhoya – pentru că acesta era de fapt numele Generalului – se făcea mic sau fugea. Se ura pentru că era mic şi pentru lipsa lui de curaj. Dar nu

plângea ca alţi copii – nici chiar când taică-su punea mâna pe el. într-o zi, o să-l prind, îşi jura în sinea lui. Nu spusese nimănui despre planurile sale, nici măcar maică-sii. într-o ***'X,*** o să-l ucidă pe tiran – maică-sa avea să verse lacrimi de •ecunoştinţă, deşi nu se plânsese niciodată de corvezile din jur iau de pumnii care o loveau. Pe măsură ce creştea, dorinţa de răzbunare slăbea. Amânase ziua socotelilor pentru un viitor neclar. Dar ziua sosi pe neaşteptate. Muhoya, acum un tânăr de curând circumcis, venise acasă şi îşi găsise tatăl ocupându-se cu distracţia lui favorită. Deodată, tânărul simţi că a venit momentul.

— Dacă ţii la viaţa ta, strigase el, nu o mai atinge.

La început, taică-su fusese aşa de surprins, că îi încremenise mâna în aer. Auzise bine? O furie de leu puse stăpânire pe el. Ridicase mâna să-l lovească pe băiat, dar Muhoya îşi prinsese tatăl de braţ. Anii de ură şi spaimă îl umpleau acum de o bucurie nebunească şi teribilă. Tată şi fiu erau încleştaţi într-o luptă pe viaţă şi pe moarte. Fiul nu vedea un tată, ci pe făptuitorul unor violenţe nejustificate, un tiran colonial mărunt care storcea bani şi de la cele mai apropiate rude. Iar tatăl lui nu vedea un fiu, ci un supus care refuzase să fie supus. Dar Muhoya nu se răfuia cu perfidia unui sclav. Femeia luase un băţ şi se bătea de partea bărbatului. Văzând asta, Muhoya încremenise, nevenindu-i să creadă.

— E tatăl tău şi soţul meu, strigase ea, trăgându-i o lovitură pe umăr.

Muhoya fugise din casă. Pentru prima dată, plânsese. Nu înţeleg, nu pot să înţeleg. Se bucurase când britanicii îl recrutaseră în războiul lor. Dar nu uitase niciodată întâmplarea aceea. Niciodată. Doar mai târziu, când văzuse cât de mulţi kenyeni îşi apărau cu mândrie sclavia, înţelese reacţia mamei.

O auzi pe Mumbi încurajându-l. Asta îl dezmetici şi-l readuse în prezent. îi răsplăti încurajările crescând ritmul.

Curând, se depărtă de locotenentul Koina. Alerga cu furie. Nu voia să se gândească la trecut. Nu voia să mai retrăiască vreodată o astfel de copilărie.

Şi aşa, drama prinse avânt. Koina făcu o încercare să recupereze distanţa dintre ei şi General. Dar cumva nu reuşi să-şi adune puterile. Se simţea deprimat. Aşa era de două zile. Nu putea înţelege. Văzuse multe în al Doilea Război Mondial şi în războiul de independenţă. Toate astea ar fi trebuit să-l înveţe să se aştepte ca viaţa să-l poarte în situaţii de neaşteptat. De exemplu, fusese destul de mândru să fie bucătar în al Doilea Război Mondial. După război, povestea cu mândrie despre asta, până când lipsa permanentă de lucru îl scosese din sărite şi-i deschisese pe jumătate ochii. Koina avea să devină unul dintre oamenii care aveau întotdeauna probleme cu patronii, pentru că îşi cerea întotdeauna drepturile. Amintea de serviciile făcute omului alb în timpul războiului şi susţinea că acestea îl îndreptăţesc la un tratament mai bun. într-o fabrică de încălţăminte de lângă casă, îi spusese odată şefului în faţa altor muncitori: „Vreau mai mulţi bani. Vreau o casă cumsecade şi destulă mâncare, aşa ca tine. Vreau o maşină ca a ta”. Fusese dat afară din fabrică. Asta îl dezmeticise puţin. Abia după aceea se dusese să muncească pentru femeie. îi plăcuse câinele ei. Când era copil, avusese o haită de câini, pe care-i folosea la vânătoare de antilope. Ce i-ar mai fi plăcut să ia şi câinele ei îmbuibat la o vânătoare adevărată de antilope în pădure! Iar ei părea să-i facă plăcere că se înţelegea aşa de bine cu câinele. îi făcea daruri. De fiecare Crăciun. Apoi, a început să se gândească. Toată carnea pe care o primea câinele într-o săptămână ar fi putut hrăni o familie întreagă. Cheltuia pe câine mai mulţi bani decât salariile adunate a zece kenyeni. Câinele avea camera lui în casă, cu pat şi cearşafuri şi pături! Iar femeia? N-avea bărbat, n-avea copii, n-avea rude. Şi totuşi casa ei mare putea adăposti fără probleme multe familii.

Cum se făcea? De ce trebuia să stea el într-o cocioabă, în vreme ce femeia asta şi câinele ei trăiau într-un asemenea belşug şi lux? Deveni neliniştit. Ce bucuros fusese când făcuse jurământul să se alăture Armatei pentru pământul şi libertatea Kenyei! Văzuse calea. Independenţa, când va fi câştigată în cele din urmă, va îndrepta toate relele, îi va alunga din ţară pe cei ca dr. Lynd şi câinii ei. Kenya era, până la urmă, ţara omului negru.

Ziua pe care o aştepta a venit: acum putea să intre în pădure şi să se alăture Armatei pentru libertate. Dar avea să intre în pădure cu un triumf împotriva doctorului Lynd. îi dusese pe oameni în casa ei şi îi luaseră cele două puşti şi pistolul.

— Să nu te mai văd vreodată în ţara asta, îi spusese el în timp ce-i căsăpea câinele cu lovituri de ***panga,*** auzi? Să nu-ţi mai văd faţa în Kenya vreodată!

în anii de greutăţi şi moarte de pe câmpurile de luptă ce au urmat aproape că uitase incidentul, până zilele trecute, când se dusese la Githima să discute cu Mwaura despre planurile de a-l atrage pe Karanja să participe la celebrările de ***Uhuru.*** Şi chiar în faţa lui erau dr. Lynd şi câinele ei. Stătea acolo ca şi cum şi-ar fi bătut joc de el: Uită-te la mine, încă mai am casa mare, iar proprietatea mea chiar a crescut. De fapt, Githima nu se schimbase prea mult. Ba chiar aşezarea doar pentru albi părea să se fi întins. De ce mai era dr. Lynd în Kenya? De ce mai erau în Kenya toţi albii ăştia, deşi sunau clopotele pentru ***Uhuru***? Oare ***Uhuru*** o să schimbe cu adevărat lucrurile pentru cei ca el şi Generalul R.? îndoiala îl sfâşia. Prezenţa neclintită a doctorului Lynd devenise o obsesie. îl umplea de teamă, un fel de premo- niţie. încercase să-i împărtăşească aceste gânduri Generalului R., dar nu-şi găsea cuvintele... Chiar şi acum, în timp ce alerga, gândul la întâlnirea neaşteptată îl făcea să se cutremure. Stafia venise să-i macine viaţa; băutura rece de ***Uhuru*** îşi pierduse gustul în gura lui.

Generalul R. era acum cu mulţi paşi înaintea lui Koina. Koina se mişca cu mare greutate. Din mulţime se auzea un vuiet: asta îi dădu putere, mădularele lui Koina prinseră un nou elan. Doar lupta, doar lupta, gâfâi el.

La începutul celui de-al 11-lea tur, Gikonyo ţâşni înaintea lui Karanja. Un nou val de strigăte şi ţipete răsplăti această schimbare a ordinii. Acest val îi dădu noi forţe lui Karanja în timp ce făcea şi el o tentativă disperată de a-şi recâştiga avansul asupra rivalului. Curând, Gikonyo îl ajunse pe Mwaura, care se luptă din greu, în zadar. Veni şi Karanja şi îl depăşi. Mwaura îşi pierdu suflul şi fu curând depăşit de toată lumea. Lupta se dădea acum între Gikonyo şi Karanja. Puţini ştiau că existau motive şi pasiuni ascunse în spatele acestei înfruntări; mulţimea simţea doar aparenţa şi încordarea neobişnuite. în ultimul tur, cei doi alergau umăr lângă umăr. La un moment dat, se părea că Gikonyo va fi depăşit de Karanja. Dar Gikonyo părea posedat de un diavol. Chiar era ceva temerar în felul cum alegau cei doi. Oamenii se ridicară pe vârfuri.

Şi atunci se întâmplă ceva neaşteptat. Când cobora dealul, piciorul lui Gikonyo se agăţă într-un smoc de iarbă, ceea ce îl trânti la pământ, prinzându-l şi pe Karanja în cădere. Câmpul se cufundă în tăcere. Generalul R., urmat de ceilalţi, îi ajunse, îi depăşi şi alergă spre sosire. Atunci, tot câmpul fu cuprins de un haos febril. Lumea se grăbea către locul unde căzuseră grămadă cei doi bărbaţi. Când căzuse Gikonyo, Mumbi scăpase batista pe care o flutura.

— Ngai, strigă ea şi o luă la fugă pe câmp către el.

îngenunche şi îi cercetă cu atenţie capul. Gikonyo era aşa de extenuat şi mânios, că nici nu-şi dădea seama ce se întâmpla. Karanja îşi reveni primul şi se ridică într-un cot. La vederea capului lui Gikonyo în mâinile lui Mumbi, ce delicate păreau mâinile, din ochii lui pieri orice urmă de viaţă şi se lăsă din nou la pământ. Oamenii sporovăiau în jur. Văzând că Gikonyo nu era rănit, Mumbi îşi aminti de

înstrăinarea lor. Stânjenită, îşi făcu loc prin mulţime şi se duse acasă înainte să apuce să-i spună cineva ceva. Mulţimea se risipi şi ea, oamenii discutând şi făcând speculaţii: care dintre cei doi ar fi câştigat cursa? Unii se declarau de partea lui Karanja; alţii erau de partea lui Gikonyo. Cum plecau, puţini băgaseră de seamă că Gikonyo nu se ridicase încă. Era leoarcă de sudoare; chipul îi era schimonosit de durere. încercă să se ridice, gemu puţin şi se lăsă din nou jos. Abia după ce a fost dus de urgenţă la spital a aflat lumea că Gikonyo îşi rupsese braţul stâng.

Şi cu asta s-a încheiat adunarea de dimineaţă.

După-amiază, ieşi soarele şi însenină cerul. Ceaţa care zăbovise în aer dimineaţă se destrámase. Din pământ ieşeau aburi cenuşii, ca din bălegarul proaspăt. Aburul cald se împrăştia şi se risipea pe măsură ce se înălţa spre cerul senin. Ceremonia principală de comemorare a fiilor morţi şi de binecuvântare a temeliilor unui nou viitor urma să aibă loc după-amiază. Se părea că toată lumea aşteptase şi se pregătise pentru eveniment. Cu excepţia bătrânelor şi a câtorva oameni care erau bolnavi sau schilozi, majoritatea celor din satul nostru a venit la întrunire. Era ziua lui Kihika; era ziua lui Mugo; era ziua noastră.

Alţii, din Ndeiya, Lari, Limuru, Ngeca, Kabete, Kerarapon veniseră cu camioane şi autobuze şi se încolonaseră în piaţa din Rung'ei. Erau elevi în uniforme din pânză militară verde, roşie, galbenă – în toate culorile curcubeului; copiii din sat în haine ponosite, cu muşte adunate în jurul ochilor şi gurilor triste; femei, îmbrăcate cu ***miengu*** şi ***mithuru,*** cu mărgele la gât; femei îmbrăcate în stambe înflorate care le lăsau la vedere umărul stâng; femei în rochii moderne; femei cântând imnuri creştine amestecate cu cântece tradiţionale şi de ***Uhuru.*** Bărbaţii stăteau sau discutau în grupuri despre perspectivele deschise de ***Uhuru.*** Erau cei fără slujbe, care purtau haine ce nu văzuseră niciodată apa sau săpunul; oare guvernul o

să devină acum mai puţin sever cu cei care nu puteau plăti impozitul? O să fie mai multe locuri de muncă? O să fie mai mult pământ? Proprietarii înstăriţi ai prăvăliilor, negustorii şi proprietarii de terenuri discutau perspectivele de afaceri acum, că aveam puterea politică; o să facă oare ceva în privinţa indienilor?

Ne-am aşezat. Githua, pe care îl numeam în glumă „campionul nostru cu un picior”, plângea fără nici o reţinere de prea mare bucurie.

Mulţimea era într-o înţelegere deplină: era ceva frumos şi emoţionant în spectacolul unei mase mari de oameni aşezaţi într-o ordine dezordonată.

în locul unde spânzurase cândva Kihika fu plantat un copac. Lângă el, legaţi de o piatră, erau doi berbeci negri, fără cusur, pentru marele sacrificiu. Warui şi doi bătrâni zbârciţi din satul Kihingo fuseseră aleşi să oficieze sacrificiul, după ce se încheia omagiul pentru cei căzuţi în luptă. Mbugua şi Wanjiku ocupau două scaune de vază lângă scenă. în jurul microfonului aflat pe scena înălţată fuseseră aranjate scaune pentru principalii vorbitori şi lideri. Mumbi, care auzise în sat de mâna ruptă a lui Gikonyo, se dusese la spital.

Aşteptam cu toţii.

Şi din nou se simţea încordarea care stăruise deasupra satului încă de noaptea trecută. Părea că cei mai mulţi oameni încă se mai aşteptau să vorbească Mugo. Voiau să-l vadă în carne şi oase şi să-i audă glasul. Poveştile despre puterea lui Mugo se răspândiseră din om în om şi erau motivul principal pentru prezenţa aşa de mare. Ar fi fost imposibil să negi numeroasele poveşti contradictorii care se transformaseră peste noapte în legende încurajatoare. în orice caz, nimeni, mai ales din satul nostru, n-ar fi luat în serios vreo dezminţire. Unii spuneau că, în detenţie, se trăsese asupra lui Mugo, dar nu-l atinsese nici un glonţ. Prin aceste puteri, Mugo fusese responsabil pentru

evadarea din detenţie a multor oameni care se duseseră apoi să lupte în pădure. Şi cine altcineva, dacă nu Mugo, ar fi putut scoate în secret din lagăre scrisori către membrii Parlamentului din Anglia? Erau unii care insinuau că ar fi fost chiar şi la bătălia de la Mahee şi ar fi luptat alături de Kihika. Toate poveştile circulau acum fără oprelişti la întrunire. Cântam cântec după cântec despre Kihika şi Mugo. O evlavie liniştită ne unea inimile. Ca şi cei veniţi de departe să-l vadă pe Mugo făcând minuni sau chiar vorbindu-i lui Dumnezeu, aşteptam cu toţii, nedesluşit, să se întâmple ceva extraordinar. Nu era un sentiment tocmai fericit; era mai degrabă senzaţia tulburătoare a unei osânde inevitabile.

în locul lui Gikonyo stătea secretarul Partidului. Nyamu era un bărbat scund, solid, care în timpul Stării de Urgenţă fusese prins cu gloanţe în buzunare. Se spune că unchii lui bogaţi (erau loialişti) mituiseră poliţia şi asta, împreună cu vârsta lui, pentru că avea doar 17 ani, îl salvase de condamnarea la moarte, soarta celor prinşi cu arme sau muniţie. în schimb, fusese închis pentru şapte ani. Nyamu îi ceru acum reverendului Morris Kingori să deschidă întrunirea cu o rugăciune. înainte de 1952, Kingori fusese un predicator renumit în Biserica Ortodoxă Kikuyu, una dintre multele biserici independente care se des- prinseseră de Biserica Misionară. Când aceste biserici fuseseră interzise, Kingori rămăsese fără slujbă multă vreme, înainte să intre în Departamentul Agriculturii în timpul consolidării funciare din Provincia Centrală şi să devină inspector, funcţie pe care o deţinea şi acum. Ca predicator, cânta şi dramatiza rugăciunile; ridica vocea şi privirile către cer, apoi le cobora brusc. De multe ori, se bătea în piept şi îşi smulgea părul din cap şi hainele de pe el. Protestul alterna cu umilinţa, resemnarea cu suferinţa, avertismentele cu făgăduinţele. Acum stătea pe scenă, cu o Biblie în mână.

Kingori: Să ne rugăm. Doamne, deschide-ne sufletele.

Mulţimea: Şi gura noastră va cânta slava Ta.

Kingori: Dumnezeu al lui Isaac şi Iacob şi Avraam, care i-ai făcut şi pe Gikuyu şi Mumbi şi ne-ai dat nouă, copiii tăi, acest pământ al Kenyei, noi, cu această ocazie ce va fi veşnic amintită de toate naţiile pământului ca ziua în care ţi-ai izbăvit copiii din Misri, acum îţi cerem să laşi lacrimile tale să cadă peste noi, pentru că lacrimile tale, o, Doamne, sunt binecuvântări veşnice. Sânge a fost vărsat pentru această zi. Fiece stâlp din colibele noastre este pătat nu cu sângele berbecului, ci cu sânge din vinele şi pielea fiilor şi fiicelor noastre, care au murit ca noi să putem trăi. Şi pretutindeni în satele noastre, în piaţă, la ***shamba,*** nu, chiar în aer, auzim plângând văduve şi orfani şi trecem mai departe şi vorbim tare să înăbuşim gemetele lor, pentru că nu putem face nimic, Doamne, nu putem face nimic. Dar plânsul Rahelei din mijlocul nostru nu poate fi înăbuşit, nu poate fi nicicând înăbuşit. O, Doamne al lui Isaac şi Avraam, drumul prin pustiu e lung. Suntem fără apă, suntem fără hrană, iar duşmanii vin în urma noastră, în care de război şi călări, să ne ducă înapoi la Faraon. Căci sunt potrivnici să lase poporul tău să plece, sunt mâniaţi să vadă poporul tău plecând. Dar cu ajutorul tău şi îndrumarea ta, Doamne, sigur vom ajunge şi vom merge pe ţărmul Canaanului. Tu ce-ai spus că acolo unde doi sau trei se-adună la un loc le vei împlini orice îţi cer, acum la tine într-un glas ne rugăm să binecuvântezi munca mâinilor noastre când arăm pământul şi ne apărăm libertatea. Căci este scris: cere şi ţi se va da; bate şi ţi se va deschide; caută şi vei găsi. Toate acestea le cerem noi în numele Domnului nostru Iisus Hristos, Amin.

Mulţimea: Amin.

Oamenii începură să cânte, conduşi de grupul de tineri cu tobe, chitare, flaute şi fluiere. Şi din nou refăceau istoria, dându-i viaţă prin vorbe şi glasuri: înstrăinarea

pământurilor, Waiyaki, Harry Thuku, impozitarea, recrutarea pentru muncă forţată pe pământurile omului alb, ruperea de misiuni şi, ah, setea şi foamea formidabile de educaţie. Cântau despre Jomo (a venit printre noi, ca o suliţă în flăcări), şederea lui în Anglia (Moise stătuse în tărâmul Faraonului) şi întoarcerea lui (a venit călare pe un nor de foc şi fum) pentru a-şi salva copiii. A fost arestat, trimis la Lodwar şi în a treia zi a venit acasă de la Maralal. A venit acasă într-un car de luptă. Porţile Iadului nu l-au putut ţine. Acum, îngerii tremurau în faţa lui.

Nyamu citi scuzele din partea deputatului din circumscripţie şi a membrilor Adunării Regionale, care se duseseră cu toţii la Nairobi pentru a reprezenta regiunea Rungei la celebrările naţionale. Nu făcu nici o referire la absenţa lui Mugo.

Apoi urmară discursurile. Majoritatea vorbitorilor reamintiră suferinţele din timpul Stării de Urgenţă sau, altfel spus, din timpul dezvoltării Partidului. Erau mândri de Kihika, un fiu al satului, a cărui luptă pentru libertate nu va fi nicicând dată uitării. Povestiră despre calităţile lui, curajul, modestia şi dragostea de ţară. Moartea lui fusese un sacrificiu pentru ţară.

După fiecare vorbitor, mulţimea ovaţiona sau cânta, chiar dacă bărbaţii sau femeile nu făcuseră decât să repete lucruri deja spuse. Glasul lui Githua, când plângea, ovaţiona sau striga, era înăbuşit de glasurile celor care stăteau lângă el. Tot timpul, oamenii aşteptau să vorbească Mugo. De câte ori se aşeza un vorbitor, credeau că următorul pe listă va fi cu siguranţă însuşi Mugo. Dar aşteptau răbdători, pentru că felul cel mai bun e păstrat pentru final.

în cele din urmă, Nyamu anunţă că Generalul R” omul care luptase alături de Kihika, va vorbi în locul lui Mugo. împrejurări dincolo de putinţa oricui de a le gestiona îl împiedicaseră pe Mugo să vină la întrunire. Anunţul fu

întâmpinat de tăcere. Apoi, dintr-un colţ, un bărbat strigă după Mugo. Strigătul fu imediat repetat în cor din diverse părţi ale izlazului, până când întreaga adunare ajunse să scandeze numele lui Mugo, într-un cor ameninţător. Corul se destrămă apoi în strigăte şi mişcări dezordonate; oamenii se ridicau în picioare, se formau grupuri şi toţi discutau, gesticulau, protestau, ca şi cum ar fi fost păcăliţi să vină la întrunire. Nyamu se sfătui cu bătrânii. Deciseră să facă un ultim apel la Mugo. Dură ceva până ce Nyamu şi bătrânii reuşiră să readucă la ordine adunarea, cu promisiunea că o delegaţie din două persoane va fi trimisă pe loc să-l aducă pe Mugo. Celor doi bătrâni li se ceru să nu se întoarcă fără el. între timp, n-ar vrea oamenii să se aşeze şi să asculte vorbele Generalului R.? Se liniştiră din nou, cu cântecul de la canal:

Şi a sărit în canal,
Şi vorbele soldatului ca suliţa în inimă mi s-au înfipt;
N-ai s-o loveşti pe femeie, a spus el,
N-ai să loveşti femeia gravidă, soldatului i-a spus.

Pe lângă cuvinte se auzea un sunet întretăiat, ca zbârnâitul unei strune. Apoi se lăsă o tăcere de moarte.

Generalul R. stătea la microfon, iar ochii lui roşii încercau să pătrundă prin mulţimea anonimă. îşi drese vocea, de două ori. Ştia ce voia să spună. Repetase rolul, cuvânt cu cuvânt, de multe ori. Dar acum, stând pe marginea prăpastiei, îi era greu să sară sau să-şi aţintească privirea asupra imaginii de jos.

Comprimată într-o singură scenă, îi trecu prin faţa ochilor viaţa lui în pădure. Văzu peşterile întunecate din Kinenie, fuga permanentă de bombe în pădurea Nyandarwa, setea, foamea, carnea crudă şi apoi victoria de la Mahee. Spune-le despre astea, stăruia o voce în capul lui. Spune-le cum aţi plănuit-o tu şi Kihika. Imaginea şi vocea dispărură. Acum în faţa lui stătea chipul reverendului Jackson Kigondu:

Jackson predicase tot timpul împotriva Mau Mau în biserici

şi în întrunirile publice convocate de Tom Robson. îi chemase pe creştini să lupte alături de omul alb, fratele lor întru Hristos, să restabilească ordinea şi domnia spiritului. De trei ori fusese avertizat să înceteze activităţile împotriva poporului. „în numele lui Iisus, care a stat împotriva colonialiştilor romani şi a fariseilor lor aliaţi, îţi cerem să nu mai iei partea colonialismului britanic!” Dar Jackson devenise şi mai sfidător. Trebuia redus la tăcere. Acelaşi Jackson stătea acum în faţa lui, bătându-şi joc de el: „Suntem tot aici. Noi, cei pe care i-ai numit trădători şi colaboratori, nu vom muri niciodată!” Şi, brusc, Generalul R. îşi aminti temerile din ultima vreme ale locotenentului Koina. Koina vorbise despre fantome ale trecutului colonial care încă bântuiau Kenya independentă. Şi era adevărat că pe străzile din Nairobi mărşăluiau acum nu soldaţi din Armata pentru pământ şi libertate din Kenya, ci din Regimentul puşcaşilor regali africani, chiar forţele coloniale care făcuseră pe câmpul de luptă ceea ce făcuse Jackson în biserici. Chipul lui Kigondu se transformase acum în cel al lui Karanja şi al celorlalţi trădători din toate comunităţile din Kenya. Senzaţia trădării iminente era atât de puternică, încât Generalul R. tremura în momentul său de triumf. Apucă strâns microfonul ca să se calmeze. îşi dădu seama deodată că mulţimea nu mai cânta şi se uita la el. Asta îl făcu să intre în panică. Oare toată lumea vedea chipul sau era doar în mintea lui? se întrebă Generalul R. în accesul acela de panică. Privi drept înainte şi se adresă chipului care-şi bătea joc de el.

— întrebaţi de ce am luptat, de ce am trăit în pădure cu fiarele sălbatice. întrebaţi de ce am ucis şi am vărsat sânge. Omul alb mergea cu maşina. Trăia într-o casă mare. Copiii lui mergeau la şcoală. Dar cine ara pământul pe care creşteau cafea, ceai, piretru şi sisal? Cine săpa drumurile şi plătea impozitele? Omul alb trăia pe pământul nostru. Mânca din ce cultivam şi găteam noi. Şi până şi firimiturile

de la masă le dădea câinilor lui. De aceea ne-am dus în pădure. Cine nu era cu noi era împotriva noastră. De aceea i-am ucis pe fraţii noştri negri. Pentru că, pe dinăuntru, erau oameni albi. Şi ştiu chiar şi acum că războiul nu s-a încheiat. Astăzi primim ***Uhuru.*** Dar care e înţelesul „***Uhuru***”? Este cuprins în numele Mişcării noastre: Pământ şi Libertate. Să lăsăm Partidul care conduce acum ţara să se consacre din nou tuturor idealurilor pentru care şi-au dat viaţa oamenii noştri. Partidul trebuie să nu trădeze niciodată ***Uhuru.*** Nu trebuie să mai vindem niciodată Kenya duşmanului. Mâine vom întreba: unde este pământul? Unde este hrana? Unde sunt şcolile? Să fie făcute acum toate acestea, pentru că nu vrem un alt război... nu mai vreau sânge pe... nu mai vrem sânge pe mâinile noastre...

Generalului R. îi era greu să continue. Privindu-i pe aceşti oameni, îndoielile lui dispăruseră, ştia că le lăsase în urmă, că vorbind despre schimbare spusese ce gândeau şi ei. Chipul batjocoritor al reverendului Jackson dispăruse. îşi reluă discursul cu glas calm, sigur:

— Vrem o ţară clădită pe tradiţia eroică a rezistenţei poporului nostru. Trebuie să ne onorăm eroii şi să-i pedepsim pe trădători şi pe cei care au colaborat cu duşmanul colonial. Astăzi ne aflăm aici pentru a cinsti un astfel de erou! Nu cu mulţi ani în urmă, Kihika a fost sugrumat cu o funie de un copac. Am venit să ne amintim de el, omul care a murit pentru adevăr şi dreptate. Noi, prietenii lui, vrem să dezvăluim în faţa voastră întreg adevărul despre moartea lui, ca să se poată face dreptate. Se spune, sunt sigur că este o poveste pe care o ştiţi cu toţii, că forţele de securitate l-au capturat pe Kihika. Dar aţi stat vreodată să vă puneţi nişte întrebări? A fost capturat în luptă? De ce era singur? De ce nu era înarmat? Să vă spun

eu? în noaptea aceea, Kihika se ducea să se vadă cu cineva care l-a trădat.

Făcu o pauză pentru a lăsa cuvintele să-şi facă efectul. Oamenii se uitau unul la altul şi începuseră să şuşotească. Drama era chiar mai incitantă decât îşi închipuiseră.

— Spune! strigă cineva.

— Te ascultăm! se auziră mai multe glasuri.

Generalul R. continuă.

— Poate cel care l-a trădat pe Kihika e aici, acum, în această mulţime. îi cerem să vină pe acest podium, să mărturisească şi să se căiască în faţa noastră.

Oamenii priviră încoace şi încolo să vadă dacă se ridică cineva. Generalul R. aşteptă, bucurându-se de încordare, pentru că spectacolul se desfăşura acum aşa cum plănuise. Deşi nu-l putea vedea, ştia unde stătea Karanja. Le spusese lui Mwaura şi locotenentului Koina să stea cu ochii pe el.

— Să nu-l lăsăm să creadă că se poate ascunde, continuă Generalul R. Pentru că îl cunoaştem. A fost prietenul lui Kihika. Mâncau şi beau împreună.

— Spune-i numele, se ridică şi strigă Githua.

— ***Toboa! Toboa***/' strigară mai mulţi oameni, răzleţi, aproape însetaţi de răzbunare.

— îi dau o ultimă şansă. Să iasă în faţă, în semn de pocăinţă.

Zarva şi strigătele se opriră brusc. Oamenii stăteau încordaţi, cu privirile întoarse în aceeaşi direcţie, să-l vadă pe cel care se ridicase în picioare. Era înalt, impunător, dar cei de lângă el vedeau că are chipul tulburat. Nimeni nu-l văzuse venind pe Mugo. Purta o haină murdară şi sandale făcute dintr-un cauciuc vechi de camion. „E Mugo”, şopti cineva. Şoapta se răspândi şi deveni mai puternică. Oamenii aplaudau. Oamenii strigau. Până la urmă, pustnicul avea să vorbească. Cealaltă dramă fusese dată uitării. Femeile strigară cele cinci ***Ngemi*** ale fiului

victorios. Generalul R. era mânios pe Mugo pentru că-i distrusese punctul culminant al celeilalte drame. Oare o să scape Karanja? Nu-şi arătă mânia, ba chiar îi dădu imediat microfonul lui Mugo. Oamenii aşteptau să vorbească Mugo.

— L-aţi vrut pe Iuda, începu el. L-aţi vrut pe omul care l-a dus pe Kihika la copacul acesta, aici. Acest om stă în faţa voastră, acum. Kihika a venit la mine noaptea. Şi-a pus viaţa în mâinile mele, iar eu i-am vândut-o omului alb. Şi asta mi-a distrus viaţa în toţi anii ăştia.

Vorbise tot timpul cu un glas limpede, oprindu-se la sfârşitul fiecărei propoziţii. Când termină, totuşi, vocea i se frânse şi deveni doar o şoaptă.

— Acum ştiţi.

însă nimeni nu spunea nimic. Nici chiar când se îndepărtă de podium. Parcă fără să facă vreo mişcare, oamenii îi făcură loc să treacă printre ei. îşi plecau capetele şi îi evitau privirea. Wanjiku plânse („Chipul lui, nu amintirea fiului meu mi-a adus lacrimi în ochi”, îi spusese ea lui Mumbi mai târziu). Deodată, Githua se ridică din colţul lui şi se luă după Mugo. Râse şi ridică una din cârje, îndreptând-o spre Mugo şi strigă:

— Un mincinos... o hienă cu blană de oaie.

îl acuză că este impostor şi îl provocă la bătaie.

— Uitaţi-vă la el! Uitaţi-vă la el... omul care a crezut că poate fi şeful nostru. Ha! ha! ha!

Râsul şi glasul lui Githua nu făcură decât să adâncească tăcerea profundă din piaţă. Oamenii rămaseră cu capetele plecate cam un minut după ce plecaseră Mugo şi Githua. Apoi se ridicară şi începură să vorbească, împrăştiindu-se în toate direcţiile, ca şi cum întrunirea se încheiase cu confesiunea lui Mugo.

Soarele dispăruse; pe cer se adunau norii. Nyamu, Warui, Generalul R. şi alţi câţiva bătrâni

rămaseră în urmă să isprăvească
sacrificiul înainte de furtună

.Karanja

Dar mai târziu, când a început, ploaia n-a venit năvalnic. Picura necontenit, egal, fără să se-nteţească, fără să potopească. Ţara părea că se va cufunda într-una dintre burniţele acelea înţepătoare care durau la nesfârşit. în zile dintr-acestea, soarele nu spunea niciodată bună dimineaţa sau noapte bună. Fără ceas, nu puteai spune niciodată ce oră e.

în coliba din Thabai a maică-sii, Karanja îndesa nişte haine într-o traistă.

— Nu mă laşi să-ţi fac o ceaşcă de ceai? întrebă iar maică-sa.

Stătea pe un scăunel lângă vatră; piciorul drept era îndoit
de la genunchi, odihnindu-se pe o piatră. Stătea cocârjată, aplecată înainte, cu bărbia şi mâinile sprijinite pe genunchiul îndoit. Wairimu era zbârcită, cu ochii înfundaţi în orbite şi falei proeminente. Urmărea cu privirea mişcările tăcute ale fiului ei lângă uşă.

— Nu, zise Karanja după o pauză, ca şi cum cuvintele şi vorbitul l-ar fi durut.

— Plouă afară. O ceaşcă de ceai fierbinte te încălzeşte pe dinăuntru... dacă zici că nu poţi să rămâi aici la noapte.

— Am spus deja că nu vreau ceai... sau altceva, spuse el, ridicând glasul supărat.

Iritarea lui era mai puţin îndreptată către Wairimu, cât către traista de care se ocupa, coliba afumată, ploaia de afară, viaţă şi lucruri în general.

— Ei, ziceam şi eu, spuse Wairimu cu voce timidă.

Niciodată nu fusese uşor să descrii relaţia dintre Karanja şi
maică-sa. Era a treia dintre cele patru neveste pe care le agonisise tatăl lui Karanja, plătind preţul lor în capre şi vite. Le agonisise, da, şi apoi le lăsase să se descurce singure. îşi construise coliba la mai mult de un kilometru de

neveste, păstrând echidistanţa emoţională şi oferindu-le ajutor în mod egal nevestelor şi copiilor lor. Venea pe rând la fiecare femeie, o lăsa grea şi apoi se retrăgea în coliba lui. Copiii lui Wairimu muriseră la naştere; Karanja era singurul supravieţuitor, singura dovadă vie a vizitelor-surpriză ale bărbatului în patul ei. Wairimu avusese aşteptări mari de la fiul ei. îl admira şi îl privea ca pe omul care o să aibă grijă de ea la bătrâneţe. încă de mic, Karanja dovedise porniri care nu arătau însuşirile fireşti ale unui fiu muncitor. Cânta, din gură şi la chitară, şi alerga după femei.

— Trebuie să încetezi să mai cânţi la chestia aia, se plângea Wairimu. Trebuie să faci ceva folositor, spunea ea de multe ori, ameninţând să-i spargă chitara sau să-i dea foc.

Se certau des. Dar în rarele momente când fiul şi mama se înţelegeau, ea îi spunea cu blândeţe o poveste care să scoată în evidenţă soarta tuturor leneşilor. Povestea îi amintea adesea lui Karanja de maică-sa, iar în momentele de suferinţă îl făcea să-i fie dor de ea.

— Odată, acum multă vreme, începea ea, era o femeie amărâtă care avea un singur băiat. Njoki, pentru că aşa o chema, voia ca fiul ei să înţeleagă că erau săraci şi că nu pot face rost de suficientă mâncare decât dacă muncesc din greu. în fiecare dimineaţă, băiatul se trezea, îşi lustruia pantofii şi îşi călca hainele cu grijă, iar apoi mergea cu tovarăşii lui de joacă la prăvălii şi pe străzi. Seara, se întorcea acasă cu o grămadă de băieţi şi fete şi îi cerea mamei de mâncare. Njoki era o femeie darnică şi îi plăcea să aibă tineri în casă. Aşa că le dădea de mâncare şi le spunea poveşti. Dar era tot mai tristă pe zi ce trecea, pentru că fiul ei nu lua niciodată o ***jembe*** sau o ***panga*** să se ducă la ***shamba.*** Pentru că nu voia să-l tulbure pe fiul ei, îşi ascundea tristeţea de câte ori era lume în casă. Njoki avea o inimă bună şi lumea îi lăuda întotdeauna

generozitatea şi hărnicia. Asta îi plăcea băiatului ei, fiindcă era foarte mândru de mama lui şi oamenii îi spuneau fiul lui Njoki.

într-o zi, a adus acasă trei prieteni buni dintr-un sat îndepărtat. Le trecuse pragul de multe ori şi întotdeauna fusese răsfăţat cu mâncare şi băuturi. în schimb, el le povestise despre casa lui şi le promisese de multe ori o cinstire pe măsură dacă aveau să vină vreodată la el. De aceea, îi ceru acum mamei să-i trateze cu un ospăţ. Njoki a aprins un foc mare. A pus o faţă de masă curată. A adus farfurii şi linguri şi le-a şters bine. Apoi s-a întors în bucătărie. Băiatul ei era foarte bucuros şi povestea despre mama lui şi cum gătea ea. Njoki s-a întors din bucătărie cu trei farfurii şi pe fiecare era câte o pereche de pantofi lustruiţi. A pus farfuriile şi pantofii pe masă.

— Mă tem că azi n-am fost la ***shamba,*** spuse ea. Am stat toată ziua să lustruiesc pantofii ăştia, aşa că asta e tot ce avem de mâncare.

Fiul ei abia mai putea vorbi de ruşine. A doua zi dimineaţă, a luat o ***panga*** şi o ***jembe*** şi n-a mai plecat de la câmp până la apus.

— Aha, asta e pentru mine, spunea Karanja. Bine, mâine o să vin cu tine la ***shamba.***

în timpul Stării de Urgenţă, Wairimu nu fusese de acord când fiul ei intrase în Garda Civilă şi devenise comandant şi i-o şi spusese.

— Nu te pune împotriva oamenilor. Un om care nu ia seama la glasul poporului lui n-o sfârşeşte bine.

Deşi era ruşinată de faptele lui, îl susţinea, pentru că, spunea ea, nu poţi să dai încolo copilul pe care l-ai purtat în pântec. Karanja termină de îndesat lucrurile în traistă. Apoi, ca şi cum i-ar fi venit o idee în ultimul moment, se întoarse către maică-sa.

— Chitara mea mai e aici?

— Vezi în grămada aia din colţ.

Karanja uitase de chitară până acum. în timpul Stării de Urgenţă nu mai cântase deloc. Cotrobăi prin grămada de oale şi tigve sparte până pescui instrumentul, de undeva de la fund. Lemnul era crăpat, era acoperit de praf şi funingine şi mirosea a fum. Coardele erau slăbite şi două dintre ele erau rupte, încercă să cureţe stratul de praf şi funingine, apoi renunţă. Strânse una sau două dintre coardele slăbite. Zdrăngăni puţin la chitară; instrumentul produse un zgomot hodorogit când căzu praful în gaură. O luă către uşă. Afară încă mai burniţa.

— Unde te duci în ploaie? întrebă Wairimu.

Karanja se opri în uşă, de parcă ar fi fost uimit de întrebare. Se întoarse încet; ochii lui posomorâţi luciră uşor, pieptul i se umflă. Era pe punctul să spună ceva când îi intră în ochi un fir de fum, tuşi puţin şi păşi afară. Ochii îi scânteiară înlăcrimaţi. Momentul trecuse.

— Nu ştiu, spuse el. Mă întorc la Githima, continuă el hotărât.

Ieşi, cu traista şi chitara în spate. Wairimu nu se ridică din poziţia ei ghemuită de lângă vatră.

Ploaia bătea şi lovea în chitară şi traistă. Curând, praful şi funinginea se udară şi începură să se scurgă. Merse către staţia de autobuz de la Centrul Comercial Thabai, prin ceaţa întunecoasă, fără să privească nici în stânga, nici în dreapta. în staţie veni un autobuz, lăsă pasagerii şi apoi plecă mai departe. Karanja mergea în ritmul egal al omului care nu se grăbeşte să ajungă la destinaţie. O văzu pe Mumbi (probabil coborâse din autobuz) trecând drumul către sat, ferindu-şi capul de ploaie cu un ***Gikoi.*** Inima lui îşi reveni aproape din amorţeala paralizantă şi se însufleţi la vederea lui Mumbi. învăluită în ceaţă şi ploaie, părea mai frumoasă ca oricând.

Dar cum putea să uite îngrijorarea adâncă de pe chipul ei când se aplecase deasupra lui Gikonyo, după ce căzuse? Asta îl împinsese pe Karanja înapoi în durerea şi

disperarea lui. Dacă i-ar fi aruncat o privire, fie şi cea mai fugară, ar fi putut spera. Dar ea păruse nici să nu ştie de existenţa lui.

Şi totuşi inima lui Karanja bătea. Mumbi nu-l văzu până nu ajunse foarte aproape de el. Scoase un strigăt de uimire.

— Ce face Gikonyo? întrebă el, fără să se gândească prea mult la întrebare.

Bănuia că ea fusese la spital, pentru că nu o văzuse la întrunire.

— E bine. Asistentele mi-au spus că o să iasă curând.

— Te-am căutat la întrunire. Voiam să te văd. Voiam să-ţi mulţumesc pentru bilet.

— Pentru nimic. N-am făcut nici un efort. Oricum, nu l-ai luat în seamă.

— Atunci nu ştiam despre ce e vorba. Am crezut că voiai să mă vezi.

— Nu.

— Niciodată?

— Niciodată.

Vorbeau repezit din cauza ploii.

— Oricum, mulţumesc, spuse el după o pauză scurtă. Voiau să mă omoare?

— Nu ştiu.

— Eu ştiu. Mi-a spus Mwaura.

— Cine-i Mwaura?

— Lucrează cu mine. Când a venit Mugo la întrunire...

— Mugo, la întrunire?

— Da. Şi a mărturisit.

— A mărturisit?

— N-ai auzit? A venit la întrunire şi a spus în faţa noastră. Pare să fie un om curajos.

— Da! aprobă ea, revenindu-şi din uimire şi începând să se îndepărteze de Karanja. Plouă. Trebuie să mă duc acasă, spuse ea.

— N-aş putea... n-aş putea să văd copilul... pentru ultima dată?

— Nu poţi să fii bărbat şi să mă laşi în pace, Karanja? spuse ea cu patimă şi se întoarse imediat.

Karanja o privi îndepărtându-se până se pierdu în ceaţă şi printre colibele din sat.

— Da. E un om curajos, repetă el în direcţia ei. Ba chiar mi-a salvat viaţa: pentru ce?

Karanja porni mai departe. Capul şi hainele îi erau îmbibate de apă. Sosiră două autobuze, unul după altul. Primul era „Evadare la limită”, urmat îndeaproape de „Norocosul”.

— Nairobi? întrebă ajutorul şoferului, apucând deja bagajul.

— Githima! spuse el, strângând mai tare bagajul.

— Atunci ia-le cu tine, repede.

Chiar înainte să îşi găsească loc, ajutorul fluieră, iar „Evadare la limită” se puse în mişcare. Apoi, „Norocosul” din spatele lui îl ajunse şi îl depăşi. Cele două autobuze se băteau pentru pasageri la staţia următoare.

— Dă-i bice şi arde-o! îl îndemnă ajutorul pe şofer.

Fiecare din autobuze voia să ajungă primul la Nairobi, pentru că lumea se întorcea acasă de la celebrările de ***Uhuru*** din oraş.

în scurt timp, autobuzul ajunse la staţia din Githima. Karanja coborî şi autobuzul îşi continuă drumul, deja cu mai mult de jumătate de kilometru în spatele rivalului. Karanja intră într-un birt de lângă drum. Locul era ticsit cu oameni care se adăposteau de ploaie. îşi puse traista şi chitara lângă perete, într-un colţ, şi se aşeză la o măsuţă liberă. Când veni ospătarul, Karanja comandă ceai şi o chapati[1] cu tocană de vită. îşi sprijini capul în mâini, cu coatele pe masă, şi privi în gol. în crăpăturile mesei, pline

1 **Lipie indiană fără drojdie.**

cu o mâzgă groasă de zahăr înnegrit, ulei, bucăţele de carne şi de cartofi putreziţi, se adunau muştele. Veni mâncarea, iar mirosul tocanei aburinde îl făcu să-şi dorească să vomite. O împinse deoparte. Apoi sorbi din ceai. Se uită din nou la masă, fără să bage de seamă muştele sau stratul de mizerie din crăpături. La uşă, oamenii pălăvrăgeau despre ***Uhuru,*** Jomo şi ploaie. Karanja întorcea pe toate părţile în gând încurcătura evenimentelor zilei, pricepând acum ceva, acum altceva, dar nimic care să-i ofere vreun fel de logică.

îşi amintea vag coşmarul prin care trecuse la întrunire, când Generalul R. îi ceruse trădătorului să vină pe podium. Mwaura stătea lângă Karanja. Locotenentul Koina era la câţiva metri. Cei doi aruncaseră căutături furişe între ei şi apoi către Karanja. Atunci îşi dăduse seama că vorbele Generalului R. îi erau adresate lui şi făcu pe loc legătura cu avertismentul lui Mumbi. Dacă se ducea pe podium, lumea l-ar fi sfâşiat şi l-ar fi ucis pe loc. Zărise pentru o clipă toate mâinile acelea sfâşiindu-i trupul. Nu asta se temuse că se va întâmpla când plecase din ţară Thompson ? îi era teamă de puterea neagră: se temea de oamenii ăştia care alungaseră familia Thompson şi îl ameninţaseră pe el. Se gândea să se ridice în picioare şi să nege orice vină pentru capturarea lui Kihika. Dar teama îl ţintuise locului. Şi apoi bărbatul ăla, Mugo, apăruse cu o mărturisire care-l salvase pe Karanja. Mwaura îi aruncase lui Karanja o privire plină de răutate.

— Te-a salvat, îi spusese Mwaura şi plecase repede.

Gândindu-se la asta, Karanja tresări fără să vrea închipu- indu-şi ce i s-ar fi întâmplat dacă Mugo n-ar fi venit la timp. în copilărie, văzuse odată nişte câini care sfâşiau un iepure. îi sfâşiaseră membrele şi fiecare câine fugise cu bucăţi pline de sânge. Karanja se vedea acum pe sine în locul iepurelui. Dar de ce îmi e teamă să mor, se întrebă el, amintindu-şi câţi oameni, terorişti, împuşcaseră el şi alte

gărzi civile conduse de ofiţerii lor albi? Şi apoi, oricum, nu se simţise vinovat. Când îi împuşca, păreau mai puţin fiinţe umane şi mai mult animale. La început, asta pur şi simplu îi dădea fiori lui Karanja şi-l făcea să se simtă un om nou, o parte a unei puteri invizibile al cărei simbol era omul alb. Mai târziu, conştiinţa puterii, această posibilitate de a dispune de viaţa omenească doar apăsând pe trăgaci îl obsedase într-atât, încât devenise o nevoie. Acum, această putere dispăruse. Şi îl mai respinsese şi Mumbi. Şi atunci, pentru ce îl salvase Mugo pe Karanja? Sorbi încă o gură de ceai. Se răcise şi îl împinse deoparte. Viaţa era pustie ca întunericul şi ceaţa care cuprinseseră pământul. Plăti mâncarea pe care n-o mâncase, îşi luă traista şi chitara şi se îndreptă spre uşă.

— Uite, îl strigă ospătarul, uite, ţi-ai uitat restul.

Karanja se întoarse, luă banii şi, fără să-i numere, ieşi. Şi nici măcar nu mă lasă să văd copilul, se gândi el cu tristeţe, luând-o către Githima. De ce am vrut azi să văd copilul? Nu mai simţise niciodată o astfel de dorinţă. O maşină trecu în viteză pe lângă el şi aproape că-l lovi. Se trase într-o parte, şi mai aproape de taluz, aproape frecându-se de arbuştii din gardul viu, fără să-şi dea seama ce face. Thompson a plecat, pe Mumbi am pier- dut-o. Mintea îi zbura de la o imagine la alta, fără să urmeze vreo ordine coerentă. întâmplări din viaţă apăreau şi apoi dispăreau. Şi dacă Kihika era viu şi i se arăta acum, pe drum? Karanja tresări, speriat de gardul viu şi de întuneric. Ploaia mai stătuse, redusă la averse slabe şi izolate. Hainele i se lipeau de trup. Fusese să-l vadă pe Kihika spânzurat de copac. Căutase în străfundul inimii, pentru că oricine simte milă sau durere pentru pierderea unui prieten. în schimb, nu găsise decât silă; trupul era hidos; buzele uscate peste care se jucau muştele erau urâte. Ce e libertatea? se întrebă Karanja. Oare moartea e ca libertatea? Să mergi în detenţie e libertate? Despărţirea de Mumbi e libertate?

Curând după aceea, mărturisise jurământul şi se alăturase Gărzii Civile ca să-şi salveze propria viaţă. Prima misiune a fost cu glugă. Gluga – o robă albă – îi acoperea tot trupul, mai puţin ochii. în timpul operaţiunilor de triere, oamenii stăteau la coadă şi treceau prin faţa omului mascat. Cu un semn din cap, omul mascat îi alegea pe cei implicaţi în Mau Mau.

Iar acum, în întuneric, Karanja îl vedea în culori vii pe Karanja cel mascat. Aproape că putea simţi despicăturile prin care vedea lumea omul dinăuntrul măştii. E doar în mintea ta, se linişti el. Era acum aproape de trecerea peste calea ferată. Auzi un tren huruind în depărtare. îşi aminti cursa spre tren. Huruitul era tot mai aproape şi se auzea tot mai tare. într-o zi, fuseseră adunaţi oameni din sate pentru triere în gara Rungei.

Trecuseră pe lângă el unul câte unul, iar Karanja, sub masca lui, recunoscuse mulţi oameni şi îşi dădea seama cu plăcere că nici unul dintre ei nu-l putea recunoaşte. Scena se transformă în întrunirea de după-amiază. „Pare să fie un om curajos”, se gândi el. Iar ea fusese de acord. Imaginea lui Mugo pe podium, ca o stafie, se ridică în faţa lui, amestecându-se cu cea a omului mascat. Karanja stătea lângă trecere, contemplând ochii mulţi care îl priviseră pe Mugo la întrunire. Trenul era acum atât de aproape, că îi auzea roţile scrâşnind pe şine. Simţi

scrâşnetul în carne, ca şi data trecută, în gara Rungei. Era conştient şi de numeroasele priviri mânioase care îl ţintuiau în întuneric. Trenul era la doar câţiva metri de trecere. Făcu un pas înainte. Apoi şuieră pe lângă el, cu luminile, locomotiva şi vagoanele atât de aproape, încât curentul îl aruncă în spate. Pământul pe care stătea se cutremură. Când trenul dispăru, tăcerea din jurul său se adânci; noaptea părea să fi devenit mai întunecată.Mugo

Mumbi voia să fugă, să meargă şi să-şi lase trupul în voia ploii, toate în acelaşi timp. Mergea repede, cu paşi mărunţi, gâfâind sub apăsarea unei poveri pe care n-o putea lăsa jos. Vestea despre confesiunea lui Mugo venise după ceea ce fusese o după-amiază grea pentru ea. La spitalul din Timoro, Gikonyo nu-i spusese nici o vorbă şi nu arătase că şi-ar fi dat seama de prezenţa ei. „Crede că-l mituiesc să mă primească înapoi”, se gândise ea cu durere când îl văzuse cum închide ochii şi întoarce capul, prefăcându-se că doarme atunci când se apropiase ea. „Dar n-o să mă întorc în casa lui nici dacă îngenunchează în faţa mea”, se hotărî ea. Ajungând acasă udă până la piele, Mumbi îi găsi pe Mbugua şi Wanjiku moţăind lângă foc, fără să spună nimic; copilul dormea pe podea. Căldura din colibă era un contrast binevenit faţă de noroiul, ceaţa şi ploaia de afară. Fără un cuvânt, Mumbi se schimbă cu haine uscate, braţele ei făcând un efort pe care ea cu greu şi-l impunea.

— Cum se simte? începu Wanjiku, prudentă, după ce Mumbi se aşeză.

— N-o să mă mai duc la el, izbucni ea pe un ton care îi includea pe mama şi pe tatăl ei printre lucrurile care o împiedicau în încercarea ei de a-şi găsi liniştea printre oale sparte şi ruine. Nici măcar dacă aud că e pe moarte.

— Vino-ţi în fire, ripostă Wanjiku cu un glas aproape sarcastic. în casa asta nu trebuie spuse astfel de cuvinte. Să-ţi aminteşti că el va fi mereu bărbatul tău, dacă nu-şi cere înapoi preţul.

— Bărbatul meu? Niciodată.

— ŞŞŞt!

Uşor-uşor, Wanjiku o calmă, iar Mumbi fu de acord să aibă grijă de Gikonyo cât era în spital.

— Nu părăseşti niciodată un bolnav în spital. Chiar şi un duşman este adesea salvat din pericol. în plus, nu trebuie să te duci singură la Timoro. Mai e şi Wangari, o femeie cum nu e alta în meşteşugul ei şi inima ei bună.

Mumbi se simţi din nou dorită. O asculta pe Wanjiku, care-i povestea amănunţit despre Mugo şi despre întrunire. Mbugua dădea din cap lângă foc, un bătrân care, în ultima vreme, vorbea rareori, mai puţin când venea Kariuki acasă în vacanţe. Mumbi auzise povestea şi simţea că trebuie să facă ceva. Ce pot să fac? se opuse ea sentimentului, cu o întrebare la care ştia că nu poate răspunde nimeni în locul ei. Focul o moleşise. O dobora osteneala; oboseala i se lăsa în braţe, peste umeri, în cap şi în inimă, cuibărindu-se în toate încheieturile. îşi dorea să se ghemuiască lângă bătrâna ei mamă şi să se lase alintată. Ce pot face? se întrebă ea din nou. Ascultând zgomotul înăbuşit al ploii care cădea pe acoperişul de ierburi, se lăsă furată de oboseala care pusese stăpânire pe ea, ca şi cum ar fi vrut să se elibereze de nevoia de a face ceva. Mumbi rămase pe locul ei, cu trupul şi spiritul inerte în faţa unui dezastru pe care îl simţea cu ochii şi cu urechile. „O să mă văd mâine

cu Mugo. în plus, el a fost acolo, aşa că ştie”, se convinse ea în pat, pe podea, lângă copil. „Noaptea e întunecoasă şi plouă.”

Ea şi Wangari se treziră devreme şi se duseră împreună la spital. Gikonyo stătea în capul oaselor în pat. Braţul îi fusese pus în ghips.

îi povestiră despre întrunire şi marea confesiune a lui Mugo. El ascultă povestea cu capul uşor plecat.

Wangari şi Mumbi îl văzură tremurând, cu păturile cu care era învelit scuturându-se.

— Ce s-a întâmplat? întrebă maică-sa, crezând că îl doare braţul.

Gikonyo nu păru să fi auzit. Se holba la peretele din faţa lui, la ceva aflat dincolo de spital. După o tăcere care lor li se păru îndelungată, Gikonyo le privi pe cele două femei. Era mai liniştit. Chipul lui sever se schimbase, aproape se îmblânzise, încruntătura dispăruse. Când vorbi, glasul era scăzut, copleşit, aproape ruşinat.

— A fost un om curajos, în sufletul lui, spuse el. Avea în faţă multe onoruri, laudele îl împovărau. Ar fi devenit şef. Spuneţi-mi cine altcineva şi-ar fi arătat sufletul, să-l ciugulească toţi ochii.

Făcu o pauză şi îşi lăsă privirea să zăbovească asupra lui Mumbi. Apoi se uită în altă parte şi spuse:

— Ţineţi minte că puţini oameni din adunarea aia sunt îndreptăţiţi să ridice piatra asupra acestui om. Nu şi dacă eu... noi... ne deschidem inimile ca să le privească lumea.

Auzindu-l vorbind aşa, Mumbi se simţi ridicată la cer şi apoi trasă înapoi pe pământ de o spaimă îngrozitoare. „Ar fi trebuit să mă duc la el înainte să vin aici”, se gândi ea.

Imediat ce ajunse înapoi în Thabai, Mumbi se grăbi la coliba lui Mugo

şi împinse uşa. Totul rămăsese aşezat cum era când plecase aseară. Se vedea că focul nu fusese făcut de o zi sau două. Patul nu era strâns. O pătură veche cu scame ţepoase care ieşeau din ea atârna din pat pe podea. Mumbi închise uşa în urma ei şi se duse degrabă să-l caute pe Generalul R. în coliba lui. Era încuiată. „Bine, o să mă întorc diseară.

”Seara se întoarse şi văzu că în coliba lui Mugo nu e lumină. Bâjbâi prin întuneric şi apoi, speriată, strigă: „Mugo!”. Nu primi nici un răspuns. „Unde s-a dus? Unde s-a dus toată lumea?” Se uită în jur, trăgându-se către uşă. Voia un martor, orice martor, să contrazică răspunsurile care se învălmăşeau în mintea ei – ca nenumărate ecouri care-i întorceau în întuneric propriile cuvinte şi temeri. Deschise uşa şi mai speriată şi fugi prin ploaie, pe cărări alunecoase, până acasă la părinţi.

Deşi nu-şi dăduse seama, Mumbi repetase aceeaşi deplasare ca în noaptea când plecase de la Mugo. Numai că atunci era lumină în colibă şi Mugo putuse vedea ceea ce tălmăcise ca dispreţ şi groază. Rămăsese în picioare, privind lung la scaunul de pe care se ridicase ea. Mai târziu, închisese uşa, stinsese lumina şi se dusese la culcare. Stătea în pat, dându-şi seama că tocmai pierduse ceva. De multe ori, dispreţul de pe chipul lui Mumbi brăzda ca un fulger întunericul şi atunci îl cutremura un fior pe care nu-l putea controla. De ce era important pentru el,

acum, în seara asta, ce credea Mumbi despre el? Fusese aşa de aproape de el. îi putea vedea chipul şi îi simţea răsuflarea caldă. Stătuse acolo şi vorbise cu el şi îi oferise o imagine fugară a unui nou pământ. Avusese încredere în el şi se bizuise pe el. Această simplă încredere îl obligase să-i spună adevărul. Iar ea se dăduse înapoi. Pierduse încrederea ei pentru totdeauna. Se gândi, văzu şi simţi că, pentru ea, el era acum mârşav şi ticălos.

Şi apoi, deodată, îi auzi pe săteni în jurul colibei sale cântând cântece de ***Uhuru.*** Fiecare cuvânt de laudă purta pentru el o ironie usturătoare. Ce făcuse el pentru sat? Ce făcuse el pentru oricine altcineva? Şi totuşi acum vedea această încredere nemeritată într-o lumină nouă, părând cel mai dulce lucru din lume. Mumbi o să le spună, se gândi el. Văzu dispreţul şi groaza, nu doar pe chipul lui Mumbi, ci pe chipul fiecărui om din sat. Imaginea, vie în mintea sa, îl făcu să se dea înapoi de spaimă.

în noaptea aceea, abia închisese ochii. Imaginea lui Mumbi se împletea cu cea a satului şi a lagărelor de detenţie. Se uita la Mumbi şi ea se schimba pe loc în mătuşă-sa sau în bătrână.

Se trezise devreme şi, ciudat, se simţise calm. Rămăsese calm. Rămăsese calm toată dimineaţa. Imaginile chinuitoare ale nopţii de dinainte dispăruseră. Asta îl surprinsese; cum de se putea simţi calm când ştia ce avea să facă?

Cu toate acestea, când venise momentul şi văzuse mulţimea numeroasă, îndoielile îi năruiseră calmul. îl găsise vorbind pe
Generalul R” iar asta îi adusese aminte de Karanja. De ce să nu-l las pe Karanja să poarte vina? înlăturase ispita şi se ridicase în picioare. Cum altfel ar mai fi putut s-o privească în ochi pe Mumbi? Inima îi bătea să-i spargă pieptul şi simţea sudoare în palme în timp ce mergea prin mulţimea uriaşă. Mâinile îi tremurau, picioarele nu-i erau sigure pe

pământ. în mintea lui, totul era clar şi definitiv. Avea să stea acolo şi să-şi recunoască public crima. Se agăţase de această viziune. Nimic, nici chiar strigătele, cântecele şi elogiile nu-l vor abate de la scopul lui. Limpezimea viziunii îi dădu curaj când stătea în faţa microfonului şi apoi urmă tăcerea bruscă. După ce ieşiseră primele cuvinte, Mugo se simţise uşurat. I se ridicase de pe umeri povara multor ani. Era liber, sigur, încrezător.

Doar pentru un minut.

Abia ce terminase de vorbit, când tăcerea din jur, seninătatea dinăuntru şi libertatea neaşteptată îl apăsară greu. Vederea i se tulburase. îl cuprinsese panica în vreme ce cobora de pe podium, se mişca printre oameni, care erau acum tăcuţi. Era conştient de privirile celorlalţi, de fiecare pas pe care-l făcea, de imaginile care goneau şi i se învârtejeau în minte, cu un singur fir călăuzitor: era responsabil pentru tot ce făcuse în trecut, pentru orice avea să facă în viitor. înţelegerea acestui fapt îl înspăimânta. Acum, în clipa asta, nimic nu l-ar putea face să se întoarcă în locul acela. Şi dacă toţi oamenii ăştia s-ar ridica şi şi-ar înfige unghiile şi dinţii în trupul lui?

în mintea lui, acest gând se prefăcu în faptă. Nu intră în colibă. Auzi râsul lui Githua şi se simţi urmărit. Nu voia să moară, voia să trăiască. Mumbi îl făcuse să-şi dea seama de o pierdere care era totodată şi o posibilitate. Zăbovi în faţa colibei şi se uită în jur, în sat, la Centrul Comercial Kabui şi la drumul de dincolo de el. Oare oamenii se vor ridica şi vor veni după el? Văzu norii adunându-se pe cer. Poate ar trebui să fugă din sat înainte să înceapă ploaia. O luă către drum. Merse câţiva metri şi apoi se gândi că s-ar putea întâlni cu oameni care veneau de la Rung'ei. O să meargă pe dincolo, prin sat, şi o să ajungă la celălalt drum către Nairobi. Acolo, va începe o nouă viaţă.

Ferm hotărât, mergea cu repeziciune pe străzile din satul principal, pe unde trecea întotdeauna în drum spre

shamba. Dar oamenii de la întrunire începuseră deja să se îndrepte către sat. Străzile şi colibele se vor însufleţi curând cu oameni, iar el nu va mai putea scăpa. Grăbi pasul. Acum era în faţa colibei care îi aparţinea bătrânei. îl trecu un fior. Simţi o dorinţă pe care n-o putea controla de a intra în colibă, s-o vadă pe bătrână, de data asta pentru ultima dată. Dar hotărî să plece înainte să cadă ploaia şi să se lase întunericul.

Totuşi, primele picături de ploaie îl prinseră înainte să apuce să facă mai mult de câţiva paşi. Mai bine se adăposteşte de ploaie, se gândi. Dacă bătrâna era înăuntru, n-ar putea ea, în orice caz, să-l ascundă până se întunecă, iar el să plece în taină? Se întoarse, trecu drumul şi, înăbuşind o voce ascuţită care-l îndemna să plece imediat, intră în colibă. Bătrâna stătea lângă vatra goală, cu picioarele îngropate în cenuşă. Când intră el, ridică încet capul. Ochii ei aveau o licărire ciudată în coliba întunecoasă.

— Tu... te-ai întors! spuse ea, cu chipul schimonosit de un zâmbet pe jumătate îngheţat, ca de pe altă lume.

— Da, spuse el, cu trupul arzând de dorinţa de a fugi, pe care o înăbuşi.

— Ştiam că o să vii, ştiam că o să vii să mă duci acasă, spuse ea, părând grotescă în fericirea ei.

încercă să se ridice şi se clătină înapoi pe locul ei. încetişor, se ridică din nou.

— Te-am aşteptat toţi anii ăştia... ştiam că nu te-au omorât cu adevărat... Oamenii ăştia, ştii că nu m-au crezut când le-am spus, când le-am spus că te-am văzut?

Se îndreptă către el. Dar Mugo nu-i asculta bâiguielile smintite. Pentru că, dintr-odată, chipul ei se schimbase. Mugo privea direct în ochii mătuşă-sii. îl cuprinse o furie nouă. Viaţa era doar o repetare neschimbată a lucrurilor care se întâmplaseră ieri şi alaltăieri. Numai că de data asta ea n-o să mai scape. O să pună capăt acelui zâmbet

pieziş, lucirii dispreţuitoare din ochi. Dar înainte să se poată mişca, femeia se clătină şi căzu din nou pe locul ei. Zâmbetul încă îi stăruia pe chip. Nu se mişca şi nu făcea nici cel mai neînsemnat gest. Şi, deodată, ştiu: singura persoană căreia îi aparţinuse el vreodată era moartă. îşi îngropă faţa în mâini şi rămase aşa câteva clipe.

Mai târziu, închise uşa în urma lui şi plecă prin ploaia măruntă. Nu-şi duse mai departe planurile de dinainte. în schimb, se întoarse la coliba lui. în colibă, aprinse lampa cu ulei şi se aşeză pe pat. Nu-şi scoase hainele ude. Se uita fix la perete, în faţă. Pe pereţi nu era nimic: nici viziuni cu sânge, nici paşi fugind în urma lui, nici lagăre de detenţie, iar Mumbi părea ceva neclar într-un trecut îndepărtat. Din când în când, bătea în cadrul patului, aproape enervant. Din păr i se scurgea apa, pe faţă şi pe gât, în pârâiaşe şerpuite; din haină apa i se scurgea, tot în pârâiaşe şerpuite, pe picioare şi pe pământ. O picătură i se prinse în genele de la ochiul drept, iar lumina lămpii se sparse în multe fâşii subţiri. Apoi picătura îi intră în ochi, se topi înăuntru şi îi cobori pe faţă ca o lacrimă.

Nu se frecă la ochi şi nici nu făcu alt gest.

Se auzi o bătaie în uşă. Mugo nu răspunse.

Uşa se deschise şi Generalul R. intră urmat de locotenentul Koina.

— Sunt gata, zise Mugo şi se ridică, fără să se uite la vizitatori.

— Procesul se va ţine în seara asta, declară Generalul R. grav. Wambui va fi judecătorul. Koina şi cu mine vom fi singurii bătrâni prezenţi la audiere.

Mugo nu spuse nimic.

— Doar faptele tale te vor condamna, continuă Generalul R. fără mânie sau amărăciune vizibilă. Tu... Nimeni nu scapă vreodată de propriile fapte.

Generalul R. şi locotenentul Koina
îl duseră afară din colibă

.Warui, Wambui

Warui privea lung afară, ocolind pustiul fără viaţă din ochii lui Wambui.

— Burniţa asta ţine de două zile, zise el, îndemnat să vorbească de stinghereala pe care o simţea în coliba lui Wambui.

Stătea ghemuit lângă uşă, cu mâinile şi picioarele îngropate sub pătură; gâtul, cu riduri de jur împrejur, şi capul cărunt erau singurele părţi descoperite. Wambui se ghemui în faţa lui, cu privirea absentă poposind din când în când asupra lui Warui înainte de a rătăci prin ceaţa şi ploaia de afară.

— O burniţă de-asta poate să ţină multe zile, zise ea cu glas trist.

Amândoi se cufundară din nou în tăcere, părând nişte copii părăsiţi, din viaţa cărora dispăruseră dintr-odată căldura, culoarea şi emoţia. în vatră nu ardea focul. Pe podea erau împrăştiate bucăţele de coji de cartofi, pănuşi de porumb şi iarbă, ca şi cum nu mai locuise nimeni în colibă în ultimele două zile. în alte condiţii, Warui sau orice alt musafir ar fi fost surprins, pentru că de obicei coliba lui Wambui era una dintre cele mai curate din sat. Mătura podeaua de cel puţin două ori pe zi şi curăţa vasele imediat după ce le folosea. în colibă, fiecare vas, fiecare unealtă îşi avea locul ei, în diferite rafturi montate pe pereţi. Cât despre pereţii de lut, erau daţi cu ocru alb pe care îl cumpărase de la Weru şi se îngrijea adesea ca orice crăpătură ;ă fie umplută, iar părţile stricate să fie reparate. „Omul n-are ilt loc în afară de cel unde pune capul jos”, era răspunsul ei misterios la multele laude pentru buna ei rânduială. Warui n-o mai văzuse din ziua marelui sacrificiu. Pentru că în ultimele două zile oamenii din Thabai se feriseră mai mult sau mai puţin de lume, evitând, de comun acord, discuţiile publice despre întâmplările din ziua de

Uhuru. Erau multe lucruri care îl nedumereau pe Warui, întrebări pentru care îşi căutase în zadar răspunsuri în suflet. Nereuşind, venise la Wambui. Şi totuşi discutau ca şi cum n-ar fi înţeles despre ce vorbeşte celălalt, ca şi cum s-ar fi ruşinat amândoi de anumite subiecte când se aflau unul în prezenţa celuilalt.

— Poate că frigul ăsta a omorât-o, încercă el din nou.

— Pe cine?

— Pe bătrână.

— Daa! zise ea fără convingere şi oftă. Am uitat cu toţii de ea în ziua aia. N-ar fi trebuit s-o lăsăm singură. Era bătrână. Singurătatea a ucis-o.

— Mă tot întreb de ce tocmai în ziua aia. Stătea singură, sau nu?

— înainte era viaţă în jurul ei. Fumul şi zgomotele copiilor, în ziua aia, ne-am dus toţi la întrunire. Toţi. Nu era fum nicăieri şi nu se auzeau pe străzi strigătele sau râsetele copiilor. Satul era pustiu.

Vorbea de parcă aduna argumente ca să demonstreze ceva.

— Dar chiar atunci? stărui Warui în îndoiala sa.

Şi el părea prins într-o discuţie, în inima lui.

— Era singură, n-auzi? Venise fiu-său după ea. Gitogo a dus-o acasă în ziua aia, încheie ea pierzându-şi răbdarea.

— Da. Lucrurile au început să se schimbe în satul nostru din ziua în care a început să aibă vedenii cu morţi.

Wambui îl privi. în timpul ăsta, nu spuse nimic.

— Şi ziua aia, continuă Warui, ziua aia! întâi îşi rupe Gikonyo braţul.

Se opri pe neaşteptate şi se întoarse către Wambui. Ea se uita la ploaia de afară, nepăsătoare la vorbele lui, la întrebările din inima lui. Privind în aceeaşi direcţie, o văzu

pe Mumbi apărând deodată din ceaţă, la câţiva metri de uşă. Mumbi intră în colibă, cu picioarele ude, stropită cu noroi. Apa picura de pe sacul cu care îşi acoperise capul şi spatele. Dădu deoparte sacul şi îl scutură puţin, înainte să-l agaţe într-un cuier. Wambui îi oferi un loc lângă uşă.

— E frig, zise Mumbi, zgribulindu-se în ea şi scoţând un şuierat când trase aer printre dinţi. N-am noroc azi. Mama abia face focul acasă, aşa că am alergat aici, pentru că tu ai întotdeauna focul aprins. Şi uite ce-am găsit.

— Ai fost la spital azi? se interesă Wambui.

— Da, am fost cu soacră-mea. Mă duc în fiecare zi.

— Cum îi merge cu braţul?

— Nu e rupt prea tare, doar fisurat. O să iasă curând.

— Ceva a mers anapoda... începu iar Warui, urmându-şi încet cursul propriilor gânduri. Toată lumea a plecat. Şi cu un minut în urmă, câmpul era împânzit cu aşa de mulţi oameni, ca în zilele lui Harry, ştiţi voi, la procesiune. Şi apoi, într-o clipită, dispăruseră toţi. Câmpul era aşa de gol. Mai rămăseseră doar patru (sau erau cinci?) oameni. Am sacrificat berbecii şi ne-am rugat pentru satul nostru. Dar a fost ca apa caldă în gura celui însetat. Nu era ce aşteptasem atâţia ani.

— Asta spui tu şi aşa m-am simţit şi eu, şi toată lumea. N-am bănuit niciodată că... că Mugo a făcut-o.

Wambui spusese cu efort numele pe care ea şi Warui îl evitaseră. Mumbi nu zise nimic o vreme.

— N-a fost găsit, zise în cele din urmă Mumbi, cu glasul schimbat.

— Nu l-a mai văzut nimeni din ziua aia, răspunse Warui, ca şi cum Mumbi pusese o întrebare.

— Poate că s-a zăvorât în colibă, zise Wambui.

— Am fost acolo aseară. Uşa nu era încuiată sau zăvorâtă pe dinăuntru. Nu era nimeni înăuntru.Poate a plecat din sat, remarcă Warui.
— Sau poate era la latrină când ai intrat tu.
— Dar m-am întors azi-dimineaţă, înainte să mă duc la spital.
O adiere uşoară le bătu stropi de ploaie în faţă. Wambui îşi şterse apa de pe faţă cu dosul mâinii. Warui îşi lăsă capul în jos şi îşi frecă faţa de pătură. Mumbi se lăsă pe spate, ca şi cum ar fi vrut să se mute, şi nu făcu nimic. Toţi rămaseră pe locurile lor de lângă uşă.
— Poate l-aş fi salvat dacă mă duceam la el în seara aia, se tângui Mumbi.
— Despre cine vorbeşti? întrebă repezit Wambui şi îşi întoarse privirea de la Mumbi.
— Mugo.
— N-aveai ce să salvezi. Auzi? Nimeni nu-l putea salva... pentru că... nu era nimic de salvat.
— Dar tu nu i-ai văzut chipul, Wambui, nu l-ai văzut, zise Mumbi cu glas înflăcărat.
Apoi coborî vocea şi continuă:
— Adică în seara de dinainte de adunare. Când m-ai trimis la el... avea chipul schimbat de durerea din suflet... adică... avea chipul schimbat când mi-a spus despre...
— Ce? întrebară într-un glas Wambui şi Warui.
Vestea părea să le fi atras atenţia.
— Despre Kihika, fratele meu.
— Ştiai?
— Da. Mi-a spus.
— Poate că ar fi trebuit să ne spui înainte de adunare, zise acuzator Wambui şi îşi pierdu interesul pentru noutate.
— N-am vrut să se întâmple nimic. Nici n-am ştiut că o să vină după aia la întrunire.
— E drept, fu de acord Warui şi îşi reluă şirul gândurilor cu o voce nedumerită, aproape dezamăgită. Am

fost amăgit de ochii lui. Dar mă întreb de ce a făcut el tot ce a făcut la canal şi în detenţie?

Mumbi fu prima care îşi reveni din această stare de introspecţie. Spuse:

— Trebuie să plec. Sunt sigură că acasă e gata focul. Poate n-ar trebui să ne facem prea multe probleme în legătură cu întrunirea... sau... cu Mugo. Trebuie să ne vedem de viaţă.

— Da, avem de construit un sat, aprobă Warui.

— Şi târgul mâine, şi câmpurile de săpat şi semănat pentru recolta următoare, remarcă Wambui, încercând să privească dincolo de burniţă şi ceaţă.

— Şi copii de îngrijit, încheie Mumbi, ridicându-se şi luându-şi sacul de ploaie, pregătită să plece.

Apoi se întoarse brusc şi se uită la cei doi bătrâni, privindu-i ca pe înţelepciunea străveche care ar putea împărtăşi tineretului tainele vieţii şi ale fericirii.

— L-a văzut vreunul dintre voi pe Generalul R. în seara de după întrunire?

Wambui privi în sus cu o tresărire de teamă în priviri. Warui fu primul care răspunse, fără să-şi ia ochii de la ploaie.

— Nu l-am mai văzut după ce a vorbit la întrunire.

— Nici eu, zise şi Wambui, de parcă respingea orice responsabilitate în faţa unei posibile anchete a poliţiei.

Mumbi ieşi. Curând, o urmă şi Warui, încă mormăind ca pentru sine.

— Ceva a luat-o razna. Am fost amăgit de ochii lui, ochii ăia. Poate pentru că sunt bătrân. Mi-am pierdut vederea.

Wambui se aşeză şi privi câteva minute burniţa şi ceaţa cenuşie. în colibă se strecura întunericul. Wambui era pierdută într-o înţelegere fermă a unui revers cumplit al acţiunilor ei în lupta pentru libertate. Poate că n-ar fi trebuit să-l judecăm, şopti ea. Apoi se scutură, încercând

să-şi readucă gândurile în prezent. Trebuie să aprind focul. întâi trebuie să mătur încăperea. Ce repede se adună mizeria într-o colibă curată! Dar nu se ridică să facă nimic.

Harambee

Wamumu fusese ultimul lagăr de detenţie prin care trecuse Gikonyo. Fusese ţinut acolo un an. Deţinuţii din acest lagăr lucrau la un nou sistem de irigaţii în câmpiile Mweya din districtul Embu. Transformau câmpiile aride în orezării. Când săpa la canale, Gikonyo privea de multe ori peste câmpia netedă şi vedea dealurile de la Mbere şi Nyambeni, care tăiau Embu dinspre Ukambani. Ştia că pământul din depărtare aparţinea tribului wakamba. Şi totuşi îşi imaginase întotdeauna casa lui şi a lui Mumbi aşezată undeva în spatele acestor dealuri.

într-o dimineaţă senină văzuse Kerinyaga[1]; vârfurile lui acoperite cu zăpadă care ajungeau până la cer în zarea îndepărtată îl mişcaseră până la lacrimi. Nu că ar fi avut vreun sentiment special pentru peisaj. Dar vederea muntelui legendar, cu vârful pierdut în ceaţă, îl emoţionase.

întâmplarea îi era proaspătă în minte lui Gikonyo în timpul convalescenţei sale în spitalul din Timoro. Mirosul de medicamente din salon îi amintea de mlaştina mocirloasă din lungul râului Tana. în aceeaşi zi, la Mweya, se gândise din nou serios să facă un scăunel de lemn, un dar de nuntă pentru Mumbi. Ideea căpăta formă în timp ce lucra în soare, în mijlocul putregaiului de pe râu şi al pământului noroios. Avea să ciopleasca scăunelul dintr-un trunchi de Muiri, un lemn de esenţă tare care creştea pe lângă Kerinyaga şi dealurile Nyandarwa. Şezutul scaunului avea să se sprijine pe trei picioare curbate, trei figurine cu chipuri fioroase, care să asude sub povară. Pe şezutul

1 Denumirea locală a Muntelui Kenya (în swahili, în original).

scaunului avea să falţuiască un model, reprezentând un râu sau un canal. Lângă canal, avea să stea o ***jembe*** sau o lopată. Zile în şir după aceea, Gikonyo se gândi la sculptură. Feţele oamenilor se tot schimbau; le modifica poziţia umerilor, a mâinilor sau a capetelor. Cum să modeleze râul cu rindeaua? N-ar trebui să înlocuiască ***o jembe*** cu o ***panga***[7]**.** îşi bătuse capul cu micile detalii, iar asta îi ţinu mintea şi inima departe de corvoada fizică. Spera să lucreze la scăunel imediat ce scăpa din detenţie.

Zăcând în spital, Gikonyo fu din nou cuprins de dorinţa de a ciopli scăunelul. Era la Timoro de patru zile. în ultimele trei, se gândise la Mugo şi la mărturisire. Oare el ar fi putut să-şi facă curaj să le spună oamenilor despre paşii de pe caldarâm? Noaptea, îşi revedea viaţa şi experienţele din cele şapte lagăre de detenţie. Ce anume îi aduseseră toţi anii ăia? La fiecare gând, era sfredelit de vinovăţie. îl părăsise curajul, mărturisise un jurământ în ciuda legământului de a nu face asta. Ce diferenţă era între el şi Karanja sau Mugo sau cei care trădaseră pe faţă poporul şi colaboraseră cu omul alb ca să-şi scape pielea? Mugo avusese curajul să-şi recunoască vina şi să piardă totul. Gikonyo se cutremură la gândul de a pierde totul. în fiecare dimineaţă, Mumbi şi Wangari îi aduceau mâncare. La început, încercase să nu discute cu Mumbi; i se părea dureros fie şi numai să se uite la ea. Dar după confesiunea lui Mugo, se trezi că încerca să ghicească gândurile şi sentimentele lui Mumbi. Ce se ascundea în spatele chipului ei? Ce credea ea despre Mugo şi confesiune? îşi dorea tot mai mult să-i vorbească despre Mugo şi apoi despre viaţa lui în detenţie. Ce ar fi spus despre paşii care-l bântuiau? I se mai strecură în minte şi un alt gând. Nu se văzuse niciodată ca tată al copiilor lui Mumbi. Acum îi trecu prin minte: oare cum ar arăta copiii lui şi ai lui Mumbi?în a cincea zi îşi aminti de Mweya şi de dorinţa lui de a ciopli un scăunel. Se foi în patul de spital, atent să nu se aşeze pe

braţul pus în ghips. La început, fusese doar o licărire slabă, de felul celor pe care le simţea când vedea lemnul. Apoi, pe măsură ce se gândea, deveni tot mai entuziasmat şi îl mâncau palmele să atingă lemnul şi dalta. Avea să cioplească scăunelul acum, după ce ieşea din spital, înainte să înceapă munca sau între orele de lucru. Se gândi la motive în detaliu. Modifică siluetele. Acum avea să sculpteze un bărbat subţire, cu trăsături aspre pe chip, cu umerii şi capul plecate, susţinând greutatea. Mâna lui dreaptă avea să se întindă pentru a se înlănţui cu cea a unei femei, şi ea cu trăsături aspre. A treia figurină avea să fie cea a unui copil, pe capul şi umerii căruia aveau să se întâlnească mâinile libere ale bărbatului şi femeii. Ce imagine va modela pe şezutul scaunului? Un câmp care trebuie plivit şi semănat? O ***jembe***[7]**.** O floare de fasole? Avea să decidă asta când va veni vremea.

în a şasea zi, Mumbi nu veni la spital. Gikonyo suferi, dar fu şi surprins să descopere cât de mult aşteptase vizita ei. Toată ziua rămase neliniştit şi se întrebă ce s-a întâmplat cu ea. Nu mai venea deloc? Reacţionase oare la tăcerea lui încăpăţânată? Aşteptă cu nerăbdare zorii, dimineaţa următoare. Dacă nu...

Dar veni, singură. în mod normal, ea şi Wangari îl vizitau împreună.

— N-ai venit ieri, îi spuse el acuzator.

Mumbi se aşeză pe pat şi trecu ceva vreme până să răspundă.

— A fost copilul bolnav, spuse ea simplu.

— Ce... ce a păţit?

— Doar un guturai... sau gripă.

— Nu l-ai dus... la dispensar?

— Ba da! zise ea aproape tăios.

Gikonyo încercă să nu se uite la ea. Mumbi părea neliniştită şi voia să plece.

— Când ieşi din spital? întrebă ea.

— Peste două zile.

Acum se întoarse spre ea şi încercă să-i surprindă privirea. Nu se uita la el. Gikonyo fu mirat să-i vadă oboseala din ochi. De câtă vreme era aşa? Ce i se întâmplase în ultimele zile?

— Mă duc acum, spuse ea. S-ar putea să nu vin mâine... sau poimâine.

începu să-şi pună hotărâtă lucrurile în geantă. Gikonyo voia să-i spună: nu pleca. Dar deodată spuse:

— Haide să vorbim despre copil.

Mumbi, deja în picioare, fu uimită de vorbele lui. Se aşeză din nou şi îl privi.

— Aici, la spital? întrebă ea, fără nici o emoţie.

— Acum, da.

— Nu, nu astăzi, spuse ea, aproape nerăbdătoare, ca şi cum ar fi fost pe deplin conştientă de independenţa ei.

Gikonyo fu surprins de noua fermitate din glasul femeii.

— Bine. Când ies din spital, spuse el şi, după o pauză stânjenitoare, adăugă: O să te întorci acasă, să aprinzi focul şi să ai grijă să nu se strice lucrurile?

Ea se gândi o vreme, cu capul întors într-o parte. Apoi se uită la el, direct în ochi.

— Nu, Gikonyo. Oamenii încearcă să şteargă lucruri, dar nu pot. Lucrurile nu sunt aşa de simple. Ce s-a petrecut între noi e prea mult ca să treacă doar cu câteva cuvinte. Trebuie să vorbim, să ne deschidem inimile, să le cercetăm şi apoi să plănuim împreună viitorul pe care îl vrem. Dar acum trebuie să plec, pentru că e bolnav copilul.

— O să... o să vii mâine? întrebă el, fără să-şi poată ascunde neliniştea şi teama.

Ştiu, deodată, că pe viitor o să ia în calcul sentimentele ei, gândurile ei, dorinţele ei – o nouă Mumbi. Şi, din nou, ea se gândi puţin la întrebarea lui.

— Bine. Poate că o să vin, spuse ea şi plecă.

Ieşi cu paşi hotărâţi, tristă, dar aproape sigură. El o privi până dispăru pe uşă. Atunci se cufundă în pat. Se gândea la darul de nuntă, un scăunel sculptat din lemn de Muiri. „O să schimb silueta femeii. O să sculptez o femeie – o femeie gravidă.”

în seria ACTUAL au apărut:

Ian McEwan - Legea copiilor **Kazuo Ishiguro -** Uriaşul îngropat **David Duchovny -** Holy Cow **David Grossman -** Un cal intră într-un bar **Amy Tan -** Valea Minunilor **Chuck Palahniuk -** Beautiful You **Su Tong -** Sofii şi concubine **João Paulo Cuenca -** Singurul final fericit pentru o poveste de dragoste e un accident **Bernhard Schlink -** Femeia de pe scări **Mary Chamberlain -** Croitoreasa de la Dachau **Patti Smith -** Torcătoarea de vise **Andrei Makine -** Patria locotenentului Schreiber: romanul unei vieţi **Hiromi Kawakami -** Prăvălia de mărunţişuri a domnului Nakano **Emir Kusturica -** Străin în căsnicie **Hélène Grimaud -** Lecţii aparte **Irvine Welsh -** Viaţa sexuală a gemenelor siameze **Nuruddin Farah -** Ascuns la vedere **Natsuo Kirino -** Insula Tokyo **György Dragomán -** Rugul **Brooke Davis -**

Obiecte pierdute **Milena Busquets -** Până şi asta o să treacă **Margaret Mazzantini -** Splendoare **Jean Mattern -** Septembrie **David Cronenberg -** Mistuiţi **Philippa Gregory -** Blestemul regelui **Harper Lee -** Du-te şi pune un străje

r1. Vas de gătit metalic, fără toarte, cu fundul plat şi pereţi înalţi (în swahili, în original).

1. Preot catolic (în swahili, în original).

1. Evanghelia după Matei, 26:4.

1. îmi pare rău, măicuţă (în swahili, în original).

2. Slavă ţie, Doamne, pace vouă! – formulă de încheiere a rugăciunilor gikuyu folosită şi de membrii Mau Mau (în swahili, în original).

2. Domn – în Africa de Est, şef sau stăpân, termen folosit de multe ori ca formulă de adresare.

1. Hugh Cholmondeley (28 aprilie 1870- 13 noiembrie 1931) – unul dintre primii şi cei mai influenţi colonişti britanici din Kenya; lider informai al comunităţii europene din colonie.

1. Noroc; pot să intru? (în swahili, în original).

1. Eclesiastul, 1:2.

1. Literal: „De lucrurile care ne privesc personal ne apucăm ieri"; aproximativ echivalent cu zicala românească „Cămaşa e mai aproape de piele decât haina" (în swahili, în original).

2. Aspro e adevăratul medicament (în swahili, în original).

1. Spune, spune! (în swahili, în original).